

پښتو-انګلیس

صفت	غلط	صفت	صفت	صفت	صفت
(۲۲)	۲۳	کابل	کابل	۱۵۳	۱۶
(۲۴)	۲۲	لشکر	لشکر	۱۵۴	۱۶
(۳۱)	۱۳	آبی	آبی	۱۵۹	۲۶
(۳۴)	۲۲	آر	آر	۱۸۳	۲۵
(۳۶)	۲۴	حکومت	حکومت	۲۱۵	۲۳
۴	۱۵	عید	عید	۲۲۱	۴
		عید	عید	۲۲۶	۲
۲۸	۷	آبی	آبی	۲۳۶	۱۷
۳۲	۱۲	چو	چو	۲۳۷	۲۰
۳۳	۱۴	کل	کل		
۳۶	۶	ال	ال	۲۳۷	۲۱
۳۶	۱۵	کاد	کاد		
۴۳	۱۸	لین	لین	۲۴۱	۲۵
۵۳	۲۰	سب	سب	۲۴۲	۲۶
۶۶	۱۲	لوس	لوس	۲۴۶	۲۶
۷۴	۱۲	طباطبی	طباطبی	۲۵۸	۳
۷۸	۴	میدو	میدو	۲۶۳	۲۵
۸۲	۱	ستسک	ستسک	۲۶۷	۱۳
۸۹	۲۴	نی	نی	۲۶۸	۴
۱۰۴	۲	حر	حر	۲۷۳	۲۶
۱۱۴	۱۸	ذاتی	ذاتی	۲۷۴	۲۶
۱۲۶	۲۵	شال	شال	۲۷۶	

راڌا سوامي ست سنگ بياس ڀاران

ڇپايل ٻيا ڀستڪ

ENGLISH

سنڌي

1. Sar Bachan ۱. سنڌ مٽ
2. The Path of the Masters ۲. سنڌن جي سڳيا
3. With a Great Masters in India ۳. سار وڃن
4. Mysticism the Spiritual Path ۴. ڀرمارڻي پٿر
5. Teachings of the Gurus ۵. ويدني ۽ ڀرارڻا جا شبد
6. The Mystic Bible ۶. سنگورن جي سڳيا ڀاڱو ۱-۲-۳-۴
7. In Search of the Way ۷. روحاني گلدستو
8. Light on Sant Mat ۸. ڀرمارڻي ساڳيون
9. The Science of the Soul ۹. گورمٽ سار
10. Tales of the Mystic East ۱۰. آندڙ چو آواز
11. Spiritual Gems ۱۱. سنڌ مارگ
12. Discourses on Sant Mat ۱۲. روحاني ڊائري ۱-۲-۳
13. Philosophy of the Masters ۱۳. سنڌن جي ڀائي
14. Call of the Great Master ۱۴. سنڌ مٽ ڏرشن
15. Master Answers ۱۵. ست سنگ لمبر ۱-۲-۳-۴-۵-۶
16. Liberation of the Soul ۱۶. روحاني گل ڦل
17. The Ringing Radiance ۱۷. همددي ۽ گورمڪي
18. The Living Master ۱۸. سنڌون ڪي ڀائي
19. Sarmad ۱۹. سنڌ سماڻم
20. My Submission Pt. I, II ۲۰. سنڌ مٽ ڏرشن ڀاڱو ۱
21. A Spiritual Bouquet ۲۱. اردو
22. Prayer ۲۲. روحاني ڊائري ۱-۲-۳

Available From:-

The Secretary,
Radha Soami Satsang, Beas
P. O. Dera Baba Jalmal Singh
Distt. Amritsar Punjab (India)

وصيحت جي باري ۾ ڊاڪٽر سميت جو نوٽ

وصيحت ڪندڙ، جنهن جو مان علاج ڪري رهيو آهيان،
 منهنجي سامهون هيءَ دستاويز پاڻ ۾ دفعا پڙهيو ۽ سندن
 سيڪريٽري لالا مشيرام به کين پڙهي ٻڌايو. وصيحت
 ڪندڙ سردار ساون سنگهه هن ئي منهنجي موجودگيءَ ۾
 صحيح ڪئي. مان برماڻس ٿو ڪريان ته وصيحت ڪندڙ
 پوري دوش حواس ۾ آهي ۽ هن پنهنجي مرضيءَ سان هن ئي
 صحيح ڪئي آهي.

صحيح — ڊاڪٽر پوري — منٽ،

لواسي — جديوا، (سٽرولند)

پهري هڪ لڳي ٽيهه منٽ

مارچ ۲۰ ۱۹۴۸

دستخط: گرچن سنگهه.

س رجسٽرار

ميل

رجسٽرار، جلدور

شڪر ادا ٿي ڪرڻ لاءِ مون وقت ڪيترا ئي سسڪي آيا .
 سردار بهادر مهاراج جن پڻ مون وقت ٻنگلي ٿي آيا ۽ مولڪي
 پاڪر پائي ٿاڏي پر سر سان شڪر گذاريءَ جو اظهار ڪيائون .
 منهنجي دل پر جي آئي . مان چئي سگهان ٿو ته ان وقت
 هڪ ستڪوروءَ جي ٻئي ستڪوروءَ ۾ سمانجڻ جي حقيقت جو
 مون اهو ڪيو جنهن منهنجي من ٿي هڪ امت ڄاڻ لڳائي
 ڇڏي . مان ان گهڙيءَ کي ڪڏهن به ٻلائي نٿو سگهان ۽
 اڄ تائين به مون لاءِ نهايت ٻولر ۽ لائالي وردان آهي .
 حضور مهاراج ساون سنگهه جن پورن سسڪيءَ ۽ ٻيا ستڪورو
 هئا . آهي اڄ به پنهنجي شهن جي هردي ۾ براجمان آهن
 ۽ سندن شهن اڄ به پنهنجي اڌر سندن نوري سروب جو
 روشن ڪري سگهن ٿا .

لڏي لاءِ روالا ٿيا. ان وقت هئا لاهار لهر لڏي رهي هئي، آڪاش ۾ آڏي چالڻجي ويئي ۽ سڄو راءِ-ر مڊل ڏٺو پئي لڳو چٽڪ ٻر ڪرڻي پيا بههڻي شوڪ به اڏهار ڪري رهي هئي. ڇڻ مهلن جي مٺاسي کي طبع ڪٽڻا ۽ ڏيڍ ڪلاڪ کن لڳي وڌو ۽ ڪاٺين کي رتيءَ جي دٻن ۾ گوڏي جيڏي پائيءَ مان لنگهڻو پيو. اٽڪل وڏو هزار کن سٽسڪي اڏي سان گڏ هئا.

اڏي کي مٿو اسٽان تي لاهي ڇڏڻ جي ڪاٺين مٿان رکيو وڌو ۽ ڇڏي طرف رسيدون لڳل هون جهڻن سٽسڪي ان جي بلڪل لڏڪ لڏ ڇڏي ٻر هر مٽسڪي مٽسڪي ٻر رهي جي اٽڪل درشن جي اهلاشا هئي. ڪري رسيدن کي لٽاري اچي اڏي. ڪيترن سٽسڪي اچي ڪاٺيون اڏي. ڪيترن سٽسڪي اچي ڪاٺيون اڏي.

ڪو نه ٻيهر ۽ ٻيڙي جا ڪي لو چڻجي . لندا وڏا ، اهر
 غريب ، غريبن ۽ برعظا ، مسلمان ۽ هندو سڀني فرس ۽
 ڏهن هي ماڻهن اچي سندن ٻوٽو شير اڳيان سر جهڪايو .
 اهر هو بي اختيار سڄي ٻاٺا سان ٺٺا . هر هڪ سندن درشن
 ڪرڻ چاهيو ٿي ، بلڪ هر ڪو عسڪري سپرن ڪرڻ لاءِ آڏو
 ۽ منتظر هو . سڄي جي ان اٻار ٻيڙي کي انتظام ۾ رکڻ لاءِ ،
 خاص طور سان شيواندارين جو هڪڙو هٿو ٻڌايو وڃي چاڪاڻ
 نه ان ڪلور مشين تي ڪنهن نه وشراس ڪو نه ٿي ڪيو
 نه حضور جن جوئي چوڪ سماڇي ويا آهن . هر هڪ پنهنجن
 اکين سان ڏسي نئين ڪرڻ چاهيو ٿي . هر ڪو هندي اڳيان
 گل ، عطر ، ۽ ٻيا ٻيا پست ڪري رهيو هو . هوڏانهن
 وري اهر سڪار مهل انهن جي سر ٻيڙي چٽڪارڻ لاءِ
 خوشنودار ۽ سرعو ٻاٺي ٻئي تيار ڪيائون .

ٻوٽو سندن ڪوئل ڪاٺا کي هڪ سڌو ۽ شاندار اڏي
 ٿي لڏايو ويو جنهن جي چوڌاري ٻاٺو مشمل هو ڪپڙو ، جنهن
 تي سون ۽ چانديءَ جو ڪم ٿيل هو ، وڏو ڪم ٿيل هو .

عالمي اهو فيصلو ڪرڻو غور ٿي ڏاهه سڪار الهي ڏانهن
 ڪيو وڃي ٿو . ڪيترن سسڪين جي آغا دلي نما هئي
 نه الڪي ٿوري ڏانهن ملتوي ڪئي جيئن سڀ سسڪي اچي
 سڪورن جو آخري درشن ڪري سگهن . پر ٻارم ۽ روح
 اهي نه سڪار الهي ڏانهن ٿي ڪيو وڃي ۽ جو هتي جي
 گرم آب ۽ ڪارڻ مناسب لڳو ٿي . الهيءَ ڪري اهو
 فيصلو ڪيو ويو ته ۲ اپريل جي شام جوئي ڏاهه سڪار
 ڪيو وڃي .

شام جو پنهنجن اچي اڏي ڪي نئين سڪورن سميت
 تيار هن ٻيڙي سسڪين پنهنجو ڪلهو ڏنو ۽ ٻيڙي کان نڪاس

مدھ ورلي بڻهجي ڇيئون ۾ ڏٺو هوندو. ساري ڪالوليءَ ۾ اها خبر وڃ وانگر پکڙجي ويئي ۽ وڇوڙي ڪارڻ ساري سنگت جو روڊن ۽ ورلاپ دردناڪ ۽ دلورز هو. هڪ ڪلاڪ اندر ٽن هزارن کان به وڌيڪ ماڻهو اچي ويا. ڏهين بجي تائين اوسي پاسي جي ڳوٺن ۽ شهرن مان قريب ڏهه هزار کن ماڻهو اچي گڏ ٿيا. ساري سنگت بڻهجي سگهروءَ جي پريس ۽ پگتيءَ سبب روئندي ڄمهن آئي ٻڙڙا ۽ ويدنا جو اظهار پئي ڪيو ان نظاري پٿر دل کي به باڻي ڪري ٿي ڇڏيو. ڪهترن سڄڻ نه بههوش ٿي ويا. هڪ لوجوان ستسنگي ڪجهه کائي بڻهجي زلدي سمپست ڪري ڇڏي، ڇو جو هو بڻهجي پياري سگهروءَ جو ويوڪ برداشت ڪري نه سگهيو. شوڪ ستامپ سان پيريل اعڙن دردناڪ نظارن جو نه ورلن ٿي لٿو ڪري سگهجي.

سگهرون جي شريبر کي سيدگاري همست اڻڻ ۾ سڀني جي درشن لاءِ رکيو ويو. ڄمهن گاديءَ تي حضور جن جي شريبر کي رکيو ويو هو ان مٿان سهڻن گلن سان پيريل چادر وڇايل هئي ۽ گاديءَ هڪ عمدي غاليتي تي رکيو ويو هو. دروازي پريسان، 'پورچ' جي هيٺان حضور جن جو شريبر رکيل هو ان لاءِ نه سنگت هڪ هڪ ٿي سندن درشن ڪري. اهو سلسلو لڳاتار ٻيا ڪنهن اٽڪ جي برابر هڪ ڪلاڪ هلندو رهيو. ساري سنگت بڻهجي پياري سگهروءَ کي آخرين شرڏاڻي ڏيڻ لاءِ ۽ سندن اٽڪ درشن ڪرڻ لاءِ اچي رهي هئي. حضور جن جو مڪڙو سفيد سڪمر ۾ جهڙو پئي لڳو پر ان تي گهري شائتي ۽ ارڪڪ رولڻ چايل هئي. روج ۽ راڙي جا نظارا، ستسنگين جا دردناڪ ورلاپ نه ايمان ڪري لٿا سگهجي ۽ مون ان وقت ئي هوس

۽ شڙا سان، ٻڌاڙيءَ جو دعو هندي پيس ۽ ٻولڻ چرلن
 کي ڏيڻو ۽ ان امرع کي ڏاڍي ساوڏاليءَ سان هڪ ٻيڙي
 ۾ کڻو کيو. جنهن لهولي هن اهڙو ڪارڊ ڪيو ان ۾ ڪيترو
 نه اوچو ۽ عالي شان ساهل هو. هندي ڪرڻو ۽ ٻين جي
 سرگرميءَ ۾ ڪٽو له فرق هو! هن بهتو ٻيڙي ڪارڊ هي
 اعڙي پيار پريس، لهرنا لهنائيءَ ۽ بنا ڏيک جي سراجامي
 ڪئي ويئي، هر مونکي ٻيڙي وشواس آهي ته هندي ان
 ٻولڻ ڪارڊ ڏانهن ڪنهنجو به ڌيان ڪرڻ وارو. پنهنجو پيس
 ڪارڊ ڪري ڇاڻا والڪر واپس موٽي آيا ۽ پنهنجي شال
 پاڪي چپ چاپ پنهنجي پاسي ۾ اچي ويٺا. ٻيو هر ڪو
 پنهنجي پنهنجي ڪم ۾ لڳو رهيو.

دوراندېشي ڪري حضور جن جي ڪرليءَ جي ٻهرين
 منزل تي سنگ جي اُٿاه ٻيڙي کي روڪڻ لاءِ ڪي شيواڊار
 ٻيهاريا ويا هئا ته جيڪر سڀ دروازا چور چور ٿي وڃن
 ها چور جو بيشمار سنگ پنهنجي پياري سگروره جي درجن
 لاءِ آئي آڻ ۽ وياڪل ٻڌجي ٻار ٻار اندر ڳوٺ جي ڪوشش
 ڪري رهي هئي. ٻاهر ڏاڍو شور هو، دردناڪ دانهون،
 شوڪ ۽ سدناپ جون غمناڪ چيخون ۽ ٻڪارون ٻئي ٻڌڻ
 ۾ آيون. سمورو والادور ڏاڍو هولناڪ ۽ درد ڀارڻو هو.
 مان اندر ئي ويٺو رهيس.

حضور بهاراج جن جو هڪ ٻوٽو ٿرڻ لياس اسٽيشن تان
 ٿيندو اترس وڌو، ان لاءِ ته مڪه سسڪ مرڪزن ۾ اهر
 شوڪ سماچار پهچائي ۽ داهه سسڪار لاءِ چندن جون
 ڪالون ۽ ٻي گهريل سامگري آڻجي.

ان وچ ۾ ڏهري ۾ حشام ماهر اچي ڪٺا ليا. پنهنجي
 اکين آڏو اهڙو غمناڪ ۽ دل ٽوڙ لٽارو هو جهڙو ڪنهن

۽ ڇا هٿ، هيٺ اڳ ۾ ويٺل سنگھ کي ان دردناڪ گهٽيا جي سوچنا ڏيئي ڇڏي .

گڏريل ٻن ڏينهن کان حضور جن جو ڪمرو، ڇاهي پاسي وارو ڪمرو مستسڪين سان ڀريو ويو هو جي بنا ڪجهه ڪاٺ پيٽ جي حضور جن ۾ اڪيون پائي ويٺا هئا . ڪجهه ڏينهن اڳ حضور مهاراج جن اها اڃا پر گهٽ ڪئي هئي ته سندن ڪمري ۾ صرف اهي مستسڪي وهن ڇڪي شالتيءَ سان سمن ڪندا رهن .

حضور جن جون ٽي ويجهيون شيو ڪانون، سندن سهڻو پوٽا سندن پوتر شرير جي التمسڪار ڪرڻ جي ٿاري ڪرڻ لڳا . انهن حضور مهاراج جن جي ڏيهه کي صاف لڳائي اڻڻا ڪرايو ۽ اچو ڪڙڻو ۽ گهري رڌڪ جا ڪپڙا ڍڪايا . پيٽي حضور جن کي اڻڻا ڪراڻ ۾ مصروف ۽ مشغول هئا . ڪو سندن مٿو ڏوٺي رهيو هو نه، ڪو سندن مڙو، نه ڪو هنجي هٿن کي ڏوٺي رهيو هو نه ڪو سندن پائيءَ کي اڻڻا ڪرائي رهيو هو . ان وقت حضور جن جو ويادار ڪم هائولڊر ۽ شيوادر هزارا سنگھ شوڪ ۽ درد جو مارڻو ڪمري جي هڪ ڪنڊ ۾ پيو هو، لکي ڳالهائي ٿي سگهيو، لکي چري ڦري ٿي سگهيو جن ته هڪ ٻي بيان بڻايو هو . ڪمري جي اهيءَ ڪنڊ ۾ مان سردار بهادر مهاراج جڳت سنگھ جن جي ڀرسان سر ٽائي ٻڙا ٿي ڪري رهيو هوس . اوچتو ئي جالڻين مستڪورو آيا، شالتيءَ سان پنهنجي شال لاهي هڪ بٽل جو لڏو لوٽو کڻي، ان ۾ پاڻي ڀري، پيڙ مان نڪري ڇپ ڇاپ وڃي پنهنجي ٻياري ستڪورن جي ڇرلن ۾ ويٺا، جتي ٻيو ڪو نه هو . هنن حضور جن جي ڇرلن مان ڪهڙو پاسيرو ڪيو ۽ ڏاڍي سما

۱۲۔ آئتم درشن

(حضور مهراج جن جو چولي جو من سوال : آئتم سنسڪار)

ليکڪ - ڊاڪٽر پري سسٽ .

جنم

جڏهن حضور مهراج جن پنهنجو آخري سوالس ڪيو ، تڏهن سندن پوئلڳ ڪر ڪنول کي پنهنجي هٿ ۾ جهلي مان هڪ ننڍي اسٽول تي ويٺو هوس ۽ هنن تي لپتون ۽ اسٽول سان ٺاهي رهيو هوس . مون هنن کي آئتم سوانس ڪندو ڏار ۽ سندن هر ديدني جي آخري ڏٺڪن مهندوس ڪئي . مان چپ چاپ اٿي بيٺس ۽ مون کي هن لالائي موقعي جي ٺهرائيءَ جي ڄاڻ هئي . مون ڪمري ۾ ويٺل سسٽمڪن کي ڏٺو جيڪي بلڪل شالبيءَ ۾ ڪنڊ جهڪائي ويٺا هئا ۽ جنهن اکيون گولڪا ٻوڙا ٻاڙي رهيو هون . پاسي وارو ڪمرو به سسٽمڪن سان ڀرپور ٿيو هو ، انهنجو به اهوئي حال هو . ڪوري ڏک ۽ پورا پورا لعل دل سان ، مون ادب سان پنهنجي سسٽمڪن جي چوٽي ۾ سر جهڪايو ، ظاهري ان جو اهوئي مطلب ٿي لکندو ته ”سڀ ڪجهه ساهه ٿي چڪو.“

اهو ۲ اپريل ۱۹۴۸ جو ڏينهن هو ۽ ڏهرا ٻاڙا جمل سگهه ۾ صبح جو ساڍا ۸ لڳا هئا . اڃا ڪهڙي به ڏور ڏاک ڪهڙي هئي ! هر سسٽمڪيءَ لاءِ ڪهڙو به ڀاري صدمو ڄاڻج پڻ ائين هو؟ ڪا ڪهڙي ساهه اسين بلڪ شالبيءَ ۽ پسي جان ٻڌي ويٺاسين . ٻل ٻل اهائي آس لڳائي ويٺا هئاسين ته من ڪو چمڪار ٿي پري . پر پنهنجي پور ٻياري سگوروءَ جي ويڙهه ۽ جدائيءَ ۾ مٿن ڪمرون جي سگهه جي بڪار

حضور مهاراج چرلسنگھ جن کي پنهنجو اٽرا اڌ ڪاري مقرر ڪري، وڃيڪت نامي ٿي صبح ڪرڻ مهل سردار بهادر مهاراج جن فرمايو، ”مان پنهنجي ستگورن جو خزانو واپس کين نٿي سولپي رهيو آهيان. مولڪي خوشي آهي هو مان اها امانت واپس موٽائي رهيو آهيان.“

موجوده ستگورو آڪٽوبر ۱۹۵۱ ۾ گديءَ تي براراجمان ٿيا. هن ليدڙي بستڪ ۾ موجوده مهاراج صاحب ۽ سردار بهادر مهاراج جن جي ڪاريءَ ۽ شڪشائن جو ورڻ ڪرڻ ممڪن ڪونهي. اهو ڪم ڪنهن مستقبل جي ليڪ لاءِ ڇڏيان ٿو.

پر حضور مهاراج جن جا آهي وڃن اڄ به پنهنجي ڪن ۾ گولجي رهيا آهن، ”پنهنجو جانشين مولڪان ڏهوڻي طاقت ۽ ڏهوڻي ديا مهر ڪٽي ايندو. سنگت ۽ ڏيرو ڏاڍي ترقي ڪندا. لوهه اڇو بيار ۽ وشواس به وڌندو ويجهندو. توهان ئي هن کان وڌيڪ ديا مهر ۽ بخشش ٿيندي.“

انهن وڃن جي سڃاڻيءَ جو پورو الهو ديش وديش جي ستسنگين ۽ پرمارت جي جڳياسن کي خوب ٿي رهيو آهي. پرمارت جي سڃڻ جڳياسن لاءِ ستگورن جو دروازو هميشه کليل رهندو آهي. هو پنهنجن منجهيل مسئلن ۽ شڪاين جو نوار ڪرڻ لاءِ جڏهن به وڻين تڏهن اچي سگهن ٿا. اهڙيون ملاقاتون ڪڏهن به شغل ۽ ويرت ڪونه وينديون ۽ لوڪن کي حضور مهاراج جن جي اڳڪٿيءَ جي سڃاڻيءَ جو پتو پنهنجي آزمودي ۽ اليومان مڪمل طور حاصل ٿيندو. انهن کي موجوده ستگورن وٽان اهو الرڪ ڪٿيان ۽ اها روحاني دولت ملندي جا اڄ جي دنيا ۾ درٻ آهي ۽ جاني پوري ستگورو جي نشاني آهي.

د ټورو سندن وځي صاحبزادي سردار اچيس سگه. چن ؟
چن ټورنې سردار چرته سگه. مهاراج چن (موجوده ستورو)
چن ټورنې صحتون ټورنې هون. حضور چن هي چورن لي
ټورنې ډاکټر سم سندن برامي سگي چر - رنرولند
چن خاص ټورنې حضور چن هي - بيماري چر علاج کړل لاء
ټورنې وځي لامي لي پېښې هون سان هک لوت لکيو
له حضور مهاراج چن وصيف لامي لي صحيف کړل مهل
ټوري هوش چر سجاک ؟ چيف هئا .

۲۶ مارچ ۱۹۴۸ تي سسک ټورنې. اهر حضور مهاراج چن
چي زندگي چر پياوړي وارو ماڼوي سسک هو. سسک
کالپوه سردار کربال سگه سسک کي ټورنې ډاکټرن هي
چورن مطابق حضور مهاراج چن چي طبيعت کچه ليک
کاله چي هون پېښو وصيف امو لکي ټورنې آهي. اساکي
اهر ټورنې تعجب لکيو سردار کربال سگه حضور مهاراج چن
چي گدي لښن هو لارو کوله ورو. چر ټورنې لښن، اها
کيس خبر پر يوه چيکي وارداون وهون واپرون اهن چر
ان چر سبب ټورنې قدر والکو لي پيو. کچه ماڼهن جالهن
چر امو لکيو رکځ لاء کاهي کوشتون کتون پر ان هولدي
چر سسک چي واپس وچن کي اچ. پېښي هي دسان لي
اهر لالو هو .

در پاچا وس سردار بهادر مهاراج چن لمار ټوري عربي
لاه اساکي وچ چر روځي اسرو هئا. هون ۱۹۴۸ چر گدي
سپالي ؟ ټوري پرماني شويا ؟ سان پېښو کارا -
کبانون . سني صحت له غځي هي راوړود هون پېښي
د ميواږي ټورنې شرذا ؟ مکتا سان لامي . ۲۲ آکټور
۱۹۵۱ تي هو هولې موم سمايا . موجوده ستورو

سگهجي ٿي. وصيعت نامي ئي صحيح ڪرڻ کان اڳ حضور مهاراج جن، سردار بهادر مهاراج جن کي گهرايو ۽ چيو، ”منهنجي ستگورن (بابا جئمل سنگھ، جي مهاراج جن) جيڪا پرمارٽ ۽ نام دان جي ذميواري مولڪي سوليبي هئي، سا مان توهان کي ٿو سوليبيان. مان توهان کي پنهنجو جانشين بڻائڻ چاهيان ٿو.“ اهو ٻڌڻ سان ئي سردار بهادر مهاراج جن جي اکين مان بي اختيار لڙڪ وهي آيا ۽ هٿ جوڙي ڏاڍي لمر ناسان چوڻ لڳا، ”حضور! توهين نه سندن جا شهنشاهه آهيو ۽ مان نه صرف توهانجو هڪ ادلي ٻانهو آهيان. شهنشاهن جي هيءَ گدي شهنشاهن کي ئي سولهي ٿي. حضور! شال هميشه سلامت رهو.“

حضور مهاراج جن ڪجهه به ڪين ڳالهائو، صرف هڪ ڏها مهر ڀري نظر سان ڏانهن ٺهاريو ۽ سردار بهادر جن ٻاهر لڪري آيا هندي لپٽن مان اڃا به لير جاري هو. حضور جن وري به کيس گهرايو ۽ ان وقت نائين وصيعت نامي ئي صحيح ٻائي ڇڏي هئائون. حضور مهاراج جن فرمايو، ”توهان کي حڪم ڏيڻو پوندو.“ ان ئي سردار بهادر جن حضور جن جي چرلن ۾ مٿو کڻي ٿيڪيو ۽ چوڻ لڳا، ”مالڪ! مان توهانجي آڳيا برچهر رکان ٿو.“

حضور جن جي طبيعت جي لاسازيءَ جي خبر ٻڌي مان ٻاٽڪي روڪي ڪين سگهيس ۽ راءِ صاحب کي اٿي ٿي وصيعت تيار ڪندي ڇڏي مان پنهنجي ڪمري ۾ هليو آيس. شام جو اها وصيعت مولڪي ڏيکاري ويئي جا ڏسي منهنجي واس مان لڪري ويو ته حضور مهاراج جن پرمارٽ ۾ نه پورڻ سنڌ آهن ئي پر دليري ڪاروبار ۾ پڻ پنهنجو مٿ پائڻ آهن. وصيعت نامي ئي سندن صحيح نه هئي پر

لاشڪ، هو اسان سان الڪ سنگ آهن. هنن صرف
 وڌاڪا ئي مڻائي آهي. اها ئي چوڻ، اهو ئي پرڪاش
 سائجي رهندائي ۽ رهبري ڪري رهيو آهي. اها ئي ساڳي
 آڀار شوبا، اهو ئي موهيندڙ مڙو، اها ئي مڏو مسڪراحت
 ۽ اهو ئي اڻ ميو ڏها ٻيو جو ساگراج به موجود آهي. بيار
 ۽ پرڪاش جو اهو ئي جهڙو، اڄ ڏٺو ٺاري والڪر سنگ
 جو مارڪ ڏرڻ ڪري اها انٽو ۽ اڻ مڻي رحمت وٺڻ لاءِ
 لهرنا ٺارڻ ڪري اها انٽو ۽ اڻ مڻي رحمت وٺڻ لاءِ
 ٻاٽڪي لالڪ ۽ ٻيوڪه ٻڌائو آهي.

ڇولي ڇڏڻ کان ۱۵ ڏينهن اڳ حضور مهاراج جن هڪ
 رصيفت نامي دواڙان سردار بهادر جگت سنگهه، مهاراج جن
 کي پنهنجو روحاني جانشين مڻو ڪيو. ۲۰ مارچ ۱۹۴۸
 صبح جو مان راء صاحب منيرام رٽائرڊ ڊسٽرڪٽ
 انڊسٽريشن جيج پنجاب سان گڏ ويٺو هوس. راء صاحب
 رٽائر ڪري ۱۹۴۱ کان حضور جن جو سيڪريٽري ٿي رهيو
 هو. ٽالڙي حضور جن جو رهي شيردادار ان وقت اُتي آيو ۽
 راء صاحب کي چيائين ته حضور مهاراج جن اوهان کي گهرايو
 آهي. هن ان وقت ئي واپس ٿيو ۽ انڪل ۱۵-۲۰ منٽن
 ٽالپوءِ موٽي اچي ٻڌايائين ته حضور مهاراج جن کي
 جگت سنگهه، مهاراج جن کي پنهنجو گڏي لشين مڻو ڪيو
 آهي ۽ اهڙي رصيفت مولڪي عهدي لاءِ تيار ڪرڻي آهي
 سردار بهادر جگت سنگهه، مهاراج جن لاءِ لاهور الڪر اڪليٽور
 ڪاليج ۾ وائيس پرنسپال جي عهدي، مان رٽائر ڪيو ه
 هينجي عالي درجي جي ٻيٽي، شيوا ۽ ڪمائي ڪ
 ساري سنگهه الهجو ڏاڏو آدر ۽ قدر ڪندي هئي. ع
 لهرنا ٺهائي ۽ ڊپٽا جي جهلڪ عيبد ٺٽل ڳهٽا مان

اهو پيار ئي آهي جو زندگيءَ کي آلودائي ڪن ٿا ۽
 اسان کي جيئڻ جي خوشي بخشي ٿو. جڏهن اهو پيار ختم ٿي
 وڃي ٿو ته سولهن پر سرس ۽ زمين ڪو باغ بوستان به اسان
 لاءِ ريگستان ٿو ڀاسجي. اڪيلائپ سڀني خوشين جي چڙ ئي
 ڪٽي ڇڏي ٿي. ستگورو ۽ پيار منهنجي اندران بيا
 سڀ پيار پٽيءَ، ٻارن، مائٽن، ڀائرن ۽ دوستن جي پيار کي
 ڌڪي ڪڍي ڇڏيو هو. هن عمر ۾ ان الوڪ پيار بنا
 مولائي سڀ ڪجهه اداس و پکاڻو ۽ اولدا هو پئي لڳو. جيون
 ۾ اڪيلائپ ۽ هيڪلائيءَ جي وڙرائي ڇانڊجي ويئي هئي.
 جيئڻ لاءِ ڪابه رڳو ڪا به وڃي رهي هئي ۽ مان هن
 زندگيءَ جو ٺاڪ ختم ٿيڻ لاءِ آرداسون ڪرڻ لڳس پر اهو
 ٺاڪ سماپت ٿيڻ ۾ دير پئجي رهي هئي. ستگورو سان
 گهارييل گهڙين جون منيون منيون يادگيريون اڄ ويوڳو
 جي ويدنا ۾ پاڻ اضافو ڪري رهيون هيون. ان من موهمندڙ
 پياري مڪڙي کي ڪٿي ڳوليان جنهن جي ڪن ڀر درشن سان
 اسانجا سمورا فڪر ۽ چيٽائون ڪافور ٿي وينديون هيون ۽
 اهڙي شالائي ۽ آلودگيءَ جو احساس ٿيندو هو جهڙي
 ڪڙاڪيدار سخت اُس سبب اوسائيل فصل کي سالوڻ جي
 وسڪارن مان نازگي ملندي آهي پر هاءِ افسوس! اهو پيارو
 سروپ سدا سدا لاءِ اسانجي اکين کان اوجھل ٿي ويو آهي،
 اها مٺي ۽ موهمندڙ زبان هميشه لاءِ خاموش ٿي ويئي.
 صرف ان جي گونج ئي وڃي رهي آهي ۽ سدائين لاءِ!

پر نه. سنت ڪڏهن به مرندي ڪونهي. اها الوڪ
 جو ڪڏهن به اجهامندي ڪانهي. هميشه جڳمڳائيندي
 رهي ٿي. ڇا هنن ائين ڪين فرمايو هو، ”مان واعدو ٿو
 ڪريان ته مان هميشه توهان سان الڳ سنگ رهندس.“

ڪنڊو ويو هو. اسانجي ڄمون روپي پيڙي ۽ چرملاح هڪئي آهي؟
 اسين نه هينئر اُٿل ۽ اُٻالا ٻڌجي چڪا آهيون. هڪاش ۱
 ۲ ابراهيل ئي جي سچ ئي نه آهي ها نه اسين ڀلائي ۽
 ان اولده ۾ جيڪر پاڻ کي وڌيڪ خوشحال ۽ آندڻ سمجهون
 ها، ”هو ڄڻو آهي“ صرف اهو خيال اسانجي الهن اولدا آهن
 وائين کي پرڪاش ۾ ڪرڻ لاءِ ڪافي هو.

جڏهن اسين پنهنجي پياري ستڙوڙه جي شهر ۾
 پياس لڏي ۽ جي ڪناري ڏاڍو سنڪار ڪري موٽياسين نه
 ڏٺو اسان کي سنان جهنگل پاسو لڳو. اها تن من کي
 ساڙي پشمندڙ هو جنهن ڏهري کي ڏهن ٻڌائي رکيو هو
 اها بند ٿي وئي. ائين ٻئي لڳو جهنگل ساري جي
 سخت پاري ۽ ڪو همڙي ڏهري جي سڙي مڪڙين کي
 مرجھائي ڇڏيو هو. ڇوڙي ريت سر ۽ جي منڊ ۾ ٻن چٽي
 ويندا آهن ۽ وڏا بنا ٻن جي خالي لومڻ لڳندا آهن، اهڙي
 ريت ڏٺو سنان ۽ پڇان ٻئي لڳو. نه رڳو جوان ۽ پير مرد،
 يا اهر ۽ غريب ڀار ڀار هجڙن هاري رهيا هئا بلڪه ننڍن
 ٻارن جا جهرا پڻ ملول ۽ اداس ٻئي لڳا ۽ سڄي ملڪا
 ٻئي پرايا. اسانجي شوڪ ۽ درد ۾ پرڪڙي ۽ ڏٺائون نه
 سامه ڏيئي رهيا هئا. اهڙو نه پينڪر طوفان لڳو هو سارو
 آسمان مٽي سان ڏڪجي انڌڪار ۾ ٻڌجي پيو. ڪيترن
 ڏينهن کان اڳ ئي ڏوڙي ڏنڻ جا جهوپا ٻئي اها ڄڻ
 نه ڏوڙي مانا اڳ ئي آگاه ڪري رهي هئي نه ڪا پاري
 ابتدا نازل ٿيڻ واري آهي.

هڪ ٻارو سالي، پوءِ يعني، ڏي، پٽ، پٽي، ماءُ،
 دوست، لوڪر، يا ٻاڙپوري يا ڪوبه ٻيڙو هڪئي اسانجي
 ڀلائي ۽ روپي سار جي روپ ۽ پکا ئي مٿي ڇڏي نه.

۱۱. وارڌالاپ جي سماپتي

انسوس! آخر اها دردناڪ گهڙي اچي پهتي، جنهنجي
صرف ڪلپنا اسانجي اکين ۾ اجهل آسن جي ڌارا ۽ هردي
۾ گهري پوڙا آهن ٿي ڪئي. ۲۰ اپريل ۱۹۴۸ صبح جو آئين
بجي حضور مهاراج جن پنجن نين جي هن خاڪي ڇولي جو
لياڳ، ڪيو. جا مٿان ڌارا، ڇڪندڙ جي ساگر مان ۹۰ سال
اڳ اڪتي هئي سا واپس پنهنجي اصلي گهر ۾ وڃي لڳن
ٿي. اهو سور ۽ جنهن اسانجي اندڪارم ۾ هردي کي روشن
۽ مدور بڻايو سو هڪدم غائب ٿي ويو ۽ ان سان گڏ اسانجي
زندگيءَ جي پيار ۽ خوشيءَ تي آخرين پڙدو ڇانئجي ويو.
اسان لاءِ زندگيءَ ۾ باقي بچيو ٿي ڇا هر؟ آئين نه مٿس جو
انتظار ڪري رهيا هئاسين. ان پياري ستگورو ۽ کانسواءِ،
زندگيءَ ۾ ڪا به خوشي ڪانه رهي. اها نه هاڻي دکن ڏرڻ
ڪشڻ ۽ ڪليشن جي ڪڙي بڻجي پيئي آهي. هو اسان کي
نئين ٻارن وانگر پنهنجو لالڙ بخشيندا هئا، پيار ڪندا هئا.
هندي ڪر ڪمن جو صرف ڇهه اسانجي من کي شل
ڪندو هو ۽ اسانجي نسل ڏامن تي ڇڏو وڃهندو هو.
انهن جي درشن جي ڪيول هڪ جهلڪ اسانجون ساريون
سڀاري چٽائون ۽ روحاني سنگلپ نوارن ڪري ڇڏيندي
هئي. اڳ اسانجون دليون پريس جو اهو راڳ آلاهي
رهيون هيون. ”دور ديش ڪا پريتم پيارا، آيا ديش
هماري.“ هينئر اهو ساڳيو ئي من کي مست ڪندڙ راڳ
هي موزون ۽ بي مزي بڻجي پيو هو. ان پياري پريتم اسان
کان مڪڙو موڙي وڃي پنهنجو لڄ ڌار وسايو. اهو لاج ۽
نخس جنهن اڳ-ان مستڪ جهڳٽيندا هئاسين اسان کان

ڪريو ۽ اهو نوحائي لاءِ مڪتيءَ جا دروازا کولي ڇڏي
 ها. نوحان مون ۾ ڏٺو ڇا آهي؟ مان نه ڪو ڪندگيءَ سان
 پيريل هڏمالس جو پتلو آهيان. اها پير پير هي نار مالڪ
 طرف موڙيو ته ٻيئي جو هن پوساڪر مان لتارو ٺهي وڃي.“

هن ان پڙهيل چوڪريءَ جي الهن سڏڻ سندن لفظن
 لئسڊاس جون اکيون کولي ڇڏيون ۽ هنجي ڏٺائي ٿي
 بدلي ڇڏي. هو پئيءَ جي چرڻن ۾ جيڪي چوڻ لڳو،
 ”تو مولڪي ڪيان ڏٺو آهي. شل پرمالها ٺولي ڏها پير ڪري.
 تون منجهڙو سڀو ڪورو آهي.“ ائين چئي ڏاڏس موڪلائي
 پرمالها جي کوچ ۾ لڪري پيو.

سردار ڪيرسنگهه پيو، ”حضور! اها سڄي وارا
 آهي يا محض آکاڻي؟“

حضور جن پرمالها، ”جن ۾ ليڪن لئسڊاس جو چوڻ
 چرلڙ لکيو آهي، ائين ان ٽهڻا جو ورلڙ ڪيو آهي.“

ڪاٺو هڪ ٻڌو لڙهندو ڏٺو ۽ ان جي سهارِي وڃي
ٻار پهتو.

جڏهن پنهنجي ساهري گهر وٽ پهتو ته اڌ رات ئي
چڪي هئي. گهر جا سڀ دريون دروازا بند هئا. هو گهر
جي چوڌاري ڦيرا پائڻ لڳو ته من اندر وڃڻ لاءِ ڪو رستو
ملي وڃي پر ڪجهه به رستو هت ڪين آيس. ٺڪي،
ماندو ئي پنهنجي پٽيءَ واري ڪمري جي دري
هيٺان اچي ويٺو ۽ لڳو ڪنگهڻ ۽ ٻيا آواز ڪرڻ جيئن سندس
استريءَ جو ڏيان چڪڙي. جيئن ئي اُتي ويٺي ويٺي، چت
لي پھچڻ لاءِ سوچي رهيو هو ته هڪ ئي نوري سرسراھت
ٻڌڻ ۾ آئي. چٽڪ ڪو هڪ وڏي رسي مٿان موڪلي رهيو
آهي. جڏهن ڏٺائين ته هڪ وڏي لوڙي لٽڪي رهي آهي ته
هو ان لوڙيءَ وسيلي چڙهي پنهنجي استريءَ جي ڪمري
۾ پهتو ۽ پنهنجي استريءَ جا شڪرا ۽ مڃيائين جو هن کيس
نورڙي موڪلي واهر ڪئي هئي.

هن عجب ۾ پڇيس، ”ڪهڙي لوڙي؟“
هن جواب ڏنو، ”ڇا مٿي چڙهڻ لاءِ نه لوڙي ڪو.
لٽڪائي هئي؟“

پٽيءَ چيو، ”مون ته ڪا به لوڙي هيٺ ڪو نه موڪلي
هئي.“ تنهن ئي لڏپلائي کيس اها لوڙي ڏيکارڻ لاءِ ٻي
وٽ وٺي ويو، پر ڏٺائون ته اهو هڪ وڏو ٻالڪو هر
جڏهنڪي لڏپلائي عشق جي آڻڻ ۾ رسي سمجهي مٿي چڙهيو
هو. پوءِ استريءَ کي اهو به ٻڌايائين ته پاڻيءَ جي لٽڪ
ڪارڻ هو مڙدي جو سهارو وٺي لڏي ٻار ڪري آيو هو.

ان ئي سندس پٽي چوڻ لڳي، ”ٻاراڻا ناتا! جڏو
ٻيڙ مون سان آئون ان جي ڏهن پٽي نه جهڪڻ پر ماڻا سان

ٻالھ جو سلسلو جاري رکندي فرمايو ته راءِ مالڪ جي رچيندڙ
 ڪرواڻي لئسڊاس جي حواليءَ جي واراڻا آهي. هن ٺاڙو
 شادي ڪئي هئي. هندو پنهنجي استريءَ سان ايترو نه پيار
 ڪيو ته ڪو ڏينهن جي ڇڏائي به ڪري ٻرندڙ ڪاڌ ڪري
 سگهندو هو. ڪو دفعي هتي استريءَ کي ڪجهه ڏينهن
 لاءِ ٻاهر وڃڻو پيو پر هڪي ان ڏينهن ئي واپس گهرايو
 ويو ڇاڪاڻ ته هجي وڃڻ کان ڪجهه ڪلاڪن بعد لئسڊاس
 استريءَ جي ويڙڪ ۾ بيمار ٿي پيو. ان کانپوءِ هوءَ ڪڏهن
 به هن بنا ڪو ڏانهن ٻاهر ڪاڌ ويندي هئي. پر هڪ دفعي
 اهڙو انشاق اچي پيو جو کيس پنهنجي ٻيڪڻ ۾ وڃڻو پيو
 آهي ڪجهه ميل دور هڪ ڳوٺ ۾ رهندا هئا. اتي پهچڻ
 لاءِ هڪ ننڍي ننڍي ٻار ڪرڻي ٻولندي هئي. جيئن ليئن
 ڪري لئسڊاس ڏينهن گذاريو پر اڃا شام ٿي مس نه هڪي
 اڪيلائي ۽ پر هڪ ايترو ته ستائڻ لڳي هو جو ساهرن طرف
 نرين پند لڪري پيو.

ايترو ٻڌي پنهنجي ڪيول ڪوشن کلي ڏنو.

حضور هاراج بن هن ڏانهن مشڪي اهاڙيو ۽ فرمائڻ لڳا،
 ”گهايل ڪي گهٽ گهايل جاني“ عاشقن نه ان کان به وڌيڪ
 ڏکيا نه ٿا لکها آهن. ٻڌو اڳتي ڇا ٿيو. ٻڌڻ لڏي
 ڪماري پهتو ته رات ٿي چڪي هئي، ننڍي ۽ پوري ٿور
 ۾ پئي وهي. ڪوبه ملاح چوڻي ٻاڙي ڏيڻ سان پنهنجي
 جان جو جوکڻ ڪڍي ٻار ڪرڻ لاءِ تيار ڪونهيو. پر عاشق
 ڪڏهن به هميشه ڪن هاريندا آهن. هو ڪانه جو بند ٻا
 عالي درم ٻولڻ لڳو جڏهن ان جي سهارِي ٻار ڪري
 سگهي پر کيس اهڙي ڪا به شيءِ هٿ ڪون آئي. الڪري
 ٿري لڏي ٻار ڪرڻ لاءِ ٻاڙي ۾ گهڙي پيو. ٿوري دير

۾ درد ٿئي ٿو. پوءِ جيڪڏهن ان درد ڪارڻ ٺوهين پٺڻ
 کي ڇڏي آئي ٿا ڪڙا ٿيو، ته ٺوهين سڃا پريمي ڪوڊ آهيو.
 سڄو پريمي ته پنهنجي ستگورو جي سروب جي هڪ
 جهلڪ بسڻ لاءِ هر طرح جو دڪ درد برداشت ڪرڻ لاءِ
 تيار رهي ٿو. سمجهو ته توهان کي ڏن دولت سان پيار آهي،
 ته پوءِ توهان لاءِ انٽرڪ ڊوار ڪونه ڪلندا. پرمالما جي
 پيار اڳيان توهانجي هردي ۾ وسيل ٻين سڀني پيارن جو ڪو
 سام ليشان نه رهڻ ڪپي. سڄو پريمر من جي ٽڙي غلاظتن
 کي پسم ڪري ڇڏي ٿو. سڄو پريمر من مندر کي صاف
 سترو ۽ اوچل بڻائي ان کي مالڪ جي نواس لاءِ لائق بڻائي
 ٿو. لشڪام پڳتي ۽ لرميل پريم اها ڏاڪڻ آهي جا اسان کي
 سڌو مالڪ جي مهل ۾ پهچائي ٿي. پريمر ڪنهن به قسم جي
 قاعدي قانون کي نٿو سڃاڻي. پريمر وائڻي جو دڪان
 ڪونهي، پريمر لفعي نقصان کي ڪونه ڏسندو آهي لڪي
 حساب ڪتاب رکي ڄاڻي. شايد توهان هڪ ڪير وڪٽيڊر
 چوڪريءَ جي ڪهاڻي ٻڌي هوندي جا آئي جو پاڻ ڪير
 وڪٽيڊي هئي. خبردار ايندا هئا، آيو ڏيئي پاڻ ڪير جو
 وٺي رهندا رهندا هئا. هڪ ڏينهن جڏهن سندس پريمي
 آيو ته هوءَ سڀ حساب، ماپ نور پلجي وٺي ۽ هندي اڻڻ
 ۾ پاڻ مٿان پاڻ وجهندي وٺي. اهو ڏسي سندس ماءُ کيس
 چيڻ لڳي ته هڙي طرح ڪير لٽائي ڇڏيو آهي ڇا؟

چوڪريءَ جواب ڏنو، ”آهڙو، مان جنهن کي پيار
 ڪريان ٿي ان سان ڪهڙا ليڪا رکندس. توکي خبر ڪانهي
 ته پريمر ۾ سڀ حساب ڪتاب وسريو وڃي.“

جيڪڏهن اسانجو مالڪ سان سڄو پيار آهي ته هو به
 اسانجي لهڻي ڏيئي جو حساب وساري ڇڏيندو. حضور جن

ڪورو ڪرڻڪ صاحب ۾ ٻيهر جي ڏاڍي مهم ڪئي آهي. ”
 حضور جن ورائيو، ” ٻيو ۽ وري ماڻهن کي ڄاڻ آهي
 ۽ ٻيهر ڇا آهي؟ جڳمادو، ٻيهر ڪرڻڪ جي چرلن جي رڃ
 نالن ۾ ڪو نه ٿا ٻڌين. ٻيهر ۽ جي منزل ٻن سڀني
 اٻاڻين کان گهڻو گهڻو مٿي آهي.“

سردار ڪيسر سنگھ ويٺي ڪئي، ”مڏهجا ماڻهن ا
 ڪرڻا ڪري ٻيهر جي ٻاري ۾ ڪجهه ڪري سگهيا.“
 حضور جن فرمايو، ”ٻيهر جو مطلب آهي پنهنجي هٿيءَ
 کي بلڪل ليسٽ وڌايو ڪري ڇڏڻ. ڪير صاحب جن
 فرمائين ٿا:-

”جب مان ٿا لب ڪورو ٻين، اٻا ڪورو هيءَ ڪر ٿا،
 ٻيهر ڪلي آلي سالڪري، ٿاڻين ڏول ساهو.“
 پٿو صاحب فرمائين ٿا:-

”سڀس اٿاريءَ هاءِ سي سڀه عاڻي ٿا.“
 سردار ڪيسر سنگھ چوڻ لڳو ته حضور اها ڳالهه ٻوري
 سمجهه ۾ ڪول آئي.

ڊاٽڙان سگورن فرمايو، ”هن ڳالهه جو مطلب آهي ته
 ٻيهر ۽ لاءِ ڪا به فرماي ڏيڻ مشڪل ناهي.“

هڪ سڀسڳيءَ ٻڌيو، ”حضور! ڇا ڇي فرماي؟“
 مهربان سگورن ورائيو، ”ٻيهر ۽ کي ته ٻيهر جي راه
 ۾ پنهنجو ٿي، من، ٿي مطلب ته سڀ ڪجهه فرماڻ ڪرڻو
 ٻولڻو آهي.“

ان ئي سڀسڳيءَ عرض ڪيو ته حضور ڪرڻا ڪري
 ڪري سگهيا.

حضور جن اٿر ڏنو، ”سمجهو ته ٿو ٻين ٻين ۾ وڃو ٿا،
 ۽ شريار مان صرف جي سٺا ڪارڻ ڏوھالجي عضون

۾ درد ٿئي ٿو. پوءِ جيڪڏهن ان درد کان ٿو هين پڇڻ
 کي ڇڏي اٿي ٿا ڪڙا ٿيو، نه ٿوهين سڃا پريهي ڪوڙا آهيون.
 سڄو پريهي نه پنهنجي ستگورو جي سروب جي هڪ
 جهلڪ پسڻ لاءِ هر طرح جو دڪ درد برداشت ڪرڻ لاءِ
 تيار رهي ٿو. سمجهو نه ٿوهان کي ڏن دولت سان پيار آهي،
 نه پوءِ ٿوهان لاءِ انترڪ دوار ڪر نه ڪلندا. پر مالما جي
 پيار اڳيان ٿوهان جي هردي ۾ وسيل ٻين سڀني پيارن جو ڪو
 سام نيشان نه رهڻ ڪپي. سڄو پريهر من جي ٿڙهي غلاظتن
 کي پير ڪري ڇڏي ٿو. سڄو پريهر من مندر کي صاف
 سٿرو ۽ اوچل بڻائي ان کي مالڪ جي اواس لاءِ لائق بڻائي
 ٿو. لشڪار پگتي ۽ ٿرمل پريت اها ڏاڪڻا آهي جا اسان کي
 سڌو مالڪ جي مهل ۾ پهچائي ٿي. پريهر ڪنهن به قسم جي
 قاعدي قانون کي نه سڃاڻي. پريهر واڻي جو دڪان
 ڪونهي، پريهر دفعي نقصان کي ڪو نه ڏسندو آهي لڪي
 حساب ڪتاب رکي ڄاڻي. شايد ٿوهان هڪ ڪير وڪڻندڙ
 ڇوڪريءَ جي ڪهاڻي ٻڌي هوندي جا آني جو پاڻ ڪير
 وڪڻندي هئي. خريدار ايندا هئا، آڻو ڏيئي پاڻ ڪير جو
 وٺي رهندا رهندا هئا. هڪ ڏينهن جڏهن سندس پريهي
 آيو ته هو سڀ حساب، ماپ تور پلجي ويئي ۽ هنجي ٿرڻ
 ۾ پاڻ مٿان پاڻ وجهندي ويئي. اهو ڏسي سندس ماءُ کيس
 چيپيٽ لڳي نه هڻڻي طرح ڪير لٽائي ڇڏيو آهي ڇا؟

ڇوڪريءَ جواب ڏنو، ”آهڙو، مان جنهن کي پيار
 ڪريان ٿي ان سان ڪهڙا ليڪا رکندس. توکي خبر ڪانهي
 نه پريهر سڀ حساب ڪتاب وسريو وڃي.“

جيڪڏهن اسانجو مالڪ سان سڄو پيار آهي ته هو به
 اسانجي لهڻي ڏيئي جو حساب وساري ڇڏيندو. حضور جن

گورو گرنٿ صاحب ۾ پير جي ڏاڏي مھما ڪئي آھي. ”
حضور جن ورائيو، ”پوءِ ۱۰ ورلي ماڻھن کي ڄاڻ آھي
۽ پير جا آھي؟ جيڪا، پير جي گرمي ڇي چرلن جي رڃ
ٺاھڻ ۾ ڪو نه ٿا پھچن. پير جي ”هي منزل ٻين سڀني
اھيستن کان گھڻو گھڻو مٿي آھي.“

سردار ڪپور سنگھ ويٺي ڪئي، ”مھنجا ماڻھو!
ڪرپا ڪري پير جي آري ۾ ڪجهه کولي سمجھايو.“
حضور جن فرمايو، ”پير جو مطلب آھي پنھنجي عھديءَ
کي بلڪل تسليم واپس ڪري ڇڏڻ. ڪير صاحب جن
فرمائين ٿا:-

”جب مٿن ٿا لب گورو پھن، اٻا گورو ھي ھر ٺاھ،
پير کلي آئي سالڪري، ٺاھڻ ڏو ٿا سماھ.“
پير صاحب فرمائين ٿا:-

”سڀس اٺاري ھاڪ سي سھج عاڻي ٺاھ.“
سردار ڪپور سنگھ چوڻ لڳو ته حضور اعا ڳالھ پوري
سمجھ ۾ ڪونه آئي.
ڊاھڙاڻ ستگورن فرمايو، ”هن ڳالھ جو مطلب آھي ته
پير جي لاءِ ڪا به فرالي ڏيڻ مشڪل ناھي.“

ھڪ سسئيءَ پڇيو، ”حضور! ڇا ڇي فرالي؟“
مھربان ستگورن ورائيو، ”پير جي ڪي نه پير جي راھ
۾ پنھنجو ٺن، من، ڏن مطلب نه سڀ ڪجهه فرماڻ ڪرڻو
پوندو آھي.“
ان ئي سسئيءَ عرض ڪيو ته حضور ڪرپا ڪري
کولي سمجھايو.

حضور جن اتر ڏٺو، ”سمجھو ته ٺوھين پھچن ۾ وڃو ٿا،
۽ شير مان صرف جي سماءُ ڪارڻ ٺوھائجي عضون

سمرن ڏريجي پورو ٿئي ٿو.
 ستسنگيءَ وري عرض ڪيو، ”حضور! مان هر روز
 لڳ ڀڳ ۱۰ ڪلاڪ کن سمرن کي ڏهندو آهيان پر آخر
 ۱۰ ڀاڱي اٿي جو اٿي ڏسندو آهيان. شايد مان سمرن ليڪ
 نموني ڪونه ٿو ڪريان.“

دين ديبال ستگورن فرمايو، ”سمرن هميشه من جي
 پوري دوج سان ڪرڻ ڪپي ڇڻ نه. توهين دشمن لي لٽوار
 جو وار ڪري رهيا آهيو. گرميءَ جي موسوم ۾ توهان اڪثر
 طور پيهي کي سوالي تي بوند لاه لڳائڻ وقت لڳائيندو ٻڌو
 هوندو. رڪڇڻ بنا، سادو ”مينهن“ ”مينهن“ جي تدار
 لڳائي ڏيندو آهي. ٻار ٻار ڪلاڪن تائين اها وقت لڳائيندو
 رهندو آهي. پيهي مان توهان کي سڄي سڪڻ ڪپي. توهانجو
 سمرن هن وانگر ڪلاڪن جا ڪلاڪ لڳائڻ بنا روڪ جاري
 رهڻ ڪپي. جيڪڏهن سمرن ڪرڻ وقت توهانجو من ٻاهر
 پٽڪي ٿو نه توهين پنهنجي زبان ۽ چمن سان سمرن ڪري
 ڪري من کي ٽڪائي ڇڏيو. ياد رکو ته من سان توهان کي اها
 زبردست ۽ دائما لڙائي جوڻي آهي. مالڪ سان سڀ،
 پيار ٿي هيءَ لڙائي جيتڻ ۾ سهايو ۽ مددگار ٿئي ٿو.

ستسنگي چوڻ لڳو، ”حضور! اهائي نه ڪنائي آهي.
 مالڪ سان اهو سڀ ۽ پيار ڪيئن اچي؟“
 حضور جن فرمايو، ”مالڪ لاءِ پيار پيدا ڪرڻ لاءِ سڀ
 کان سٺو طريقو اهو آهي ته توهين وشواس ۽ لمرنا سان ٻين
 سمرن کي وقت ڏيو. جيترو وڌيڪ وقت توهين شيد سان
 ڀاڱي جوڙيندا اوترو توهين ستگورن جي لڙيڪ وڌندا
 ۽ اوترو ئي انهن لاءِ توهانجو پيار وڌندو ويجهندو رهندو.
 سردار ڪيسر سنگهه چوڻ لڳو، ”مهاراج جي، ڪورو صاحب،“

آهي ته نام ملڻ بعد ڪو به جيو مٿس جون کان هٽيندڙ ڇوڻ
۽ ڪو نه ويندو ۽ نام دان مليل جيو کي سڃيڪندڙ بهيڻ ۽ چئن
جمن کان وڌيڪ وقت ڪو نه لڳندو. سڀ کان مشڪل ٻالھ
نه اها آهي ته ڪي جزوي ماڻهو مٿس چولي جي صحيح
نيمه ڇاڻن ۽ نتيجو اهو ٿو ٿئي جو اڪثر ماڻهو بدبهر
جمر بيمار ڪمن ۽ برباد ٿا ڪيو ڇڏين.

هڪ سٽسڪي چوڻ لڳو، ”حضور! ڪڏهن ڪڏهن،
ڪيترائي مهينا لڳاتار ائين لڳندو آهي جڏهن ته ڪيڏانهن
غائب ٿي ويو آهي.“

داناڄن فرمايو لڳا، ”شيد ڪڏهن به بند ڪو نه ٿيندو
آهي. اهو نه لڳاتار اسانجي اندر ڪو نتيجي رهيو آهي.
جيڪڏهن اهو هڪ کن لاءِ به بند ٿي وڃي ته اسين زندهه
رهڻ نه سگهون. شيد ٿي ته اسانجي جيون ڏاڍا آهي. اها
نه هميشه. اسانجي اندر بيٺي ڪو نتيجو ڪري، پر اسين اها
ڪو نه ٿا ٻڌون ڇو جو اسانجو خيال ٻاهر ڏيا ۽ همڏانهن
هوڏانهن پيو پئجي. اسانجو من ڏاڍو چٽيل آهي ۽ سدائين
ٻيو ڏوڙي. جڏهن لاءِ جو پاڻي ٽڪر نه هوندو آهي ته
اسين بدبهرجي شڪل ان ۽ ٽسي ڪين سگهندا آهيون ۽
جيڪڏهن پاڻي گندو آهي، ان ۽ ڪم آهي ته اها پاڻ وڌيڪ
رڪاوٽ بڻجي پري ٿي. جڏهن پاڻي ٽڪاه ڪائي بهي
ٿو ۽ مٿي هڪ وڃي ٿو وڃي ٿي ته پوءِ صاف ٿرمل پاڻي
۽ ڇوڙو ٽڪر ۽ اچي ٿو. اهڙي طرح جڏهن من جي چٽيلتيا
۽ اڳيان روپي لهرين بند ٿي وڃن ٿيون ۽ اسانجي دل جو آئينو
صاف ٿرمل ۽ ٻوٽو ٿي پوي ٿو ته پوءِ ان ۽ روحاني مبدلن
جا سندر ۽ سونن پوئل نظارو نظر ايندا آهن. من کي
صاف سڌو پوئل ۽ پاڪ بڻائڻ جو اهو ڪارڻ صرف ٻين

ويدي آهي، ٽيئن ٿي ستگورو ان ٺور کي اوچن روحاني
مبدلن ۾ پهچائيندو آهي. ڪال جو اسٽان ڪنڊ ڪڍول
(ٻڌهي اکين جي پويان وڃ ٿي) جي ڏاڻي پاسي آهي ۽
ستگورو ساڄي پاسي اراجمان رهيٿو. وقت جي سمي، جن
جيون کي نام دان نه مليو آهي، انهن جي آتما پاڻمرادو
ڪال جي مڪمل ۾ وڃي پوي ٿي جيئن اسپرليگ سان ٻڌل
چيز ڇڪجي اچي ٿي. جيڪڏهن نام دان جو ارت صرف
ٻڌجن لامن جو ٻڌاڻ ٿي هجي ته پوءِ اهو نام نه هڪ ڏهن
سالن جي چوڪري به ڏيئي سگهي ٿي. پر جيئن آتما کي
ڪال جي چمبي ۾ مان آزاد ڪرڻ آسان ڪولهي. ڪال جي
ٿندي کان جيئو کي صرف ستگورو ئي بچائي سگهي ٿو.

راء صاحب سوال ڪيو، ”حضور! هڪ ستمگي ۽ کي
سچڪند پهچڻ ۾ ڪيترو وقت ٿو لڳي؟“

حضور جن ورائيس، ”ان لاءِ ڪو اير مقرر ٿيل ڪولهي.
اهو نه ستمگي ۽ جي پريت، پريت، ٻڌتي، لڳن ۽ ڪوشش
ٿي مدار رکي ٿو. اهو مالڪ جي ديا مهر ۽ ستمگي ۽ جي
ڪرمن تي نرڙ آهي. منهنجي اڳيان اهڙا به مثال موجود
آهن، جنکي نام ڏيڻ سان ئي سندن سرف الدر لڳي ويئي
۽ اتر ۾ ستگورو سان ساڳيا وارا لاپ ڪيو. ٻئي پاسي،
اهڙا به ستمگي آهن جن جو ڌيان ڏهن سالن کان پوءِ به
پڪيدو رهي ٿو. هيءَ راءِ نه صرف پير ۽ پيار جي آهي.
جيڪڏهن ستمگي ۽ کي پنهنجي ستگورو لاءِ پيار آهي،
پوءِ چاهي هو پنهنجن سمورن کي گهڙو وقت نه ڏيئي سگهيو
آهي، نه به ستگورو جي ديا مهر همکي مٿن روحاني
مبدلن ۾ وٺي ويدي بشرطيڪ هن کون ڪرمن جو پورو
پنهنجي سر تي نه ڪندو هجي. پر هڪ ڳالهه جي خاطري

طاقت به آهي جنهنڪي اسين ”ڪال“ ٿا چئون. هو ئي هن
 ٿر لوڪيءَ جو مالڪ آهي. هو ڪڏهن ٿر چاهي نه ڪو به
 چيو سند ستگوروه جي سهڙڪه ۾ اچي. هر چيو کي
 ستگوروه کان دور وڌيڪ خاطر سڀ ڇڏائي سگهي ٿو. ستگورو
 ۽ ڪال جا لڪڻ هڪ ٻئي جي بلڪل ابتڙ آهن. سند
 آلمانن کي هن دنيا جي ڊولفائي مان آزاد ڪرڻ لاءِ اچن
 ٿا، جنهن ڇڏائي جو جيل، ڪال آهي. هو ٿر چاهي نه
 هجڻ اهو ڊولفائرن خالي رهي. ان لاءِ هرو هڪ هڪ آلمان
 کي هن قيد خالي ۾ بند رکڻ لاءِ ستن سان زبردست جنگ
 چوڻي آهي.

بندوبست ڪيول ڪرڻ ڪنهن ڪنهن سان چيو نه اهو بلڪل
 درست ٿو لڳي.

راءِ صاحب ڪڙيال پڇيو ته حضور! ستگورو ڇن کي به
 نام دان بخشي ٿو انهن سڀني جي ڪرمن جو پوڄو هو پنهنجي
 سر تي هوار ڪري ٿو؟
 حضور جن ورائين، ”ها ستگورو جنهنڪي به نام ڏئي ٿو
 ان جي ڪرمن جو پوڄ پاڻ ڪري ٿو.“

راءِ صاحب پڇيو، ”ڇا، نام ڏيڻ وقت ئي؟“ حضور جن
 فرمايو، ”ها، ان مهل ئي ۽ ان کانپوءِ به اهو سلسلو جاري
 رهندو آهي. راءِ صاحب توهان مولڪي اهڙي راز کولڻ لاءِ
 مجبور ڪيو آهي جو هيل ٽائين لڪل راز رهي آهي. توهان
 ڏيئي ٻڌو. سند ستگوروه جو نام دان ڏيڻ صرف پوڄن مان
 جو جهڻ يا الله ڏن کي ٻڌڻ تائين محدود ڪونهي پر دکشا
 مهل هو شخص جي آتما جي ٿور جا ڪل سان ٻڌل هوندي
 آهي، ڇوڙي ستگوروه جي اترڪ چرڻ سان جوڙيندو
 آهي. ان کانپوءِ جڏهن ئي شخص جي پريم ۽ پکيڙ وڌندي

برعالمآ جوئي روپ ٿين ٿا. اهي پنهنجي اعليٰ ۽ اتم روحاني
 شڪتيءَ سان اسانجي آتما کي ڄاڻي ڪن ٿا ۽ اسان کي
 روحاني منڊلن ۾ پهچائڻ لاءِ لائق ۽ يڪيه بڻائين ٿا.
 راءِ صاحب رنجيت گوپال چيو، ” اها برابر حقيقت
 آهي ته سٺ اسانجا سڀني کان وڌيڪ خير خواه ۽ شپ
 چٽڪ آهن.“

حضور جن وڌيڪ فرمائڻ لڳا، ”ستگورو ۽ جو پنهنجي
 شيوڪ سان اٽال ۽ پريم ۽ پيار جو نالو آهي. دنيا جو ڪو به
 رشتو نالو ان جي مقابلي ۾ ٿڪي نٿو سگهي. سڀ مت
 مانت اڳي پوءِ اسان کي ڇڏي وڃن ٿا پر ستگورو اسان کي
 ڪڏهن به نٿو ڇڏي. موت کالپوءِ پٺ هئو اسان سان گڏ
 رهي ٿو. ان سبب جو ذڪر گورو نالڪ صاحب جن ڪهڙي
 نه سندر لمبائي ۾ ورتل ڪيو آهي. هو فرمائين ٿا:-

جيون جنني شت پالتي راڪي ندر مڃهار،
 نيون گور سک راڪتا هر پريم پيار.

جهڙي طرح ماءُ ٻار کي جنم ڏيئي ڏاڍي پيار ۽ سنڀال
 سان هن کي پياڻي ٿي، گهر اندر ٿوڙي ٻاهر هن کي پنهنجي
 نظر ۾ رکي ٿي، وقت سر هن کي ڪارائي پياري ٿي ۽ هر وقت
 هن کي پنهنجو لاڏڪوڏ ۽ پيار ڏيندي رهي ٿي. ليڪ اهڙي
 طرح ستگورو پنهنجي شيوڪ کي پرماري پيار سان پالي ٿو
 ۽ هنجي سار سنڀال ڪري ٿو.

بندت ڪيول ڪرشن چيو ته حضور اسان سال ڏيڏ کان
 هتي اچي ٿو هائجي درشن لاءِ ڪوشش پئي ڪئي پر قدرت
 ڪا نه ڪا رڪاوٽ پئي وڌي. انهن جو ٿو ٿئي؟
 حضور جن جو مک هڪ آندڊ ڊانڪ مشڪ سان ٿوڙي ٻيو.
 فرمايائون، ”توهين صحيح ٿا چئو، دنيا ۾ هڪ وروڏي

مان ڪير آهيان، ڇا آهيان، ڪٿان آيو آهيان؟ هن مڊس
هيون جو ڪهڙو ملحد آهي. ان جو اسم ڇا ٿيندو، ڪيئن
الڪي سٽاو ۽ سڄاڻو بڻائجي؟”

مٿر ماڻو ويٺي ڪٿي، ”حضور مولڪي نه لوهائجي
ديا مهر جي ضرورت آهي، ان بنا نه ڪجهه به ممڪن
ڪولهي.“

حضور جن جواب ۾ فرمايو، ”سٺ نه ديا مهر جو ساگر
هولدا آهن. الهنجي اُٻار ديا، ڪرپا ڪي نه ڪو ورتلو
سهجندو آهي. پنهنجي ڏاڍ جي ڀرم شالجي ۽ اڻ مٽي آلد
لي ڇڏي سٺ دڪ دود ۽ شوڪ ستاب ڀريل هن سسار
۾ ڇو ٿا اچن؟ ڪشمير جهڙي ٽڙي ۽ مٽيڪ اسٽان جو
رهواسي گرميءَ جي موسوم ۾ ٿيندڙ ريگستان ۾ اچي رهڻ
پسند ڪندو ڇا؟ پر سٺ هن مات لوڪ ۾ اچي جيڪي
دڪ دود سڻ ٿا ان جي پيٽ ۾ اهو ڪشمير وارو مثال
نه ڪجهه به ڪولهي. هو ٻوٽو ديش جو ڀرم آلد ڇڏي
هن گندي، دڪي ۽ فريبِي دنيا جي ڦيڊخالي ۾ اچن ٿا.
هو صرف اسانجي اڏار لاءِ هن ڄڻ سسار ۾ مڊس ديه، ڏارڻ
مڪري ڪشت ۽ ڪليش سهڻ لاءِ اچن ٿا. اسانڪي سمن
سرم لارڪ جي اڳيان ۽ الذڪار مان ناري واپس پنهنجي
ڏاڍ، اندس سڪ ۽ سڄي آسند واري لوڪ ۾ وٺي وڃڻ
لاءِ ئي هي هڏ، ماس ۽ دم جو چولو ڏارڻ ڪن ٿا. هر
نه رڳو اسانڪي صهيح مارڪ ڏيکارين ٿا بلڪه اسانجي ڪرم
جو پردو به پنهنجي سر تي کڻن ٿا ۽ اسانڪي روحاني
مبدلن تي پهچائن ٿا. اهڙو ڪير آهي جو صرف پنهنجي
ڪوششن سان، سگورو ۽ هي مدد ۽ سهاري بنا هن من ۽
ماڻا جي رجحون کي ٽوڙي سڀڪندو پهچي سگهي؟ سٺ

حضور جن فرمائڻ لڳا، ”اهڙي حالت ۾ ٻڌڻ من ڪي
ڪنهن ٺاهه تي آڻي سگهيو آهي. ۽ ڪلاڪ يا وڌيڪ وهڻ
بچاءَ من ڪي چئو ته ڪلاڪ اڌ لاءِ ئي ڪٽي ويهه. جڏهن اهو
ٿايم ٿي وڃي ته ٻيو ڌيري ڌيري ٿايم وڌائيندا وڃو.
ڪڏهن ڪڏهن ته صدي ٻار وانگر من جي ڳالهه جهڙي
پوندي آهي. اها پنهنجي عادت ڪري ڇڏيو ته هر روز
سهڻ کان اڳ. ليم سان هر روز اڌ ڪلاڪ ٻچن سمورن ڪريو.
ليمانتو رهڻ ڪري وڏي سڦلٽا حاصل ٿئي ٿي.

مسٽر مائر چوڻ لڳو، ”حضور! دنيا جي جهڳڙن ۽
جهڳڙن ۾ رهندي، اڌ ياتڪ اڀياس ڪا به ٻي سان ڪرڻ
ڏاڍو مشڪل آهي.“

حضور جن ٺهڻ تي جواب ڏنو، ”زندگيءَ جي سڄي
رهڻي سڀڪارڻ لاءِ سنت مت هڪ عمدو اسڪول آهي.
سنت مت، دنيا جون ذريوارون لباھيندي، ٻرمانا جي
پراپتيءَ جو مارڪ آهي. جڏهن ٺوهانڪي سندسار جي رشتن
ٺاڻن يا لهڻي ڏيئي جي اصلي پند جي ڄاڻ پوي ٿي تڏهن
انهن کي لباھيندي روحاني اڀياس ڪرڻ آسان ٿيو پوي.
۽ ڳالهون هميشه ياد رکڻ. پھريون وقت. اها ڳالهه ڪڏهن
۽ نه وساريو ته اسانکي هتي دائما طور رهڻو ڪونهي.
اوپر سوير هن دنيا کي ڇڏڻو ٿي آهي ۽ ان سان گڏ ساري
زندگي خون پسيدو هڪ ڪري جيڪي اسان ڪنو ڪيو
آهي اهو به هتي ئي ڇڏي هتي خالي هڻڻو آهي. ٻي ڳالهه
جيڪا ياد رکڻي آهي سا اها ته اسانجي منش جنم جو مول
مقصد اهو ڪونهي جنهن ۾ اسين امراڪ قيمتي وقت ضايع
ڪري رهيا آهيون، بلڪ ڪجهه ٻيو آهي. زندگيءَ جي ان
صحيح مقصد تي ويچار ڪرڻ لاءِ ضرور ڪجهه وقت ڪڍو.

ڳالهه مڃڻ لڳندو.

ستسنگيءَ شڪايت ڪئي، ”حضور من اسان تي نه ايتري قدر سوار ٿي ويو آهي جو هنجي لڙڪن کي روڪڻ اسان لاءِ ناممڪن ٿي ويو آهي.“

حضور جن جواب ڏنو، ”ان لاءِ موزون لفظ ”ناممڪن“ ڪونهي، ڇو ته ”ڏکيو“ آهي. توهين هن ريت شروعات ڪريو. سمجهو ته توهان کي ڏاڍي آڇ لڳي آهي ۽ ان لاءِ توهين ٻاڻي يا ٻيو ڪجهه بيٺڻ چاهيو ٿا. ٻاڻيءَ جو ٽلاس ٻڙي، ميز تي پيهڻدي اڳيان رکي، پنهنجي من کي ڇڏو ته ڏهن منن کان پوءِ توکي ٻاڻي ڏار ويهندو ۽ سچ پنج ائين ڪريو. پنهنجي خيال موجب ته ائين ڪرڻ توهان لاءِ مشڪل نه ٿيندو.“

ستسنگيءَ مڃيو ته ائين نه سڙائيءَ سان ڪري سگهجي ٿو.

حضور جن فرمايو ته اڃا توهانجي من مٿان سوپ آهي. سمجهو ته توهان ڇڪڻ لاءِ سگريٽ ڪڍيو آهي، انکي واپس پڪيٽ ۾ وجهو ۽ من کي ڇڏو ته پنجن منن کانپوءِ ٿي پيٽر ۽ پيٽر نه سچ پنج پنهنجن منن کانپوءِ. اهي من مٿان توهانجو لڏاڏو لڏاڏو لڏاڏو سوارون ڏياري ڏياري من کي ٻڙي ريت وس پر اٿڻ لاءِ وڏي هٿي ڏيندائون. پوءِ توهين من کي وس ڪرڻ لاءِ ٻيا به حيل هلائي سگهو ٿا. هر روز هڪ اهڙو چگر ڪم ضرور ڪريو جو توهانجي من کي پسند نه هجي. تون ڏانهن جي اهڙي اڀياس کانپوءِ توهان کي ڪافي ڪاميابي حاصل ٿيندي.

ستسنگي چوڻ لڳو، ”حضور! ڪڏهن ڪڏهن پنجن سمن جي مهل من پنجن ڪرڻ کان صفا ٻاڙي واري وهندو آهي.“

حضور جن فرماڻ لڳا ته هن سوال تي اسان کي
 ٻي طرح ٻڌ وڃڻو ڪرڻو ڪپي. سمجهو ته توهان کي پنهنجي
 بالا آفيسر گهرايو آهي ۽ توهان کان پنهنجي مرض ادائيگه
 ڪوٺاهي ڪرڻ جو سبب پڇي ٿو ته ڇا ان وقت توهان کي
 لڏا پندي؟ يا سمجهو ته ڊاڪٽر ڪنهن مرض کي چڻي ٿو
 ته تون هن سلسل ۾ ڪن ڪلاڪن جو مهمان آهين، ڇا ان
 مرض کي لڏا پندي؟ اسان کي پڇڻ مهل لڏا ٿي ڪٿي وڃي
 ڇو جو اسان کي موت جو خوف ڪونهي، جو هڪ ڏينهن
 اوس اچڻو آهي. لڏا اسان کي اڪري به ٿي اچي جو اسين
 اهو مھوس ٿي لٽا ڪريون ته اسين ان شاهن جي شاه جي
 درٻار ۾ بيٺا آهيون جو سڀني کان اعليٰ ۽ افضل آهي.
 جيڪڏهن اسان کي مالڪ جو ڏرو به ٻڌ يا پيار هجي ته
 جيڪر لڏا اسان کي اچي ڪين. هميشه ياد رکو ته موت
 ٿيڻڪ اچي رهيو آهي ۽ اسان کي هڪ هڪ وٽ وڃڻ
 سوانس جو ليڪو چڪاڻڻو پوندو.

هڪ سندسڱي چوڻ لڳو، ”حضور! رات جو تين اچي
 اٿڻ ڏاڍي ڏکي ٿي ٿا، آهي.“

حضور جن فرماڻ لڳا، ”جيڪڏهن توهان کي صبح جو
 اٿڻ ڏکيو ٿو لڳي ته پوءِ توهين پنهنجي سهوليت مطابق
 ڪنهن ٻئي وقت به اڀياس ڪري سگهو ٿا پر امرت واري
 جو وقت سڀ کان سٺو آهي.“
 راءِ صاحب ويٺي ڪئي ته حضور من کي وس ڪرڻ
 ته ڏاڍو ڏکيو آهي.

حضور جن فرمايو ته من کي ”نه“ چوڻ جي عادي ٿيڻ
 وڃي. پهرين هن کي پنهنجون لڏا پڻ لڏا پڻ ٿا لڏا
 ٿا مجبور ڪريو پوءِ ٿوري ٿوري توهان کي وڏي کان وڏي

ڏانهن اندر وڃي رهيو آهي.

راء روشن لعل چيو ته آس يا ڳهر نه آيا هي گهري ليد
والڪر آهي.

حضور جن ورائيو ته اندر به علاج ئي سگهيو. سڀئي
اڪثر گهڻي کاڌي کائڻ ڪري پيڏي آهي. سڀسگي به کي
کائڻ ۽ سڻهڻ به صرفو ڪارڻ ڇڪائي پيڏي ٿورو کائي ۽ ٿورو
سڻهي. ٻچن جو وڏو نه وڏو دشمن آهي آس ۽ ان ئي قابو
پائڻ لوهالڇو ئي ڪم آهي. سڀسگي پنهنجي مڙگر اردي
سان خوب جنگ جوئي سڀ جو سڀرو ٻڏي سگهي ٿو.
هر روز صبح جو اهو سڪلپ ڪرايو ته ٻچن کي ٻورو
ٻورو ٽالهر ڏيڻو آهي ۽ اهو ڪارڻ ته لهر سان اڏواري ساهندا
رهو. پنهنجي من کي چئي ڇڏو ته جهن ڏانهن ٻچن نه
ڪندين ان ڏينهن توکي کاڌو ڪونه ملندو. هر روز صبح
جو مالڪ جي دٻا مهر جي مٿه ۾ اسان کي لهر لهر ٻچن جي
پيٽا اڀرڻ ڪرڻ کپي.

راء روشن چيو ته پنهنجو سڀ کان وڏو دشمن نه ليد آهي.

حضور جن فرمائڻ لڳا ته ليد کي ٻن ساڌن سان پڻ
قابو ۾ رکي سگهيو. سمورن کي من سان ڪرڻ بدران زبان
سان ڪرڻ شروع ڪرايو جنهن لهر لوهين ڪنهن سان ٻالهاڻي
رهيا آهن. پر سمورن اهڙي طرح ڪرايو جو صرف
لوهين ئي ٻڏي سگهو ٻوڏيو ڪونه نه ٻڏي ائين ڪرڻ سان
ٻهر لهي ويندي. جهڪڻهن اهو طريقي ڪامياب نه ٿئي ته
آلي کڙا ٿين، هٿ ۽ منهن ڏوٽي ۽ چار قدم هلو يا پنهنجي
ڪمري ۾ هلندي سمورن ڪندا رهو. پر وري به انهن سڀئي
ڪمزورين جو هڪ ئي علاج آهي ۽ اهو آهي ٻچن ڪرڻ
لاه پٽر ۽ مڙگر لڙو.

ڏاڍو ٿي ستائي .

حضور جن فرمايو ته روحاني اڀياس ۾ جيڪي ئي وڌيون
وڪاڻون آهن انهن مان ننڍو هڪ آهي ايون به آهن آلس
۽ لاغرضي .

راء روشن لعل چوڻ لڳو ته حضور اهي ٽيئي وڪاڻون
ئي غالب پئجي ويا آهن .

حضور جن وري دهرايو ته اهي ٽيئي - ننڍو، آلس ۽
لاغرضي اڀياسيءَ جا زبردست دشمن آهن .

راء راجپوت ڪو پال پڇڻ لڳو، ”حضور پوءِ انهن کان
پنهجي جند ڪيئن ڇڏائجي؟“

حضور جن فرمايو ته اڀياس وقت جڏهن ننڍو يا گهر اچي
ته انجو فائدو وٺڻ گهرجي . پنهن ۾ سڦلتا ملي اللاءِ جا ڪرڻو
پوندو آهي؟ پنهنجي خيال کي سڀني اندرين مان سميتي اکين
جي وچ تي ايڪاگر ڪرڻو پوندو آهي . هاڻي سوچو ته جڏهن
مهل ٺوهانڪي ننڍي اچي ان وقت به ٺوهانجو ڌيان سڀني
طرفن کان هٽي اکين جي وچ تي ايندو آهي پر ان وقت
انجو لاڙو يا جهڪاءُ هيٺئين طرف ڪٽ ڏانهن ٿيندو آهي .
ننڍ جي ڪارڻ اهو جيڪو سٺا ٿئي ٿو انجو ئي فائدو
ٺوهانڪي وٺڻو آهي . ان وقت پنهنجي ڌيان کي اکين جي
وچ تي مضبوطيءَ سان اسٽر رکڻ ۽ ٽيسري ٿل ۾ وڃڻ جي
ڪوشش ڪرڻو . ننڍو ان وقت ايندي آهي جڏهن اسانجو
خيال اکين مان لڪري ڪٽ ڇڪر ۾ ايندو آهي . اهو ئي
ڌيان جڏهن اکين کان هيٺ ٻاهر لڪري ٿو ته اسين ڇاڪي
ٿا پئون . ٺوهين ان ڌيان کي نڪي هيٺ، لڪي ٻاهر وڃڻ
ڏيو . ان ڌيان کي ننڍو ۽ ڇاڙو اوستا جي وچ ۾ اسٽر
ڪري رکڻ پوءِ ٺوهين ڏسندا ته ٺوهانجو ڌيان ٽيسري ٿل

وقت ڪجهه ڊڊپ يا خوف محسوس نه ڪري بلڪ خوشيءَ سان الڪي سيمي لڳائي. هڪ ٻارسي مهالما چيو آهي، ”ڇا توکي ڀاءُ آهي نه ڄمڻ وقت تورو ٻئي ٻار اين خوشيون ٻئي ملهائون؟ هاڻي ڏاڏڪي اهڙي طرح ٻس ڪر جو موت وقت ٻيا سڀ ڍولن مگر تون موج ۾ سم ۾ هين.“

بدمع ڪيول ڪرشن ٻڌيو، ”حضور! موت وقت انسان مري ۾ رهي الله هڪي ڇا ڪرڻ گهرجي؟“

حضور جن ورائيو، ”حلقہ نمبر ۱۱ جنهن حياتي ۽ ۱۲ جون جو
 سچو آئند ڪن ورتو آهي اهو مومس جو آئند ۽ ڪوٽ واري
 سگهندو. ڪرشن پگوان گيتا ۽ چئي گوڻ مومس کي واپس
 ڇاڻي جو مٿس پنهجو خيال لون ڏوان مان ڪڍي، ۽
 جي ٿلهيل ورتن کي سميتي اکن جي وچ تي اڪڙا
 ڪري ٿو اهو ئي ان پرم آئند کي پراپس ڪري ٿو.
 (گيتا ۱۰-۸)

۱۰۰

حضور جن ورائيس، ”موت جي جهڙي اهڙي پٺا ۽
ڪشت واري هوندي آهي جو وڏا پير پٺهه نه ڪهرائجي
وهندا آهن. ڪير صاحب ارمار آهي نه موت وقت اهڙي
پٺا ٿيندي آهي جهڙي جيڪر ڏهه هزار وچون هڪ ئي
وقت ڏٺڪين. هاڻي توهين تي سوچيو ته اهڙي ابداء ۽ درد
مهل ڪرڻ پنهنجي من کي ايڪاگر ڪيئن ڪري سگهندو
جيڪڏهن هن ساري حياتيءَ ۾ اڀياس ڪري من کي ايڪاگر
ڪيو ئي ڪونهي.“

راء روشن لعل شکایت کئی کہ بچن مہل مولکی لہ

پندت ڪيول ڪرڻ چيو، ”حضور، ڳورو جي مدد جو آسرو رکڻ، مدد جي ڪهڙي يا زلديءَ جي نشاني ڪانهي؟ مدد جي پنهنجي مصيبت جو مقابلو پاڻ ڪرڻ گهرجي، پنهنجي لڙائي پنهنجي سر جيٽڻ ڪئي.“

دنيا مهر سنڌي مشڪ سان حضور جن جو چهرو لڙي ٻيو. همدن فرمايو، ”پندت جي پنهنجي من کي پنهنجي ٻڌيءَ کي ۽ پنهنجن اڃاڻن کي ٻئي جي رضا تي ڇڏي ڏيڻ لاءِ نه پاڻ وڌيڪ ارادي سگهتي ۽ بهادريءَ جي ضرورت آهي. جيڪڏهن توهين اندرون روحاني سفر اڪيلو طبع ڪرڻ چاهيو ته توهين ڪري سگهو ٿا پر جيڪي اندر اچڻ وارن ڪنڊاين ۽ رڪاوٽن کان بخوبي واقف آهن، تن جي راءِ ڪا ٻي آهي. ڀلا اسين دليوي لڙاين ۾ ٻين کان مدد ڪونه وٺندا آهيون. ٻڌا ڪنهن مددگار جي، ٻڌا ڪنهن رهبر ۽ رهنما جي اندر توهين هڪ قدم به هلي ڪين سگهندا. جيڪڏهن توهان کي ”گورو“ اکر پسند ڪونهي ته توهين ٻلي هندي گورو نه چئو. توهين هندي پنهنجو مٿر ڇڏو، ساڻي ڇڏو، وڻيڙ نه هندي داس يا شيوڪ ڇڏو پر جيڪو به مالڪ جي ڪرڻ ۾ اندر وڃڻ چاهيندو ان کي رهبر جي ضرورت اوس پوندي پر جيڪو اندر وڃڻ جي ضرورت ئي نه هئو مھسوس ڪري اهو ٻلي ڇا به ڪٽي ڇري. انجي فيصلو ئي ڪنهن کي ڪهڙو ٿو اعتراض ٿي سگهي؟

پندت ڪيول ڪرڻ پيو، ”حضور! موت کي منهن ڏيڻ لاءِ اسان کي ڪهڙي تياري ڪرڻ ڪئي؟“

حضور جن وراڻيو، ”اها تياري ته پوري زلديءَ جو ڪم آهي. انسان کي پنهنجي زلدي اهڙي طرح وڻي ڪرڻ ڪئي جو موت جو ڏنگ ئي لڪري وڃي ۽ هو موت

زاجرن ۾ جڪڙيل آهيون . جڏهنڪي اسين پاڳا ٿا ڇڏون
 اهو مٿس اڳين ڪيل ڪرم جو ڦل آهي . اهو پاڳا، اسان
 تي بڻايو آهي ۽ هيئن اسين ئي آئينده جو پاڳا بڻائڻ ۾
 لڳا پيا آهيون .

اسين جڏڪو ڪرم ڪريون ٿا اهو ڪنهن اڇا يا ڪاٺيا
 جي آڏين تي ڪريون ٿا . اهي اڇا ٿيون اسانجي اڀرڻ ۾
 جون اڇيرون بڻجي ٿيون . ان ڪري ان مان مڪتي
 يا چوٽڪاري حاصل ڪرڻ جو ڪول هڪ ئي رستو آهي
 تـ اسين اڇا ۽ هڪ يعني لشڪار ڪرم ڪريون . اسين ڪنهن
 نه اڇا کانسواءِ ڪرم ڪريون ۽ انجي ڦل جي ڪا به آس نه
 رکون . تن ، من ، ڏن استري ٻار ٻچا وغيره مطلب نه سڀ
 ڪنهن پر ماڻها جي طرفان سوليل امانت سمجهون ۽ پاڻ کي
 امانت دار سمجهي ڪم ڪڍڻ ۽ ورتون يعني پاڻ
 کي مالڪ جو اڄيڪت سمجهي ڪار ۽ هٿيار ڪريون . اڄيڪت
 جي هر ڪار به هي ٻوري ذميواري سندس مالڪ جي ٿيندي
 آهي . اڄيڪت کي لٽي نقصان سان واسطو ڪونه هوندو
 آهي . ڏک، ٺڌه ٺهندو آهي جڏهن اسين امانت ۾ خيانت
 ڪرڻ لڳندا آهيون .

راه روشن لعل هي سائي ۽ شري مائر ڇهو، ”حضور! ستگورو
 جي دٻا بهر کانسواءِ لشڪار ڪرم ڪرڻ نه ممڪن ناهي.“
 حضور جن ورائين، ”ستگورو جي دٻا بهر هي نه هر
 قدم تي ضرورت آهي. پر فڪر نه ڪريو. سڀنيءَ جي
 اندر يوڪيل نام جو ٻج ڪڏهن نه ڪڏهن اُڀرندو. سنڀال جي
 ڪا به طاقت انکي ختم ڪري نه سگهندي. جنهن به ڇير
 کي سڄي ستگورو درٻارن نام جي بخشش ٿي آهي اهو
 ايسرهڪ ٺهين سڄين ٻهچندو.“

ٿيڻ پيو آهي ۽ نه هر ڳالهه ۾ اسين پنهنجي مرضيءَ موجب هلي سگهون ٿا. هڪ وقت هو جڏهن اسين سوئٽر هٿاسين ۽ اسين پنهنجي مرضيءَ مطابق گرم ڪري سگهياسين ئي. اسان گرم ڪيا، انهن ڪرمن جو نتيجو اڪتو ۽ اهو ”نتيجو يا ڪرمن جو ڦل“ اسانجي پراڻي ٻيٽو. اسين ان کان پاڻ بچائي ڪن سگهياسين. اسان وري گرم ڪيا پر ان دفعي اسانجي سوئٽر اڇا ئي اسانجي پُراڻن ڪرمن جو اثر رهيو ۽ اسانجا گرم اسانجي گذريل ڪرمن جي ڦل مطابق ئي ٻڌيا. انهن ڪرمن ڪري پاڻ ڪو ٻيٽو ۽ ان ڪارڻ اسانجي پنهنجي مرضيءَ موجب گرم ڪرڻ جي آزادي گهٽجي ويئي. ليڪن ورهين کان اهي گرم ڪندي ڪندي، اسين انهن جي ڦل جو اٻار ڪنو ڪندا رهيا آهيون ۽ اهڙي ريت ڦل ۽ پراڻي ڦل (يعني ڦل ۽ ان ڦل جو ڦل) جي اها رنجير اسانجي امت پراڻي ٻيٽي آهي. ان پراڻي موجب ئي اسانجو شير، مٺ، ٻڏي وغيره ٻڌجن ٿا ۽ اهي اسانکي ان مطابق خاص مارڪ ئي هلا ٿا. مڃور ڪن ٿا. اسانجي گذريل ڪرمن موجب اسانجي اڇوڪي زلڏي ٻيٽي ئي ۽ اسانجي موجوده ڪرمن مطابق اسانجي اڻڌڙ زلڏي ٻيٽي.

اسان جيڪي اڳين جنمن ۾ ٻوڪيو آهي اهو اڄ لڳي رهيا آهيون ۽ جيڪي اڄ پوکي رهيا آهيون اهو اڳتي هلي لڳنداسين.

هن وقت اسين ٻن قسم جا گرم ڪري رهيا آهيون.

- (۱) نوان گرم جنڪي ڪريمان گرم ٿيڻ ٿو. (۲) پراڻي گرم جي اڳين جنمن جو ڦل آهن. ٻئي گرم ڪڍو ڪڍ هلي رهيا آهن. هاڻي توهين خود ئي فيصلو ڪري سگهو ٿا ته اسين ڪيتري قدر آزاد آهيون ۽ ڪيتري قدر پاڻ جي

هندي نضل سوالن ڪري ان دٻالو ڀرڻ جو ذريعو ٿئي
 ٿيو پر ان هوندي به هن خالتيءَ سان ڪيس چيو نه پنهنجي
 ٻلائيءَ خاطر هينئر رسيءَ کي سوکھو جهل، پوءِ مان جڏهن
 توکي ٻاهر ڪڍان ته پنهنجي فرسٽ ۾ ان مثلي تي آرام
 مان ويچار ڪج. وري اڌو ماڻهو ساڳيا ئي اهوڏا سوال
 ڪرڻ لڳو ته ٻلا مان چو هن ڪوھ ۾ ڪري بيس ۽ ٽون
 ڪول ڪرئين؟

دٻالو ماڻهو ڪيس چيو، ”ٻائي! مولڪي ٻيا به ڪيترائي
 ضروري ڪم آهن الڪري ٽون جيڪڏهن جلد ئي رسيءَ
 کي پڪڙي ٻاهر نه لڪرلدين ته مولڪي اتي ئي توکي جڏي
 وڃڻو ٻوڏو.“

الذي ماڻهو چيو نه چڱو، پر پهرين مولڪي اهو نه
 ٻڌاء ته هي ڪوھ ڪيترو گھرو آهي ۽ هي ڪڏهن ۽ ڇو لھيو؟
 ڪوھ مان ڪڍندڙ ماڻهو ڪيس جواب ڏنو، ”هي ڪوھ
 اڀڙو نه گھرو آهي جو ٽر جيڙن الڪ ماڻهن جي قبر لھي
 سگھي ٿي.“ ائين چئي هو روانو ٿي ويا.

الذي ماڻهو جي ان بيوقوفيءَ تي سڀ کلڻ لڳا. تنهن
 ئي حضور جن فرمايو، ”اسين سڀ ائين ڪين ٻيا ڪرادن
 ڇا؟ حئيشت ۾ اسانجي ٻڏي ۽ واد واد اسانجي چونڪاري
 جي راهه ۾ ڪن رڪاوٽون ٻڌجي ٿيون ٻون.“

بدعت ڪيول ڪرڻ چيو، ”حضور! اهو بلڪل صحيح
 آهي، پر هڪڙو سوال مولڪي هميشه ڀرپشان ٿو ڪري نه
 سڀ ڪجهه پهرين ئي طئه ٿيو ٿيو آهي ڇا؟ اسين پنهنجي
 مرضيءَ مطابق الڪي گھٽائي وڌائي سگھون ٿا يا نه؟ اسين
 پنهنجي اڃا انوسار ڪجهه ڪري سگھون ٿا يا نه؟“
 حضور جن فرمائڻ لڳا، ”لڪي سڀ ڪجهه پهرين طئه

ڪو نه ٿيندو. ان هوندي به منهنجي دل ۾ وڙ وڙ ڪري
اهو سوال ٿو اٿي ته ڀرمارا هيءَ سرشتي بڻائي ڇو؟ هن
اسان کي سڃڻ مان ڪڍي هيٺ ڇو موڪليو. ”هن سنسار
۾ ايڏا دڪا، درد ۽ ڪشت ڪليش ڇو پيدا ڪيا آهن؟“

حضور جن فرمايو، ”مان ڊاڪٽر جانسن کي چوندس ته
توهان کي هڪ ڪهاڻي ٻڌائي جا مون کيس ڪجهه ٺهڻ
اچي. ٻڌائي هئي. شايد اها اوهان کي پسند ايندي.“

ڊاڪٽر جانسن هڪڙو امير لکن ستسنگي هو جنهن ٿوري
۾ رهائش اختيار ڪئي هئي. ڳالهه اولهه هيندي هو چپ چاپ
اچي هڪ ڪنڊ ۾ ويهي رهيو هو. هن مشڪي چيو ته اها
ٿاڌي وڌرائيندڙ ڪهاڻي آهي ۽ ان ذريعي توهان جي
شدڪا جو به ساڌان ٿي ويندو. مان شايد اهڙي سٺي نموني
۾ اها ٻڌائي ته سگهان جنهن ائرائٽي ڀانگ سان حضور جن
فرنگي ٻڌائي هئي. ان هوندي به مان ڪوشش ڪريان ٿو.
اها هڪ انڌي ماڻهوءَ بابت آهي جو هڪ گهري ڪوه ۾
ڪري بيٺو هو. اتفاق سان اٽان هڪ ماڻهو اچي لنگهيو ۽
انڌي ماڻهوءَ جي اعڙي درڪتي ڏسي کيس قياس آيو ۽
هن کي ڪوه مان ڪڍڻ چاهيائين. ان ڪري هن هڪ وڏي
ٺوڙي ۽ جو هڪ پاسو ڪوه ۾ وڌو ۽ انڌي ماڻهوءَ کي چيائين
تو ان کي جهل نه ٿوئي ٻاهر ڪڍان. ٺوڙيءَ کي جهلڻ پدران
انڌي ماڻهوءَ هن سان اجايا سجايا سوال ڪرڻ لڳو ته اهڙي
گهري ڪوه ۾ مان ڪيئن ڪريس، توهين مون کي ان مان
ڇو ٿا ڪڍو؟ ان ۾ توهانجو ڪو شخصي مطلب آهي ڇا؟
آخر ڪوه کوليا ڇو ويا آهن؟ سڀ کان پهريان ڪوه
کولايو؟ ان ڳالهه جي ڪهڙي خاطري آهي ته مان وري ٻئي
ڪوه ۾ ڪو نه ڪرندس وغيره وغيره.

دائما منهن تي ٽڪندي رهي ٿي. ڪنهنڪي نه ٻت جي
 موت جو خوف لڳو ٻيو آهي ته ڪنهنڪي پنهنجي يا پنهنجي
 زال تي بيماريءَ جي نازل ٿيڻ جو خطرو، ته ڪنهنڪي واپار
 ۾ گهاتي ٻوڏ جو گهڻو ڪاٽي وهندو آهي. پوءِ هن ڏکڻ ٻيڙي
 ڏي. ۾ سڪ ڪيئن ملندو؟ ڏرا اسپتالن ۾ وڃي ڏسو ته
 ڪيئن هزارين ماڻهو ڏک ۽ ٻيڙا سب ٻيا ٽڙن، هر روز
 ڪورن ۾ ڏسو ويٺا ته ماڻهو ڪيئن نه چڪين ماس ٻيا کائين،
 ۽ موجوداري مقدا ٻيا ٿين ۽ حيل جون سڙا ٺاهين ٻيا ٻيڙين.
 ڏسندا آهن ته واپارن وڌندڙن خلاف ڪيئن ڊگهون ٻيڙيون
 تعميل ٿين، سندن مال ملڪيت ضبط ڪري ليلام ٻيو ٿئي ۽
 سندن ٻارن ٻچن کي سندن آجھن مان هڪالي هڪڙو ٿو وڃي.
 چڱو، توهين انهن سڀني ٻڌڻين کي ڪڍي نظر انداز ڪريو پر
 توهين ان ٻڌڻ کان نه انڪار ڪري ٿا سگهو ته موت
 اٿس آهي.

سڄو ۽ دائما سڪ نه صرف ٿڌن ملندو جڏهن منهن
 مالڪ ڏانهن رخ ڪندو ڇاڪاڻ ته هو سڄي ۽ پايدار آسند جو
 ساگر آهي. جن نهن مان هيءَ دنيا ٻڌي آهي آهي ٿي ناسرڪ
 ۽ ٿي آهي پوءِ توهين دائما سڪ ۽ شائتيءَ جي آميد هتي
 ڪيئن ٿا رکي سگهو؟ ٻلي توهين دنيا جي سڀ کان سڪي
 ماڻهو سان ملو، توهين ڏسندا ته هنجي دل جي اندر ٿين
 ته ۾ لراسا، اداسي، هيڪلائي مطلب ته ڪنهن نه ڪنهن
 ٻڌڻ جي ڪمي پئدا. اها ٻي چئي آيا ٿي پنهنجي اصل
 يعني پرمانا کان وڌيڪ جي ڪارڻ آهي. اها ٻڌڻ آهي
 ٻوڏ جي ساگر ۾ سمائجڻ لاءِ.

۱ سردار ڪيسر بيگهه چيو، ”حضرت مان سمجهان ٿو ته
 صرف ايترو ڪرڻ سان به پاڻي وٺوڻ مان ڪجهه به نالندو

پڇيو. انهن پوءِ حضور جن کي هڪ نوجوان جو ريل هيٺان اچي مرڻ جو ڏاڍو دڪڏائي قصو ٻڌايو. هڪ نازو ٻرڻيل جوڙو جالو اسٽيشن کان گاڏي ۾ چڙهيو هو ۽ ٻٽاري اسٽيشن تي ٻٽي ڪجهه منائبي ۽ ميرو پنهنجي اسٽري لاءِ وٺڻ لاءِ لٿو. ويندڙ وقت پنجن روپئي نوٽ جو ريزو ڪونه هو، اڪري بڪنگ آفيس مان مٺاڻ لاءِ ويو. ايتري ۾ گاڏي هلڻ لڳي. نوجوان کي هٿ ۾ ميرو هو ۽ جيئن ئي هن هلندڙ ريل ۾ چڙهڻ جي ڪوشش ڪئي ته پير ٽرڪي ويس ۽ گاڏي هيٺان اچي ٽڪرا ٽڪرا ٿي ويو. ويڃاري شاديءَ کان پوءِ ٻهريون دفعو ئي ساهري وڃي رهي هئي ۽ کيس پنهنجي ساهري ڳوٺ جي نالي جي به خبر ڪونه هئي. صرف ايترو ٻڌائي سگهي ٿي ته اڳئين پيري اسان لڏايائين اسٽيشن تي ڪنهن اسٽيشن لاءِ گاڏي مٽي هئي ۽ ان اسٽيشن کان منهنجو ساهرو گهر پنج ميل پري آهي.

پندت ڪيول ڪرڻ چيو، ”هي ڀڳوان! هن دنيا ۾ ڪيڏا نڪ ۽ ڪليش آهن.“
حضور جن وراڻيو، ”مسلمان درويشن هن دنيا کي ”در المصائب“ مصيبتن جو گهر“ ڪري سڏيو آهي. هن دنيا ۾ ڪڏهن ڪنهن کي سچو سک مليو آهي؟“

سردار ڪيسر سنگهه اعتراض ڪندي چيو ته حضور! انهن ڪيئن چئي ٿي ته هن دنيا ۾ صرف نڪ ئي نڪ آهي. هتي نه خوشي ۽ غمي باقي گڏيون پيئون آهن. ڪي ماڻهو نه سچ پچ ڏاڍا سکي آهن.

حضور جن کيس جواب ڏنو، ”توهين اندرين جي ڪٺ پنگر پڙڳن کي ئي سچو سک سمجهي ويٺا آهيو. مروت، مثلي، عرض، ٻڌايو، اڃانڪه حادثن جي ڊپ سنڌي تلوار

جو ٻرڻو ٻيل آهي. انڪري هن ڏيهه روپي ٺهڙي ۽ ۾
 بند ٿيل انمول هيري، يعني آتما کي آهي ڏسي نٿيون
 سگهن. جيڪڏهن اسين هن مٽيءَ ۽ ماس جي ٺهيل ڏيهه
 کان اوچو اٿي مٽي ڏسڻ جي ڪوشش ڪنداسين ته ڀرمانا
 جي راجڪماري يعني آتما کي ڏسي سگهنداسين جهڙو هن
 ڪاٺا روپي ٺهڙيءَ ۾ لواس آهي. اها ڪمڙي ڊڪ ۽ غم
 جي ڳالهه آهي جو ڏيهه روپي ڪندو ۽ غليظ ڦاٽل نٿل ۽
 لاسولس ٻرڻو مٿس کي اهڙو الڙو ٻڌائي ڇڏي ٿو جو کيس
 پنهنجي اندر ڇپيل سورج جو ٽپج ۽ ٽپل ڏسڻ ۾ ٿي ڪو
 ٿو اچي.

سردار ڪيسر سنگهه چوڻ لڳو، ”ڪاٺ جي ٽپڻ ڏانهن
 نه اسانجو ڌيان وڃي ٿو پر ان ۾ ٻيل اڏيس تصوير جي
 منور سندن کان اسين بلڪل غافل ۽ اڇيت آهيون، اسين
 نه صرف ان ڪاغذ جي ٻڙيءَ کي ئي ڏسندا رهون ٿا پر
 ان رٿن جو نه ڪو خيال ٿي ڪونه ٿا ڪريون جو هريءَ ان
 ٻڙيءَ ۾ وڃهي رکيو آهي.“

پنڊت ڪيول ڪرشن سوال ڪيو، ”مهاراج هي، ڀرمانا
 هن سرڻيءَ جي رچنا ڇو ڪئي؟“

حضور جن جواب ڏنو، ”اسانجي ڀلائيءَ خاطر.“
 ان ئي پنڊت ڪيول ڪرشن وري چيو، ”شاسترن
 جو ڪٿن آهي ته هي سڀ سندس ليلا آهي، مڙج آهي.“

ستگرون ٽرماڙو، ”مالڪ جي رچنا جي ڀرمانا مقصد ۽
 رٿا آهي ۽ هنجي ڪاٺ ٻاڻه بنا مطلب جي ڪانهي.“

ان مهل راولپنڊي ۽ پهاور پاسي جا ڪي ستسڪي آيا
 ۽ حضور مهاراج جن جي چرلن ۾ مڙو ٽڪي ويهي رهيا.
 حضور جن هر هڪ کان سندن هڪٻئي ڀروار جي عرضيالي بابت

پندت ٻڃڻ لڳو، ”ڇا! ڀاپ کي ۹؟“
 حضور جن ورائيو، ”ها! چالو، ڀاڄو ۽ رات ڇا جي پيداش
 آهن؟ سورج جي.“

پندت ڪيول ڪرڻ ڏاڍي اناولائيءَ سان ٻڃڻ لڳو،
 ”حضور! سچ ٻچ شيطان يا جنهنڪي سنڌ ڪال چوندا آهن،
 آهي ڇا؟“

حضور جن ورائيو، ”اھ، سنڌيھ ٿيندو آھي.“

پندت سوال ڪيو، ”پر مائٽا شيطان کي ڀرو ٻڌايو ڇو؟“
 حضور جن جواب ڏنو، ”اسانجي ڀلائيءَ ۽ بهتريءَ لاءِ.
 شيطان جو هٿ ۾ ڏاڍو ضروري آهي. نانگ جو زهر ٻين
 لاءِ برابر زهر آهي پر سندس لاءِ نه.“

نوجوان وڪيل ٻڌيو، ”حضور! استريءَ جي ڪشش ۽
 پرئس کان ڪيئن بچجي؟“

حضور جن فرمايو، ”پرئس ۽ ڪام واشيا ۾ زمين آسمان
 جو تفاوت آهي. پرئس مٿي ٿو کڻي پر ڪام هيٺ ٿو گهلي.
 پرئس آتما جو سپاءُ آهي پر ڪام لاسڊون جو. پرئس اهو
 الوڪ ڀاو آهي جو مالڪ جي دٻا مهر سان پرگهت ٿئي ٿو
 پر ڪام گندين گهٽين جي وٽس آهي جنهن کان هر ليڪ ۽
 ڀرمار ٿي شخص کي ٻڃڻ ڪڍي. اسين پرئس ۽ ڪام جي وشي
 جي ڪريون ٿي ڪولہ ٻر جيڪڏهن اسين هر روز صهيح
 چنڊ ڇاڻ ان ڳالهه تي ويچار ڪرڻ لاءِ ٿورو ئي وقت ڏيون
 ته جيڪر واشيا جي ڪشش کان بچي پئون.“

راء صاحب رنجيت گوپال چيو، ”ولانا روم صاحب
 فرمايو آهي ته جنهنڪي دٻا عشق سڏي ٿي اهو بيت پري
 کانئ ڪري گرميءَ ڪارڻ پيدا ٿئي ٿو.“
 حضور جن فرمائڻ لڳا، ”اسانجي اکين تي ڪام واشيا

کي جاڳرم ڪيو ٿڏهن ئي اسان صحيح معنيٰ ۾ اسان بڻبو .
 پورو ٻرش نه اهو آهي جهنگي نگاه ڏرئي ڪان وٺي
 آخرين روحاني منڊلن تائين وڃي ٿي . پرمانا هن کان
 لڪل ڪونهي . منس جيتري قدر الهي ۽ انترڪ چيشتا کي
 جاڳرم ڪندو ويٺو، اولو ٿي هو صحيح معنيٰ ۾ منس
 بڻجندو ويٺو .

سردار ڪيسر سنگھ چيو ته ان ۾ نه بھت جي ڪا گنجائش
 ٿي ڪانهي ۽ حقيقت بلڪل صاف ظاهر پئي آهي .

بندت ڪيول ڪرڻ چيو، ”اسان لاءِ نه اهو سڀ
 ڪجهه هڪ ٻرولي پئي لڳي .“

ان ئي دالان ۾ فرمايو، ”برائو، ٻوهي ۽ اها ٻرولي آهي
 جهنگي حل ڪري سگهجي ٿو، حقيقت نه اها آهي اسان
 ڪڏهن هن ٻرولي کي سلڻ جي ڪا ڪوشش ٿي ڪانه
 ڪئي آهي .“

بندت ڪيول ڪرڻ وري سوال ڪيو، ”مهراج جي،
 پرمانا پاڻ نه پوئتا ۽ ٻيڪي جو خزانو آهي، پوءِ هندي
 سرشتي ۾ باب ۽ برائي ڪٿان آيون؟“

راءِ واجپٽ گوبال چيو، ”برائي ۽ ٻيڪي منس جي
 نظر نگاه ٿي مدار ٿي وئي . پوئتا جي نظر سان ڏسجي ته
 پوئتا نالي جهڙي ڪا وسڻ ٿي ڪانهي . برائي آهي ئي
 ڪانه پر هڪڙهن ٻيٽ ڪري ڏسڻ ڏسين ته برائي ٿوس
 حقيقت آهي پر هن سار جي سڃاڻ ۾ برائي نه هڪ
 ضروري ڳالهه آهي .

بندت ڪيول ڪرڻ پڇيو، ”حضور! برائي ۽ باب
 جي انتهائي ڪٿان ٿي؟“

حضور جن وراڻيو، ”هر چيز پرمانا ئي پيدا ڪئي آهي .“

هميشه منش جي روپ ۾ ئي اچي ٿو. جيڪڏهن هو درشتو
 ٿي اچي يا دٻوي دٻو ٿا بڻجي اچي ته جيڪر اسين هنڪي
 ڏسي ڪين سگهون ۽ لکي هو اسان سان ڳالهائي ٻولھائي
 سگهي. ڪالون، پشون ۽ پکي نه هر طرح اسان کان هيٺ
 آهن. اهي اسان کي اُڀرڻ لٿا ڏيئي سگهن. ان ڪري هو
 منش جو روپ ڌار ڌار ڪري ئي منش کي سمجھائي سگهي ٿو.
 صرف انسان ئي انسان کي ڳيان ڏيئي سگهي ٿو. جڏهن به
 ضرورت پيئي پرمالما هر ڏيڻ، هر سمي منش جي روپ ۾
 پرکھت ٿيو آهي ۽ هميشه پرکھت ٿيندو رھندو.

سردار ڪيسر سنگھ چيو ته سندن کي سڃاڻڻ لاءِ نشانين
 نه ضرور هئڻ کپن.

حضور جن کلي ڏٺو ۽ فرمائڻ لڳا، ”نه! اهو ڪو ضروري
 ڪونهي. جن جيون لاءِ هو اچن ٿا، اهي جيو ڪين آساني
 سان سڃاڻي سگهن ٿا.“

سردار ڪيسر سنگھ وري سوال ڪيو ته پوءِ پرمالما پاڻ
 کي منش جي نظرن کان ڇو لڪايو آهي؟

حضور مهاراج جن ڪندي فرمايو، ”پرمالما ان منش
 کان ڪڏهن به اڪل ڪونهي جو صحیح معنيٰ ۾ منش آهي.
 ڇا اسين صحیح معنيٰ ۾ منش آهيون؟ اسين نه بهتر درجي
 جا ٻن ٽن وارا جالور آهيون جن ۾ ٻن جانورن جي پيٽ
 ۾ ٿوري ٻڙي وڌيڪ آهي. صحیح معنيٰ ۾ انسان نه اهو
 آهي جنهن پنهنجي مرل شڪتين کي واپس پالو آهي ۽ ان
 خزانن کي ڳولي هٿ ڪيو آهي جو پرمالما هن جي
 واسطي هن جي شرير ۾ رکيو آهي. اسين نه صرف شرير ۽
 من جي ٻل ئي لڳي رهيا آهيون. اسانجي اندر اهڙيون
 شڪتيون موجود آهن جي ستين پيڙن آهن. جڏهن انهن

جيئن جو لاشن کٽڻ گهرجي ڇا؟ پليو صاحب فرمائين ٿا ته
زندگيءَ ۾ مون صرف پاپ ئي باپ ڪميا آهن. پر ائين
نه آهي ئي ڪونه. اعتراف وڃن مان هيندي لهر ٿا ۽ ديني
ني ظاهر ٿئي ٿي. دراصل، سڄي لهر ٿا صرف ستن ۽
ٽي ملي ٿي. دنيا دار نه لهر ٿا ۽ ديني هو مطلب ئي نه
ٿا سمجهن. جيتوڻيڪ سندس پاڻي کي داس ٿا سڏين پر سمجهڻ
وارا سمجهن ٿا ته هو مالڪ جو روپ ٿيندا آهن.

سردار ڪيسر سنگھ چيو، ”حضور! اسين جڏهن ٿوري
پر بهتاسين ته هڪ ماڻهو ڪبير صاحب جو شبد پڙهي رهيو
هو ته منهنجو ستگورو مولڪي پرمالما کان ٿوڌيڪ پيارو آهي.“
راءِ دلچسپ ڪوٺال چيو، ”حضور! ڪبير صاحب جو
هي دهر نه تمام مشهور آهي.“

”گورو گوپند دولون ٿوڏي، کس ڪي لاڳون پايو،
بلهاري گورو آهي، جن گوپند ديو ڏکائي.“
يعني منهنجي سامهون منهنجو ستگورو ۽ پرمالما پينا آهن.
مان پهرين سمن ڪنهن ڪريان؟ ضروري آهي ته مان
پهرين منهنجي ستگورن جي چرلن ۾ ويس ٿوڻان ڇاڪاڻ ته
هيندي ئي ڪرپا سان مولڪي پرمالما جو روشن مليو (نه ته
هن پاڻ کي گهٽ رکيو هو.)

حضور جن فرمايو، ”هي نه هڪ شيوڪ جو منهنجي
ستگورو جي لاءِ صدق، پر اهر ۽ شڪر گذاريءَ جي اظهار
ڪرڻ جو طريقو آهي.“

سردار ڪيسر سنگھ سوال ڪيو ته پرمالما لاءِ منس جي
روپ ۾ اولاد ڌاري اچڻ ممڪن آهي؟

حضور جن جواب ڏنو، ”ان ۾ ناممڪن ڇا آهي؟ جڏهن
پرمالما هن سنسار ۾ اچي ٿو ۽ هو اچي ته ضرور ٿو، نه

يا ”لوگاس“ ٿا چون . هيءَ اهڙي نه مڌر ۽ رسيلي ڏن آهي جو جيڪڏهن آئنا اُنکي صرف هڪ ڀيرو ٻڌي نه هن جي سموري ميل ۽ غلاصت لکري وڃي .

سردار پڇڻ لڳو، ”حضور! اهڙي به ڪا نشاني يا ڪسوٽي آهي جو سنڌ کي پرکي سگهجي؟“
حضور جن فرمايو، ”ها! اهڙيون نشانيون ضرور آهن .
هر هڪ پهتل آئنا ئي سنڌ کي سڃاڻي سگهي ٿي . هڪ
الف بي پڙهندڙ ٻار هڪ ڪاليج جو پرنسپال، جو امراي
يا ٻي ڀي ڀڄ ٻي آهي اُن جي علميت ۽ قابليت جو اندازو
ڪيئن ٿو لڳائي سگهي؟“

سردار ڪيسر سنگهه چوڻ لڳو، ”گرلٽ صاحب پر گوروءَ
کي پرمانا جو سروپ هڃيو ويو آهي ۽ گوروءَ لاءِ پڻ اهائي
ڀڳتي ۽ اهڙي شرڏا هئڻ ڪهي جهڙي پرمانا لاءِ . پر سنڌ
لهرنا جا پندار ٿيندا آهن . گورو ڪوبند سنگهه صاحب
فرمائين ٿا :-

”مٿن هون پرمر پرڪ ڪا داسا، ديکن آيو جهڳٽ ٿاماسا .“
يعني مان نه پرمانا جو هڪ ٽچ شيوڪ آهيان، هن سنڌ
جو نانڪ ڏسڻ آيو آهيان . ”پوءِ انهن ويچارن پر اهو
فرق ڇو آهي؟“

حضور جن جواب ڏنو، ”ڪنهن به سنڌ ڪڏهن به ائين
ڪونه چيو آهي نه مان پرمانا آهيان . انهن هميشه پاڻکي
پرمانا جو داس يا شيوڪ سڏيو آهي . دراصل، هو نه لهرنا
جا اولار آهن ۽ ٿاڻائيءَ وچان ٿي هوائين چون ٿا .
پر انهن جي هن ڪٿن سان هنجو شان يا مهمارئيءَ پر گهٽجي
ٿي . گورو نانڪ صاحب فرمائين ٿا، ”ڪهه نانڪ هر
ٻي ڪرما .“ ٺهڪري اسانکي سندن اڪرن جو ارڻ

سروپ ساڌڪ ڪنهن اُٺهر ڪٽسب ۾ جبر وٺي ٿو، راجا ٻڌهي
 ٿو يا ڪو نامور ليٽا يا شاهوڪار واپاري ٻڌي ٿو. ائين به
 ممڪن آهي ته هو جيئن ٿاڻين سرڳن جا سک ماڻيندو رهي
 پر مالڪ جو مشاعدو آهن ساڌن سان ڪو نه ٿو ماڻي سگهجي.
 ڪورو ارڃن ڏيو مهاراج هن هڻي آهن سڀني ساڌن ۽ ڪاٺا
 جي ڪلمشن جو ورڻ ڪيو آهي جيڪي هنن من کي جيتو
 لاء ڪيا. ٻڌاريءَ ۾ چون ٿا ته اهي سڀ ساڌن ڪرڻ سان
 مولڪي مالڪ سان ميلاب ڪرڻ ۾ ڪجهه به سهائتا ڪار ملي.

سردار ڪيسر سنگهه ٻڌي لڳو، ”اهي سڀ ٽيڻالون
 ڪورو ارڃن ڏيو جن خود ڪيون؟“

حضور جن ورائيو، ”هو گندوبل جمن جي اڏون جو
 ذڪر ڪن ٿا. من کي وس ڪرڻ ڏاڍو ڪٺن آهي،
 صرف ستگوروه جي ڏنا مهر ئي هڻي چئي ٿا انچالي
 سگهي ٿي.“

سردار ڪيسر سنگهه سوال ڪيو، ”من کي وس ڪرڻ
 لاء ڪورو صاحب ڪهڙو آڀاءُ ٻڌايو آهي؟“

حضور جن ورائيو ته ڪورو صاحب فرمائين ٿا ته هيڪي
 ساڌن پرمالما کي پائڻ لاء اڪثر ڪري عام لوڪ ڪندا
 آهن، جڏهن مان اهي سڀ ساڌن ڪري هاري ٿڪس،
 ٺاڪامياب رهيس، تڏهن ڪوروه جي چرڻ ۾ ڪري پوس ۽
 ستگورن مولڪي الله شيد، هري ڪهرن يا دود ڏئي
 جو مارڻ ٻڌايو. سڀني ستن حروب اهڙي مارڻ آهي.
 هر ڪنهن ڏنڻ جي ستن هر جڳ ۾ ان ئي مارڻ کي
 آڀاءو آهي. مسلمان فقير ان کي ”لڏائي آسماني“ يا
 ”سلطان ال اذڪار“ چون ٿا. پراچين وڻين اٽڪي
 ”اڪاش وائي“ سڏيو آهي. عيسائي مهالما ان کي ”ورڊ“

و دوان، پورټر يا ڌرمالما سمجهڻ جو پامپ يعني اهڪار جو پامپ.

پر ڳورو ارڇن ديو مهاراج جن صرف ايترو ئي چڱي شانس ڪونه ٿيا آهن. هو وڌيڪ ڌرمائين ٿا نه مون مون ورس جي باري ۾ ڪافي ڪجهه ٻڌو هو، سو مون مون ورس نه ڌارڻ ڪيو. مان وسندي ٻڌي جهنگلن ۾ رهڻ لڳس. اتي بنا ڪنهن وسٽر جي رهڻ لڳس. مون سڀ ڪجهه ٺهائجڻ ڪري ٻڌو. هٿن ۾ ٽي ڪاٺ لڳس، ڪوبه پاسڻا اڻڻا ڪتب ڪونه آندو. ٿل-ٿل ڦول ٿي ٿي گذارو ڪير. سهڻي ٿيڻن جي ڀانڱا ڪير. بريلي ٻهاڙن ٿي ويس. پورٽر ٿيڻن ۾ اڻڻا ڪير. ڪاشي ۾ ڪروس هينان پنهنجي شريار جا ٺڪرا ڪرائير. اهي سڀ ساڌنانون ڪندي نه منهنجي اندر جون اکيون ڪين کليون. ڪاشي جي هڪ مندر ۾ هڪ وڏي ڪارائي رکيل هئي، ائين منهنجي ۾ اڻڻو هو نه ڪوبه ماڻهو ڪهڙي نه آس من ۾ رکي ان ڪارائي هينان پنهنجو ٻايدان ڏيندو نه هجي اها آس پوري ٿيندي.

وڪيل صاحب حيرائيءَ ۾ اچي چيو، ”ڇا ماڻهن ان آري هينان پنهنجا ٺڪرا ڪرايا؟ هي اڻڻو ڪهڙي نه بي رحمي!“

سردار ڪيسر سنگهه چيو، ”ڪهڙي نه جهاليس!“ حضور جن ڌرمائين لڳا، ”مڪتي پاڻ لاءِ ماڻهن ان کان نه وڌيڪ ڪشت سٺا آهن. پر انهن سهڻي جو اڻڻو ڪهڙو ڏکيو، ٺوهين پاڻ سوچي سگهو ٿا.“

نوجوان وڪيل چيو، ”پر حضور! ٺڪرا ايتريءَ سان انهن ڪيل پيشيائن جو ڪجهه نه ڦل هوندو؟“
حضور جن وڻاڻو، ”اڻڻو انهن پيشيائن جي ڦل

جي ڏس ۽ ڪجهه به واڌارو ڪري ڪو نه سگهنداسين.

ان ئي راءِ صاحب راجپوت گوبال چيو ته خود ڪورو
نالڪ صاحب جن فرمايو آهي:-

”پڙهين ڇيتي پرس پرس، پڙهين ڇيتي ماس،
پڙهين ڇيتي آرجا، پڙهين ڇيتي سانس،
نالڪ ليکي اڪ ڪل هور هومچ جهڪا جهاک.“

يعني ڪير ڪٿي مهيا، سال ۽ ماري زندگي جو ڪمن
پات ڪندو رهي پر صرف هڪ ئي ڳالهه ليکي ۽ لکي ٿي
۽ اها آهي سرت کي شهد سان جوڙڻ، باقي ٻيو سڀ ٺيڪار
۽ وڙف آهي.

حضور جن فرمائڻ لڳا، ”صحيح ڳالهه نه اها آهي نه.
گولڻن جو پات ڪرڻ ڪا خاص اهميت ڪونه ٿو رکي.
گورو ارچن ڏاڍو فرمائين ٿا ته مون ڏاڍي ساوڌالي ۽ عور
سان ويند پڙهيا، ڪنڊليني پرڳ جي ساڌنا ڪيم، ان
سان شامل ٻيون جهڪي به ڪريائون ڏولي، لٽي، استي
۽ ٺولي وغيره به ڪير پر ائين ڪرڻ سان ڪار، ڪروڙ،
لوپ، اهنگار ۽ سساري ٻڌارڻ جو موه دفع ڪونه ٿيو.
جيڪڏهن گرنت پوئين جي پات سان موڪش ملي ها ته پوءِ
راوڙ کي موڪش جو ڪمن مليو؟ هو نه وڃي هن مهل ڏوان
۽ ٺيڪا ڪار بند هون. توڙي به ڪي خبر آهي ته هن
چرتر ڪهڙو هو. اڄ تائين به هر سال هينجو پوکو جلاو وڃي
آهي. ماڻهو سمجهن ٿا ته گرنت پوئين جي پات ڪرڻ سان
۽ لڙڻ ۽ لڏڻ به ائين ڪرڻ سان پات ڏوڃي ٿا وڃن
پر جيڪڏهن هر گهرائيءَ سان ويچار ڪن ته هڪجي جيڪر
خير پئجي وڃي ته پاتن جي محل لهن بچاءُ انهن پاتن به هڪ
ٻيو به پات ٿيندو جي وڃي ٿو. اهو آهي پاڻ کي ٻين کان وڌيڪ

ڪو ڪرنت بنا سمجهڻ ۽ ڄڻي، يا ان مان فائدو حاصل ڪرڻ بنا صرف طوطي وانگر وٺيندا رهندا، پر ان ئي عمل ڪونه ڪندا ته ان مان ڪجهه به هٿ حاصل ڪونه ٿيندو. اهڙو پڙهڻ آهي صرف رست وڃڻ جو لڪو ڪٽڻ.

وڪيل صاحب چوڻ لڳو، ”پر سڀ ماڻهو ائين ئي نه ڪن ٿا.“

حضور جن فرمايو، ”اهائي نه عجب جهڙي ڳالهه آهي. هي نه ائين ٿيو جيئن پيٽ جي سُر لاءِ ڊاڪٽر جو نسخو ٻار ٻار پڙهڻ. پر سُر نه لڌهن لهندو ڇڏهن ٽوهين ڊاڪٽر جي نسخي موجب دوا لاهي، هن جي هدايتن اوسار وٺندا. هڪ ماڻهو ڪشمير وڃڻ لاءِ ڪشمير جو ڪاٺيڊ بڪ مڙسند ڪري صرف پڙهندو ئي رهي ٿو، پر اتي پهچڻ لاءِ هڪ وڪ نه لٽو ڪٽي، ڇا هو ائين ڪرڻ سان ڪشمير پهچي ويندو؟“

وڪيل صاحب چوڻ لڳو، ”پوءِ ته ڌرمي ڪتابن پڙهڻ جو ڪو فائدو ئي ڪونهي؟“

حضور جن فرمايو، ”نه! ڪجهه فائدو نه ضرور آهي. انهن جي پڙهڻ سان هن جو جهڪاءُ ڳڻتيءَ جي طرف ٿئي ٿو ۽ پرمالما سان ملڻ جي چاهندا ڄاڻي ٿي پر اسان کي ائين ئي اچي وڃڻ نه گهرجي. ڌرمي ڪرنت اسان کي مالڪ سان ملڻ جو رستو ٻڌائين ٿا، روحاني راهه به جيڪي رڪاوٽون اچن ٿيون انهن جو ورڻ ڪن ٿا ۽ اُلهڪي دور ڪرڻ جو اپاءُ ٻڌائين ٿا. ڪرنت پوڻيون ۽ چيندڙ مهالما اهو به ٻڌائين ٿا ته هنن هن کي جيئن لاءِ ڪهڙا اپاءَ ڪيا. جيئن ٽوهان جهڪو هيٺڙو شيد ٻڌو ان به گورو ارڃن ڏيو جن پنهنجي انهن جو لاپ وٺڻ ۽ انهن ئي عمل ڪرڻ اجزاءَ صرف ان شيد جو ٻاٽ ئي ڪندا رهنداسين ته منهنجي خيال به پرمالما جي پراڻي

اڄ ئي منهنجون اکيون ڪلهون آهن ۽ پنهنجي نادانيءَ تي
عتب پيو لکيس جو مان اهو مڃي وينو هوس ته کيتا هي
باند ڪرڻ سان ئي منهنجي مڪتي ٿي ويندي.

سڪ وڪيل صاحب چوڻ لڳو ته حضور مان هر روز
صبح جو ’عجب جي صاحب‘ جو پيادو ڪندو آهيان، ڇا
مولڪي ان مان ڪجهه به لاپ ڪوٺ ٿيندو؟
حضور جن کائڻس پيئڻو، ”توهن اهو پيادو ڪيتري
عرصي کان ڪندا رهيا آهيو؟“

وڪيل صاحب جواب ڏنو، ”چوڏهن سالن جي عمر کان
ولي يعني يارهن سالن کان.“

حضور مهراڄ جن فرمائڻ لڳا، ”ڏاڍو سٺو، ان پکي پاد
۽ پيار لاءِ توهن جس جا پايي آهيو. پر هاڻي اچو ته اچي
والدن تي ڪليءَ ڏل سان ۽ شائبه نه ٺهري وڃڻ ڪريون.
سڀ گرنٽ چاهي آهي اسانجي ڏور جا، يا هن ڏورن جا
هجن، آلهن جو مقصد ۽ مهڙو ساڳيو ۽ سمان آهي. هتي اسين
ڪنهن خاص ڏور يا ڪنهن خاص شخص جي ڳالھ ڪونه ٿا
ڪريون. سمجهو ته هڪ عيسائي هر روز هڪ ڪلاڪ بائيبل
پڙهي ٿو يا هڪ ٻوڏي هر روز ٻولامب وٺي پنهنجي ڌرمي
پٽڪ جو ڏاڍي پسرپس ۽ شوق سان پيادو ڪري ٿو پر
گرنٽن جي پڙهڻ جو مرل مقصد ڪهڙو آهي؟ اهو ئي ته
انهن گرنٽن ۾ جيڪي ڳالهيون اسان لاءِ لکيل آهن يا جيڪي
هدايتون ڏنل آهن، اسين انهن تي عمل ڪريون ۽ انهن جو
نالو ونون. جيڪڏهن توهين ڪنهن گرنٽ کي صرف هڪ
پرو ٿي پڙهو ٿا پر انکي چڱي طرح سمجهي ٿا ڇڏيو ۽
ان ۾ ڏنل هدايتن تي عمل ڪرڻ شروع ٿا ڪريو ته ان جي
پڙهڻ جو اصلي مقصد پورو ٿي وڃي ٿو. پر جيڪڏهن

پوء سردار پڳت سنگه هيٺ ڏل شبد سهڻي کي پڙهي ٻڌايو

سورٺ هڪلم ۵

پاٺ پڙيو آو ويد بيجا رڻو لعل پتنگم ساڌي ،
 پنڇ جمان سڌ سنگ ل چٽڪڻو اڌڪ اهم ٻڌ ٻاڌي .
 پياري ان ٻڌ ملڻ نه جاني مٿن ڪيئي گرم آليڪا ،
 هار پڻو سڻامي کي دٿاري دٿاري ٿڌ بيهڪا .
 مٿن پٿڻو ڪرپائي رهڻو لڳن ڦرڻو ٻن ماهين ،
 نت ٿيرت سڀ ڌرتي پرڻو ٻڌا چٽڪي لاهين .
 من ڪامنا ٿيرت جاني بستر سر ڪروٽ ڌرائي ،
 من کي ميل نه اٿري اهو ٻڌ جي لڪ جتن ڪرائي .
 ڪڍڪ ڪاهي هٿور ڪٿور بهه ٻڌ دان دالارا ،
 ان بستر پومِي اُڀي نه مليئي هر دٿارا .
 پوڄا اُڇا بدن ٻڌوٽ ڪت ڪرمات رهڻا ،
 هٿ هٿ ڪرت بدن مه پرڻو لهه مليئي اهو جڳتا .
 جوک سڌ آسڻ چوڙا سيهه ايهه پي ڪر ڪر رهڻا ،
 ٻڙي آڇا ڦر ڦر جنمي هر سڌ سنگ ل گهيٽا .
 راج ليلا راجن کي وڇا ڪرپڻا حڪم اُٿارا ،
 سيج سوهڻي چندن چٽڻا لڙڪ ڪهور ڪا دٿارا .
 هر ڪيرت ساڌ سنگت هيءُ سر ڪرم ڪي ڪرما ،
 ڪهن ڏانڪ نس پٽيٽا پراپت

جس بورب لکي ڪا لهما .

شبد پوري ٿيڻ بعد حضور جن فرمايو ته هن شبد ۾ ڪورو
 صاحب الهن اليڪ ساڌن جو ورتن ڪيو آهي جي عام لڙڪ
 پرماتما جي پراپتيءَ لاءِ ڪندا آهن .
 راءِ صاحب راجپوت گوبال چيو ته مان گذريل مٿن اٿس
 سالن کان گيتا جي ٻئي اڌ ۾ جو پاٺ ڪندو رهيو آهيان پر

منهنجي شراب جي دور دور مان روحانيت ٻيئي ٿي . ”
 راءِ راجپوت گروال چيو ، ” واه ! پراسيڪيوٽر صاحب ،
 دوهان هيڏي وڏي اصليت جو ڪهڙي نه هڻي لمري
 اظهار ڪيو . مونکي خبر ٿي ڪو نه هڻي نه نوهن لڪل لعل
 آهي . مولوي دور صاحب جو ڪلام آهي ” هر نشيني
 ساعتِي با اولياءِ بهتر از صد سال طاعتي پيرا . ” يعني ستن
 وقت هڪ کن وهڻ ورهين جي بندي ؛ ٿيسا کان بهتر آهي . ”
 سردار ڪيسر سنگھ چيو ، ” اصلي مسئلو نه من کي ڇٽڻ
 جو آهي . ”

حضور جن کيس چيو ، ان وشيه ٻاٻت جيڪي ستن مهالائن
 جا ويچار آهن ، مان توهانکي آهي او ٻڌايان . اسانجي شراب
 ۾ من جي بملڪ اکين جي پويان ’ نيري ل ’ ۾ آهي .
 اٺان ئي من شراب جي لون دوران يعني اکن ، ڪنن ، لڳ ،
 رات وغيره جي ذريعي سسار جي ڏهن ئي ڏسائن ۾ ٽهليل
 رهي ٿو . جيستائين اسين ٽهليل من جي نوج کي باعلان
 سميتي واپس ان ساڻئي هنڌ نه نڪائينداسين ، لتائين من
 کي قابو ڪرڻ لاهيت مشڪل آهي . ماڻهن من کي وس
 ڪرڻ لاءِ ڪئين ساڌن ڪندا آهن پر سڀ بيسود . ”

ٻوڙ حضور مهاراج جن سردار ٻگٽ سگهه کي ” شد
 ڪي مهما ڪي شد ” بستڪ مان ٻڌجين پالساڻي گورو
 ارڄن ديو مهاراج جن جو ” ٻاٻ پڙهيو اوڙ بيد بيجاڙو . ”
 شد پڙهڻ لاءِ چيو .

” ستگورن فرمايو نه هن شد ۾ گورو ارڄن ديو مهاراج جن
 کولي بيان ڪيو آهي نه من کي ڇٽڻ لاءِ هنن اليڪ ساڌن
 ڪيا پر سڀ بيسود رهيا . هنن ويدن جو ٻاٻ ، ڪنداسي
 نوک ؛ لولي ڪرم وغيره ڪيا پر من جا پنج وڪار نه لڪتا .

سردار ڀڳت سنگھ، چلندر جو انڊو وڪيٽ، سردار
جڳت سنگھ، (جيڪي پوءِ حضور مهاراج سردار بهادر بن
بٽيا) ۽ راءِ صاحب منڇيرا، پنجاب جو ڊسٽرڪٽ ۽ سپرنٽنڊنٽ
جيج (جو رٽائر ٿيڻ کان پوءِ حضور مهاراج بن جو سيڪريٽري
ٿيو) ۽ هن بستڪ جو لڪڪ پٺا اٿي موجود هئا. اهي
ستسنگي سڀ ڪنهن موڪل ٿي، چاهي اها ڪٿي آڻڻ وارو هجي
هو ادي هئي، نه به ڏاڍي ابتدا هئا.

جڏهن حضور بن سڀني کان راضي ۽ خوشيءَ جو سماچار
پڇي لائون ان کان پوءِ سردار ڪيسر سنگھ، ڳالهه ٻولي. شروع
ڪئي ۽ سوال پڇيائين ته جڳپاسوءَ کي پرماني ڪيئن حاصل
ڪرڻ لاءِ ڪهڙي گرانٽ جو اڀياس ڪرڻ کپي؟

حضور بن ڪائونسل پڇيو، ”اڄ تائين توھان ڪهڙا پيسا
ٻڙهيا آهن؟“

سردار ڪيسر سنگھ، جواب ڏنو، ”مون گيتا جو انگريزي
انواد ٻڙهيو آهي.“

حضور بن سوال ڪيس، ”توھان ڪرٽڪ صاحب ٻڙهيو
آهي؟“

هن جواب ڏنو، ”جي، نه ا مون ان مان ڪجهه اُڪرا
ڪرڻ تائين کان ٻڌا آهن. ڪرٽڪ صاحب جي پاشا اهڙي ڪلن
آهي جو سولائيءَ سان سمجهه ۾ ڪونه ٿي اچي.“

حضور بن کيس چيو ته چڱو، سڪمئي صاحب ٻڙهو، ٻيو
نه ان جي پاشا سرل ۽ آسان آهي. حقيقت ۾ ڪرٽڪ صاحب
جو به ڪافي حصو سرل آهي.

پنڊت ڪيول ڪرشن چيو، ”ڪرٽڪ نه آخر ڪرٽڪ آهن
پوءِ ڪٿي انهن مان اٽڪ ڪيئن لاءِ ڪيتري به پريس ٿا ملي.
در اصل، ضرورت آهي الهيءَ کيان پرڪاشي گورو جي

اهڙن موقعن تي جڏهن اسين کين ڪجهه وقت آرام وٺڻ لاءِ عرض ڪندا هئاسين ته فرمائيندا هئا، ”هيءَ ڏيهوئي مولڪي ستڪرون طرفان ملي آهي ۽ انهيءَ کي ٻاهران مان ڪا به ڪسر ڇڏڻ لڳو ڇاڪاڻ ته“.

الڪري هي ڳالههون ٿر ٽڪڙ ۾ ٺوٺ ڪيون ويون آهن. تاريخ، مهينو يا ڏينهن ڳالههون لکڻ جو وقت ئي ڪونه ملندو هو. ان کانسواءِ ان وقت انهن ڳالهين کي ٺوٺ ڪرڻ جي مون ضرورت نه ڪونه سمجهي هئي. تنهن هوندي به مون جڏهن پنهنجي ياداشت ذريعي تاريخ وغيره لکڻ جي ڪوشش ڪئي، ته مان ناڪامياب ٿي رهيس. الڪري مون تاريخ ڏيڻ جو ويچار ئي لاهي ڇڏيو ۽ اُورن ڏينهن ڪالاهه مولڪي تاريخ وغيره ڏيڻ جي ضرورت ئي ڪانه محسوس ٿي. ڇا حضور مهاراج جن جون ڳالههون سمجه جي سڀا کان مٿي ڪونهن؟

پنهنجي موڪلن جو ڪجهه عرصو گهارڻ لاءِ ڪي معزز ماڻهو ڏياري ۾ آيا هئا جن ۾ راءِ صاحب راجپوت گروپال الڳڙيل ڊسٽرڪٽ مئجسٽريٽ، جلدور ۽ سردار صاحب ڪيسر سنگ، اُلچو نام ڪنمو فوجداري وڪيل، پنڊت ڪيول ڪرشن ٿرپٽر جو پبلڪ پراسيڪيوٽر هو ۽ ٻيا به. جلدور جا ڪجهه سڄڻا هئا. انهن ۾ راءِ صاحب راجپوت گروپال نه سڃاڻي هو باقي ٻيا سڃاڻي ڪونه هئا پر اڄ ڪلهه جي پڙهيل پڙهيل ماڻهن وانگر هي به اهو ڄاڻڻ لاءِ معطر هئا ته ”پرمانا ڇا آهي ۽ موت ڪالاهه ڇا ٿو ٿئي.“ پر سندن شرما اهو هو ته انهيءَ کي ڀائرن لاءِ ڪا مهلت يا تڪليف ڪرڻي نه پوي. راءِ صاحب گروپال انهن سڀني جي حضور جن سان پوڄهه ڪرائي.

۷. مڪٽيءَ جا ساڌن

مولڪي ياد ڪونهي ته هيءَ ڪهڙي سال جي ڳالهه آهي. پر نائال جي موڪلن ڪري ڪورٽون ۽ آفيسون بند هيون. ان ويسر جو ڪارڻ اهو آهي ته حضور مهاراج جن جا وچن ڏاڍا ڊڪرا ڦلمبند ڪرڻا ٻولدا هئا ۽ ساڳئي وقت اڳواٽ ڪا به ٿياري ڪانه ڪيل هوندي هئي. ماڻهو حضور مهاراج جن جي سهوليت يا آرام جو ڪوبه خيال ڪونه ڪندا هئا ۽ ڪنهن به وقت ساڻن گڏ ڇڻ ايندا هئا. حضور جن به اهڙا ديالو هئا جو هنن سان ملڻ لاءِ ترغيب ٿي هيٺ ايندا هئا ۽ ڏاڍي پريسر ۽ سڀيه سان هندجهي سوالن جا جواب ڏيندا هئا. ڪمهلي اچڻ وارن ماڻهن ۾ اڪثر ڪري ڪيترا نوان جڳياسو هوندا هئا جي لاهور، امرتسر يا ڪشمير ويندي ڪلاڪ ٻن لاءِ ڏياري ۾ اُرسندا هئا. خاص ڪري مولڪي هڪ ڏينهن جي ڳالهه ياد آهي جو حضور جن صبح کانوئي ٻن ٻنن لائين ماڻهن سان وارتالاپ ڪندا رهيا ۽ منجهند جو پوڄن به ۲ بجي کان ڪالهه ٿي ڪيائون. اڃا پوڄن ڪري اُٿيا ٿي مس ۽ ڪجهه فوجي آفيسر اچي پهتا ۽ هنن حضور جن جي درشن لاءِ ويٺي ڪئي. مان انهن کان معافي ٿي گهري رهيو هوس ته حضور جن خود ٻاهر نڪري آيا ۽ آرام وٺڻ لاءِ منجهي پراڻا کي ٻڌائون ته ڪونه. ساڳئي وقت انهن فوجي آفيسرن به حضور جن کي آرام وٺڻ لاءِ ويٺي ڪئي پر هنن ڪونه مڃيو. سڀني کي گهرائي هنن جي سوالن جا جواب اهڙي انداز سان ڏيڻ لڳا ڇو ته ساري رات آرام ڪري هيٺس

اُٿيا آهن.

وڌيڪ ڪيائون توهين حاصل ڪندا ڪري نه پاڻ توهين ڏرم
ستھ جي لڙديڪ ايندا. ”

پرچارڪ ڀڄڻ لڳو، ”سجھو نه منهنجا بالادست ان
ئي اعتراض ڪن نه پوءِ؟“

حضور جن کيس صلاح ڏني، ”جيڪڏهن پرچار ڪرڻ ئي
تو هائجي روزي جو واحد ذريعو آهي ته پوءِ اهو پنهنجو
مرض سمجهي ڪندا رهو.“

بادري چوڻ لڳو، ”ماڻهو اڃا سڃاڻي ڪي ٻڌڻ نه
ٿيار ڪن آهن.“

حضور جن ورائيو، ”پوءِ توهين انهن کي سڃاڻي ڪي
صرف اوتري خوراڪ ڏيو جا هو هضر ڪري سگهن.“

اهو ئي پرچارڪ چوڻ لڳو، ”لڙائيءَ جي وقت مان
فوج ۾ پرتي هوس، مان وري نه فوج ۾ داخل ٿي سگهان
تو پر فوجين کي نه هعيا ڪرڻي پري ٿي.“

حضور مهاراج جن فرمائڻ لڳا، ”اها ڪا وڏي ڳالهه.
ڪالهه. سپاهي پنهنجي اڃا انوسار نه ڪنهنڪي ماري ڪول
ٿو. هو نه صرف پنهنجي آفيسر جي حڪم جي تعميل ڪري
ٿو. هعيا جو بار سپاهي جي سر تي ڪولهي. هو نه صرف
پنهنجو مرض لاهي ٿو. سجھو نه شهر ۾ ڏٺو نساد ٿي پيو
آهي يا پنڪ جي فرسٽ ٿي رهي آهي، ان وقت ڪولي
هلائڻ بهتر آهي ڪن پنهنجي مرض اڏائيءَ کان منهن موڙڻ؟“

پوء آهي ٿيئي بياس آيا. آهي آيا، اتي سڀ ڪجهه
ڏٺائون ۽ اتي جائني بڻجي پيا. انهن ئي ٻڌايو ته قاسيءَ
واري ڏينهن گنگو ايڏي ته موج مستيءَ ۽ مسرت ۾ هو جو
نه سندس شادي ٿي رهي هئي. هنجي چوري نه هڪڙو
الوڪڪ آلمڪ ليڄ ڇهڪي رهيو هو. عيل جي ڊاڪٽر ٻڌايو
ته منهنجو واليو اهو رهيو آهي ته قاسيءَ کان اڳ ئي وڏن
وڏن بهادر قيدين جو به وزن گهٽجي ويٺو آهي ۽ هر
خوف سبب پيلا ٿي ويندا آهن پر گنگوءَ جو حال انهن جي
آبتڙ ٿي رهيو. پنهنجي ساري ڄمار ۾ مون اهڙو واقعو
ڪونه ڏٺو آهي.

گنگوءَ جو مرڪب شريز سندس رشتيدار بياس ڪٿي ويا
۽ اتي سردار بهادر مهاراج جن جي موجودگيءَ ۾ سندس
سنگار ڪيو ويو.

جڏهن حضور مهاراج جن پاڻي پي ٻاهر آيا ته هڪ سچو
چينو، ”مان هڪ پرچارڪ بادري آهيان ۽ اميرڪا جي
هڪ ڊپل ۾ اڀديش ڏيڻ منهنجي ڊيوٽي آهي. هاڻي
جيڪڏهن مان سنڌ مت ۾ اچان ته پوءِ مولڪي اهو ڪم
ڇڏڻو پوندو ڇا؟“

حضور جن ورائيو، ”نه! الهي ڪم ڇڏڻ جي ضرورت
ٿي ڪهڙي؟ حقيقت ۾ نه پاڻ توهين بهتر اڀديشڪ بڻجي
پولدا.“

اهو بادري چوڻ لڳو، ”مان سمجهان ٿو ته پوءِ شايد
ان ۾ منهنجو من ٿي نه لڳندو ۽ مان پنهنجو اهو ڪم پوري
لڳن سان ڪري ٿي ڪونه سگهندس.“

حضور جن فرمائڻ لڳا ته ڇو ڪين؟ اڄ تائين ته توهان
ڪين ڪونه پرو اڀديش نه ڏنو ٿي ڪولهي ۽ هاڻي جيڪو

جو وقت اچي ۾ ڀر آهي. راهر ٻڌي. مولڪي ڏاڍي خوشي
ٿي. مون اڃا ٻالھ. توهانجي انسپيڪٽر جنرل کي ٻيڻ ٻڌائڻ
چاهي ٿي پر اهو سوچي شائبو رهيس ته مان ائين ڪرڻ
سان توهانکي يا توهانجي زبردستن کي ڪو نقصان پهچي.

جيلر کنگرو جا اهڙي شب پاوڻا ڏيکارڻ لاءِ شڪرانا
مڃيا. تن ڏينهن کانپوءِ هڪي ڦاسيءَ جي تختي ڏانهن وڃي
ويا. اهو سمورو وچ وارو عرصو هو رات ڏينهن ٻنهن سهرن
۾ مصروف رهيو. سويل صوبو جو جڏهن جيل جو ڊاڪٽر
هندي ٿياس ڪرڻ آيو ته ڏاڍو ويو ته هتي اور ۾ پاڻ به
پاڻوڻا اضافو ٿيو آهي. ڦاسيءَ ڏيڻ وقت جيلر ۽ ڊاڪٽر کان
سراءِ هڪ ميسٽر بت ٻڌي آئي موجود هو. هن کان پڇيو ويو،
”نهديجي آخري ڀاڱو ڪهڙي آهي؟“

کنگرو ورائيو، ”صرف اڃا، نه ايترو سندسڪار لاءِ
مهديجو مرڪب شيراز حضور مهاراج هن جي چرلن ۾ بياس
مرڪب وڃي.“

”پر ته ڪجهه چوڻار آئي؟“ هنن پڇيس.
کنگرو چوڻ لڳو، ”هو ڪجهه به نه. مان ڏاڍو خوش
آهيان. مهديجو ٻيڻو ستگورو مون سان ساڻ آهي. هو مولڪي
نهديجي ڏاڍو وڻي ٿو هلي.“

هو ڦاسيءَ جي تختي تي ائين چڙهو جو ڇڻ نه ڪهوت
ڪهڙي تي چڙهندو آهي. جلاڻ کي جڏهن ڦاسيءَ جي
ننڍي وچوڻ ۾ ڪجهه دير لڳي ته هن اهو جلاڻ کان وڃي
نهديجي کلي ۾ وڌو ۽ ٻنڌ ڏيڻ ۾ ٻيڻ جلاڻ جي مدد ڪرڻ
لڳو. هن جا آخري ڀاڱا هئا، ”اگر توهان مان ڪو خوش نصيب
هجي ته بياس ضرور وڃي ۽ اتي چوڻي جا ٻنڌي پرمانا
جو درشن ڪري. تن ستگورو!“

سان الھن ڏينھن ۾ جيلن جو لائينڪٽر جنرل ايجالا جيل جو
معائنو ڪرڻ آيو ۽ جڏھن گنگو ۽ جي ڪوٽڙي ۽ وٽان لنگھيو
تہ جيلن کان پڇيائين تہ هي ڇڏي ڪير آهي؟

جيلر جواب ڏنو، ”هي لامي گرامي گنگو ڊاڪو آهي
جنھنکي ڦاسي ۽ جي سزا ملي آهي.“

لائينڪٽر جنرل چرڪ ڀريو ۽ گھٻراھت سان جيلر کي
چوڻ لڳو، ”هي لاهور سينٽرل جيل مان ئي ديجا فرار ٿي
ويو هو ۽ توهان ھنکي ھن معمولي ڪوليءَ ۾ نظر بند رکيو
آھي! ھنکي تہ الھن خاص ڪوٽڙين ۾ قابو رکڻ چٽي ڦاسي
ملي ڇڏين کي رکبو آھي ۽ ھتي ڪڙي نظرداري ۽ سخت
پورو رکبو.“

گنگو ڪجهه چوڻ چاهيو ئي پر شائبه رھيو.
لائينڪٽر جنرل پڇيس، ”تو کي ڪجهه عرض ڪرڻو
آھي ڇا؟“

گنگو چيو، ”نہ، ڪجهہ نہ، صرف ايترو نہ، مون کي
جلد کان جلد ڦاسي ۽ ئي لڙڪاڻو وڃي.“

جڏھن لائينڪٽر جنرل هليو ويو تہ جيلر ھنکي اتي
ڪوليءَ ۾ تبديل ڪرڻ لاءِ آيو. گنگو جيلر کي چوڻ لڳو،
”خاں صاحب! ذرا ڏيان ڏيئي ٻڌو. توهين مولائي ٻيئي
ڪوٽڙيءَ ۾ موڪليو يا نہ، توهانجي مرضي، مان هاڻي ڪڏھن
به ڪو نہ ڀڄندس. ھيڏالھن لھاريو.“ ائين چئي ھن پنھنجي
ڪوٽڙيءَ جي پويان جيڪا دري ھئي انجون ئي شينون
ڪڍي کيس پڪاريون ۽ چوڻ لڳو، ”مون، تہ ئي ڏينھن
اڳ، ئي ھتان پھتي وڃڻ جو سارو انتظام ڪري ڇڏيو هو
پر منھنجي سگورو ۽ پرگھت ئي مولائي ائين ڪرڻ کان منع
ڪئي. مولائي چيائون تہ هاڻي پنھنجو ھن سلسلار مان وڃڻ

پر جيڪڏهن مان اهو نه ٻڌايان ته گنگو جو موت ڪيئن
 ٿيو ۽ هن ڪهڙي ويترنا سان موت جو مقابلو ڪيو ته پوءِ
 هيءَ ڪهاڻي اندوڙي رهجي ويندي. حضور مهاراج جن جي
 چوڻي جو موت سائنٽس ٽائمن اسانکي گنگو جي ٻاري ۾ ڪجهه
 وڌيڪ خبر چار ڪانه ملي سگهي. شايد پنهنجي ٽوليءَ کان
 ٿار ٿيڻ بعد هو ڪنهن سسٽن ٻهاڙ تي گهڙي نڪتو ۽
 رهيو پر ايتري خبر آهي ته هن خوب نام جي ڪمائي ڪئي
 ۽ ڪافي سئوڻا حاصل ڪئي. هو مضبوط ۽ چوڙو حالت ۾ جڙان
 هو ۽ سڀ مصلحتون ۽ ڪشت مريڪندي مشڪلي
 برداشت ڪرڻ جو عادي بڻجي پيو هو. حقيقت ۾ اهڙا
 محڪم ارادي وارا ئي سڄا ٻين سمورن ۾ سئوڻا پائيندا آهن.
 هڪ لاکه ۽ ڪهڙو ارادي وارو ماڻهو ٻين ۾ ڪامياب
 ڪونه ٿي سگهندو. ٻين لاءِ ته هڪ سالڪي بهادر جي
 ضرورت آهي جنهن ۾ ساهس ۽ مضبوط ارادو هجي ۽ جوان
 امر ٻڌ پائڻ لاءِ پنهنجو سڀ ڪجهه قربان ڪرڻ لاءِ تيار رهي.
 پلٽو صاحب فرمايو آهي ته ٻين سمورن ڪا ڪند ڪاڻهي ڪانهي.
 اهو ته هڪ ڀر جو پيالو آهي ۽ جنهنڪي اهو پيئڻو هجي سو
 هن پڙ ۾ پيو پائي.

حضور مهاراج جن جي چوڻي ڇڏڻ کان پوءِ گنگو پنهنجي
 لڪل اسٽان کان ٻاهر لڪيو. پنهنجي ٻاري سڳوروءَ جي
 وڃڻ کان پوءِ هن لاءِ ڇڏڻ ڇڏيائين ٿي پيو. نتيجو اهو ٿيو جو
 هن پنهنجو پاڻ ٻولس حوالي ڪري ڇڏيو. هن کي ڪيترن
 خولن، ڏاڙن ۽ اُٻاڙن لاءِ ڏوهي لهرامو وٺو ۽ ان ڪري
 هن لاءِ ڏسيءَ جي سزا مقرر ڪئي وئي پر ان سزا خلاف
 هن اپيل ۾ داخل ڪرڻ ڪئي ۽ هاءِ ڪورٽ اها سزا بحال
 رکي. ڏسيءَ لاءِ هنکي امبالا جيل ۾ موڪليو ويو. اتفاق

آي ڳوٺ جو هڪ غريب ڀنگي هو. هو زمين طرف اولتو سمهيل هو. ٻه سپاهي نعلن لڳل ٻوٽن سان هڪي چيٽڙي رهيا هئا ۽ لڪڻ سان ڪٿي رهيا هئا. گنگو ٻي سمجهي کان ٻڌي ويندو ته هن غريب کي ڇو ماري رهيا آهيو؟

ٽاڻيدار ڪارئون ڏيندي جواب ڏنو، ”هي تنهنجو ٻيءَ آهي يا ڏاڏو؟ توهين هن جا خاص جوڙيدار ٿا ڏسجو.“
پوءِ هڪ سپاهيءَ کي حڪم ڏنائين ته هڪي پڪڙي وٺي اچ ته هن جي نه خبر وٺون.

ٽاڻيدار گنگوءَ کي هڪ ڳوٺاڻو گنوار سمجهي ويندو هو پر اها هڪجي سراسر غلطي هئي. هڪي اها خبر ئي ڪونه هئي ته هن ڪمان جي اندر هڪ فوجي جنرل جو ڪليجو هو. جيئن ئي سپاهي هن ڏانهن هٿ وڌايو ته گنگوءَ هن کي اهڙي نه زوردار لت وهائي ڪڍي جو سپاهي ڇڪر کائي ڪري پيو. ساڳئي وقت ڀنگيءَ کي رڙ ڪري چيائين، ”اڙي بيوقوف! آئي ڳڙو ئي، پڇ، هتي ڇو ڪٿي والنگر پيو ڀادر کائين؟“ گنگوءَ جي هنن اکرن ان ڀنگيءَ تي چڻ ته سنجيولي ٻوٽي ۽ جهڙو اثر ڪيو. گنگوءَ گهٻرائيل سپاهيءَ کي ڪيرائي ٻئي سپاهيءَ کان لت ڦري، ٽاڻيدار ٻي وار ڪٽر ۽ هڪي ٻي درديءَ سان ڪٽڻ لڳو. سڀ سپاهي اتر اتر ٻي ويا. ٽاڻيدار کي مئل سمجهي ڇڏي ڏنو ويو ۽ هاڻي گنگوءَ ۽ سندس دوستن لاءِ پراڻي ٿڻ جو سوال ئي ڪونه هو. هنن لاءِ سوا گمنا رهڻي زندگي بسر ڪرڻ کانسواءِ ڪو چارو ئي ڪونه وڃي رهيو. اهڙيءَ ريت هڪ زندگي جنهنجو مستقبل روشن ٻڌجي ها، ذري لادائيءَ جي ڪري برباد ٿي ويئي.

پروفيسر جڳموهنمل هيءَ ڪهاڻي صرف اڻڄاڻائي

مھڪم ارادو ۽ ويرا وغيره چوڙا ڪيا هئا، جي هڪ فوجي
جنرل ۾ هوندا آهن ۽ سچ پچ هو جيڪر هڪ فوجي جنرل
لي وڃي ها. پر هڪ ننڍي ۽ گهڻا هنجي زندگيءَ جي راهه بدلي
جڏي. جڏهن هو ويهن سالن جو ٿيو ۽ سٺو جوان هو ته
ان دوستن سان گڏجي پنهنجي ڀوت مان فوج ۾ ڀرتي ٿيڻ
لاءِ لکيو. ٽيئي سک ڄاڻي ۽ ڄا هئا ۽ اوان دستر ٻوري
هڪ ۾ هالس جون لسبون لنڊون ڪڍي صلح عهد ڪرائڻ
ڪورڊاسور ۾ ڀرتي ٿيڻ لاءِ روانا ٿيا.

پر لنڊن جي ڪير ٿو بدلي! جي گنگو فوج ۾ ڀرتي ٿي
ها ته وڪٽوريا ڪراس ۽ نيا وڏا انعام کيس ضرور ملن ها
ليڪن وڏا ڪي هن کان هڪ ڏاڪو جو ڀارت آڏا ڪرائڻو
هو. جيڪڏهن ڪورڊاسور جي رستي ۾ پوليس ٿاڻو نه هجي
ها ته گنگو الهيءَ تي ٽيهن فوج ۾ ڀرتي ٿي وڃي ها ۽
مهدو عزت، ڏن دولت هڪ قدم ڇهن ها. پر السوس اها
۽ ٻيءَ ڪڏهن ڪڏهن الائي ڪوڙا رنگ ٿي ڪيلي. جيئن
ٿي هي ٿاڻي وٽان اچي ليکيو ته هن صوبدار کي ڏٺو،
جو پڙ جي وٽ هيٺان ڪٿي ٿي ويهي، هڪ ڪيس جي جاچ
پر حال ڪري رهيو هو. هو هڪ ماڻهوءَ کي ڏاڍي بي دردي
سان ڪٽائي رهيو هو. انهن ٽيهن ۾ پوليس اڪثر ڪري
مار ڪٽ جا ٿي طريقا اختيار ڪندي هئي. ان ماڻهوءَ جو
دردناڪ رڙيون ٻڌي هي ٽيئي هٿا ان طرف ويا هيتوڻي
اوڏاڻين وڃڻ جي ڪن ڪا به ضرورت ڪونه هئي. ڪن
سمجهو ماڻهو جهنگلي دٻاڏاري، خاص ڪري پوليس
ڪار گذارين جو تجربو هوندو سو جيڪر اوڏاڻين ڪونه
ها پر پاڻ ۾ جو ٻيو ڪجهه لکيل هو سو ڪڏهن ٿري!
جوانن ڏاڍو نه ڇهن ماڻهوءَ تي اهڙي مار پئي پئي سو

ئي ڳوٺ جو هڪ غريب پنڳي هو. هو زمين طرف اولتو
سمهڻل هو. ٻه سواهي نعلن لڳل ٻوٽن سان هڪي ڇيٽاڙي
رهيا هئا ۽ اڪٽن سان ڪٽي رهيا هئا. گڏو ٻي سمجهي
کان ٻڌي ويندو ته هن غريب کي ڇو ماري رهيا آهن؟

ٿاڻيدار ڳاريون ڏيندي جواب ڏنو، ”هي ٺهڻجو ٻي
آهي يا ڏاڏو؟ ٺوهين هن جا خاص جوڙيدار ٿا ڏسجو.“
پوءِ هڪ سواهيءَ کي حڪم ڏنائين ته هڪي پڪڙي وٺي
اچ ته هن جي نه خبر وٺون.

ٿاڻيدار گنگره کي هڪ ڳولائو گنوار سمجهي ويندو هو پر
اها هڪجي سراسر غلطي هئي. هڪي اها خبر ئي ڪونه
هئي ته هن ڪسان جي اندر هڪ فوجي جنرل جو ڪليجو
هو. جيئن ئي سواهي هن ڏانهن هٿ وڌايو ته گنگره هن
کي اهڙي نه زوردار لت وهائي ڪڍي جو سواهي ڇڪر
کائي ڪري پيو. ساڳئي وقت پنڳيءَ کي رڙ ڪري چيائين،
”اڙي بيوقوف! اٿي ڪٿو ئي، پاڇ، هتي ڇو ڪٽي وانگر
پيو پادر کائين؟“ گنگره جي هنن اکرن ان پنڳيءَ تي چڻ
ته سمجهي وئي اٿي ۽ جهڙو اثر ڪيو. گنگره ڳوٺ ۾ ايل سواهيءَ
کي ڪيرائي اٿي سواهيءَ کان لت ڦري، ٿاڻيدار پڻ وار ڪيو
۽ هڪي ٻي درديءَ سان ڪٽڻ لڳو. سڀ سواهي ٽٽڻ لڳو
ئي ويا. ٿاڻيدار کي مئل سمجهي ڇڏي ڏنو ويو ۽ هاڻي
گنگره ۽ سندس دوستن لاءِ پراڻي ٿيڻ جو سوال ئي ڪونه
هو. هنن لاءِ سوا ڪم ٻار رهڻي زندگي بسر ڪرڻ کانسواءِ ڪو
چارو ئي ڪونه وڃي رهيو. اهڙيءَ ريت هڪ زندگي
جڏهن جو مستقبل روشن ٿيڻي ها، ذري لاندائيءَ جي ڪري
پرهاد ٿي وئي.

پروفيسر جڳموهنڊل هيءَ ڪهاڻي صرف ايتائين ٻڌائي

مڪرم ارادو ۽ ويراڻا وغيره جهڙا ڪٿ هئا، جي هڪ نوجي ۽
جنرل ۾ هوندا آهن ۽ سچ پچ هو جيڪر هڪ نوجي جنرل
ٿي وڃي ها. پر هڪ ننڍي ۽ گهڻا هنجي زندگيءَ جي راءِ بدلي
جڏي. جڏهن هو ويهن سالن جو ٿيڻ لڳو ۽ سهر جوڙڻ
هن دوستن سان ڪڏهي پنهنجي ڳوٺ مان نوج ۾ ٻيڙي ٿيڻ
لاڻ لڳتو. ٿيئي سڀ ڄاڻي ۽ ڄا هئا ۽ نوان دستر بهري
هڪ ۾ بالڻ جون ننڍيون ٿڌون ڪڍي صلح هيند ڪرائڻ
گورناسور ۾ ٻيڙي ٿيڻ لاءِ روانا ٿيا.

پر ٿڌيڻ کي ڪير ٿو بدلي! جي ڪنگو نوج ۾ ٻيڙي ٿي
ها ۽ وڪٽوريا ڪراس ۽ نيا وڏا عالم ڪيس ضرور ملن ها
ليڪن وڏا ٿي هن کان هڪ ڏاڪو جو ٻارڻ اُڏا ڪرائڻ
هو. جيڪڏهن گورناسور جي رستي ۾ پوليس ٿاڻو نه هجي
ها ته ڪنگو اڏي ٿي ڏينهن نوج ۾ ٻيڙي ٿي وڃي ها ۽
مهدو ٻڌ، ڏن دولت هنجي قدم چين ها. پر انسوس اها
”ٻيڙي“ ڪڏهن ڪڏهن اڏي ڪوڙا ڏک ٿي ڪيلي. جيئن
ٿي هي ٿاڻي وٽان اچي لنگهيو ته هن صوبيدار کي ڏٺو،
جو ٻڙ جي وٽ هيٺان ڪٽ ٿي ويهي، هڪ ڪيس جي ڇاڇ
پر مال ڪري رهيو هو. هو هڪ ماڻهو ۽ ڪي ڏاڍي بي درديءَ
سان ڪٽائي رهيو هو. انهن ڏينهن ۾ پوليس اڪثر ڪري
مار ڪٽ ڄا ٿي طريقا اختيار ڪندي هئي. ان ماڻهو جون
دردناڪ رڙيون ٻڌي هي ٿيئي ڇڻا ان طرف ويا هيتوڻڪ
اوڏانهن وڃڻ جي ڪمن ڪا به ضرورت ڪونه هئي. ڪو به
سمجهو ماڻهو جهنگلي داناڌاري، خاص ڪري پوليس جي
ڪار گذارن جو تجربو هوندو سو جيڪر اوڏانهن ڪرد وڃي
ها پر پاڻ ۾ جو ٻيڙ ڪجهه لکيل هو سو ڪڏهن ٿري! هنن
جوانن ڏاڍو نه جنهن ماڻهو ٿي اڏي ماڻ ٻئي ٻئي سوسن

گرفتار ٿي پيو ۽ مڙس، و هليو ته ان جي مدد ڪرڻ ۽ هنڪي
 بچائڻ لاءِ مان هميشه تيار رهندس. انهن ڪڏن ڪرڻن
 کان هميشه ڪنارو ڪرڻ جو اٽل ارادو ڪيو اٿم. هاڻي
 توهان مان باقي ڪنهنڪي به ڪجهه چوڻو هجي ته ٻي چئي.

ويلن مان هڪ چيو، ”سردار! اسين نه وڙهيا آهين ته
 زندو ٿي ڪو رهڻي سگهنداسين.“ اسين سمجهي نه آهي ٿي
 اکر دهرايا.

گمڪو ڏاڍي پري پري آواز ۾ ڪين چيو، ”اڄ ڪاروئي
 هاڻي اسين سڀ ڀائرن وانگر رهنداسين پر چورن ۽ گنهگارن
 وانگر نه.“ ٿوري کن ترسي گمڪو وري چيو، ”پر نه!
 مان نه ٻاهي گراهي اُڀاڙي آهيان. پوليس منهنجي ڀولا
 آهي ۽ مان پاڻڪي بچائڻ جي ڪوشش به ڪونه ڪندس. ان
 ڪري مان ڪنهن ڏينهن ضرور ڀڳڙس. تنهنڪري توهان سمجهي
 ڪي جيترو ٿي سگهي موندڪان دور رهڻ جي ڪوشش ڪرڻ
 ڪپي. موندڪان رهڻ ۾ توهانڪي ڪجهه به لاپ ملڻو ڪونهي.
 بس هاڻي باقي هڪڙي ڳالهه. پنهنجي جيتري هڪ ڀيرو
 ضرور نياس وڃڻو ۽ اتي جي پيرم سنڌ جو ضرور روشن
 ڪڍڻو. جيڪڏهن توهان مان ڪوبه منهنجي ٻاري ۾ پوليس
 کي خبر ڏيندو ته مان اٽڪي ڀرو ڪو سمجهندس. پر
 ائين ڪرڻ سان موندڪان وڌيڪ شايد توهانڪي نقصان پهچي.
 ائين چئي هن اڇوڙي جي ڪنهن جو چڱو ڏانهن اڇلايو ۽
 هٿ ڇوڙي کائڻ موڪليو.

ڇوڙا آهن ته هڪ ڪش لسان ماڻهو ۽ مورڪ جي وچ
 صرف هڪ وار جيتروئي فرق هوندو آهي. گمڪو ڏاڪو،
 جنهن ڪي پوليس لڳل هئي، جي سپاهي ڏيان سان ڇڏيو
 ته هن ۾ ٻڌڻا، اپار همت، سڳهن شڪتي، آتم و شواس،

سائين کي چوڻ لڳو، ”توهان کي ٻڌو آهي خبر آهي ته مان
 ڪهڙو نه نر نشان باز آهيان. توهان کي اها به خبر آهي ته
 حڪم نه ڏيڻ ڪري مان پنهنجن ئي ماڻهن کي ڪيئن نه
 بي رحميءَ سان ماري سگهان ٿو. هينئر جتي ۽ جيئن ويٺا
 آهيو، بلڪل خاموش ويٺا رهو ۽ جيڪي مان چوان ٿو سو
 ڪن لاهي ٻڌو. اگر ڏرو به ڇڙندا ته اهيءَ بل به ختم
 ڪري ڇڏيندوسالو.“

نئون ليدر چوڻ لڳو، ”پر سردار“
 گنگو ڪرچندي چيو، ”سردار وغيره ڇا چيو“ ائين چئي
 پنهنجي بندوق هن ڏانهن وراڻيائين.

ڪمري ۾ مومت ڇڙو سڌائو ڇاڻجي ويو. اوري دير
 ڪالو ڪنگو شالتميه نمولي چوڻ لڳو، ”منهنجا ڀائرو!
 منهنجي ڳالھ. ڏيان ٿيئي ٻڌو. مون کي اهڙو سگورو ملو
 آهي جنهنجي هڪ مهر ماري نظر منهنجي ڪاٻا تي پئجي
 ڇڏي آهي. مون ساڻس واعدو ڪيو آهي ته لڪي شراب
 ڇهنديس ۽ نه ڪڏهن ڪو آبرو ڪندس. اڄ کان وٺي هيءَ
 ٻاڪن جي ٽولي ختم ٿي ۽ وري ڪوبه گناهه ڪرڻ لاه
 ڪڏهن به ڪنا ڪونه ٿينداسين. هي ٽڙوڙيءَ جون چابون
 سنڀاليو. مون کي توهان مان ڪنهن به هڪ ۾ ليدر ٻڌڻي
 لياقت ٿيڻ به ڪانه. ئي اچي. ٽڙوڙيءَ مان سورا به
 ڪڍي پاڻ ۾ پورا حصا ڪري وڃي ڪٿو. منهنجي خيال
 هر هڪ کي پنج پنج هزار ايندا. ڪنهن وڏي شهر ۾ پنهنجي
 پنهنجي پسنديءَ جو ٿڌو ڪري وڃي ٽائڪا ٿيو. ش
 پوليس کي اڃا به توهانجي ڏال جي خبر نه هئي. ٿو
 آسانيءَ سان زبردستيءَ جو نئون ورق ورائي سگهو
 ٿي ڪڏهن اڳين ڪل گناهه ۽ قصورن لاه توهان مان

سائي ڊاڪن کيس شام جو شراب جي مجلس ۾ شامل ٿيڻ لاءِ
 دعوت ڏني. اول ته هن بلڪل انڪار ڪيو پر هو پنهنجي
 ضد تي قائم رهيا ۽ هٿرادو شراب جي بوتل کولي ان مان
 هڪ پيالو ڀري گنگوءَ جي اڳيان رکيائون. گنگوءَ هٿ
 جوڙي معافي ورتي. اهو ٻڌي بلونتسنگهه، جو هن ٽوليءَ
 جو گنگوءَ کاپوءَ پيو امير ليڊر هو، چيو ته ڇاڪاڻ ته اسانجو
 ليڊر پنهنجو عقل وڃائي ويٺو آهي، انڪري مون کي ئي
 ٽوليءَ جو ڪم سنڀالڻو پوندو. هن گنگوءَ کي چيو ته جي
 اشارت سان نه پيئندين ته پنهنجون ٽنگون ٻانهون ٻڌي،
 توکي زمين تي سهار ٻو ۽ پنهنجي منهن ۾ شراب وجهڻ جي
 رسم ادا ڪبي.

ڪجهه به جواب نه ملڻ تي ٻئي امير ليڊر گرجندي چيو،
 ”ڦيڏي! توکي پنهنجي صفائيءَ ۾ ڇا ڇوڻو آهي؟“

ڊاڪن جي سردار چيو، ”مان پنهنجو پاڻ ٽوهارجي حوالي
 ڪريان ٿو.“ ان تي سڀ خوشيءَ ۾ اچي زور سان چلائڻ
 لڳا ۽ شراب جي جٽ جٽ مٺاڻ لڳا. سڀني پنهنجو پنهنجو
 پيالو ڀريو ۽ شراب جا نعرا هڻڻ لڳا ته ”شراب جي هولدي،
 مرندو ڪير؟“ گنگوءَ به پنهنجو پيالو کڻي اڃا چپن
 تائين مس آندو ته حضور مهاراج جن هن جي سامهون اچي
 پرگهت ٿيا.

حضور جن کيس چيو، ”بچا! پنهنجو واعدو ياد ڪر.
 تون پنهنجو واعدو ٽوڙيندين ته مان به ڏاڍل معافي واپس
 وٺندس.“

گنگو اڻ ڏيئي اٿي ڪڙو ٿيو ۽ شراب جو پيالو نئين
 ليڊر جي منهن تي اڇلائي ڪمري کان ٻاهر نڪري ويا.
 ٿوري ساعت ۾ هو بندوق کڻي آيو ۽ پنهنجي جهولن

حضور جن فرمايو، ”ڇڏو، ٻلا هڪڙو واعدو ٻيو به ڪر.
 ضرورت کان وڌيڪ ڪڏهن به چوري ڪونه ڪندس؟
 ڪڏهن چوري ڪرڻ ويندس؟ ٻيو ڪوبه سائي ٻاڻ سان
 نه ڪندس.“

حراڻ ڏٺائين ته اهو واعدو سچي دل سان ڪريان ٿو.
 نام وٺي واپس وڃڻ کان اڳ هن وري به حضور جن
 جي چران ۾ مٿو ٽيڪيو ۽ داناڄن پنهنجا ٻئي مبارڪ هٿ
 هڻي سر تي رکي کيس آخرواد ڏني. ان کانپوءِ هن صرف
 هڪ دفعو چوري ڪئي.

نام ملڻ کانپوءِ هو گورداسپور ضلعي ۾ رهندڙ هڪ عزيز
 جي ڏيءَ جي شاديءَ تي ويا. اُتي سندس پيسا ختم ٿي
 ويا. هڪ رات جو هو هڪڙي شاعريڪار مهاڄن جي گهر ۾
 ٺهي ويو ۽ هنجي لوهه جي مضبوط صندوق جو ٽالو پڳائين.
 جهڻن ئي هو ان مان لوڻ جو هڪ بندل کڻي رهيو هو ته
 بيتيءَ جو مٿيون پٿر، جو ڏاڍو وزلي هو، هنجي ٻانهن تي
 اچي ڪرايو. هنجي ٻانهن کي ڪافي ضرب آئي ۽ هڪ آهن
 لاسي بيس چٽڪ شڪستي ۾ قابو ٿي ويو هتي، هڪ
 ڇڏائڻ جي بهتد ڪوشش ڪيائين پر سندس سموري
 چالاڪي ۽ هوشيارِي بيسود ويئي. ڪڏهن هارائي ٿڪو ۽
 سمجهيائين ته هاڻي بچڻ مهال آهي، ان گهڙيءَ تصور
 مهاراج جن اتي پرکيٽ ٿيا. سندس ڦاٿل هڪ ڇڏائڻ لاءِ
 مدد ڪندي صورجن کيس چيو، ”ڇا، تون مون سان اهو واعدو
 ڪونه ڪيو هو ته پنهنجي ضرورت کان وڌيڪ ڪڏهن
 به چوري ڪونه ڪندس؟ هاڻي سڀ ڪجهه اُتي ئي پوڏي،
 ٻچي چند ڇڏاء.“ اهيءَ کانپوءِ هن ڪڏهن چوري ڪانه
 ڪئي. ڪڏهن ٻُڌو، موٽي آيو ته پورئين تي ڏينهن سندس

سهيئي گناهه معاف ٿيا ؟ هاڻي مان دوزخ جي آگ کان
بچي ويس ؟ ”

ستگورن وراڻيو، ” ها ! منهنجي وشواس توکي بچائي
ڇڏيو. ”

شام جو نام دان وارن جي قطار ۾ اهو ڪسان بيل نظر
آيو. حضور جن ڪن کي واپس ڪيو پر هي انهن مان هر
جنکي دانا جن نام دان لاءِ سوڀڪار ڪيو.

حضور جن هن کي چيو ته توکي هميشه لاءِ شراب ۽ ماس
کان پر هيز ڪرڻي بولدي.

هن جواب ڏنو، ” شراب ! اهو ته مان ڪڏهن به ڇڏي
ڪونه سگهندس. ”

انهن ئي مهاراج جن چيو، ” چڱو پلا اهو واعدو ڪر ته
منهنجي سامهون شراب نه پيئندين. ”

ڪسان عرض ڪيو، ” سائين ! الهي ۽ ڳالهه جو مان واعدو
ٿو ڪريان. ”

ستگورن پڇيس، ” تون پنهنجو گذارو ڪيئن ڪندو
آهين ؟ ”

تعجب ۾ وجهندڙ جواب ڏنائين ته چوري ۽ ڦرلٽ ڪري.
حضور جن کيس چيو، ” اهي به توکي ڇڏيڻون ٻولڻون.

توڪي اهو ئي ڪر ڏاڏو ڪرڻو ٻولندو. ”
هن جواب ڏنو، ” مونکي اهو ڪو ڏاڏو اهو ئي

ڪونهي. ”
حضور جن فرمايو، ” نام ملڻ ڪالپوءِ، توکي ڪو اهو

ايمالداري ۾ جو ڏاڏو ڪري گذارو ڪرڻو ٻولندو. ”
ڪسان وراڻيو، ” مونکي ٻئي ڪنهن نه ڏاڏي جي ڄاڻ

ڪانهي. مون اڄ تائين ڪوبه اهو ڏاڏو ڪيو ئي ڪونهي. ”

ڪندا هئا. حضور جن پنهنجي ڪار ۾ مستسڪ ٿي، جو
 مڃيندا روت ٿي آهي، ڏانهن وڃي رهيا هئا. رستي تي
 ڏاڍي ٻهڙ هئي. ماڻهو، موٽرن، ٽانگن، سائيڪلن ۽
 رڪشائن ۾ مستسڪ ڏانهن وڃي رهيا هئا. ڪيترا نه بيدل
 به پئي ويا. حضور جن مستسڪ گهر کان اڃا به فرلانگ کن
 دور هئا ته رستي جي موڙ وٽ اچانڪ هڪ ماڻهو سندن
 ڪار جي اڳيان اچي ڪريو. ٻراڻوور هڪدم ڪار روڪي
 وڌي ۽ حضور جن ڪار مان لهي آيا، اهو ڏسڻ لاءِ نه ڇا
 ٿيو آهي. هڪڙو شرابي هندي ڪار جي بلڪل سامهون
 اچي ڪريو هو پر غرض قسمتيءَ سان هنکي ڏرو به ابداءِ
 ڪونه رسيو. حضور جن ان شرابيءَ کي سڀڌس هڪ سائيءَ
 جي مدد سان اٿاري کڙو ڪري اسپههاري ڇاهيو ٿي پر هو
 لشي ۾ اهڙو نه الموت هو جو هنجڻا پير ٽڪيا ٿي لٿي.
 ڪيترن ئي مستسڪين هنکي رستي مان هٽائي پري ڪرڻ ۾
 مدد ڪئي. جڏهن حضور جن روانا ٿي ويا ته شرابي ٻيڻ
 لڳو ته اهو موٽر ۾ ويندڙ سردار ڪير هو؟ جيتوڻيڪ هو
 پنهنجي هوش ۾ ڪونه هو ته به حضور جن جو شهشاهي
 سروب هندي دل تي اثر ڪرڻ بنا ڪن رهيو. هنجڻا سائي،
 جي به اڌ لشي ۾ مشهور هئا، مذاق طور کيس چوڻ لڳا ته
 هتي بيدل ماڻهو ڇڏي رهيا هئا ته هو خود ڪندا آهي جو تو
 جهڙي ٻاڙين کي ٺارڻ لاءِ آيو آهي.

اهو شرابي ڪسان چوڻ لڳو ته واقع تي هو ڪندا تر
 لڳي. مان پنهنجا ٻاٻ بدشائين لاءِ هن وقت وڃڻ چاهيان ٿو.
 ٿوري دير ڪالپوءِ ان پرايل شراب جي بوتل کيسي ۾
 رکي، پنهنجي سائيءَ جي ڪلهي تي هٿ رکي لڙڪندو،
 ٻاٻڙ ڇڏو اچي مستسڪ گهر ۾ پهتو.

پير پنهجي: ڳوڙهن سان ڏوٽا ۽ پنهجي سر جي وارن سان
 انهن کي اڳورو، نومولڪي ڪوٺ ڇميو پر جنهن وقت کان هن گهر
 ۾ آيو آهيان، هيءَ استري لڳاتار پنهنجي پيرن کي ڇمندي
 رهي آهي. سو پنهنجي مٿي تي ٿيل ڪوٺ لڳايو پر هن
 پنهنجي پيرن تي ملڻ لڳايو. تنهنڪري مان توکي ٻڌايان تو
 ڊ هجڻ باب، زياده هوندي ۽ معاف ڪيا ويا آهن ڇاڪاڻ
 ت هُن ۾ اهڙا ڪهڙا پير آهن. پر جنهن پير گهٽ ڪيو،
 ان کي معافي ۽ گهٽ ملي. ”ان استريءَ طرف منهن ورائي
 ڪرائيسٽ چيو، ”تنهنجا پاپا پنهنجا ويا آهن ۽ پنهنجي
 فردا ۽ وشواس توکي بچائي ڇڏيو. تون نشچست ئي وڃ.“
 (ليوڪ ۷: ۳۷-۵۰)

اهو ٻڌي مسٽر ويريان چيو ت هائيل ۾ اهو جيڪي لکيل
 آهي، اهڙو ڪوٺ ڪو ڏوٽو نه ڏسبو پر روز مره ڏسڻ
 ۾ ايندو آهي.

پروفيسر جيمس هيل چيو، ”ڪرائيسٽ هميشه اهڙي
 سر جا چرٻر ڪندو هو ۽ دنيا جا سڀ ڪرائيسٽ ائين ئي
 ڪندا آهن. جيڪڏهن حضور جن مولڪي منع نه ڪن ت
 ان باري ۾ مان توھان کي هڪ ڏاڍي سٺي وارٽا ٻڌائي
 سگهان ٿو.“

ايم. ڪن ليدڻي چوڻا لڳي، ”مهرباني ڪري ضرور
 ٻڌايو. اسين حضور جن کي ويٽي ٿا ڪريون ت هو توھان کي
 منع نه ڪن.“

ان ئي حضور جن اُٿي اندر پاڻي ڀرجڻ لاءِ ويا ۽ پروفيسر
 صاحب هيلين وارٽا ٻڌائڻ لڳو.

هڪ دفعي حضور مهاراج جن سسٽڪ ڪرڻ لاءِ امرتسر
 ويا. هر مهيني جي سسٽڪ ڏينهن امرتسر ۾ ئي سسٽڪ

ٽي بلڪل پسند ڪونه ڪندو آهيان ۽ مون هنن ماڻهن کي اهڙين ڳالهين لاءِ منع ڪرڻ جي ڪوشش به ڪئي آهي، ان هوندي به هي مهين ٿيا. ۵

تنهن ئي اميرڪن ليڊيءَ پادريءَ جي هٿن مان آهستيءَ سان بائيبل ورتو ۽ ان مان هيٺيون ٽڪر پڙهيو.

”ڏسو، هن شهر جي هڪ استري، جا ڏاڍي گنهگار هئي، جڏهن هنکي اها خبر پيئي ته ڪرائيسٽ فريسيءَ جي گهر ۾ وڃڻ ڪرڻ لاءِ ويٺو آهي ته هوءَ هڪ نهايت شاندار دٻي ۾ ملڻ لڳي آئي ۽ هنجي چرلن ۾ ويهي ايتري قدر روئڻ لڳي جو پنهنجي آلسن سان ڪرائيسٽ جا چرڻ ڏوٽي ڇڏيائين ۽ پنهنجي سر جي وارن سان انهن کي اُگهيائين، پوءِ انهن چرلن کي چمپائين ۽ انهن کي ملڻ لائين. ۵

جڏهن فريسيءَ اهو ڏٺو ته دل ۾ چرڻ لڳو ته جيڪڏهن هي مٿس پيغمبر هجي ها ته هنکي سڌ پوي ها ته جيڪا استري هنجي چرلن کي جهي رهي آهي انجو آچرڻ ڪهڙو آهي ڇاڪاڻ ته هوءَ وڏي پاڻڀڻ آهي.

تنهن ئي ڪرائيسٽ سائمن کي چيو، ”هڪ شاهوڪار هو. هنجا به قرضدار هئا، هڪ کي هو پنج سو پينس لهندو هو ۽ ٻئي کي پنجاهه. ٻنهي قرضدارن کي پنهنجو قرض ڇڪاڻڻ لاءِ ڪوڏي به ڪونه هئي. شاهوڪار اُدارنا ڏيکاري ٻنهي جو قرض معاف ڪري ڇڏيو. ٻڌايو ته انهن ٻنهي مان شاهوڪار کي ڪير وڌيڪ پيار ڪندو؟ سائمن جواب ڏنو ته اهو جنهنکي هن وڌيڪ رقم معاف ڪئي. ٿڌهن ڪرائيسٽ ان استريءَ جي طرف لهاريندي سائمن کي چيو، ”تون هن استريءَ کي ڏسڻ ٿو؟ مان پنهنجي گهر آيس. ٻين ڏوٽاڻ لاءِ تو موٽي پاڻي به ڪونه ڏنو پر هن استريءَ منهنجا

حضور جن مسکي فرمايڻ لڳا، ”اڃا توکي فڪر ڪرڻ جي ڪار ضرورت ڪانهي، هيءَ دنيا اڃا به ڪروڙن سالن تائين مڪمل ٿيڻ واري ڪانهي.“

اهو ٻڌي چوڻ نه سڃي مسلمان ڀارڻيءَ جي من مان وڌو
 نوج هڻي وارو.

وري به مسلمان سڄڻ ڀڄڻ لڳو، ”حضور! اهو توھن
 پنهنجي اهو جي آڌار تي ڳالھائڻو؟“

حضور جن ورائو، ”انهن ڪونهي، ڪجهه همدو شاعرن
 ان وشي تي ڪافي روشني وڌي آهي.“

پنهنجي ٺاڪر دست چوڻ لڳو، ”حضور! جيڪڏهن اوهين
 اجازت ڏيو ته مان سندس جي باقي بچيل عرصي جا انگ
 ٺاڪر پيش ڪريان ۽ اهو به ٻڌائي سگهان ٿو ته اهو حساب
 ڪيئن لڳايو اٿم.“

حضور جن فرمايو، ”ڏاڍو سٺو، پر هنن سڄڻن کان پڇيو
 ته هنن جي آهيءَ حساب ٻڌڻ به دلچسپي آهي؟“
 مسلمان سڄڻ چوڻ لڳا ته حضور! اها به ڏاڍي سٺي
 ڳالھ، ٿيندي.

نهن تي پنهنجي ٺاڪر دست چوڻ لڳو ته رشين مدين وقت
 ئي هنن چئن حصن ۾ ورهايو آهي.

(۱) سٽجڳڪ جهڙو معياد ۱۷, ۲۶, ۰۰۰ سال آهي.
 حضور جن کيس درست ڪندي فرمايو ته سٽجڳڪ ۱۷۲۸۰۰۰
 سالن جو ٿيندو آهي.

پنهنجي ٺاڪر دست چوڻ لڳو، معاف ڪيو برابر صحيح
 انگ ۱۷۲۸۰۰۰ آهي.

(۲) سٽجڳڪ، ڪالھوءَ ٿرڀا ۽ ٻڪ جهڙو معياد ۱۲, ۹۶, ۰۰۰

سال ٿيندو آهي.

سرمب شبد اوف ار لاس نام جو اڀياس ٿي اهو واحد مارڪ آهي جو اسانکي سٺ لوڪ لائين پهچائي سگهي ٿو ۽ صرف سچو سگورو ئي اسانکي ان سچي نام جي دڪشا ڏيئي سگهي ٿو. سچو نام يا شبد نه لکڻ ۽ اچي سگهي ٿو نه اولڻ ۽ اچي سگهي ٿو. اهو سچو نام سسار جي ڪنهن به پاشا جو لفظ ڪونهي. اهو هنن اکين سان نه ڏسي سگهجي ٿو نه هنن ڪنن ڊواران ٻڌي سگهجي ٿو. کورو لالڪ صاحب جن ٻن ائين فرمايو آهي: ”اهو بنا اکين جي ڏسي سگهجي ٿو ۽ بنا ڪنن جي ٻڌي سگهجي ٿو. ان کي ڏسڻ لاءِ پنهنجون اکيون ۽ اٿڪي ٻڌڻ لاءِ پنهنجا ڪن بند ڪرايو.“

جيئن ئي حضور مهراج جن ٿورو شلٽ رهيا ته هڪ مسلمان سچو چيو ته حضور! باقي هڪڙو زال آهي. ڪجهه مسلمان درويشن جو چوڻ آهي ته هيءَ دنيا چاليهن يا پنجاه سالن بعد ڪٽر ٿيڻ واري آهي. توهن به اها ڳالهه چو ٿا؟

حضور جن چوڻ لڳا، ”اها اڳڪٿي ڪهڙي آڌار ٿي ڪئي ويئي آهي؟“

مسلمان سچو جواب ڏنو، ”مولڪي اها خبر ڪانهي پر شايد اهو پيغمبر صاحب جو وچن هوندو.“
حضور جن فرمايو، ”نه، اهو وچن پيغمبر صاحب جو ئي نٿو سگهي.“

مسلمان سچو چوڻ لڳو، ”حضور! ان انواه ماڻهن کي ڏاڍي ڦڪر ۽ وجهي ڇڏيو آهي، توهانجو ان باري ۾ ڪهڙو راءِ آهي؟“

هڪ مسلمان عورتم ڏاڍي سڃاهي نوع ۾ چوڻ لڳي،
”توهانجو راءِ اسانکي وڏو ڏڏ ڏيندو.“

چئو آهي يعني اها هوا جا هيٺان نڪرندي آهي . سمان
پراڻن جو ڪم آهي ناپي چڪر کان ساري شريهر ۾ هڪ
سريڪي غذا پهچائڻ . سمان جو ارت آهي برابر . ويان نالي
پراڻ ساري شريهر جي لاڙين ۾ خون جو دورو جاري رکڻ
ٿا . آدان پراڻ موت جي سمي آتما کي هڪ ديهه مان ٻي
ديهه ۾ کڻي وڃن ٿا . پراڻ مک ۾ ، ليترن ۾ ۽ لڪ ۾ ڪم
ڪن ٿا . جڏهن ڪنهن جو مريو ٿيندو آهي تہ اسين چوندا
آهيون تہ هجڻا پراڻ لڪري ويا آهن . دراصل پراڻ اها
مول شڪتي آهي جنهن مان ٻيون سڀ شڪتون آهن ٿين
ٿيون . يوگين پراڻاڻام جي ساڌنا دواران پراڻن کي قابو ۾
رکي من تي وجهه پائڻ جي ڪوشش ڪئي ۽ اُهي روحاني
مبدلن ۾ ان اوچائي ۽ ٽائين رسائي ڪري سگهيا جيستائين
پراڻ انهن کي پهچائي سگهيا . سڀ پراڻ ۽ وايو ڇڏ آڪاش
۾ ليڻ ٿي وڃن ٿا (جوئي انهن جي اُپتپي جو اسٿان آهي)
۽ اُهي پراڻاڻام جي ساڌڪ کي ان کان مٿي لٽا وٺي وڃي
سگهن . اهو رستو بلڪل لمبو ۽ ڪڻن آهي .

سنت پنهنجي ساڌنا آگيا چڪر کان شروع ڪن ٿا جتي
آتما ۽ من جي ٻيٽڪ آهي ۽ اتان ئي مٿين مبدلن ڏانهن
ڇڙهائي شروع ڪن ٿا . ويد ۽ ٻيا شاستر صرف ”برهم“
يعني ائين چڪر ٽائين دوران ڪن ٿا جو سنت مت جي ٻين
منزل آهي ان کان مٿي صرف سنت ئي وڃن ٿا . ست لڙڪ
کانسواءِ ٻيا سڀ لڙڪ ۽ مها لڙڪ ۾ لاس ٿي وڃن ٿا
صرف ٻارهنون چڪر ست ديش ئي اڀاسي آهي .

ننهنجي هن ڳالهه کي سمجهڻ ۾ ڪا خاص ڏکيائي نه
هئڻ ڪپي تہ منهن کي اهڙو گورو ڌارڻ ڪپي جو کيس پرلڪ
مها پرلڪ کان مٿي ان اڀاسي ۽ لافالي ڌام ٽائين پهچائي سگهي .

”ٻنڊ يا شرير ۾ ڇهه چڪر آهن ۽ انهن کي بزرگ سائنس دان ۽
 ڪٽ چڪر چئبو آهي. ڪٽ معنيٰ ڇهه ۽ چڪر معنيٰ مرڪز،
 يعني ٻا ڪڍول. لڳ ڀڳ ٻه نئين لکڻي ۾ انهن ڇهن
 چڪرن جو اسٽار ۽ ڪارٽيڊ صاف ڪري ڏيکاريل آهي.
 انهن چڪرن جي شروعات هيٺان کان مٿي ٿيندي آهي. ان
 ڪري ”مول آڌار“ ٻه نون چڪر آهي ۽ سوادشٽان ٻيو
 چڪر آهي ۽ اهڙي ريت ٻيا معيار چڪر.“

”هنن ٻنهي لکڻين مان ٽوهين ڏسندا ته شرير ۾ ڪٽ چڪرن
 جا ۲ محور ڏيکاريل آهن. ساڙڪ پراڻن جي سهار تي
 هن نون دواران واري شرير ۾ سڀ کان هيٺئين چڪر مول
 آڌار جي ذريعي اندر پروسس ڪري سگهجي ٿو پر پراڻ هن
 کي صرف سڀ کان مٿئين ڇهن آڳاٽا چڪر نائين پوڄائي
 سگهڻ ٿا، ان کان مٿي بلڪل نه ڇاڪاڻ ته پراڻ اتي پوڄي
 ڇڏي آڪاش (ٻنڊ جي اندر وارو آڪاش) ۾ ساهجي وڃن ٿا.“
 يادري ٻڌڻ لڳو، ”پراڻ ڇا آهن؟“

حضور جن فرمايو ته معاف ڪري مون ٽوهالڪي ”پراڻ“
 لفظ جو اُرت ٿي ڪونه سمجهايو. هندستان جي هر ڏڪ ٻار
 کي خبر آهي ته پراڻ ڇا آهن پر هڪ وڏي شيءِ کي ان بابت
 سمجهائڻ ڏاڍو مشڪل آهي. ائين نه پراڻ جو اُرت آهي
 ”ساه“ پر حقيقت ۾ پراڻ اها جيون شڪتي يا طاقت آهي
 جا پنجن پرڪارن جي واڙ ۾ جي روپ ۾ اسانجي شرير جي
 ساري مٿين کي هلائي ٿي. اهي پنج پراڻ هن ريت آهن -
 (۱) پراڻ (۲) آڻاڻ (۳) ساهڻ (۴) واهڻ (۵) آڏاڻ. انهن پراڻن
 جو جيڪو ڪارڊ آهي ان حساب سان مان انهن جو ورڻ ٿو
 ڪريان. مثال طور آهي پراڻ ٿي آهي انهن مان مٿي
 ڪڍي ڇاڪاڻ ڪرڻ ۾ مدد ڪن ٿا. ان پراڻ کي آڻاڻ

واه پٽائي ٿر اهاڻي صبح راه آهي ؟ ”
 حضور جن فرمايو، ” ٿو هائجو اهو سوال بلڪل موزون
 آهي. ڇڱو ٿيو جو اهو سوال پڇڻو آڻو. ڏاڍا ۽ اٺڪ ٿيڻ
 جا ڪورو آهن ۽ هڪ ٻي ٻي سوه لاءِ انهن مان سڃڻو ڪورو سڃاڻڻ
 ڏاڍو مشڪل آهي. سندن مهاڻا ان پڙهجي اٿاڻي ۽ ۲ ۽ ۳ ۽ ۴
 سڃڻو ۽ سڃڻي ٿا ۽ سڃاڻڻ لاءِ ڪي نشانون ۽ اشارا
 ڏاڻا آهن. ڪورو ٿا ڪاڪ صاحب جن فرمائين ٿا:

” گهر ۽ گهر ڪاهه ڏيڻ سو سڃڻو ۽ سڃاڻڻ،
 پٽي سڃڻ ڏاڪار ڏن ٿي. وڃي سڃڻ ٿيڻا.
 (مهاڻو ۱)

يعني سڃڻو ڪورو اهو آهي جو اسان ڪي پٽن سڃڻ جي
 ڏاڪا ڏيڻي پڙهجي اڃ گهر اسانجي شريار روپي گهر ۽ ڏاڪاري
 ٿو. پٽو صاحب جو ڪٿڻ آهي، ” ڏن آڻي جو ڪيڻ ڪي
 سو مهرا ڪورو ٿو. ” ڪيڻ صاحب فرمائين ٿا، ” پڙهجي جوڻ
 ۽ جو، صرف صرف سڃڻ جو اهاڻي ٿي ٿو هان ڪي اٿاڻي
 سڃڻ ٿو. ” هيءُ شريار اسانجي آڻا جو لواس اسان آهي.
 ان شريار ۽ فرماڻا جو لواس پٽ آهي. اڄ ٿاڻن ڪيڻ ۽
 هڪ ڪٿي ٻاهر ڪوڙ ٻاڙو آهي. هن گهر يعني شريار ڪي
 ٿو دروازا آهن.

اڻي حضور مهاڻا اڃ جن مون ڪي ڇو ٿي آڻس مان پٽ ۽
 پٽس ڪٿي اڃ. ڇڏهن مان ڪٿي آڻس ۽ حضور جن ان ٿي
 ٿي ڪٿي ٿو. جو سامهون ڏاڻو ٿي آهي.

ڳالھ جو سلسلو جاري رکڻي فرمايائون، ” اسانجي شريار
 جا ۽ حوا آهن. هڪ اکين کان هڪ ڇڏهڪي پٽ يا شريار
 ڇڏو آهي ۽ ٻيو اکين کان مٿي آهي جو مشڪ ۽ اسانجي
 ٻي اکين جي وچ ۾ آهي ڇڏهڪي ٻي هان ٿي آهي.”

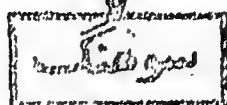
ڪارو	چڪرون جو سوامي	استان	نالو
شرنر کي جهٽن رڪڻ	آلما ۽ من	اڪين جو مرڪز ۲ پنڪريون	۶- آکيا چڪر
الپ مائرا ۾ برماڻ ڪندڙ ڌارا	شڪتي	ڪنٺ ۱۲ پنڪريون گهو نيلو	۵- وڻوڙي يا ڪنڪ چڪر
اسٽول شرار چي رڪشا ۽ لباس	شو	هود ۱۲ پنڪريون نيلو	۴- الاهه يا هردي چڪر
اسٽول شرار جو پالڻا پوش	وشو	ٽاپي ۸ پنڪريون گهو گارو	۳- مٿي پورڪ يا ٽاپي چڪر
اسٽول شرار چي رچڻا ڪرڻ	سوهما	اڻڊري ۶ پنڪريون هڪو ڪارو	۲- سوادشتان
شرار مان غلا طٽ ڪڍڻ	ڪڙيڻ	گديا ۴ پنڪريون هڪو گارو	۱- مول آڌار

۱۲- سپیکر

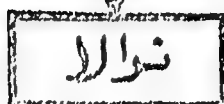
دو عالمیت جو ساگر
(۱۹۴۵)

۱۱- پور غما

ساگر کان جدا ٹیل
اولد
(پنج)

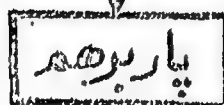
۱۰- لڑالا

(مہاسن)

عالمیت کے کامی
ہیت آیل (آلما)
ان ہولدی ایما
مایا کان دھم
(چاد)

۹- سن

ہی دسویں دوار
جا ۲ حصا آھن
(ٹی)

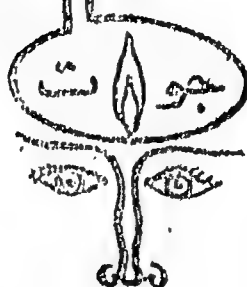
۸- مہاسی

اور- ہتان سرشی
شروع لٹی لٹی
(۱)

بیک نال

مایا دھم پرہم

۷- سہسر
(سہس دل کدول)

سہل مایا پرہم
(مایا سہس پرہم)
(ھک)

حضور جن ورائيو ۽ اٺين وچين جو به پُورو هو آلمڪ ارم
 آهي. دڪئا (پيتسما) ٻيو جنم آهي. پراچين ڪال کان وٺي
 هندن جا صرف ۲ درجا پراهمڻ، ڪٽري ۽ وٺس ٽي دڪئا
 وٺڻ جا اڌ ڪاري سمجهيا ويندا هئا ۽ اٺين ٽنهي ورطن جي
 ماڻهن کي 'ٻه جنم' يا وري جنم ورٽل سڏيو ويو هو. شش
 پنهنجي مالا پتا جي گهر کي ٻڌي شڪشا ۽ دڪئا پراهمڻ
 ڪرڻ لاءِ ڪورو ۽ جي آشرم ۾ داخل ٿيندو هو ۽ جتي هو
 ڪيترا ئي سال گهاريندو هو. انهيءَ دڪئا وٺڻ کي هنجو ٻيو
 جنم چئبو هو. اهڙي طرح منس جو ٻهراون جنم آهي شاربڪ
 جيون جي شروعات ۽ ٻيو جنم آهي آلمڪ جيون جي شروعات.
 ڪورو ۽ جي روحاني پراوار ۾ شش پتن سمان ٽاليا وڃن ٿا.
 جهڙتائين منس ستڪورو ۽ جي شرن ۾ وڃي هنڪان روحاني
 مارڪ جو پيدائش حاصل ڪري ٿيندائين هو خدا
 جي بادشاهه ۾ ڪيئن پير پائي سگهندو؟

امير اڪن ٻڌي ٿوري دير خاموش رهي ڇيو ته
 ڪرائيسٽ به چيو آهي، ”جيڪو اعتقاد رکندو ۽ دڪشا
 وٺندو انجي رکندا ٿيندي.“

حضور جن فرمائڻ لڳا ته سوامي جي مهاراج جن ٻڌ جنم
 مڙس کان چوٽڪاري پائڻ جو اهو ئي شرط لڳايو آهي.
 ”پرائم ڪورو کي ڪرنا، مارڪ شبد ڪورو سي ٿيندو“
 ستڪورو ۾ پورو وشواس ۽ هنجي چرڻ ۾ گهرو بهار رکي،
 ڪائس لام جو پيد وٺي، ان جي ڪمائي ڪرڻ تي چوٽڪاري
 جو آباء آهي. سچو ستڪورو ۽ سچو مارڪ آهي ٻئي ڪال ۽
 مالا جي چين مان ٻڌڻ لاءِ بلڪل ضروري آهن.

بندوبست لاءِ ڪردم ٻڌيو ته حضور! اسين سچي ڪورو
 ڪيئن سڃاڻي سگهون ۽ اها ڪيئن خبر پري نه هوجيڪا

جو اشارو آهي سمنڊ جي طرف ۽ برسات ۽ جهڙڻي جو آواز جو هنڪي پهرين پهرين پنهنجي اندر چڙهائي ڪندي ٻڌڻ ۾ آيو. رواجي طرح اڀاسين کي اهڙا آواز ٻڌڻ ۾ سال لڳي ويندا آهن. جنڪي شيد ڀوک جي گهرائن جي ڄاڻ آهي تن کي آهي وڃن سولائيءَ سان سمجهه ۾ اچي سگهن ٿا. اچو ڪپوٽر شالتيءَ جي نشاني آهي ۽ الهيءَ جو اشارو ان ايشوري ڏيا ڏانهن آهي جا بي اختيار ۽ شالتيءَ سان ڪرائيسٽ جي اندر شيد جي روپ ۾ آئي. ڪڏهن ڪڏهن مهالما پنهنجي اڀرڻ ۾ اهڙا اکر ڪم آڻيندا آهن جن جي اصلي معنيٰ صرف پرمارٽي جڳياسو سمجهي سگهندا آهن ۽ رواجي ماڻهو انهن جو ڪڏهن صحيح اُرت لڳائي نه سگهندا آهن. ڏکڻ وقت شش کي ٽاڪيد ڪئي ويندي آهي ته ان بابت يا اندرئين اڻيو جو ڪنهن سان ذڪر نه ڪري.

اميرڪن ليڊي ۽ پڇيو ته روحاني منڊلن جا دوار ڪرائيسٽ لاءِ ڪيئن ڪليا؟

ستڪورن ورائيو، ”سڀ روحاني منڊل توهانجي اندر اکين جي پويان آهن. جڏهن آتما سڄي گورو کان نام وٺي اڳيان جي پردي کي هٽائي اندر وڃي ٿي ته پهرئين منڊل يعني ٽريا پڌ ۾ پهچي ٿي. سڄو گورو هر قدم تي اندر پنهنجي شش سان الڳ سنگ رهي رهنمائي ڪري ٿو. اندر پهرين توهانکي ٽارا ڏسڻ ۾ ايندا ان کانپوءِ سڄي، چنڊ ۽ ٻين ڪيترن قسمن جون روشنيون ڏسڻ ۾ اينديون. الجھ مطلب آهي روحاني منڊلن جا دروازا کُلڻ.“

اميرڪن ليڊي وري پڇيو ته ڪرائيسٽ جي هنن وڃن جو ڪهڙو مطلب آهي، جيستائين منش ٻيو جنم لٽو وٺي جيستائين هو خدا جي بادشاهت لٽو ڏسي سگهي؟“

انهيءَ جي ارحمت کي پوري طرح سمجهي ڪين سگهندو.
 پوءِ پادريءَ کان پڇيائون، ”توهين ٻڌايو ته پاڻيءَ مان
 نڪري سڌو مٿي وڃڻ جو مطلب ڇا آهي؟“

پادريءَ پنهنجو راءِ وڌيندي چيو، ”شايد ڪرائيسٽ
 پهرين ڪنهن نديءَ ۾ هيٺ ويو هوندو جتان پوءِ هو سڌو
 مٿي ويو هوندو.“

ستگورن مشڪي چيو، ”پر اهو ته ڪنهن هنڌ لکيل
 ڪولهي ته دڪشا واسطي ڪو هو هيٺ نديءَ ۾ لٿو.“

اميرڪن ليڊيءَ چيو ته اهو برابر ڪٿي لکيل ڪولهي.
 حضور جن وري پڇيو، ”هلا اهو ڪٿي لکيل آهي ته
 دڪشا واسطي پاڻيءَ ۾ هيٺ وڃڻ ضروري آهي.“
 پادريءَ جواب ڏنو ته نه.

تنهن ئي ستگورن فرمايو، ”هاڻي ڏيان ڏيئي ٻڌو. هن
 وچن جي هر هڪ لفظ جو اشارو انهيءَ اندرئين آيو ڏانهن
 آهي جيڪو ڪرائيسٽ کي دڪشا وقت پراپٽ ٿيو. نام دان
 ڏيڻ مهل ستگورو پنهنجي شش کي اندرئين روحاني مارڪ
 جو پورو پورو پيد ٿيندو آهي. خدا جي بادشاهت اسانجي
 اندر آهي ۽ گورو اسانجي اندر مالڪ جي مهل جو رستو
 ٿو ڏيکاري. اسانجو شريڪ برهمالڊ جو ماڊل آهي. مسلمان
 فقير الهيءَ کي عالمي صغير چوندا آهن. گورو اسانکي پنهنجي
 اندر پريوش ڪرڻ جو پيد ڏئي ٿو ۽ اهو دروازو
 ڏيکاري ٿو جنهن بابت ڪرائيسٽ لکيو آهي ته ”ڪڙڪايو
 نه ڪندو.“ هن اهو به ٻڌايو آهي ته دروازو ڪيئن ڪڙڪائجي
 ۽ جڏهن دروازو ڪلندو ته ڪهڙا نظارا ڏسڻ ۾ ايندا ۽ اندر
 ڪهڙن قسمن جا بهشت آهن. سڀ ڪچ اندر آئي ۽ ”ابشوري
 آتما“ جو آيو ته اسانکي اندر ئي ٿيندو بلڪ جن کي پوري

۱
نير مٿر ڪري سگهي ٿو. هن سڌار ۾ سٺ هميشه
وجود هوندا آهن. انهن بنا هي سڌار هلي نٿو سگهي.
جڏهن هڪڙو سٺ چولو ڇڏي ٿو ته هو ٻين جو ڪم اٿي
سٺ کي سولبي وڃي ٿو. انهن ٻنهي ۾ ڪو به فرق ڪونه
هوندو آهي. سٺت جان ٻين جي وقت جو تمام وڏو سٺ
هو. توهين بائيبل ۾ پڙهندا آهيو ته جيرو سام، جودنا ۽
جاردن جي آسپاس رهندڙ سڀ ماڻهو هندي شرن ۾ آيا ۽ هنن
ٻين جا پاپ سوڳار ڪري کائڻ ڏکڻا ورتي. جان ڏٺو
ته ولڪي هي چولو جلد ئي ڇڏ ٿو آهي. وڃڻ کانپوءِ ٻين جي
ڪاريءَ جو سلسلو جاري رکڻ لاءِ هن ڪرائيسٽ کي ڏکڻا
ڏني. ڪرو نالڪ صاحب فرمائين ٿا ته هر جڳ ۾ اسان جي
رهبري ۽ رهنمائي ڪرڻ لاءِ ستن جي هڪ ٻيڙهيءَ کان
ٻوڏ ٻي ٻيڙهي ايندي رهي ٿي. سڌار ۾ ستن جي اچڻ
جو سلسلو دائماً قائم رهي ٿو.

امبرڪن ليڊي پڇي، ”حضور! بائيبل ۾ لکيل آهي
ته جڏهن ڪرائيسٽ کي ڏکڻا مليا ته ايسوري آيا هتي
سرمقان ڪپور والڪر لٿي. اهيءَ جو ارٽ ڇا آهي؟“
ستورن وراڻيو ته بائيبل هتي پير آهي. ڏسون ته اصلي
اڪر ڪهڙا آهن.

پادريءَ بائيبل مان هي سٽون پڙهيون:
”جڏهن ڪرائيسٽ کي ڏکڻا مليا ته هو هڪدم سڌو
ٻاڻيءَ مان مٿي ويو. ڏس! ڪيئن ته بهشت جا دروازا هن
لاءِ کليا ۽ هن ايسوري آيا کي پاڻ ڏانهن ڪپور والڪر
لهندو ڏٺو.“

مهاراج جن فرمايو، ”هن وچن جو هڪ هڪ لفظ آلمڪ
راز سان ٻريل آهي ۽ هن کي ڏکڻا نه ملي آهي سر اهيءَ“

ڪرڻو پيو. ائين ڪرڻ بنا هنجو اُپديش ڪير به ٻڌڻ لاء تيار
ٿي نه ٿئي ها.

هندستان ۽ پرشيا ۾ ڪنهنڪي لڳرو يا بي پير سڏڻ،
هنجي نام بي عزتي سمجهي ويندي آهي. هندو شاستر
اهڙن مثالن سان پرايا پيا آهن جنهن ۾ لڳري کي سرڳ ۾
ڪهڙڻ کان روڪيو ويو آهي. اهڙن مثالن مان سڪديو منيءَ
جي وارن پير سڏ آهي. سڪديو مني، ويد وياس رشيءَ جو
پٽ هو جنهن ويد ۽ پراڻ سنگره ڪيا هئا. سڪديو مني
جنم کان ئي گيالي ۽ سورهن ڪلا سمپورڻ هو. هڪ دفعي
هن وشدو پوري يعني وئڪٽ ڏسڻ جو ارادو ڪيو پر
جڏهن هو وشدو پوريءَ جي دروازي تي پهتو ته دوار پالن
کيس اندر وڃڻ کان روڪيو. هن کي ڏاڍو ڪروڌ آيو ۽
پنهجي پتا ويد وياس کي ان ايمان جي شڪايت ڪيائين.
پٽس چيو ته توهان جيڪو وهوار ڪيو ويو آهي سو بلڪل
نيڪ آهي ڇاڪاڻ ته لڳري جي لاءِ وئڪٽ جا دروازا
ڪڏهن به لٽا کٽن پوءِ ڪٿي هو ڪيڏو به ڪٿي ۽ گيالي هجي.

گرنت صاحب ۾ آيو آهي. ”لڳري ڪا هيءَ درس
ٿرا.“ ڪبير صاحب فرمايو آهي :-

”ڪبير لکرا اا ملي پاپي ملئي هزار،
لک لڳري ڪي سس بر لک پاپن ڪو ٻار.“

اڻي پنڊت ٺاڪر دت پڇيو ته ڪورو ڪرڻ اٿڻو
ضروري ڇو آهي؟

حضور جن ورائيو ته پرماتما ئي اهڙو قانون بڻايو آهي ۽
هنجي وڌان ئي ڪير به اعتراض ٿي سگهي. هڪ
بادشاهه سان ڪير ٿو ملي سگهي ۽ ڪهڙيءَ ريت ٿو ملي
سگهي، ان لاءِ خود بادشاهه پنهنجي مرضيءَ مطابق ڪهڙا

آهن، ڪرائيسٽ الاهيءَ کورو ڏکڻ لاءِ بيمنائيز اکر ڪم آندو آهي.

بادري ڪدم چيو ته ها ابرار، بيمنائيز اکر جي معنيٰ آهي رڳو، يا نشان لڳائڻ.

نهن تي حضور جن فرمائڻ لڳا ته هندن جي ڪا به ڌارمڪ ڪريبا نشان ڪانهه ٿي شروع ٿيندي آهي ان لاءِ ته سستي دور ٿي وڃي. ڌوري ڌوري الاهيءَ نشان کي ڌارمڪ مڃڻو ڏنو وڃي ۽ ٻوه جڏهن آهي ريتيون ۽ رسمن به ملڪن ۾ پرچند نه رهن جتي پاڻيءَ جي آفات هتي ته انهن نشان جي پدران صرف مٽي يا منهن تي پاڻي چٽڪارڻ جي رسم شروع ڪئي.

امير هڪن ليديءَ چيو، ”ڪرائيسٽ اکر جاردن جي شهر گليليءَ مان هلي ڏکڻ جاردن ۾ جان کي گڏجڻ ۽ النڪان ڏکڻ لاءِ ڇڏي وڃي ڇا جان سچ پچ ڪرائيسٽ کان وڌي ڪمائيءَ وارو هو؟ مان الاهيءَ سبب ۾ جان جي روحاني حيثيت جاڳڻ چاهيان ٿي.“

حضور جن ورائيو، ”الاهيءَ جو جواب ڪرائيسٽ خود الاهيءَ وقت ڏنڊ آهي جڏهن جان هڪي ڏکڻ کان النڪار ڪيو. هو جان کي چوي ٿو ته ڪريبا ڪري انهن تي ٿين ڏهر ڇاڪاڻ ته اڃا ڌارمڪ مراد اها هي ٿاڻا آهي، اهو هڪ پراچين ڌارمڪ مير آهي بلڪه اهو پرماتما جو مير آهي ته کورو سا گم ڪانهي. اهو ايشوري مير آهي ته ڪوبه پرماتما جي ڌار ۾ نه رهيو هجي سگهي جيستائين هن ڪنهن سچي کورو کان ڏکڻ نه ورتي آهي. الاهيءَ سدائيت جي پستي لاءِ جي سڀني ڌرمن ڪٿي آهي، ڪير ڄاڻي ڇو کان سمه هو پر هڪي راماند سماجيءَ کي پنهنجو کورو

جڏهن سڀني سڀني آتما پنهنجي لڄ ڌار ۾ ٻهجي سگهي ٿي .

جيڪڏهن ڪو ماڻهو الڌيري راس جو ڪنهن ڪهائي جهنگل ۾ رستو ٻڌجي ويندو آهي ته پوءِ هو ڇا ڪندو آهي ؟ اولهه اهڙي هجي جو پنهنجو هٿ به نه ڏسي سگهجي . اهڙي حالت ۾ هو ٿوري ساعت ڇپ ڇپ ٻيهي رهندو آهي ۽ ڪن لائي ٻڌندو آهي ته ڪٿان ڪو آواز نه ڪونه ٿو اچي ۽ جهڙوڪ ڪتي جو ٻرلڪڻ يا ڪڪڙ جي ٻانگ يا ڪنهن مشين جي هلڻ جو آواز . اهڙو ڪوبه آواز ٻڌي هو ان طرف ڪنهن بستيءَ جي هٿ جو اڏمان لڳائي ڏيري ڏيري ان طرف وڪ ڪٽندو آهي پر هڪي ٻئيءَ مشڪلات جو به مقابلو ڪرڻو پوندو آهي . رستي ۾ گهريون ڪڏون ، ڪوٺا ، لاهيون ، ڪاٽيدار جهڙيون وغيره هونديون آهن . جي هن کي ٻئي يا ٽارچ هوندي ته انهن کان پاڻ کي بچائي هلي سگهندو . اهڙي طرح الڌر جي روحاني راهه به اُتي ڪنهن اُٿالڪي ، اولهائي ۽ هٽس لڪ آهي . گورو شش کي شبد ۽ پرڪاش جي ذريعي انهيءَ اوکي گهائيءَ مان ٻار اُڪاري ٿو .

پندت لاکر دت پڇيو ، ” مهاراج جي ! Baptism يا دڪشا آهي ڇا ؟ ”

جسورجن وراڻيو ، اهو هيرو پاشا جو لفظ آهي جهنجو هنديءَ ۾ مطلب آهي تلڪ لڳائڻ . توهان کي خبر آهي ته همدو ڇيڏن يا سنڌر جو تلڪ لڳائيندا آهن . پراچين ڪال ۾ جڏهن گورو شش کي دڪشا يا گورو مٿي ڏيندو هو ته انهن اکين جي مٿان لڙڙ جي وچ تي ٻاڙهي رنگ جو گول تلڪ ڏيندو هو . انهيءَ هنڌ تي ” تيسرا دل ” يا ” شو لپتر ” ٿيندو آهي . اڄ تائين به ڪل گورو اها رسم ادا ڪندا

”آسم جوئي پئي ۽-ر ٿيڪ ٻسڪ لڙجڻ دٻڪا حضور.“
(مارڪ مھل ۴-۱۱۹۸)

”ڪورو ساڪي جوئي ٻسڪهت هوئي.“
(ڏٺاري مھل ۱-۶۶۳)

”ڪر ڪر ٻا جنڊ سڪورو ملڻو، من مندر مهڊ ڊاڪ ڄڻو.“
(گوري مھل ۵-۲۳۵)

”اٿسا ڏيوا بالي ڪوئي لالڪ سو ٻارلڪ هوني.“
(رامڪلي مھل ۱-۸۷۸)

پرسڊ ڪڪ اٻڻند ۽ لڳڪٿا ٻسڪي چوي ٿو، ”هي
ٻسڪ! اڏڪي اهيءَ چوڪ جي ٻيڊ جو پتو آهي جا وٺڪڪ
ٻيڊاڻندي آهي، ڪر ٻا ڪري مڙڪي اهيءَ جو ٻيڊ ٻڌاء.“
(۱:۱۴). ٻسڪ جواب ڏئي ٿو، ”مڙڪي اهيءَ چوڪ جو
ٻو آهي. اها ٺهڻجي هرڏي روپي غشا جي اندر آهي.“
ٻو ٻسڪ ٺهڻجي ڪي چويءَ جي ڏڪشا ڏئي ٿو ٻا چئجي ڪٿي
نه هڪي آڏ جي ڏڪشا ڏئي ٿو.

سام ٻا شيد جون ٻه وصفون آهن. (۱) ڏن يا آواز (۲)
ٻوڪاش. ٻاٺيل ۽ هوئي ڪهوسڪ ۽ ماڻ سان ڏڪشا ڏيڻ جو
اهوئي اصلي ارم آهي. اسانجي شير ۽ آما چيٽا ٻا
ٺوج جي روپ ۽ رهي ٿي. سٺ سٺ ۽ آما ڪي سٺ
چولدا آهن جنهنجي معنيٰ آهي ’ڏيان‘ يا ’ٺوج‘. اسانجي
شير ۽ ٻي ٻه هڪ ٻيڊ چيٽن سٺا جو ٺواس آهي جا اسان
ڪي ڏند رڪي آي. جنهنڪي ”شيد“ ”ٺام“، ”هوئي
ڪهوسڪ“ يا ٻر مائا جي ڏاڍا چولدا آهن. اها اسانجي اندر
”ڏن“ جي روپ ۽ رهي آهي. مختلف مائاڻن ان ڪي
”دو ڏن، الاهي ڪيٽ، انهنڊاڏ“ وغيره الڪ الڪ
ٺالن سان سڏيو آهي. شيد يا ڏن اها سڏي ڏور آهي

حضور جن فرمايو، ”هي سڄو باب ڳوڙهي معولي سان
 پربل آهي، الڪي صرف اهو سمجهي سگهندو جنهنڪي شبد
 مارڪ جو پيد مليل هوندو. الهن گپت رازن کي کولڻ جي
 ڪنجي ستگورو شش کي نام جي بخشيش ڪرڻ وقت
 ڏهندو آهي. سنتن جو مارڪ ”هولي گهوسٽ“ (شبد)
 ۽ التري آڪ سان ڊڪشا ڏيڻ جو مارڪ آهي. ان آڪ کي
 هندو شاسترن ۾ ”جوني“ چيو ويو آهي. دراصل،
 ڪيترن هند پرمالما کي جوني سروب ڀڳوان چيو ويو آهي.
 گورو کوبند سنگه صاحب برمائين ٿا نه سڄو رنگ اهو آهي
 جو پنهنجي اندر ان اکند جوڻ جو درشن ڪري ٿو.
 ست مت ۾ آڪ، روشني ۽ جوڻ جو مطلب ساڳيو ئي آهي.
 سڄو گورو اهوئي آهي جو شش کي شبد جو پيد ڏيئي، هن
 جي آتما کي اندر ان الھڊ ڌن سان جوڙي، کيس الي
 ڀڄائي ٿو جتي اها جوڻ پنهنجي پوري پرڪاش سان
 جڳمڳائي رهي آهي. گورو نالڪ صاحب برمائين ٿا نه اها
 جوڻ رات ڏينهن جلندي رهي ٿي پر صرف گورمڪ ٿي
 ان کي ڄاڻي ٿو. پلٽو صاحب برمائين ٿا نه اهو ڊيپڪ بنا
 ٿيل، بنا وٽ جي رات ڏينهن پيو پري پر الڪي صرف
 اهوئي ڏسي سگهي ٿو جنهنڪي پوري گورو نام دان
 بخشيو آهي :-

”س مين جري چراغ بن روغن بن بائي،
 چي رُٽ بارهن ماس رهي جلتا دن رائي.
 ستگورو ملا جو هو به ٺاهي ڪي نظر مين آوي،
 بن ستگورو ڪوئي هو به لهن واکو درساوي.“

گورو گرنت صاحب ۾ به ان ”آڪ“ جو ڪيترن ئي
 هنڌ ذڪر ٿيل آهي.

يادري چوڻ لڳو ته حضور! جيڪڏهن توهين اجازت
 ڏيو ته سڀائي مان پنهجو بائيبل کڻي اچان ۽ ان مان ڪجهه
 نڪر توهان کي پڙهي ٻڌايان.
 ٻئي ڏينهن بائيبل جو باقاعدي اجلاس شروع ٿيو. ان
 ڏينهن ڪجهه ٻيا به عيسائي سڃڻ آئي آيا هئا. حضور
 بهاراج جن پڻ ڏاڍيءَ مڃ ۾ هئا. سڀ حاضرين حضور جن
 جي ڪبل وٺاڪيا ٻڌي ڏاڍا خوش ٿيڻ لڳا.

اميرڪن يادري مٿيو جي ٽئين اڌ ۾ جي ٻارهن باب
 کان پڙهڻ شروع ڪيو. جنهن ۾ ڪرائيسٽ جي اچڻ جي
 سوچنا ٿيندي، مان چئي ٿو، ”سبح پنج مان ٿوئي ٻيائي“
 سان پٽسما (دڪشا) ڏيان ٿو. پر جيڪو مولڪان پوءِ ايندو
 اهو مولڪان وڌيڪ شڪستيهالي ٿيندو جنهن جي چٽيءَ جي ڏاڻن
 کولڻ جي به مان لائق ڪونه آهيان. هروڙهالڪي هولي گهوسٽ
 (شيد) ۽ آڳ (پرڪاش) سان دڪشا ڏيندو ..... ان کانپوءِ
 ڪرائيسٽ جان کان دڪشا وٺڻ لاءِ گڏي کان چارڊن اچي
 ٿو پر جان ائين چئي هڪي مدد ڪئي، ”مون ٽوڪان ٿي
 دڪشا وٺڻ چاهي ٿي ۽ تون وري ڪيئن مون کان دڪشا
 وٺڻ آيو آهين؟ ڪرائيسٽ انجو جواب ڏيندي چيو، ”هاڻي
 ائين ئي ٿيڻ ڏي چو جو تون مطابق ائين ئي ليک آهي.“
 ان جي ٽيڪا ڪندي يادريءَ چيو ته هاڻي سان دڪشا
 هولي گهوسٽ وغيره لفظن جي اصلي معنيٰ جي باري
 ۾ ڳهڻا معيبد آهن. هڪي هاڻي جو ارمڻ لڳائين ٿا ڪشت
 ڪليش، جي دڪشا کان پوءِ شين کي ڏسڻ پون ٿا. ٻيا وري
 چون ٿا ته الهيءَ جو مطلب آهي سڙا يا ڦيٽ. ڪن
 راءِ آهي ته الهيءَ جو اشارو انٿام يا بدلي ڏانهن آهي
 مطلب ته اڻڪ ارمڻ لڳايا ويا آهن.

جي معني ۾ آهي ؟

حضور جن وراڻيو نه ڪرڻ لفظ جي معني آهي پستڪ ۽ صاعب عزت ڀريو اکر آهي جو اسين ڪنهن ماڻهوءَ ۽ جاءِ يا دستوءَ سان لڳائيندا آهيون جنهن کي اسين اوچي نظر سان ڏسندا آهيون .

ان ئي پند ۾ لاکر دست ڀڄو ، ” حضور ! بائيبل اکر جي معني ڪهڙي آهي ؟

ڀادريءَ وراڻيو نه اچي معني آهي ڌرمي پستڪ .

حضور جن ٻڌايو ته بائيبل ڪرڻ لفظ آهي جنهن جي معني آهي پستڪ ۽ ڌرمي پستڪ کي اهو نالو اڪري ئي ڏنو ويو آهي جو هي سڀني کان اتم پستڪ آهي . اهڙي طرح ڪيترا لفظ جو ارت آهي ڪيت ، قرآن جو ارت آهي پڙهڻ يا پڙهڻ جو ڀڳو پستڪ ، ڪاسوڻ جو ارت آهي شپ سماچار .

ڀادري چوڻ لڳو ته ها ، بائيبل لفظ جو بنيادي ارت اهو ئي آهي .

پوءِ اميرڪن ليڊي چوڻ لڳي ته حضور ! توهان کي بائيبل جي ايتري نه گهري ڄاڻ آهي جو منهنجي دل آهي ته توهان کان هڪ ٻيو سوال به پڇان . اهو سوال مون لاءِ هميشه هڪ الجھن ڀريو رهيو آهي . بائيبل ۾ لکيل آهي ته جڏهن جان ، ڪرائيسٽ کي دڪشا ڏني ، تڏهن پرمانا جي چيٽي هڪ ڪبوتر (Dove) جي روپ ۾ هن مٿان لٿي . انجو مطلب ڇا آهي ؟ ڪبوتر جو پرمانا سان ڪهڙو سبب آهي ؟ اهو اشارو ڪبوتر پکيءَ ڏانهن نه ڪونهي جيڪو اسين روزمره ڏسندا آهيون ؟

حضور جن وراڻيو ته اهو سوال نه اسين پنهنجي ماهر

دوست کان پڇون ته اهڙو .

دردن، شبد، نام ڏن، ناد يا اللد شبد (جيئن هندو شاسترن
۾ لکيل آهي) اهوئي هولي گهوسٽ (شبد) آهي جنهن
دواران ڪرائيسٽ پنهجي شش کي دکشا ڏئي هئي.

سڀني پورن مهاڪائن، پوءِ چاهي هو ڪهڙي به ديش،
ڌرم يا جالبيءَ جا هئا، هميشه پنهجي شيوڪن کي الهيءَ
لي شبد جي بخشش ڪئي هئي. ان کانسواءِ ٻيو ڪو مارگ
لي ڪونهي. اها ”جيون ڌارا“ سڏي سڃاڻن مان اچي
لي جو چيمنتا ۽ برڪاش جو مهاگر آهي. اها شبد ڏن اسان
جي شرم ۾ پوي اڪين جي پوان هر دم پئي ڪونهجي.

جڏهن پورو ستڪورو پنهجي شش کي ان شبد ڏن سان
جوڙي ٿو يا بائيبل جي اڪرن ۾ شبد دواران دکشا ڏئي
وڃي ٿي (Baptize by the Holy Ghost) تڏهن هڪي پنهجي
پج گهر جي ڄاڻ پوي ٿي ۽ هر پرمانا هر پتر پڙهي پوي
ٿو. الڪڙي بائيبل جي ڪرمون کي چاهي ٽوهين پعا،
پتر ۽ پوتر آليا چئو، چاهي پرمانا ڪورو ۽ شبد چئو. سندس
سڀ ۾ الهيءَ آمور ٿي ڪي به مکيه اسان آهي، ڪمڀر صاحب
۽ ڪورو نانڪ الڪي ڪرسد، ڪورو ۽ نام ڪري سڏو آهي.
بادري چون ٿو. ”حضور ڏاڍو داد! سچ پچ ٽوهانجي
سمجهائي ڏاڍي اڙائي ۽ پراڻي آهي.“

بادريءَ پڇيو ته حضور! ڪرائيسٽ هندستان ۾ آيو
هو ڇا؟

حضور جن فرمايو ته منهنجي خيال ۾ ته ان باب ڪتاب
لکيل ٿاڻي ڪاڏي پر ڏکڻ پارٽ جي ماڻهن جو وشراس
آهي ته ڪرائيسٽ برابر آيو هو ۽ اچي پارٽ ۾ رهيو هو.
تنهن کانپوءِ بادريءَ ستڪورن کان ڪورو نانڪ جي سکائين
باب ڪيترائي سرال ڪيا ۽ اهو به پڇيو ته ”گرمٽ صاحب“

پر ڪاش ۽ ٻر ۾ آندو جو مها ساگر اهو پرماتما آهي جو عيسائي
 مذهب جي تصور تي ”پتا“ آهي. سندس مان ايمان
 الذڪار ۽ پاڻن کي دور ڪرڻ لاءِ ۽ مدد کي لاهي پر ڪاش
 ڏيڻ لاءِ ان شبد ڏيهه ڌارڻ ڪئي ۽ اسان سان گڏ رهيو.
 هنکي انسان بڻجي هن سندس ۾ پرگهت ٿيڻ ۽ ٻيو جهڻن اسين
 هنکي سمجهي سگهون. پرماتما پنهنجي ڌار ۾ ويٺي ويٺي
 انسان سان ڳالهه اولهه نٿو ڪري سگهي. هجڻو اهو ئي قانون
 آهي. ڏيهه ڌاري شبد نٿي ”پتر“ هو يعني عيسائي مسيح
 هو. هو پنهنجي وقت جو گورو هو. ڪو نه ڪو عيسائي مسيح
 هن سندس ۾ هر وقت موجود رهي ٿو. ڪو نه عيسائي مسيح
 سندس ۾ نه هجي، انهن ئي نٿو سگهي. پرماتما هميشه
 پنهنجن پيارن (پترن) کي هر سمير ۽ هر دانش ۾ موڪليدو
 رهي ٿو. هي سندس اڃا ڪروڙين سال رهندو ۽ پرماتما
 ڪڏهن به پنهنجي جيون کي پلائي ڪونه وهدو. سندس
 سڳورو لڳاتار ايندا ئي رهن ٿا يا ٽوهين انهن چئي سگهو
 ٿا ته اهو ”شبد“ هميشه ڏيهه روپ ۾ ان پرڪار ۽ ان
 ساڳئي آدش سان پرگهت ٿيندو رهي ٿو جنهن لاءِ هن هڪ
 دوسي عيسائي مسيح جو نالو ۽ سڙو ڌارڻ ڪيو هو.

حضور مهاراج جن ٿوري دير شلڪ رهي وري رومان
 لڳا، نه پرماتما (پتا) ۽ سندس (پتر) کانپوءِ ٿورو ئي جو
 نئون الڪ Holy Ghost يعني شبد ٿا ڪٽون. هيءُ اها شڪتي
 آهي جا عيسائي مسيح الهن سڀني کي بشي جيڪي عيسائي
 مسيح جي شرن ۾ آيا. ان شڪتيءَ جو نالو Word, Logos
 يا ”شبد“ آهي جو هر جڏو کي چيٽتا ڏيئي رهيو آهي.
 سرشتيءَ جي آڌ ۾ اهو شبد ئي اصلي جيون شڪتي هئي.
 جا هر جيو جو سهارو ٿئي. اها جيون شڪتي، اهو لوڪاس،

بادريء چيو ته حضور! مان هڪ سوال پڇان؟ توهانجي راءِ ۾ عيسائي ڌرم ۾ ترموري جو سڌاڻ ڪهڙو آهي؟

حضور جن ورائيو، ”اهو سڌاڻ رڳو عيسائي ڌرم ۾ ڪونهي. بلڪ سڀني ڌرم جو الاهيءَ ۾ وشواس آهي. پتا، پتر ۽ شبد نه آهي نيسي روحاني ترقيءَ لاءِ نهايت لازمي آهن ۽ انهن نهي ۾ وشواس رکڻ بنا ڪوبه جهڳياسو پنهنجي لڄ ڏام پهچي مالڪ جو درشن لڳو ڪري سگهي. گهرائيءَ سان ڏسبو ته آهي نيسي، دراصل، هڪ ئي آهن ۽ انهن ۾ ڪوبه پس پيد ڪونهي. توهن بائيبل جي هنن لفظن تي ڌري غور ڪراو، ”سرشتي“ جي آءِ ۾ شبد هو شبد پرمالما سان هو ۽ شبد ئي پرمالما هو. .... سڀ ڪجهه ان بظاير. .... جيون ۽ پسرڪاش ان ۾ هو. .... ۽ شبد ئي شرير ڌارو ڪيو ۽ اسان جي وچ ۾ رهيو ۽ اسان هن جو شان ڏٺو.“ ان ڳالههه بائيبل ۾ لکيل آهي ته هو آيو ۽ سنسار ۾ رهيو پر عام ماڻهن هنڪي سوڀڪار ڪونه ڪيو پر جن هنڪي مڃيو انهن ڪي هن پرمالما جي پتر پڇڻ جي شڪتي ڏني. مونکي خبر ڪانهي ته مون اهو حوالو بلڪل صحيح نموني ۾ ڏنو يا نه پر پنهنجي خيال ۾ انهن سٽن ۾ بائيبل جي اکرن جو سار ضرور اچي ويو هوندو.

بادريءَ حضور جن جي ڳالهه جي تائيد ڪندي چيو ته توهان اڪل صحيح حوالو ڏنو آهي ۽ ان ۾ بائيبل جو ارمع ۽ پاوي اچي وڃن ٿا.

حضور جن ٽيهر ٽا سان فرمائڻ لڳا، ”خاطي ٽيهر سان ٻڌو. اسين سڀ پرمالما ۾ پاڻان جي چوڻ موجب Word (شبد) ۾ وشواس ڪريون ٿا. اهو شبد جيون ۽ پسرڪاش جو مهاڳر آهي. سڀ جيون ان مان ئي پيدا ٿيا آهن. جيون،

لوڪ ٻار، هيرون، پنهي حالتن ۾ معطل ساڳي آهي. ڪان،
 پنهنجي وڏي ڀي ۽ ٻي پنهنجي اڇي ڀي هر دم سار سڀال
 لهي ٿي. ڪڏهن انکي پنهنجي اکين کان پري وڃڻ لڳي
 ڏٺي ۽ هر طريقي کان انکي بچائي ٿي. هڪڙي پنهنجو ڪنڀر
 بهاري ٿي ۽ سندس شرار ڀي سڀ مهل زبان سان چڻي
 صاف ڪري ڇڏي ٿي. اهڙي طرح ٻار ماڻا ڪرائيسٽ سان
 بهار ڪيو ۽ هڪڙي سار لڏي. پنهنجي راءِ ۾ اهو ئي ”ٻار ماڻا
 جي گهٽي“ جو صحيح ارمڪ آهي ٻار وڌيڪ پتو نروان
 ڪرستانن کي هڻندو.

ٻار ڀي عجيب ۾ اچي چيو، ”سائين! اوهانکي ٿاڻيل
 ڀي نه اچي نظر چاڻ آهي.“

انهن کان اڳي چيو، ”نروان جي سمجهائي ٿي ٿي
 لکي ٿي ۽ مان سمجهان ٿي نه اهاڻي ان ڀي صحيح معطل
 آهي.“

سچ پچ اهو هڪ عجيب ڪرشمو هو نه ڪڏهن نه حضور
 مهاراج جن وٽ ڪنهن به ڌرم جو ڇڪتاڻو ايندو هو، ٻار
 کڻي هو يهودي، ڪرستان، اوڏي، چيني، پارسي، مسلمان
 يا ٻئي ڪنهن مٿس کي ڇڏيندڙ هوندو هو نه اهيءَ کي سندس
 ئي ڌرم جي ڪرڻن دواران اهڙي پريوڙيائي ڏيک سان
 سمجهائيندا هئا جو هو ٻڌي ڏيک رهندي ويندو هو. مڙي
 جي ڳالهه نه اها هئي نه اسان حضور جن کي ڪڏهن ڪو پستڪ
 پڙهندڙ ڪو نه ڏٺو. دراصل، هنن وٽ پڙهڻ لاءِ وقت
 ڪٿي هو. هڪ دفعي هڪ اوڏي بکورو ڀي بهرائي ڀي
 حد به رهي ڪڏهن حضور جن اکر نه اکر هڪ اهڙي گهٽ
 مٿر، جو کيس سندس ڳورو ڏٺو هو، بلڪل درسي
 چڻي ٻڌايو.

حضور جن دراثور، "شايد اسالجر هي بادري متر ان
 لي پوري روشني وچاهي سگهي."
 پادريء چيو ته ڪرائيسٽ کي "خدا جو گهيتو" سڏيو
 ويو آهي ڇاڪاڻ جو هو بلڪل نر دوش ۽ بيگناه هو ۽ دنيا
 جي ٻين خاطر هن پنهنجي قرباني ڏني.

حضور جن فرمايو، "بائبل پڙهڻي مولڪي ڪافي عرصو
 اهو آهي ان ڪري پورا نالو لفظ ته شايد مولڪي" هان ته به
 هجن پر مان سمجهان ٿو ته ڪرائيسٽ کي پاڻ ڏانهن ايندو
 ڏسي، جان آهي لفظ چيا هئا. "ڏسو، خدا جو گهيتو اچي
 رهندو آهي جو دنيا جي ٻين جي روح ڪڍندو." ڪجهه ان
 والڪر هن چيو. پاورس به بهراڻن ڪال کان ستن لاء اهڙا
 لفظ ڪر آندا ويا آهن. اڄ تائين به اسين ستن کي پگم
 وڇل ۽ پاپ هون چوڻدا آهيون. پگم جو مطلب پريسي ۽
 وڇل جو مطلب آهي ڪانه جو وڇڙو يعني پر مائما جو وڇڙو.
 پاپ هون جي معنيٰ آهي جهڪو اسانجا پاپ ناس ڪري.
 پر مائما جو پنهنجي ستن لاء پيار ۽ ستن جو پنهنجن شيوڪن
 لاء پيار، انهيءَ کي سمجهائڻ لاء ڪانه ۽ وڇڙي جو مثال ڏنو
 ويو آهي. ڇاڪاڻ ته ڪانه وڇڙي کي لڳل سب ميل پنهنجي
 زبان سان چٽي ڇڏيندي آهي. سو پگم وڇل ۽ پاپ هون
 لهايم پر پر پريما لفظ آهن هن سان شيوڪ ستن ۽ پر مائما
 کي مخاطب ڪندا آهن.

منهنجو اهو خيال آهي ته جان در اصل "Calf" معنيٰ
 ڪانه جي وڇڙي جو استعمال ڪيو ۽ پوءِ جيڪي بائبل جا
 ترجمو ٿيا انهن ۾ اهو لفظ مٽجي "Lamb" يا گهيتو ٿي پيو.
 شايد ائين به هجي ته جيئن پاورس به ڪانه لوڪ پر به آهي
 اهڙي طرح ڪرائيسٽ جي ديس ۾ رهندون گهڻي انداز ۾ ۽

ٺهينجو اصلي ارت آهي رسي يا تمام ٿلهو ڏاڍو .

حضور جن فرمايو ته ڪڏهن ڪڏهن هڪ لفظ جون به
معدائون به ٿينديون آهن . هتي ان لفظ Camel جي معنيٰ آت
به ٿي سگهي ٿي . پر ان ڳالهه کان نه انڪار ڪري اٿس سگهجي
نه نه چاهيندي به انوار ڪ جي شخصيت ۽ ويچارن جي
ڪجهه جهلڪ انوار ۾ ضرور اچي ٿي وڃي . بلڪ انوار
ڪندي جڏهن هنڪي انومان لڳائڻ پوي ٿو ته سندن کي ڇا چوڻو
هئو ، يا ڇا چيو هوندائون ته پوءِ نه پاڻ هنجي ويچارن ۽
شخصيت جو گهڻو ڪجهه اثر ان ۾ اچيو وڃي .

اٺي يادريءَ سويڪار ڪيو ته برابر بائيبل ۾ ڪرائيسٽ
جا اصلي اُپديش نئين نئين ٽڪرن ۾ نٿا پکڙيا پيا آهن .

ستگورن فرمايو ته اهي نٿا پکڙيل ٽڪرا ان ڳالهه کي
ظاهر ٿا ڪن ته عيسوي جي اُپديشن جون ڪڙيون نٿل آهن
۽ انهن نٿل ڪڙين کي ڪو انهيءَ سنڌ ٺهي جوڙي سگهي
ٿو يا ٻڌائي سگهي ٿو . حضور جن مسٽر ويسٽمان ڏانهن لهاري
فرمايو ته هنڪي سنڌ مت جا پستڪ ڏيو . پوءِ يادريءَ کي
چوڻ لڳا ته سنڌ مت ساهتيءَ جو جيترو گهرائيءَ سان اڀياس
ڪندا اوترو ئي صاف ۽ سولائيءَ سان ٽوهين بائيبل جي
صحيح ارت کي سمجهي سگهندا . صرف اهو ماڻهو جنهنڪي
پرمار ٿي ڳالهين جي پوري ڄاڻ هوندي اهو ئي بائيبل جو
اصلي ارت سمجهي سگهندو ۽ الجيو پورو ٿڌو ڪندو .

اميرڪن ليڊي وچ ۾ چوڻ لڳي ، ”حضور بائيبل ۾
ڪرائيسٽ کي ”Lamb of God“ خدا جو گهيتو“ (ريڊ جو
ننڍڙو ٻچو) چيو ويو آهي . اڄ تائين ڪوبه مولڪي انهن
لفظن جو سنڌوش جنڪ ارت سمجهائي ڪول سگهيو آهي .
ٽوهين مولڪي الجيو اصلي مطلب سمجهائي سگهندا ؟“

لکيو آهي .

امريڪن ايڊيٽر چيو ته عيسائي مسيح جڏهن اُپديش
ڏيندو هو تڏهن ڪنهن به سندس وڃڻ لاءِ ڪرد ڪما .

انهن ئي متڪرون ٽيڪا ڪندي فرمايو، ”جڏهن ڪنهن
مهاتما جي چوڻي جڏن تائين هڪجي اُپديش کي لکيم ۽
اُٺڻ جي ڪوشش ئي ڪجي ته اهو نهايت مشڪل آهي ته
سو ئي صدي هڪجي وڃڻ کي صحيح روپ ۾ لکي سگهجي .
انهن ئي امريڪن ايڊيٽر چيو ته خاص ڪري جڏهن انهن
اُپديشن جو هن ٽن اولين ۾ الوداع ٿئي ٿو ته پوريءَ ريت
لهڪندڙ روحاني لفظن ۾ ملڻ جي ڪارڻ، اهي اصلي اُپديش
ڪهڙو روپ اختيار ڪندا ان جو اندازو توهين لڳائي
سگهو ٿا .

متڪرون فرمايو ته ترجمو ڪئي ڪهڙو به نه هجي تڏهن
به ڪي به ڪي اصلي لفظ رهي ئي ويندا .

امريڪن ايڊيٽر ٿاڊ ڪندي چيو ته ڪڏهن ڪڏهن
الواد ڪي پنهنجي پاڻا ۾ پوري لفظ جي ۾ ملڻ ڪارڻ پنهنجو
لغتن لفظ ڪهڙو ٿو ٿو پوي ۽ سمجهو اهو ٿو ٿئي ته اصلي سکيا
جو روپ ئي بدلتيو وڃي .

حضور مهراج جن چيو، ”ها ! اهو بلڪل سڀاويڪ آهي .
جي الواد ڪي مهاتما جي اُپديش جو پورو ارڪ ٿي ته سمجهندو
ته قدر ٿي هو پنهنجي ويچارن انوار ٿي اٿهيءَ جو ارڪ
لڳائيندو .“

انهن ئي يادريءَ چيو، ”تازو مون کي هڪ جرمن وڌوان
ٻڌايو ته ڪرائيسٽ جي مشهور وڃڻ ”سئيءَ“ جي پاڻي مان
آب جو ليکڻ آسان آهي پر امير ماڻهو جو مالڪ جي درٻار
۾ پهچڻ مشڪل آهي“ ۽ جيڪو آب Camel جو لفظ آهي

لکيو ويو ان Word جو اهوئي مطلب هوندو جهڙو هندا
 آڻڻن ۾ ”ناد“ جو آهي .

يادريءَ وراڻيو، ”اهو ممڪن آهي ڇاڪاڻ ته بائيبل
 ڪيترين ئي ٻولين مان انواءَ ٿيندو پوءِ هن روپ ۾ اسان
 وقت آيو آهي .“

اميرڪن ليڊيءَ چيو، ”بائيبل ۾ وقت وقت ڏرسٽيون
 ڪيون ويون آهن ۽ ڪيترن هنڌ ٻارڻا ٽڪرا ڪڍي وان
 ٽڪرا جوڙيا ويا آهن .“

ان ئي حضور مهارج جن فرمايو ته بائيبل ۾ نه روحانيت
 جا ماڻڪ موٽي پريا پيا آهن پر اهي ندين ندين ٽڪرن ۾
 هڻڻا آهن هڻڻا آهن ٽڙيا پکڙيا پيا آهن . انهن کي اهوئي ماڻهو
 چڱي طرح سمجهي سگهي ٿو جنهن کي پورو ڪورو نام جي
 بخشش ڪرڻ مهل شيد ٻوڪ جو اهوئي سڌن ٻڌائي ٿو
 جيڪو سڌن ڪرائيسٽ جو پٽ هو . ڪرائيسٽ جي سکيائن
 تي صحيح معنوي ۾ سمجهڻ لاءِ اهائي سڀ کان وڏي
 مشڪلات آهي .

بائيبل ۾ اهي سکيائون سلسليوار هڪ ئي جڳهه تي لکيل
 ڪونه آهن . انهن کي پڙهندي ائين سمجهيو آهي ته ڪجهه
 ٽڪرا ڪڍل آهن ۽ انهن ڪڍيل ٽڪرن جي ڪري ئي بائيبل
 جو صحيح اُرت سمجهڻ ڏکيو ٿي پوندو آهي .

يادريءَ چيو ته بائيبل ڪرائيسٽ کي صليب تي چاڙهڻ
 کان تمام گهڻو پوءِ لکيو ويو ۽ انهن لکيندڙن نه لکي ڪرائيسٽ
 کي ڏٺو هو ۽ لکي هڏجا اُڀرڻ ٻڌا هئا . تنهن کانسواءِ هنن
 کي ڪجهه سوچي سمجهي ئي لکڻو پيو ڇو جو ان وقت جي
 حڪومت عيسائين تي ظلم ۽ اڻڀار ڪري رهي هئي .
 تنهن ڪري بائيبل لکڻ وارن پاداشت جوئي سهارو وٺي

موجود رهي ٿو. ان لوجوان ليدِيءَ ۽ پڇو،
نالي سان ڇو ٿو سڏجي؟

حضور جن فرمايو ته اهو لفظ ”Word“ يا شبد، پيچيدو
آهي. انگريزي ٻاشا ۾ ”Word“ لفظ گريڪ ٻاشا جي
”Logos“ اکر ڇو ترجمو آهي جو ٻڻ هيرو زبان جي
Mimra اکر جو انوڊ آهي. سرشتي جي رچنا ڪرڻ واري
هن شڪتِيءَ کي پراچين هندو مهاتمان ”شبد“ ۽ ”ناد“
ڪري سڏيو آهي، جنهنکي انگريزيءَ ۾ چئجي ٿو ”Word“
يا آواز. اهو هندو اوت بلڪل صاف ۽ سڀشت آهي ڇاڪاڻ
ته شبد يا ناد جو مطلب آهي آواز، حڪم يا ڏن. مان
سمجهان ٿو ته گريڪ ٻاشا جي لوگاس جو به اهو ئي اصلي
ارٿ هوندو.

ٻائيل موجب ساري سيار جي رچنا شبد ڪئي آهي
۽ ان بنا ڪجهه به ڪنهن ٿورو. سرامي جي بهاراج جن
ان فرمائين ٿا ته سڀ ڪجهه ان ”شبد“ ٻڌايو آهي. ٿرلف
صاحب ۾ آيو آهي:-

”سڌي ذريعي سڌي آڪاس سڌي سڌ ٻڌيا پرڪاش،
سڌي سڌ سڌ ڪي ٻڌايو
نالڪ سڌ ڪنهن گهٽ آڇي.“

ارٿاٿ - ان شبد ئي پرڪاش ٻڌايو. شبد سان ئي ڪل سرشتي
ڪئي. شبد ئي پرڪاش ٻڌايو. شبد ۾ گولجي رهي
آئين ٿي ۽ اهو شبد هر ڪنهن جي مستڪ ۾ گولجي رهي
آهي. ”Word“ ۽ ”شبد“ لفظن جي مطلب ۾ ابتري
نه سماتا آهي جو ائين ٻيو لکي ته جيڪا ٻولي عيسا
مسيح ڳالهائيندو هو ۽ جنهن ٻوليءَ مان سڀ کان پهرين ٻولي

ڪرائيسٽ سان لڳي ٿو؟

ٿوري دير ترسي حضور جن وڌيڪ فرمايو ته نه! هي سڀ ڪجهه ان شڪتيءَ لاءِ چيو ويو آهي جا ڪرائيسٽ جي ديهه ۾ پرگهت ٿي. جنهن لاءِ سينٽ جان چيو آهي ته اهو شبد ديهه ڌاري بڻجي آيو ۽ اسانجي وچ ۾ اچي رهيو ۽ جنهنجي شان کي اسان ڏٺو. اهو شبد نه پر ماڻا جي امر ستا ۽ برڪاش جو مها ساگر آهي جنهن مان ئي سڀ سنت ماڻا اچن ٿا. سنت ان شبد روپي ساگر جون لهرون آهن ۽ اهي دليا ۾ پنهنجو ڪاري ڪري واپس ان ساگر ۾ وڃي اين ٿين ٿا. ڪرائيسٽ به ان مها ساگر مان آيو، هتي اچي پنهنجو ڪاري ڪيائين ۽ جڏهن اهو پورو ٿيو ته واپس ان مها ساگر ۾ وڃي سمايو. ديهه يا شرير نه پوڻاڪ هئي جا ان شڪتيءَ هتي اچي ڌار ٿي ڪئي هئي. اهو شرير عيسوي مسيح ڪين هو. منس شرير نه هن الهيءَ لاءِ ڌار ٿي ڪيو هو جيئن لوڪ هنجي سڪيائين ۽ اُپدېشن کي سمجهي سگهن. ڇاڪاڻ ته منس ئي صرف منس کي سمجهي سگهي ٿو، ان لاءِ ئي شبد کي منس ديهه ڌار ٿي ڪرڻي پيئي ۽ جڏهن هنجو هتي جو ڪاري سمايو ٿيو ته انکي اها ديهه هتي ئي ڇڏي پيئي. جنهن کي صليب تي چاڙهيو ويو اهو شرير هو، نه عيسوي مسيح. ان عيسوي مسيح کي نه صليب تي چاڙهي ٿي سگهيا جو سرشتيءَ جي رچا کان اول به هو، شبد ئي هو ۽ شبد ئي آهي. ڪرائيسٽ جي اچڻ کان اڳ، هن دنيا ۾ ڪئين ڪرائيسٽ الڳ الڳ نالن سان الڳ الڳ دېشن ۾ آيا آهن ۽ هن ڪالپوءِ به ايندا رهندا. هيءَ دنيا ڪڏهن به ڪنهن ڪرائيسٽ کان خالي نه رهندي. جيڪي پرماڻا جا سڃا متلاشي آهن انهن جي رهبري ۽ سهائتا لاءِ هو هر دم سنسار

ي اڪير جي، باقي ڏرڻ جي ٻاهران راتين راتين جو
و مھڙو ئي ڪونهي.
پادري چوڻ لڳو ته هيءَ ليڊي چوي ٿي ته توهانجو
ڪا آهي ته اڀياس دوران هيٺ به ڪرائيسٽ جو ڏرڻ
سگهي ٿو.

ڊاٽاجن فرمايو، ”ها، ٿي سگهي ٿو پر پنهنجي اندر،
ڪٿي ٻاهر نه. جيڪڏهن خدا جي بادشاهه اسانجي اندر
هي نه پوءِ ڪرائيسٽ به ضرور اتي هوندو. اتي توهانجي
صرف ڪرائيسٽ ملندو مگر ٻين پيغمبرن ۽ اولادن کي
پڻ ڏسي سگهندا.

پادريءَ پڇيو، ”پر اندر وڃڻ جو طريقو ڪهڙو آهي؟“
حضور جن وراڻيو ته اسين شيد روپي ڏاڪڻ ٿي چڙهي
روحاني مدد ٿي پوڄون ٿا. هيءَ آهڻي شيد آهي جنهن
جي باري ۾ سڀيت ڄاڻ چيو آهي ته سرشتيءَ جي شروعات
۾ شيد پرمالما سان گڏ هو ۽ شيد ٿي پرمالما هو.
پادري چوڻ لڳو، ”پر اهو شيد ۽ هيٺ ڏايا ۾ ڪونهي.“

اهو شيد هو خود ڪرائيسٽ.
ڊاٽاجن فرمايو ته ائين برابر آهي ته ڪرائيسٽ ٿي شيد
هو ۽ شيد ٿي ڪرائيسٽ هو. پر اچو ته هن ڳالهه تي دل
کولي ڏاڍي مان غور ڪريون. بائيبل ۾ لکيل آهي،
”سرشتيءَ جي شروع ۾ شيد هو، شيد پرمالما سان گڏ هو ۽
شيد ٿي پرمالما هو. .... هر وستر الهيءَ دوران ٻڌي ۽
ان بنا ڪجهه به ڪين ٿيو.“ عتي ”شروع ۾ هو“ جو
مطلب آهي سرشتيءَ جي آڏي يا وچ کان اول جڏهن
ڪجهه به ڪيو هو. هاڻي ٻڌايو ته توهين سچ ۽ حق ائين چيو
ٿا ته جيڪي ڪجهه شيد لاءِ چيو ويو آهي اهو ڏاڍو ڌاري

پوءِ هن جي معرفت ستسنگي ٻڌيا (ڏسي، اسانجي اها راءِ
 بلڪل بدلاجي ويئي. هن اسانکي ٻڌايو ته هوءَ ۽ هن جي
 ڪٽنب جا ڀائي ننڍي هوندي کان ئي هر روز بائيبل جو
 پاٽ ڪندا هئا ۽ سمهڻ کان اڳ پراڻا ڪرڻ به ڪڏهن
 ڪين وساريندا هئا. هو هر آرٽوار تي ديول به ويندا هئا ۽
 عيسوي مسيح جي سکيا الوار پنهنجي جيون وٺي ڪرڻ
 جي پوري پوري ڪوشش ڪندا هئا. غريبن ۽ ضرورتمندن
 جي ن من ۽ ڏن سان شيوا ڪندا هئا ۽ اڪي ئي هو پرمارڪ
 سمجهندا هئا.

ڪجهه ڏينهن کانپوءِ هوءَ هڪ امريڪن پادريءَ کي پاڻ
 سان وٺي آئي ۽ حضور مهاراج جن کي هي اکر چئي هڻجي
 پريچ ڪرائي، ”هي آهي مانيور مسٽر ايڇ..... جو منهنجو
 فادر ڪنفيسر“ (جنهن پادريءَ اڳيان پنهنجا گناهه ۽ پاپ
 کولي ٻڌائبا آهن ۽ اهي سويڪار ڪبا آهن) مون هن کي
 ٻڌايو آهي ته مان عيسائي ڌرم ڇڏي سنٽ مت کي گهڻ
 ڪريان ٿي. هو ڪيتري به ڪوشش ڪري پر مان پنهنجو
 فيصلو ڪونه ڦيرائيندس.

ستگورن ڪائنس پڇيڙ، ”تون عيسائي ڌرم کي ڇو ٿي
 ڇڏين؟ تون ته پاڻ صحيح معنيٰ ۾ عيسائي بڻجي رهي
 آهين ۽ عيسوي مسيح جي سچن اُڏيسن تي عمل ڪرڻ جي
 لائق ٿي رهي آهين. توکي اها سڌ هڻڻ ڪپي ته سنٽ مت
 ڪو مذهب يا ڌرم ڪونهي. سنٽ مت کي مڃڻ وارن ۾
 توکي اليڪ ڌرمن جا پوئلڳ ملندا. اڃا مکيه سڌالت
 هر ڪنهن ڌرم جي ٽهه ۾ موجود آهن. ڌرم مٿان سان مالڪ
 جي پراپتي ڪانه ٿيندي. هر ڌرم جي پڳتن هڪي پاتو آهي.
 مالڪ کي ملڻ لاءِ ضرورت آهي، پڳتيءَ جي، پيار جي

پوءِ هن ٻڌايو ته منهنجي من ۾ صرف هڪ شڪا هئي .
 ايشيا ۾ هڪ مسلمان درويش مولڪي چيو هو ته توکي پنهنجو
 گورو هندستان ۾ ٿي ملندو . هن اها اڳڪٿي ڪئي هئي ته
 اهو دنيا جي سڀني ستن ۾ ٻيهر سمنڊ هوندو ۽ سندس آشرم
 اتر ڀارت ۾ لڌيءَ جي ڪناري هوندو . پوءِ جڏهن
 هن لڌيءَ تي پهتو ته حضور جن جو ڏيهرو لباس لڌيءَ
 جي ڀارسان آهي ته هن جي پوري تسلي ٿي ويئي . هيءُ
 پرامن نهايت پير پهر عورتن تي ڏئي ۽ سچو يورپ ۽ اميرڪا
 گهمي آئي هئي . ڪيتريون يورپي پاشاڻون سهج سان ڳالهائي
 ٿي سگهي . دراصل ، اسين هن کان ئي Czechoslovakia جو
 درس آچار سکياسين . کيس يورپ جي ڪيترن Slave ڏين
 هي انهناس جي ڪامي چاڻ هئي .

اهو طاهر هو ته هوءُ پرمالما جي سچي متلاشي هئي . هن
 حضور مهراج جن کان سمنڊ سمنڊ جي اڀياس ۽ سمنڊ سمنڊ
 عيسائي ڌرم ۾ ڪهڙو فرق آهي ، انهن وٽين تي ڪيترائي
 سوال پڇيا . حقيقت ۾ ان کانپوءِ به پاڻي ڏينهن چڻ نه
 حضور جن صرف هن جي شڪاڻ جي سماڏان ڪرڻ کي
 ڏٺا . هنجڻ سوال ۽ حضور جن جا جواب اهڙا دلپسند ۽ اچرج
 پراڻا هئا جو پاڻي ماڻهن کي نين سوالن جي باري ۾ سوچڻ
 جو خيال به ڪونه آيو . پهرين به ڏينهن ته هن سمنڊ سمنڊ
 باهه ڪيترائي سوال پڇيا ۽ ان کان به وڌيڪ عوسل مسيح
 ۽ عيسائي ڌرم باهه پڇيا .

يورپ ۽ اميرڪا واسين جي باري ۾ اسانجو خيال هو ته
 هو نهايت ئي ڀرلڪ وادي آهن جيڪي ته اها راءِ صرف
 بدل ڳالهين جي آڌار تي ٿيل هئي . پر هن نوجوان لڌيءَ
 جي زندگي ۽ هنجي ٻين ڌڙن کس معرڻ جي زندگي (جي

تہ مان انهن اخبارن واسطي ويس پر در اصل مونکي گهر بل
 پر پڄيہ ملتي هئي . ڪمري ۾ گهڙاڏيئي بي اختيار منهنجي
 نظر چانديءَ جي فريز ۾ مڙهيل سامهون رکيل تصوير تي
 پيئي . هڪ بالڪ وانگر مان اڏير تي ان ڏانهن وڌيس ۽
 پنهنجي هٿن ۾ کڻي الاهيءَ فوٽي کي جهليو . مون پڇيو ،
 ”هي ڪير آهي ؟ هي ڪنهنجو فوٽو آهي ؟“ الاهيءَ سڄو
 ورائيو ، ”هي منهنجي ستگورن جو فوٽو آهي .“

مونکي خبر پيئي تہ الاهيءَ سڄو جو ٺاڻو ويران هو .
 هن مون کان پڇيو تہ تون ڪڏهن هنن سان ملي آهين ؟
 مون ورائيو تہ ها . ڪئين ٻار ، پر صرف سوکين روپ ۾
 ٻا سڀني ۾ . مون دل ۾ سوچيو تہ هن فوٽي ۾ بلڪل ساڳيو
 سروپ آهي جهڙو اندر ڏسندي هيس . چوري تي اهوئي
 الاهي نور ، اهائي موهيندڙ مشڪراھت ، اهي ئي پرڪاشم
 ليتر جن مان هر دم ديا مهر ، پيار ۽ رحمت ٻڪندي هئي ۽
 اهائي سفيد ڌاڙهي جا سندن آئي سندن پوشاڪ سان زيبائتي
 لڳندي هئي .

مان ان فوٽي کي ٻار ٻار ڇمڻ لڳس ۽ ڏاڍي اڪير ۽
 اٽڪتا سان انهيءَ کي چائيءَ ساڻ لڳائڻ لڳس . ان هندستاني
 پريوار کي منهنجي اهڙي هلڪي ڪاٺ حيرت ڪار لڳي .
 هو خاموشيءَ سان سڀ ڪجهه ڏسي رهيا هئا .

مون شري ويران کان پڇيو ، ”هي مهاتما ڪٿي رهندا
 آهن ؟“ هن مونکي ٿورو چيڙائيندي چيو ، ”پرامين جي
 دلين ۾ .“

”مان کين ڪٿي ڪڏهي سگهندس ؟“ مون کائڻس پڇيو
 ۽ اسانجي ليل گفتگو جو اهو نتيجو ٿيو جو اڄ مان هتي
 ويٺي آهيان .

لي ۽ رهبر ڪين رهيا آهن؟

هن پنهنجي ساري ڪهاڻي هن ريت ورتل ڪئي. هندو

پالوس اي ..... هو ۽ هو ۽ امير ڪن هئي. پالوس ۽ ني

پيس ڪڏهن ڪڏهن حضور مهراج جن جي سوکير سروب

جو درشن ايندو رهندو هو پر هو ۽ اهو سمجهي نٿي سگهي

تہ اهو ڪنهن سروب آهي. ڪجهه وقت کان پوءِ هندو

اهو درشن بند ٿي ويو هو ۽ جيڪي ڪجهه ڏسدي هئي

هن کان وسري ويو. هفتو کن اڳ هو ۽ ڊاهاڻوسي ۽ آئي هئي،

۽ آئي کيس وري درشن ٿيڻ لڳو پر هاڻي اهو درشن کيس

سڀني ۾ ٿيندو هو. درشن جو هنجي من تي تمام آندو

اڻ ٿيندو هو ۽ هو ۽ اهو درشن پاڻي ڏاڍي گد گد ٿيندي

هئي. هنڪي اهو احساس ٿيڻ لڳو تہ سندس ڄمون ۾ جلد

ڪا عجب گهڻا ٿيڻ واري آهي ۽ هي درشن انجو اڳواٽ

اهڃاڻ آهي. هن چاهيو ٿي تہ اها گهڙي جلد اچي پر هندو

وس نٿي هليو. حضور جن جي مڙ سان ئي هنڪي درشن

نصيب ٿيندو هو ۽ کيس چوڻا هئا تہ ”ٿار ره.“ مگر

هو ۽ انهن لفظن جو مطلب سمجهي ڪونه سگهڻدي هئي.

هن ٻڌايو تہ هو ۽ صرف پراڻا ٿي ڪري سگهي ٿي ڇا هن

ڪرڻ شروع ڪئي.

هن ٻالھ جو سلسلو جاري رکندي چيو تہ ڪله شام جو

هڪ معزز هندستاني سڄڻ پنهنجي زال ۽ ٻارن سان اسانجي

هوٽل ۾ آيو ۽ پنهنجي پري واري ڪمري ۾ اچي رهيو. انهن

وقت Look, Life, Time ۽ Sketch وڌيڪي ٻڌڻون هيون

جڏهن کان مان ٻامي مان آئي هيس تڏهن کان مون اهو

ڪونه پڙهون هيون. انهيءَ ڪري ان شام جو ئي مان

سندن ڪمري ۾ ويس. مالڪ جا رنگ لڙا آهن. ظاهر

الڊسٽريٽ، هڪ يورپين مرد ۽ زال سان گڏ اچي اُتي سهڙيو. ستن جون رمزون لڙاليون ٿينديون آهن. هو پنهنجن جيون کي چمق والگر پاڻ وٽ کينجي آڻيندا آهن. حضور مهارجن کي ڏسندڙي اها يورپين ليڊي ڊوڙي اچي سندن چرلن ۾ ڪري. حضور جن پنهنجا ٻئي پوٽو هٿ هڻي مٿي تي رکيا ۽ هن کي اُٿي وهڻ لاءِ چيائون پر هوءَ ڪونه اُٿي. هوءَ اچي روئڻ ۾ چٽڪي ۽ لڳي حضور جن جي چرلن کي چمڪ. اهو اهڙو نه دلپزير نظارو هو جنهن جي ڏسڻ لاءِ ديوتائون به جيڪر ٿڌن! حضور جن هڪ آرام ڪرسيءَ ۾ رولڻ اُڀريو هئا ۽ هوءَ پنهنجن ٻوڙهن سان حضور جن جا چرلن پٽائي رهي هئي.

حضور جن فرمان ٻڌا، ”ڏي! شانت ڪر. اُٿي ويه.“ لڙوان ليڊيءَ ٿورو ڪنڌ مٿي ڪري حضور جن جي نيترن ڏانهن لهاريو ۽ وري پنهنجو سر کڻي حضور جن جي چرلن ۾ رکيو.

حضور جن وري چيو ته چڱو، هاڻي بس ڪر. اُٿي ڳالهه. تون هي مٿي نيڪڙو هندستاني طريقو ڪٿان سکي آهين؟ چڱو ٻڌا! هاڻي اُٿ. انهن لفظن ۾ حڪم ٿوڙي پيار ٻئي ساهل هئا. اهو ٻڌي هوءَ ليڊي اُٿي ويئي ۽ چوڻ لڳي، ”منهنجا مالڪ! اهو سڀ ڪجهه توهان ئي نه مون کي سيکاريو.“

حضور جن وراڻيو، ”پر هن کان اڳ نه اسين ڪڏهن به ڪڏيا ڪونه آهيون؟“

”ڇا اڳ ڪڏهن به ڪونه ڪڏيا آهيون؟ ڇا اسين پراڻا متر ڪين آهيون؟“ وري پاڻ کي درس ڪندي ليڊيءَ چيو، ”ڇا توهين منهنجي بالهڻ کان وٺي منهنجا

مرڻ وقت به اها ٻر ٻل لڄا سندس من تي بوج پئي رهي .
 قدرت هنڪي اهڙو مادي جالور جو شرير ڏيندي جيئن
 هر ڇهين مهيني هنڪي ڇهه ڇهه لڄا ڄمندا رهن . قدرت
 ڏاڍي ڪنور ۽ سنگدل آهي . شرير ۽ شڪل جو هن وقت
 ڌرو به مهتو ڪونهي . پر ڪرڻي جو ڌيان صرف ان ڳالهه تي
 رهي ٿو ته ڪهڙي قسم جون لڄائون اٿس ڪرڻ تي اُڪريل
 آهن ۽ اهي ڪهڙي قسم جي شرير ذريعي ٻورايون ٿي
 سگهن ٿيون . اسانجي اٿس ڪرڻ تي اهي اُڪريل لڄائون
 اسان سان هر جنم ۾ گڏ هلن ٿيون .

مسلمان سڄڻ مان هڪ چيو ته اهو ته قدرت جو وڏو
 قهر ڇڏيو جو اسان کي جالور جي چوڻ ڏني ٿي وڃي .

حضور جن ورائيو ته برابر، قدرت جا ليم اٿل آهن .
 قدرت جهڙي ڪنور ۽ سختي ٺوهانڪي دنيا جي ڪنهن
 به حڪومت ۾ ڪا ملندي . پر ائين درست ڪونهي ڇا
 ته ڪڏهن ڪڏهن ڪنهن انسان جو وهنوار ايترو ته خراب
 هوندو آهي جو جيڪر هڪ حيوان کي به نه سونهي؟ پوءِ
 ائين نه ڪونهي ڇا ته قدرت اهڙي جيو کي هيٺين چوڻين
 ۾ موڪلي جتي هو پنهنجي ڪيل ڪرمن جو ڪيتو لوڙي
 سگهي ۽ آئينده لاءِ سڌوڻ ۽ اوچي اٿس جو سبق سکي؟
 پر جنم جي قانون سان ڪرمن جو قانون بلڪل گهري ۽
 گهائيءَ طرح جڙيل آهي . ”جيڪي پوکيندا سو لڻندا.“
 ڪرمن جو قرض ته ڇڪاڻو ٿي پوندو . اها ڪنهن ڪرمن
 جي قرض جي وهي ، توهين کڻي ڪيڏانهن به وڃو اوهانجي
 ڳچيءَ ۾ لٽڪيل ٿي رهندي .

مثال طور توهين پنهنجي پٽ کي اسڪول ۾ داخل ڪرايو
 ٿا . هو هر روز اسڪول ۾ حاضر رهي ٿو ۽ ڏاڍي مهنت

آهي ۽ جيڪي گهرندا سو ملندو. اسانجي زندگي اسانجي
 اڃا ۽ ڪامنائن اوسارئي گهڙجي ٿي. اسين جيڪا به اڃا
 ڪريون ٿا مدرست الڪي پوري ڪرڻ جو انتظام ڪري ٿي.
 اسانجو جنم، جنم اسٽان، پرڏار ۽ ٻيون حالتون جن به اسان
 کي جنم وٺڻو پوي ٿو، اهي سڀ ڳالهون هميشه ان قانون
 مطابق ٿي فيصل ٿين ٿيون. ”جهان آيا تهاڻ ٻاسا.“ جتي
 اسانجون ڪامنائون آهن اسين اتي ئي ڪيندڙي اچون ٿا.
 دايوي پڌارڻ ۽ پراڻين جو موھ ۽ پيار ئي اسانکي ٻار ٻار
 هن دنيا ۾ ڪيندڙي اچي ٿو. اسانجو موھ جيترو گهڻو هوندو
 ۽ اڃا انون جهڙيون پرڻل هونديون اوسرو ئي جلد اسين ان
 چاهيل پڌارست کي پائينداسين.

اسانجون اڃا انون ضرور پوريون ٿينديون پر اهو ضروري
 ڪونهي ته اهي هن جنم ۾ ئي پوريون ٿين. ڇو جو ممڪن
 آهي ته ڪنهن خاص اڃا جي پورائيءَ لاءِ هاڻوڪيون حالتون
 موافق ۽ اهڪندڙ نه به هجن. تنهنڪري اسانجي اها اڃا
 اسانجي آلتھ ڪرڻ (من جو اهو سوڪم حصو جو اسانجي اڃائن
 کي درج ڪندو رهي ٿو) تي اڪريل رهي ٿي ۽ مدرست
 ان جي پوري ڪرڻ لاءِ ڪوشش جاري رکي ٿي. پر ان
 جي پورائيءَ لاءِ وقت گهرجي. ان اڃا جي پورائيءَ جو مدار
 ان ئي آهي ته اها اڃا ڪهڙي قسم جي آهي يا ڪهڙي
 پرڻل يا مٿاڇري آهي. ڇوڪڙهن اسانجو موجوده شرير ان
 اڃا کي پوري ڪرڻ لائق آهي ته پوءِ اسانکي پوءِ اهڙو
 شرير ڏارو ڏيندو جنهن ۾ ان پرڻل اڃا جي پوري پورائي
 ٿي سگهي.

سمجهو ته ڪا نوجوان پرڻل استري يا اولاد گذاري
 ٿي وڃي. هن ساري عمر ستان لاءِ اردائون پئي ڪيون ۽

آهي پوري مرشد کي ڳولي الهيءَ کان ساڌا سڳي پنهنجي
اصلي گهر ڏانهن وڌا. ٽين منزل آهي معرفت يعني روحاني
گيان جي پراپتي. چوٿين آهي حقيقت يعني مالڪ سان ملي
هڪ ئي وڃڻ. هاڻي ٻڌايو ته ڪير چاهيندو ته هميشه
پهرين منزل تي ئي بيٺو رهان جڏهن هڪي مٿين منزل جي
بخوشي جاڻا آهي ۽ اها به خبر اٿس ته روحاني ترقيءَ لاءِ
انهن منزل کي طئه ڪرڻ لازمي آهي.

مسلمان سڄڻ سوال ڪيو ته توهانجو به اهو ئي مارڪ آهي؟
ان تي حضور مهاراج جن وراڻيو ته سڀني مهاتمان جو
هميشه کان هڪ ئي مارڪ رهيو آهي پوءِ ڀلي هر ڪنهن
به ذات، ديش يا ڌرم جا هجن. اهو طريقو هر جڳهه ۾ ۽
هر وقت سمان يعني رهيو آهي. اهو ڪنهن انسان جو بظايل
ڪونهي، جنهن ۾ ڪجهه گهڻائڻ وڌائڻ يا ڦير گهير جي ضرورت
پوي. اهو نه مالڪ جو خود بظايل آهي جو انسان جي ڇڻا
ڪرڻ وقت ئي بظايل وڌيو آهي ۽ هر زماني ۾ هر انسان لاءِ
يڪسان آهي.

مسلمان سڄڻ پڇڻ لڳو ته حضور اوهانجي روحاني اڀياس
جو مسلماني نالو ڪهڙو آهي؟
”حضور مهاراج جن ٿورو مشڪيا ۽ فرمايائون، ”مسلمان
فقير ان کي ”سلطان ال اذڪار“ چوندا آهن جنهن جي معنيٰ
آهي، ”سڀني ساڌنائن جو بادشاهه.“
ان کانپوءِ مسلمان سڄڻ چوڻ لڳو ته مولڪي هندن جي
پنر جنم جو اصول پوريءَ ريت سمجهه ۾ ڪونه ٿو اچي.

حضور جن وراڻيو ته مان اهو ٿورن لفظن ۾ توهان کي
سمجهائڻ جي ڪوشش ڪريان ٿو. هن سنسار ۾ اسانجون
اڃائون ٽي جنم ۽ پنر جنم جو ڪارڻ آهن. قدرست جو قانون

ٺهيءَ جو روپ ئي ٿا وڃن.

عاشقن جي سرتاج منصور کي چو سوريءَ تي چاڙهيو
 ويو؟ ڇاڪاڻ ته الاهي عشق جي آئندڙ مڃو ئي هن اباالحق
 جو لغو هيو. پر پر جي اوستا کان اڳ ڄاڻ ۽ شريعت جا
 پابند لوڪ منصور جي روحاني گتيءَ کي سمجهي ڪين
 سگهيا ۽ هن منصور جي خلاف ڪيترن جي فتويٰ ٺاهي ڇڏي.
 پر شيا جي درويش شمس تبريز جي چيڙهي ئي ڪل لائي
 وئي ڇاڪاڻ ته هن هڪ مٿل ٻار کي چيو ته الله جي حڪم
 سان اتي ڪڙو ئي مگر هو نه آيو. تڏهن وري چيائين ته
 منهنجي حڪم سان اتي ڪڙو ئي ۽ ٻار اُتي ويٺو. ڪجهه
 صاحب فرمائين ٿا:-
 ”صاحب فرمائين ٿا:-“

پٽو صاحب فرمائين ٿا:-
 ”رام سمجهي سٺ هنن وي جو ڪرڻ سو هواس.
 وي جو ڪرڻ سو هواس حڪم جن ان کي صاحب.
 سٺ ڪهڻ سڀني ڪرڻ رام ٿا ڪري باب.“

پر ڪو تاه نظر وڃي ڳالهي الاهيءَ حقيقت کي سمجهي
 نٿو سگهي ڇاڪاڻ ته هيڪي اها بددعا، ڪانهي ته اهڙيون
 به روحاني منزلون آهن جي عقل ۽ ٻڌيءَ جي ٻهڙ ڪونهي
 مسلمان سچو چيو، ”پر شريعت جي لهن کي به لباڻو
 ڪجي.“

حضور جن ورائيو، ”بيشڪ، پر سندن دائري اندر
 ڇاڪاڻ ته شريعت کان مٿي دائرو معرفت ۽ حقيقت جو آهي
 شاگرد کي ههڙو ٻارائو ڪتاب پڙهڻ ڏنو سولائي. مهاڻا
 روحاني سفر جون چار منزلون ٻڌايون آهن جنهن مان شر
 بهرڻ منزل آهي. بي منزل طريقت آهي جنهن جو مد

پنهنجي ڪتابن ۽ چترائيءَ کي آڱ ۾ ساڙي ڇڏيو ۽ پنهنجي
من کي مالڪ جي پيار سان ملا مال ڪريو ۽ پنهنجي هروي
روپي باغيچي کي هنجي پيار ۽ مهبت سان هرير پريو
بڻائي رکيو.

سٺ مهائون هتي اچي صرف ان مالڪ جي پيار ۽ عشق
جا گيت ٿا ڳائين. هو دنيا جي ريتن رسمن ۽ ڪرم ڪانڊ
يا شريعت ۾ ڪوبه دخل ڪونه ٿا ڏين. هو دنيا ۽ دنيا
جي رواجن کي ڪين ڇڏيندا آهن. جيڪڏهن ڪنهن وس
کا شادي ٿيڻي آهي ته هو چون ٿا ته پنهنجي سماج جي
ريت ۽ رسم موجب يا جيئن ٺاهائڪي وڻي وڃي ڪريو.
مطلب ته آهي گهوت ڪڍو ۽ جو هٿيارو ٻڌڻ سان يعني پنهي
کي وواهڪ جيون ۾ ٻڌڻ سان، پوءِ انکي جيئن چاهيو ادا
ڪريو. موت ڪا پوءِ جي ڪنهن شير جو سسڪار ڪرڻو
آهي ته سٺ چوندا آهن چاهي آڱ جي سهرڊ ڪريو چاهي
دنياو. ٻار پيدا ٿئي ته پلي پنهنجي ريتين رسمن موجب هن
جو نالو وغيره رکڻ چاڱا ته لعل ٻرمارت جو انهن شريعت
جي ڳالهين سان ڪوبه تعلق ڪونهي. مالڪ جي درٻار ۾ ته
صرف پريم ۽ پونر ٿا ڇو قدر آهي.

سڌڪ انهيءَ وقت پيدا ٿئي ٿو جڏهن واپڪ ڪيالي
پنهنجي عقل ۽ ٻڌيءَ کي پريم جي دائري ۾ زبردستي آڻي
ٿو. شريعت جو مقصد صرف اهو آهي ته انسان سماج ۾ لير
۽ شالتيءَ سان وهي پر شريعت جا پابند اهو مھوس لٿا
ڪن ته گورمڪن جو پرماتما سان پريم ۽ پرماتما جو گورمڪن
سان پريم لامحدود ٿيندو آهي ۽ انهيءَ کي ڪنهن به لمولي
سيمٽ يا محدود ڪري نٿو سگهجي. مالڪ جا پيارا هتي
جي قانونن کان گهڻو مٿي ٿا وڃن بلڪه هو نه پر پريم ۾ ملي

مڙهي هاري وٺي. جڏهن هڪ مسلمان درويش ٿي
ن، گورو صاحب سان بدبختي ۾ ملڻ وڃڻ مالڪ جي پياري
زور اڃن ڏيو ٿي هي ظلم ۽ ستم ٿيندا ڏسي برداشت
ڪري ڪو نه ڪيو. هن گورو اڃن ڏيو مهاراج هن کي
عرض ڪيو ته جيڪڏهن توهين اجازت ڏيو ته مان هن - هتي
ظالمن کي مٽي ۾ ملائي ڇڏيان ۽ ان سان گڏ ساري لاهور
علائقي جو نام نشان مٽائي ڇڏيان.

گورو اڃن ڏيو هن مشڪي فرمايو، ”پيارا ڀاءُ! پهرين
مولڪي هن ڳالهه جو جواب ڏي ته هي جيڪي ڪجهه ٿي
رهيو آهي اهو منهنجي مڙي مالڪ جي موج ۽ مرضي
خلاف ٿي رهيو آهي ڇا؟ جيڪڏهن نه، ته پوءِ منهنجي حڪم
۽ رضا موجب جيڪي ورتجي رهيو آهي ان ۾ مان ٻاڪل
خوش آهيان، ”ٿيرا پاڻا مٿا لائي.“

والادي هٿسراج چيو ته هن دنيا ستن مهالائن ٿي ڏاڍا
ظلم ڪيا آهن، وٺل وهايا آهن.
پنڊت ناکردت چوڻ لڳو ته اها ڪهڙي نه بي رحمي
چڻي جو هڪ انسان تي. محض ان ڪري ظلم ڪيو وڃي ٿو
ڇاڪاڻ جو هو مالڪ جي پوڄا ۽ پرستش ان طريقي سان ٿئي

ڪري جنهن سان ٻيا ڪن ٿا.
مسلمان سڄڻ ٻچڻ لڳو ته حضور ائين ٻلا چو ٿو ٿئي؟
حضور جن فرمايو، ”عقل ۽ عشق جون راهدون ٿي برائيدون
ٿينديون آهن. پر ٻين قانون ۽ قاعدي کي ڪو نه ڄاڻي ۽ عقل
ٻڌي“ وٺ پيار هو ڪهڙو قدر؟ عقل ٻڌي ۽ قانون هن دنيا
جي ڪمن ڪاربن جي سرانجامي ڪرڻ لاءِ آهن پر پرمانه
جي ڌار ۽ پرمانه روپي پڪن جي سھاري پوڄي سگهيو
”صد ڪتاب و صد ورق در لار ڪن، ...“

مونکي ڏل و جان سان پيار ڪندا هئا.

مون وٽين کي چڱي باهر ڪڍيو ته ڏٺس ته صرف پاڻ
الڇ ٻري وسامي ويٺون هيون. اهو ڪيئن ٿيو؟ ان جو
پتو اڄ تائين ڪونه پيو آهي. انهن وٽين ۾ ڪا به خرابي
ڪانه هئي ڇاڪاڻ ته جڏهن اهو پيرو الهنکي ڪر ۾ آندو ويو
ته برابر ڪم ڏنائون.

مسلمان سڄڻ چوڻ لڳو ته ها، ان مان ظاهر آهي خدا
ڪڏهن نه اسانجون پرارڻائون اڳهائي ٿو. پر اها خبر ڪانهي
ته انهن کي منظور ڪرڻ لاءِ هن پاڻ وٽ ڪهڙي ڪسوٽي
رکي آهي.

حضور مهراج جن مشڪيا ۽ فرمايائون ته اسانجون هي
اڪيون ته صرف موجوده ڳالهين کي ئي ڏسي سگهن ٿيون
پر پرمانا سر و شڪتياوان ۽ سر و گيانا آهي. اسانکي هنجي
حڪم ۾ رهڻ چڱائي ۽ جيڪي ڪي هو اسانکي ڏئي سو
اڪين ئي رکڻ گهرجي. اسانکي هن جي رضا کي بدلائڻ جو
خيال سڀني ۾ به نه اچڻ کپي.

تنهن ئي مسلمان سڄڻ چيو ته بصري جي درويش
بي بي رابع بصريءَ جي ڳالهه ڪندا آهن ته هن پنهنجي
بيماريءَ کي دور ڪرڻ لاءِ ڪوبه جتن ڪونه ڪيو ۽ لڪو
پنهنجي مفلسيءَ کي مٽائڻ لاءِ ڪوشش ورتي. هن اها مفلسي
۽ اهي بيماريون مالڪ جون موڪليل سوغائون سمجهي
سويڪار ڪيون.

حضور مهراج جن ان ڳالهه کي جاري رکندي فرمايو ته
گورو ارڇن ڏيو پنجن پاتشاهيءَ کي لاهور جي گورنر،
جهانگير بادشاهه جي حڪم موجب ڏاڍيون سختيون ۽ عذاب
ڏنا. هنکي ٽن ٽن ئي واريو ويو ۽ سندن شرير مٿان

نذر وشوت (بلا شنگ) ٻاڪل صحيح لهولي ۽ ٻئي چڱي
هئي. ان ڪالپوءِ مون ڪم ڪندڙن کي چيو ته هاڻي هلو ته
سائي ٻن رهيل سرنگهن مٿان سڀيهر جهامي رکون. منهنجي
اوورسيئر چيو ته سائين! اسان نه انهن جي وٽس کڻي به ٻاهر
ڏيئي ڇڏي آهي.

”ٻاهر ڏيئي ڇڏي آهڙو؟ مالڪ بچاءُ! پر انهن ئي نه اڃا
سڀيهر به ڪين رکيل هئا. توهه ڇو ڪم چڙهت ڪري
ڇڏيو،“ مون چيو.

ان وقت ته هڪ ٻيل به ضايع ڪونه ڪرڻو هو. مان، جن
ٻهئي سرنگهن ۾ ٻاهر لڳائي ويٺي هئي اوڏانهن وڃي ڏوڙيس
نه جي ئي سگهي نه پرلدڙ وٽس کي ٻاهر ڪڍي ڦٽو ڪرڻان.
رستي ۾ منهنجي هڪ انگريز زبردست مولڪي ٻهئي ٻانهن
سان ٽڙي پڪڙيو ۽ چوڻ لڳو ته مان توڙاڪي ٽڪرا ٽڪرا
ٿيندو ٿي ڪين سگهندس. ان وقت مون چيو، ”فرنسس،
مولڪي ڇڏ نه مان وڃان،“ پر هن ڪين مڃيو.

اوڏي مهل منهنجي دل مان ٻي اختيار هڪ ٻهراڻو
لڪتي. ڪجهه وقت اڳ مولڪي نانا جي مهاراج جن
نام دان بخشيو هو ۽ ان مهل مون نهايت عاجزيءَ ۽ نهڪيءَ
مان کين ياد ڪيو. وشوت ڪارڻ منهنجي شرير جو ڪپڙو
به حال ٿي ها، انجي مولڪي ڪم برابر به چٽا ڪانه
هئي مگر اهوئي خيال ستائي رهيو هو ته انگريز آفيسر اسان
هندستان لاءِ ڇا سوچيندا جهڪي هنن هيڏو اهميت ڀريو
هيڏي جوابداريءَ وارو ڪم سوليو هو. انگري ما
وشوت واري هنڌ ڏوڙي ويس ٻائي ٻيا سڀ ڏٺا
ماريا حيران بيٺا رهيا. هڪي منهنجي سلامتي جي ڏاڍو
چٽا هئي ڇو منهنجا سائي ڪم ڪندڙ ۽ منهنجا زبرد-

ويئي . آخر ۾ منهنجي سڀ کان بالا آفيسر مولڊالهن مخاطب
 ٿي چيو، ”توهان کي به هن مشڪل مسئلي کي حل ڪرڻ
 لاءِ ڪو به آپاءِ يا رڪت ڪانه ٿي سگهي؟“ مون کيس چيو،
 ”هينئر مولڪي هڪ رڪت ٿري آئي آهي ۽ جيڪڏهن توهين
 مولڪي به چار سو ڪاٺ جا سليپر خريد ڪرڻ جي اجازت
 ڏيندا ته مان اهو ڪم پورو ڪري سگهندس . هن چيو، ته
 جيترا به سليپر چاهيو، خريد ڪريو . هي سڄو ڪم پوري
 طرح توهان ئي ڇڏيون ٿا ۽ جيڪڏهن توهين هن ڏکئي
 مسئلي کي حل ٿا ڪريو ته اسان کي ڏاڍي خوشي ٿيندي.“
 انهن چئي سڀ روانا ٿي ويا .

ٻهاڙ جي مٿان به ٿي ته سليپرن جا رڪي مون وري به
 باروت سان ٻهاڙ کي اڏائڻ شروع ڪيو . منهنجي اها ٻجور
 ڪا به رهي ۽ ڪم جو ٺڪڙو اڪلاءِ ٿيندو رهيو . شروع
 ۾ سارو ڪم پنهنجي لنگهائيءَ هيٺ ڪرائيندو هوس ۽
 پنهنجن زيردستن تي ڪم ڇڏي ٿيڻ جي همٿ ئي ڪونه ٿيندي
 هئي . باقي وڏن دڪانن وٽ پهچڻ تائين منهنجا زيردست
 ۽ مزور ان ڪم ۾ اهڙا هوشيار ۽ پروڙيل ٿي ويا هئا جو مون
 کي انهن ئي پورو پروسو ڄمي ويو . هڪڙينهن صبح جو
 جڏهن دٻول ۽ الڪريزن جي سڀ کان وڏي دڪان جي
 وچ ۾ ڪم هلي رهيو هو ته نوڪر منهنجي لاءِ کير کڻي آيو .
 انهي ڏينهن صبح جو روزمره کان سويل مان ڪم ٿي هليو
 آيو هوس ۽ نيرٺ ليار ڪونه ٿي سگهي هئي اڪري نوڪر
 کي چئي آيو هوس ته جتي ڪم پيو هلي آئي ٿي کير کڻي
 اچي . مون پنهنجن ماڻهن کي پهرين ڄمائي رکيل باروت
 جي وٽين کي آڱ لڳائڻ لاءِ چيو ۽ مان ٿوري دير اتان
 نڪري آيس ته پاسرو ٿي کير پي وٺان . مان کير پي موٽيس

جون پرار ٿئون ٻڌايون جي ٻڌي سڀ ڏاڍا ڪليا .
ڪبير صاحب جي پرار ٿيا :-

بسوڪي پڳ ۾ ڪيڙي ۾ مالا اڀي ليجي .
هڻ مالنڪڻ ستن رڀا مٿن لاهين ڪسي ڪا دينا .
ماڙو ڪسي ٻني ۾ سڳي آڻ ۾ ڏيھ ۾ ليھ مڱي .
(منھنجون ضرور ٿون هي آھن)

دء سیر مالڪڻ چوڻا - پاء ڪيھ سڱي لڙا .
اڌ سیر مالڪڻ دالي - موڪڻ دولٽ وڪڻ جوالي .
ڪاٺ مالڪڻ چوپائي سرھانا اڙ لائي .
اڙ ڪڻ مالڪڻ ڪيڏا ٿيري پڳ ڪري ٿيڏا .
مٿن لاهين ڪيٽا لڙو ڪاٺ ٿيرا مٿن ٿيو .
ڪھ ڪبير من مالڪڻ من مالڪڻ ھر جايا .
(سول ڪبير جي ۶۵۶-۱۵)

ڏي جاٺ جي پرار ٿيا :-

گوپال تیرا آرڻا

جو جن ٿيري پڳ ڪرڻي ٿن ڪي ڪاڇ سوار ٿا .
ڊال سيڏا مالڪڻ گھيٽ ھمرا خوشي ڪري لڙ جيٽ .
پڊھيٽا چاڊس ليڪا اڃا مڱڻ سڀ سي ڪا .
ڪڙو پڱس مڱڻ لا ويري ڪاٺا جن ٿري چڱيري .
گھر ڪي گھڻ چڱي اُن ڏناليو ڪي مڱي .
پنڊس لاکڙد چيو ٿا سين جيڪي گھرون ٿا سو

ملي ٿا ڪو نه ٿو .

حضور جن فرمايو ، ” مالڪ اسان کي سڀ ڪجهه ڏئي
رھيو آھي . سوال آھي ٿا اسان کي گھڙ ڇا ڪري . ان باري
۾ مان ٿوھان کي پنھنجو ھڪ اڀڻ ٻڌايان ٿو . مان اُن وقت
اڃا لوڪريءَ ۾ ھوس ۽ مري ٻھار جي مليري سڀ ڏوٻڙن

ڪهڙي؟ ” حضور جن وراڻيو، ” نه! پراڻا جا ڏاڍا مائدا آهن.
حضور جن وراڻيو، ڪي لھڻو ۽ لھڻو پڻائي ٿي، ھنڊو گھمند ۽
ھڪڪار دور ڪري ٿي. پنھنجي بدوسي ۽ عاجزي مالڪ
اڳيان طاهر ڪوڙ بان، منھن ڪي پگتي، بدتر ۽ ليڪي
حاصل ٿين ٿيون. اسانجو سارو جيون پراڻا ۾ ھٿ ڪبي.
پراڻا اسانجو ھڙو ٿي ۽ پوٽر ڪري ٿي.“

مسلمان سچو عرض ڪيو ته حضور! مھرباني ڪري
اسان کي ھڪ سٺي پراڻا ڪوڙ ۾ ٺھڻو ٻڌايو.
جواب ۾ حضور جن فرمايو ته مان چيڪر ھن ريت پراڻا

ڪريان:-
”اي مھديجا مالڪ! مان بلڪل نادان آھيان. مولڪي
خير ٿي ڪالھي ته اوڪان ڇا گھران. جيڪي مون لاءِ بھتر
سمجھين اھوئي مولڪي ڏي. مولڪي ٻل ٻڏي بخش نه
جيڪي ڪجهه تون مھديجي بھتري ۽ پلائيءَ لاءِ ڏين يا
جتي ۽ جنھن حال ۾ رکن، ان ۾ راضي رھان. مون ۾ لڪو
ڪو گھ آھي ته پگتي آھي. مھديجا ڪرلوٽ ڪڍا ۽ گناھن
سان پرور آھن. مون ۾ ڪابه چمڪائي ڪالھي، من مولڪي
پوريءَ ريت پائمال ڪري ڇڏيو آھي. اي مھديجا مالڪ!
مون ڇھڙي گھڪار لاءِ، سواءِ تھديجي پوٽر چرل جي ٻيو
ڪھڙو آجھو ۽ آسرو آھي. اي مالڪ مون تي رحم ڪر
مون کي پنھنجي شرن بخش. مولڪي ٻيو ڪي ڪمن گھرجي
مولڪي پنھنجو داس بڻا جيسن مان تھديجو پٿو رھان ۽ تو
مھديجو پٿو رھين.“

مسلمان سچو چيو، ”اھايت اعليٰ!!“
تنھن کانپوءِ حضور پھاراج جن ڪبير صاحب ۽ ڏلي ج

رائزادو چئي وينو، ”پرارتا جو هي پهلو اسان لاء نه بلڪل سمجھون آهي.“

حضور جن فرمايو، ”دنيوي ماڻهو نه ڏاڍيون عجيب غريب پرارتا ٿا ڪندا آهن. ڪجهه ڏينهن اڳ مون کي هڪ وديشي ستنسگيءَ جي چني ملي، جنهن ۾ هن پنهنجي پالتو ٻليءَ لاءِ پرارتا ڪرڻ لاءِ عرض ڪيو هو جا بيمار هئي ۽ ڪيترن ڏينهن کان ڪجهه کول نه هئائين. هاڻي اهو عرض ڪنهن ٻالي ٻولي ڇوڪري يا ڪنهن سادي سودي ٻولي ٻولي ڪين ڪيو هو مگر هڪ پڙهيل لکيل ۽ سڀي هورين سڄڻ. ماڻهو پنهنجي ڪالين، گهوڙن، پاليل ڪتن، ٻلين ۽ نورين ٿڙن جي لاءِ پرارتا ڪرڻ لاءِ چوندا آهن. ان مان ڇا ٿو ظاهر ٿئي؟ هنکي خبر آهي، گهٽ ۾ گهٽ سيني ستنسگين کي خبر آهي ته سڀ دڪ ٽڪليفون بيماريون جيو جي ائين ڪيل ڪرڻ جو نتيجو آهن ۽ اهو ڪرڻ جو فريض ضرور چڪاڻو پوي ٿو. ڪال نه پنهنجو حساب پاڻي پاڻي چڪائي وٺي ٿو ۽ جيڪڏهن هو واسطيدار جيو کان ٺٽو وصول ڪري سگهي ته پوءِ هنجي ڪرڻ جي اوجھ، نظردار هنجي ستگورو ڪان چڪائي وٺي ٿو. ستنسگي هن ڳالهه کان بخوبي واقف آهن. پوءِ به هو چاهين ٿا ته ٻلي سندن ستگورو ڪي دڪ ۽ ٽڪليف سهڻي پوي پر سندن ڪتا ۽ ٻليون بهجي پون.

ان جو اهو مطلب ڪونهي ڇا ته هو پنهنجن ڪتن کي پنهنجي ستگورو ڪان وڌيڪ پيار ڪن ٿا ۽ پوءِ به هو اها دعويٰ ڪن ٿا ته هو ستگورو ڪي ڪل مالڪ پر مالڪ سمجهن ٿا.

بعد ۾ ٺاڪر دٻ پڇيو، ”پوءِ ته پرارتا ڪرڻ ئي

جي رضا ۽ راضي رهندا آهن .
ان مسلمان سڄڻ وري چيو ته پراڻا ڪرڻ ۽ ڪهڙو
هرج آهي ؟

حضور جن ورائيندو ، ” اهل رضا وارا فقير چوڻ لڳا ته
جڏهن پرمائيا هن ساري سرشتي ۾ جو چرخو هلائي رهيو آهي
۽ جو سڙو ڪيائين آهي ته پوءِ هنکي راءِ يا رڪ ڏيڻ يا پراڻا
ڪرڻ جي ڪهڙي ضرورت آهي ؟

پلا هو اسانجي ڪاڌ اهڙي رڪ يا صلاح مڃيندو ڇا جا
هنجي نظر ۾ غلط ۽ هاجيڪار ڪم آهي ؟ يا اسانکي اهو جڳائي
ته کيس چئون ته هيئن ڪر ۽ هيئن نه ڪر .

ان ئي پروڙ سر چڱو هلايل چيو ته جي گهرائيءَ سان ڏلو
وڃي ته ڪنهن به شيءِ لاءِ پراڻا ڪرڻ ڏيکاري ٿو ته اسان
هو پرمائيا جي نيڪي ۽ سياڻپ ۾ وشواس ڪونهي .

رائڙادي هسراج الهيءَ ٻالهر جي ٺاڻو ڪندي چيو ته
در اصل اسين پرمائيا کي پراڻا آهيءَ ئي خيال سان ڪريون
ٿا ته هو ڪا غلطي ڪري رهيو آهي ۽ اسين کيس ان جي
تعيين کان اڳواٽ آگاهه ڪريون .

تنهن ئي پيٽ ۾ لاس ڪرڻ ۾ چيو ته پراڻا ٿيڻ نه وڃندو
۽ نه ڏنل آهن .

حضور جن فرمايو ، ” پراڻا صرف پرمائيا جي دٻا مهر
۽ پنهنجي پاڻن کي بخشائڻ لاءِ هئڻ کپي . پرمائيا کان فنا ۽
ناسوت ڇيڙون ڇڏ ڪهرجن ؟ مولانا روم صاحب فرمائين ٿا ،

” خدا کان خدا گهر ۽ سناري پڌار ٿيڻ جي چئنا سان
پنهنجي دل جو آئينو ساهه نه ڪر . گورو نانڪ صاحب جن
فرمائين ٿا :-

’ نام پاڇيون مڪمل سر ڏکان دي ڏک . ‘

ٲٲٲ

حضور جن وراڻيو، ”وقت ايندو جو توهين ڏسندا ته چالاڪ ۽ خود مطلبِي لوڪ ڪهڙي حد تائين وڃي سگهن ٿا. پر ان جو فڪر نه ڪريو.“

تنهن ئي مون حضور جن جي چرلن ۾ ويهتي ڪئي ته اسانجا سمرڪ سٽگورو! اسانکي پنهنجو ايترو نه پيار ۽ صدق بخشو جو اسين ڪڏهن به ڪمراه نه ٿي وڃون. سٽگورو جي چرلن ۾ اسانجي پريٽ ۽ پريٽ دائِما پڪي ۽ بخشي رهي.

حضور جن وراڻيو، ”منهنجو جانشين مولڪان ڏهوڻي طاقت ۽ ديا مهر ڪٽي ايندو. سٽنگ ۽ ڏيرو خوب ترقي ڪندو، توهانجو پُرسر ۽ وشواس وڌندو ويجهندو ۽ توهان کي پاڻ وڌيڪ ديا مهر ۽ سمن ملندو.“ ايتري ۾ حضور جن جا پوڻا سردار چرلسنگهه جن هٿ ۾ لنڊو سوٽ کيس ڪٽي اچي اُٿان لنگهيا. انهن لڳو جن ته حضور جن پاڻکي روڪي کين سگهيا ۽ بلڪل ڏيهي چيائون ته ڏسو هو اچي رهيو آهي.

هنن حضور جن جي چرلن ۾ اچي سر نوايو ۽ سٽگورن ڏاڍي پيار ۽ پاڻ-وه سان پنهنجا پوڻ ڪر ڪمل ڪٽي سندن مٿي تي رکيا.

حضور جن ڪالٽس پڇيو ته تنهنجي ڪاليج جون موڪلون ته پنڌرهن ڏينهن اڳ ٿي ويون آهن، پوءِ تون ايترا ڏينهن ڪٿي هئين؟

سردار چرلسنگهه جن بلڪل لمر ٿا ۽ نهٺائيءَ سان جواب ڏنو، ”حضور مان ڪجهه ڏينهن لاءِ سرسي ويو هوس.“

حضور جن ڪالٽس پڇيو، ”آئي ته سڀ خوش باش هئا؟“
پاڻ جواب ڏنائون ته ها حضور! سڀ خوش باش هئا.

جو مالڪ آهي . ”

اسان وري برار ٿيا ڪٿي ، ”حضور ! اسين توهان کان سواءِ هن دنيا ۾ هڪ ٻيل ۾ رهڻ لڳا ڇاڪاڻ ته سڄي پالشاہ ! توهان بنا هيءَ زندگي موم کان به بدتر ٿي ٻولدي . ”

حضور جن فرمايو ، ”مان هميشه توهان سان الڪ سنگ رهندس . مان اهو واعدو ٿو ڪريان . ” اهڙي ريت ستڪورن وري به اسان کي پنهنجي سياڻپ سان ٻارن وانگر چسپ ڪرائي ڇڏي . برابر هو اسان سان هميشه الڪ سنگ رهن ٿا پر اسين نه ساڻن گڏ ڪرڻ لڳا رهن ۽ اسان نه ڪڏهن اهو سردو ڪوٺ ڪيو هو . وارنالاپ ٿي جاري رکندي پروفيسر صاحب چيو ته حضور چڱو ! ٻلا توهين ڪرڻا ڪري ٻڌائيندا ته اسان کي ڪنهنجي هٿن ۾ سونهي ويندا ؟ توهان جو جالشين ڪير ٿيندو ؟

داناچن ورائيو ، ” اهو به هينئر طاهر ڪري نٿو سگهجي . سڀي ٻائي سڀ ڪجهه معلوم ٿي ويندو . هڪ - سيواڌارن ، جا نورو وقت اڳ اسان سان گڏ اچي ويٺي هئي ، الڪي حضور جن ٻائي گلاس آڻڻ لاءِ چيو . پوءِ اسان اها ٻالهه سمجهي ته ان سيواڌارن کي دور رکڻ لاءِ ٿي کيس ٻائي آڻڻ لاءِ ڪهڙو ويو هو . جڏهن اها سيواڌارن ويٺي تڏهن پروفيسر صاحب وري حضور جن ٿي پنهنجي جالشين جو نالو طاهر ڪرڻ لاءِ زور آندو . پر حضور جن صاف انڪار ڪندي فرمايو ته توهين اها ٻالهه ڪهڙي ڪوٺ سگهندا . وڌيڪ فرمائون ته اهڙا به ماڻهو پيا آهن جي هينئر کان ئي وٺي منهنجي خلاف سازشون ٿيندا .

پروفيسر ٻڌيو ، ”حضور ! ڇا اهي تنهنجي آهن ؟ ڪو به حسدي ستڪوروءَ جي هڪ خلاف سازش ڪري سگهي

اسين هڪ نڌي لي سندن چرن ۾ ويٺا هئاسين. مون هڪ ٻار وانگر بلڪل سرتا سان چيو، ”منهنجا مالڪ! اسين ڇا به ڪٿي گهرون پر توهين وڃن ڏيو ته اهو منظور ڪندا.“

حضور جن کلي ڏنو ۽ فرمائڻ لڳا، ”مان ته پيغمبر ڪونه آهيان جو بنا ڄاڻ جي توهانجي اڇا پوري ڪري سگهان؟“ ”سچي پاتشاهه! پيغمبر نه ڇا، بلڪ توهين پيغمبرن کي ٺاهڻ وارا آهيو.“ مون چيو.

ايتري ۾ پروفيسر چڱي ويٺو، حضور! اسين ته اهوئي ٿا گهرون ته اسين توهان کان اڳ ئي هتان هليا وڃون. شايد ان ڳالهه جي چوڻ جي ضرورت ڪانهي ته حضور مهاراج جن جي روبرو اسين هر دم همسيل ٿي رهندا هئاسين ۽ ڪڏهن ڪڏهن نه جيڪي چوڻ چاهيندا هئاسين سو به ڀلجي ويندا هئاسين.

”ها“ توهين جڏهن به چاهيو تڏهن وڃي سگهو ٿا پر منهنجو ارادو سيشن ۾ جي آخر تائين هتي رهڻ جو آهي، حضور جن فرمايو.

نه چاهيندي به اسان کان ڪل ٺڪري ويئي. حضور مهاراج جن پڻ کلي ڏنو ۽ هندي ڪاڻ اهو ظاهر ڪيو ٿي ته هو پڻ اسانجو اصلي مطلب سمجهي ويا هئا.

مون چيو، ”حضور اسانجو مطلب ڊلهائوسيءَ سان ڪونهي بلڪ هن دنيا مان ڪوچ ڪرڻ جو آهي. تنهنڪري اهڙي مڃ بخشيو جو هن دنيا مان اسين توهان کان اڳ روانا ٿيون.“

حضور جن اتر ڏٺو، ”نه! توهانکي لکي جيئڻ جي ڪامنا رکڻ ڪهي نه مرڻ جي اڇا. توهانکي نه سڀ ڪجهه ان سرجهار جي هٿن ۾ سولي ڇڏڻ ڪهي جو زندگي ۽ موت

حضور جن جي ان جواب ڪري چڻ ته اسانجي مٿان
 بجلي اچي ڪڙڪي ۽ اسين سڀ گهري غمر ۽ چنبا ۾
 وڪوڙجي وياسين. پروفيسر ٻوڙها روڪي ڪمن سگهيو. هن
 ڪالسن پريل کلي سان ٻڌيو، ”منهنجا مالڪ! توهين اسان
 کي ڪنهن جي سھاري ٿا ڇڏي وڃو؟“

”چو! مان ڪيڏانهن آو وڃان؟“ حضور جن ٻڌيو.
 پروفيسر عرض ڪيو، ”حضور! توهان ئي نه هميشه فرمايو
 ته مان تيار به تيار آهيان.“
 حضور جن وري فرمايو، ”ها! مان ته تيار به تيار آهيان.“
 تڏهن اسانجي سمجھ ۾ آيو ته حضور جن تيار به تيار جو ٻيو
 ارم لڳائي رهيا آهن جو تهنگ خالص جي ٻوليءَ موجب
 آهي ته مان بلڪل تيار ۽ تندرست آهيان. ان کانپوءِ هو
 بلڪل جلد پاڻ کڻي لڳا ۽ چوڻين ٽيپهن پيئڻجي ٻنگلي اڳيان
 چير ٿي ٿوري دير لاءِ اُس ۾ اچي ويٺا.

ٿورن ٽيپهن بعد هڪ دفعي جڏهن حضور جن ٻنگلي
 اڳيان باغ ۾ آرام ڪرسيءَ تي ويٺا هئا، ته مون ۽ پروفيسر
 صاحب اڻڪانف جو موقعو ٽسي سوچيو ته ڇو ڪمن جا ٿالھ
 مدد کان اسانجي من ۾ آهي ان بابت حضور جن جي چوڻن ۾
 عرض ڪيون. اچور هن ريت پروفيسر صاحب وارن لاءِ
 شروع ڪيو:-

”مھاراج جي! توهين ڏين ڏليا جا والي آهيو. اسانکي
 به ڪو وردان ڏيڻ جي ڪرڻا ڪريو؟“
 حضور جن ائين فرمائڻ وارا ٿي هئا ته ها گهرو مگر
 اڃا لڪ روڪجي چيائون، ”توهانکي ڇا گهرجي؟“
 اسين ٿوري دير خاموش رھياسين. حضور جن مرڪندي
 فرمايو، ”ها، ها، ٻڌايو ته سھن ته توهانکي ڇي ڇا؟“

و ٻو جيئن ماءُ پيءُ گرميءَ جي موڪلن ۾ ٻاهران آيل ٻارن کي ڪارائي پياري ٿا ۽ ٿورو ٻڌائيندا آهن. حضور جن جي اسان تي آلي مهر ۽ رحمت هئي ۽ اسانجي خوشيءَ جو ڪو ٻار ئي ڪونه هو. پر ائين چڱي نه وڌائا ڪان اسانجي خوشي سهارِي نه ويئي ۽ ساڙ پڇ مهسوس ڪرڻ لڳي. پندرهن ڏينهن کانپوءِ حضور مهارج جن سخت بيمار ٿي پيا ۽ اسانجي ساري خوشي مٽيءَ ۾ ملي ويئي. حقيقت ۾ حضور مهارج جن بلڪل سخت بيمار ٿي پيا هئا ۽ ڊاڪٽر پاڻ ۾ بلڪل آهستي آهستي ڳالهائيندا هئا. اسانجي پڇڻ تي صرف ائين ئي چوندا هئا، فڪر نه ڪريو، سڀ ڪجهه نيڪ ٿي ويندو. ان جو اهڙوئي مطلب هو ته سڀ ڪجهه نيڪ ڪونه هو.

ٿاڙو حضور مهارج جن ڪيترن اهڙن گورکن ۽ ٻين بهاري لوڪن کي نام دان ڏنو هو جن سڄي حياتي ماس کاڌو هو ۽ اڪرين ۽ ٻين جانورن جون بليون چاڙهيون هيون. عام طرح جڏهن حضور مهارج جن جيون کي نام دان ڏيندا هئا ته سندن طبيعت ڪڇ ٺاساڙ ٿيندي هئي پر هن دفعي نه سندن صحت ايتري بگڙي جو اسين هراسجي ۽ گهٻرائجي وياسين. ڏهين ڏينهن نه سندن حالت نهايت ڪنير ٿي ويئي ۽ ڊاڪٽر لراس ٿي پيا. اها حالت به ئي ڏينهن هلي ۽ اسان ڪيتريون راتيون اوچاڙو ڪيو. پر هن سڄي بيماريءَ جي دوران سگورن جي خوشمزاجيءَ ۾ رهيءَ پر به فرق ڪونه آيو. هڪ ڏينهن صبح جو پروفيسر صاحب کين عرض ڪيو ته توهانجي طبيعت ڪيئن آهي؟

حضور جن فرمايو، ”مان تيار پر تيار آهيان“ (وڃڻ لاءِ تيار)

ي اهندو ڏٺو. دل زور سان ڏک ڏک ڪري رهي هئي
اسين بي اختيار سندن چرلن تي ڪري پيا سم.
حضور جن فرمايو، ”سو توهين اچي ويا آهيو! ٻڌايو
ڪڏهن آيا آهيو؟“

پروفيسر عرض ڪيو، ”ٻاڪل هيٺر پهتا آهيون.“
ستڪورن پڇيو، ”توهان جو سامان ڪٿي آهي؟“
پروفيسر چيو، ”حضور! مهر هوٽل ۾ رکيو اٿئون.“
حضور جن فرمايو، ”آئي ڇو رکيو اٿو؟“

حضور جن کي ٽي وڏا ٻڪلا هئا ۽ اسين هميشه انهن ۾
سندن پراسان رهندا هئاسين. پروفيسر عرض ڪيو، ”حضور!
توهان ستنگين کي حڪم ڏنو هو ت توهانجي پويان ٻڌايائوسي“
نه اچن.“

ستڪورن فرمايو پر اهو حڪم توهان لاءِ ٿورو ئي هو ۽
انهن فرمائيندي پنهجا ڪر ڪمل ڪئي اسان جي مٿي تي
رکيائون. اسانجو سمورو ڊپ، ٿڪ ۽ چنجا دور ٿي ويا.
اسانجو منهن ٻهڪي پيو ۽ اسانجون دليون خوشي سب
لڇڻ لڳيون.

شام جو سڄو وقت اسين حضور مهاراج هن سان گڏ وياسين
۽ قريب ۷ بجي ايلسٽر ڪوليءَ تي مٽي آياسين ۽ جڏهن
اسان حضور جن کان هوٽل ۾ وڃڻ لاءِ اجازت گهري ت ڏاوسين
ت اسانجو سڄو سامان هوٽل مان گهرايو ويو آهي ۽ اسانجا بستر
”ڪروزي ٿڪ“ ڪولي نمبر ۲ ۾ لڳايا ويا آهن. حضور
مهاراج جن خود اسانجي سڪ ۽ آرام لاءِ ڪيل انتظام
مان ڪيڏڻ لاءِ اسان سان گڏ هليا. انهن چوڻ جي ضرور
ڪاهي ت اسين جيڪو عرصو ٻڌايائوسي ۾ رهياسين ح
مهاراج هن جا مهمان ٿي رهياسين ۽ اسانکي انهن ڪارڊ ۾

اهو ٻڌي پروفيسر اچي ڪل ۾ چٽڪيو ۽ ڪٿي چپ ڪيائين .
 اسان مهر هوٽل ۾ ٻه ڪمرا ، هر روز ۳ روپئي مساڙ ٿي
 ورتا . اهو زمانو ڪهڙو نه سستائيءَ جو هو ! پروفيسر لوڪر
 کي چالھ آيل لاء چيو ته مون کيس ٻانڌ ڏياريندو ته هن وقت
 شام جو حضور جن ٻاهر سير لاء نڪرندا آهن ۽ جي اسان اهو
 درشن جو موقعو هٿان وڃايو ته پوءِ خبر ڪانهي ته ڪڏهن
 درشن ٿيندو ، شايد بلڪل لصيب نه ٿئي .

پروفيسر ورائيو ، ” مولڪي خبر آهي ته تون چالھ اڪو
 پيئندو آهين ۽ اڪو ڪنهنڪي پيئڻ ڏس . پر مان نهايت اڪل
 آهيان ، چالھ پي تون سان هٿان ٿو . “

مون چيو مانس ، ” ٺوڪي جيڪي ڪپي سو پي ، مان نه
 اهيءَ لاء وڃان ٿو جنهن لاء مان آيو آهيان . “ مولڪي خبر
 هئي ته هو ڪٿي چالھ جي پيئندو آهي ، سا به ڏيڻي
 ڏيڻي . اهو ٻڌي هن ڪچ پيالو ٽرٽڪڙ ۾ پيٽا ۽ مون سان
 گڏ ئي هوٽل مان ٻاهر نڪتو .

اسان اهڙي هنڌ تي پهتو جو فيصلو ڪيو جتان اسين
 حضور مهارج جن جو چڱي طرح درشن ڪري سگهون پر
 اسانکي ڪير ڏسي نه سگهي . پر جڏهن اڳتي وڌياسين ته
 اسانجا پير اسانکي خود بخود حضور جن جي ڪوٺيءَ ڏانهن
 ڇڪي ويا . پروفيسر گهٻرائيندي چيو ، ” حضور مهارج جن
 جي حڪم جي خلاف تون مون کي سڌو سندن ڪوٺيءَ
 ڏانهن وٺي ٿو هلين . “

مون ورائيو ، ” ڪهڙي وڏي ڳالھ ٿي جي حڪم ادوليءَ
 جي لمبي لست ۾ هڪ وڌيڪ الحرائي جڙي ويئي ؟ ٻيلا
 ٻيو ڪهڙي ڳالھ ۾ سندن حڪم وٺا ڇوڻ ؟ “
 اوچتو ئي اوچتو رستي جي موڙ تان اسان حضور مهارج جن

لي زور ڏلو؟ آخر پروفيسر جڳهه وٺيل ۽ اها ڳالهه پوري طرح مڃي.

ٻئي ڏينهن شام جو پنجين بجي اسين مائونٽ ويو هوٽل واري چاڙهي چڙهي رهيا هئاسين. حضور مهاراج جن جي سنڌر ڪولي ايلسٽر جتي پاڻ رهيل هئا هن هوٽل کان قريب ڏيڍ ميل کن پري آهي. رات تي هلندي مون ڇو نه جي اسين 'مهر هوٽل' ۾ رهون، جا حضور جن جي ڪوليءَ کان صرف ٻن فرالڪن جي مٿاڇلي تي آهي، نه اسين حضور جن جي هنگلي جو درشن ڪري سگهنداسين، نه به اتي جا وڏا وڏا درخت نه ڏسي سگهنداسين ۽ حضور جن جي حڪم جي ادولي نه ڪونه ٿيندي.

جڳهه وٺيل چوڻ لڳو، "تون وڏو استاد آهين، مان تههجي چالاڪي خوب ٿو سمجهان. تون مولڪي ضرور ڪنهن نه ڪنهن آس ۾ آڙائيندين."

مون کيس ٿي چيو، "دوست! سو وري ڪيئن؟"

پروفيسر جواب ڏنو، "توڪي نه ٻڪ ٿي ٻڪ ڪنهن نمولي نه حضور جن کان معافي ملي ويندي، پر ڏوهه سڄو منهنجي مٿان ئي مڙهندو."

مون هنڪي تسلي ڏيندي چيو ته تون ڪو ڪر نه ڪر سڀ ڏوهه مان پاڻ ئي هموار ڪندس ۽ حضور جن اڳيان قبول ڪندس ته مان برابر پروفيسر کي هٿ پير ٻڌي هتي لڄائي وٺي آيو آهيان، مون هنڪي زبردستي اس ۾ وهاريو ۽ هن کان زوريءَ اهو واعدو ورتو ته منهنجو ڊلهائوسيءَ جي اوت موت جو پاڙو پاڻ پرهندو ۽ هوٽل ۾ سندس رهڻ جو انتظام سندس مرضيءَ خلاف ڪيو ويو ۽ هن وقت منهنجو هوٽل جو سڄو خرچ ڏاڍا ۽ مجبوريءَ سبب پاڻ ڏئي رهيو آهي.

۶. هي پڇاڙيءَ جو باب ٿي سگهي ها

گرمين جا ڏينهن هئا. هيءَ ڪهڙي سال جي ڳالهه آهي سو نه مولڪي ياد ڪونهي پر الهی سال ڏاڍي سخت گرمي هئي. حضور مهراج جن ڊلهائوسيءَ جي سندر ٻهاڙن تي هليا ويا هئا جتي هنن ڪجهه سال اڳ، هڪ مڪان خريد ڪيو هو. هنن جو حڪم هو ته ڪوبه سندن پٺيان ڊلهائوسيءَ نه اچي. انهن خاص خاص ماڻهن کي به اجازت ڪانه ڏني ويئي جن جي هن کان اڳ ڪا به ويٺي خالي ڪانه ويئي هئي. ان سال اسانجون آفيسون اولهاري جي وٽڪيشن ڪارڊ جلد ئي بند ٿيون هيون ڇاڪاڻ ته سخت گرمي سبب ڪڇ موم به ٿيا هئا. پنجاب جي ميدانن ۾ گرمي ۱۱۸° فهرنهايت کان به مٿي چڙهي ويئي هئي. پروفيسر جگموهنلعل ۽ مون ڪنهن ٻهاڙ تي ويٺا جو ويچار ڪيو. ٻلا حضور جن جي چران کانسواءِ اسين وڃي به ڪٿي ئي سگهياسين؟ پر هن ٻيري جو حڪم ڏنو هئائون ته ڪير به اچي الڪي ڪيئن در گذر ڪجي!

مون پروفيسر کي چيو ته اسين حضور مهراج جن جو پيچو نه ڪونه ٿا ڪريون، اسين نه ميدانن جي سخت گرميءَ کان بچڻ لاءِ اُٻاءُ ڪري رهيا آهيون. ساڳئي وقت سمنڊ، سموريءَ ڪشمير هڪ نه بلڪل ٻري آهن ٻيو ائي مهانگائي به ڏاڍي آهي. انڪري حضور مهراج جن اڳيان ڪونه وينداسين بلڪه اهائي ڪوشش ڪنداسين جيئن هو اسان کي نه ڏسن. اهڙي طرح وڃڻ ۽ رهڻ ڪري حڪم جي اهرائي به ڪين ٿيندي. مون ڏاڍي آفتڪ ۽ اساهه سان ان ڳالهه

حضور ۾ نماز نه اسانکي نه زندگي جي مقصد جي
 نه جان ڪانهي ۽ انکي فضول ۽ بڪار ڏنڌن ۾ پراڻ ڪري
 رهيا آهن. جيڪڏهن زندگي ۾ پنهنجو اصلي ورثو حاصل
 نه ڪري سگهياسين ته پوءِ اسانجو ڇيرون ئي اجاير وڃي.
 انسان ٻن ٻنن وارو جالور ڪونهي، پر اڪثر ڪري جالورن
 جهڙو ئي وهندڙ ڪري ٿو. هو نه مالڪ جي اُمر ڇڏي آهي
 ۽ نه مالڪ جو روپ آهي. هن ۾ اڃا شڪيتون آهن پر هو
 انهن کي وڙهه وڃائي رهيو آهي. هتي اندر سون جو
 پندار آهي پر هو بڪاريءَ جيان در در پسندو رهي ٿو. هن
 جي زندگيءَ جو مقصد آهي پنهنجي اباڻهار کي ڄاڻي پنهن
 جي لڄ گهر واپس پهچڻ. پر انسان انهيءَ المول موقعي کي،
 جو هڪ لکين چوٿين پوئين کان پوءِ ملي ٿو، وڙهه
 وڃايل ڇڏي.

هڪ سٽسنگيءَ کي لکي موٽ جي چاهدا رکڻ گهرجي،
 لکي موٽ اچڻ تي هن کان ٻڌجڻ کپي. هڪڙي پنهنجو پاڻ
 پوري طرح سڪوروڻ جي وچ تي ڇڏڻ ڏيڻ کپي.

بئريسٽر ٻڌيو ته حضور! جيڪڏهن انسان زندگيءَ مان
 بهزار ٿي پوي ته پوءِ الڪي ختم ڪرڻ ۾ ڪهڙو هرج آهي؟

حضور جن ورائيو ته موٽ زندگيءَ جي مصيبتن جو علاج
 ڪونهي، لڪي الهن مان چوڻڪاري جو اُٻاءُ. توهين
 جيڏا الهن نه ويندا، اهي مصيبتون توهان جي پٺيان اينديون
 رهنديون. جيستائين توهين ڪرمن جو حساب ڪوڏي ڪوڏي
 نه ڇڪائيندا تيستائين اهي ڪرمن توهان جو ٻيڙو ڪونه
 ڇڏيندا. آپگهاٽ ڪري، ڪرمن جي برج ۾ پاڻ اضافو
 ٿئي. ڪرمن مان چوڻڪارو ٻائڻ ڇيڻو توهين آسان ٿا سمجهو،
 اوترو آسان ڪونهي.

بئريسٽر گهٽير ٿا سان چيو ته اها نه ڏاڍي ٿري ڳالهه ٿي.
 مولڪي نه اهو خيال ويندو هو ته مصيبتن جي زندگيءَ مان
 چوڻڪارو ٻائڻ آسان ڳالهه آهي پر حضور! توهين ته اسان کي
 مرڻ جي نه اجازت نٿا ڏيو. دليون ٻي دليون، مجبورن
 اسان کي زندهه رهڻو ٿي ڀوندو.

حضور جن فرمايو ته ڪن ٿورن کي خبر آهي ته ڪيئن
 جيئجي. جيڪي جي ڄاڻن ٿا، صرف اهي ئي مري ڄاڻن
 ٿا. اسين جي ڪونه رهيا آهيون. اسين نه صرف وقت جي
 وهڪ ۾ وهي رهيا آهيون. رات ڏينهن روئندا رڙندا ۽
 ڇٽائيندا رهون ٿا ۽ اڇائين ۽ ڪامڻن جا جهوڪا سهندا
 رهون ٿا. اندرين جا پوک، ۽ سواد اسان کي دکن ۽ دردن
 جي پورن ۾ ڦاسائي رهيا آهن.

بئريسٽر چيو، ”اها بلڪل حقيقت آهي.“

ڪن . اسان کي ڏوان ڪهڙا پوري وري ٿرڻ لاهي ٿئا
ڪهڙا جي ڪهڙي ضرورت آهي ؟

حضور جن معڪندي فرمايو ته مون سمجهو ٿي ته توهين
اهو ئي سوال پڇندا . ڪنهن آتما کي ڪنهن چولي ۾ ڪيترو
رست رهڻو آهي ان جو فيصلو هڪ ڳالهه ٿي ته مگر ڪيتري
ٿي ڳالهين تي منحصر آهي . ڪڏهن توهين نئين ريشمي
خميس هزار مان وٺي اچو ٿا ، پائڻ سان ڏسو ٿا ته اها ڪيئن
کالِي ڇڏي آهي يا توهان کي لوهي لٽي اچي يا پوري
ستري ٿيل ڪاڙهي ته توهين اها ٿرڻ تي لاهي ٿئي ٿا
ڪريو . اهڙي ريت منهنجا ڪرم - پراڻا ، سڃي ۽ ڪرمان
هنجي قدر قدر تي پنهنجو اثر وجهندا ٿا رهن ۽ شرار ان
حساب سان ڄمي ۽ مري ٿو .

ٿرپسٽر چيو ته حضور هي ڪرم جو سڌاڻ ته ڏاڍو
پڇيڻو آهي . توهين اهو کولي سمجهائڻ جي ڪرڻا ڪندا ؟

حضور جن ورائيو ته اهو هڪ وصال مضمون آهي ۽ اٽو
ڏاڍو مهتر آهي . اڪي البڪ ٿي ٽنڊاسين . پهرين ڏاڍي
۽ موت جي وشه کي ٻورو ڪريون .

ٿرپسٽر چيو ته چاهي موت پنهنجي آتما تي پنهنجو
ڪجهه نه اٿر نه ڪري پر موت کان نه مان ڏاڍو ٿو ڊڄان .
حضور جن ورائيو ته جن کي صحيح حقيقت جي ڄاڻ
ڪانهي ، اهي ئي موت کان ڊڄن ٿا . ڪبير صاحب فرمائين ٿا :

”ڪبير جس مرئي سي جڪ ٻري موهي من آئند ،

ڪب مرئي ڪب پائيئي ، پرون پرمائند .“

يعني مان موت کي پيار ڪريان ٿو . دنيا ان کان ڊڄي
ٿي . ڪهڙو نه ٿئي جو مان جلد کان جلد مري پنهنجي
وڃي مان .

ڪمدس نه شرير ساڳئي جو ساڳيو رهي، پوءِ هل آتما جو
موت ٿيندو ئي رهي.

حضور جن فرمايو ته ليڪ ان مان به ٽوهين ڪڪ ٿي
ٻولندا. پريستڙ پيو سوال ڪيو ته آتما ۾ ڪا به ڦير گهير ڪا به
ٿي ٿئي ڇا؟ جي نه ته پوءِ ماڻهو ڇڱا ۽ برا ڇو ٿا ٿين؟

حضور جن اتر ڏاڍو نه تبديلي صرف من ۾ ئي اچي ٿي
آتما ۾ نه. آتما نه پرماتما وانگر هميشه تبديليءَ جي دائري
کان مٿي، اڏول ۽ ڪسان رهي ٿي. گيتا ۾ لکيل آهي :-
”آتما ابداسي آهي، امر آهي ڪير به اُنکي ناس نٿو
ڪري سگهي.“ (۱۷-۲)

”آتما اچندا آهي، دائما آهي، بقا ۽ پراچين آهي. شرير
جو وناش ٿئي ٿو پر آتما جو نه.“ (۲۰-۲)

جهڙيءَ ريت ماڻهو پراڻو لباس ٻاهي نئون لباس پهري
ٿو-ٺهڙي طرح جهور ۽ پراڻي شرير کي ڇڏي آتما نئون
شرير ڌار ٿا ڪري ٿي.

ان آتما کي نه هٿيار ڪٿي سگهي ٿو، نه اگني ساڙي
سگهي ٿي، نه پاڻي ڳاري سگهي ٿو ۽ نه هوا سڪائي سگهي
ٿي. (۲۳-۲)

اها تعجب جهڙي ڳالهه هئي جو حضور مهاراج جن ڪنهن
به ذرmi بستڪ جو حوالو پنهنجي ياداشت مان ڏيندا هئا.
ڪڏهن جي حوالي کي ڳولڻ ۾ دير لڳندي هئي ته ان
بستڪ جو صفحو پنڀ ٻڌائيندا هئا. مان چئي نٿو سگهان ته
اها حافظي جي ڪرامت هئي يا الرلڪ چمٽڪار.

پريستڙ کي مخاطب ڪندي فرمايائون ته انسان کي پراڻا
ڪهڙا لاهي ڦٽا ڪرڻ ۾ ڪڏهن به ٺڄڻ نه کپي.

پريستڙ پڇيو ته حضور! پوءِ تازا ڇاول ٻار نه مرن ٿي نه

نيزارون ڪهڙن، هنجي قدمن ۾ ڪري پيو، ڏاڍيون مٿيون
۽ انجام اقرار ڪيا ته سهراب اهو ڪجهه ڪري ڏيکاريندو
جو مان خود نه ڪري سگهيو آهيان، هو ساري سنسار مٿان
پرشيا جو جهنڊو جهولائيندو. پر بادشاهه ئي اهڙو اثر ٿيو
جهڙو اواڏي گهڙي ئي پاڻي. سهراب پيءُ جي موٽي اچڻ
کان اڳ ئي مري چڪو هو. پٽ کي مٿل ڏسي، رستم
بيهوش ٿي ويو ۽ ان کان پوءِ هو اڳ وارو رستم ئي
ڪين رهيو.

نوجوان بريسٽر چيو، ”هيءُ نه ڏاڍي دلسوز ڪهاڻي
آهي.“

”ها،“ حضور جن ورائيو. ”پر اهڙيون گهڻائون اسين
روزمره جي زندگيءَ ۾ ڏسون پيا. توهان هن ڪهاڻيءَ ۾
ڏٺو ته ٻه شخص هڪ ٻئي جي جان وٺڻ لاءِ آيا هئا. هڪڙو
ٻئي کي پنهنجو دشمن سمجهي رهيو هو. سهراب کي بي رحميءَ
سان قتل ڪرڻ کانپوءِ رستم روج راڙو ڪري ٿو، هائيدوس
مچائي ٿو ڇو جو هيئن هو هنکي پنهنجو ”پٽ“ ٿر سمجهي.
ٻئي شخص ساڳيا آهن، حالتون به ساڳيون آهن، انهن ۾
ڪا به ڦير گهير ڪانه ٿي آهي. مگر هيئن هن ۾ ’مان‘ ۽ ’منهنجي‘
واري پاڻا جاڳرت ٿي آهي. اها ”مان“ ۽ ”منهنجي“
جي پاڻا ائين ئي کان اڳ رستم جي دل ۾ ان اجنبيءَ
لاءِ جنهن کي هن مارڻ چاهيو ٿي، نه ڏيا هئي نه پيار هو.
مطلب ته ڪوئي اسانجو دشمن آهي ۽ نه ڪوئي اسانجو
دوست. اهو اسانجو من ئي آهي جو ماڻهن کي دوست يا
دشمن جي درستيءَ سان ڏسي ٿو.

بريسٽر هڪدم چيو ته هيءُ آهي موت ۽ زندگي. زندگي
ڪهڙي نه پياري آهي ۽ موت ڪهڙو نه پيڪر!

پنهنجي قابليت ۽ طاقت سبب جلد ئي سينا پتي پيو. انهن
ڏينهن ۾ خود سينا پتي ۾ ساهه وٺڻ وارا هئا. جڏهن
پيءُ ۽ پٽ جو مقابلو ٿيو ته پنهني کي ان رشتي جي ڌري
۾ سهڪ ڪار هئي ۽ لڳاتار پنڌهن ڏينهن تائين گهمان
لاڙائي ڪندا رهيا. رستم وڏي عمر سبب لنگ مھوس
ڪرڻ لڳو ان ڪري هن هڪ ڪيڏ ڪيڏي جينهن ڪري سهراب
ٿاڙ جي زمين تي ڪري پيو. ان موقعي کي غيبت سمجهي
رستم جهت پنهنجو ڪنڊو سهراب جي چاليءَ ۾ وهائي
ڪڍيو. سهراب وڙ ڪري چيو ته اُڙي ڪمبخت! باد رکڻ
پنهنجو پيءُ رستم خوب بدلو وٺي ڄاڻي. هو توکي هن
چالبازيءَ جي ضرور جوکي سزا ڏيندو.

سهراب جي پالهن ۾ پنهنجو ڏنل تعويذ ڏسي رستم جا
ڏنڊ چمن سان لڳي ويا. اُٻار ڏک ۽ پڙا ڪارڻ هجڻو
ڇهرو ٻڌجي ويو ۽ هجڻو سارو شير ڪل ٻن وانگر لڙ لڙ
ڪرڻ لڳو. بيحال بڻجي هن سهراب کي پنهنجي پاڪر ۾ کڻي
جڪڙيو ۽ هنجي پيشاني چمڪ لڳو. اسير ڏک ۽ سوز ۾ هو
ٻڪارڻ لڳو، ”منهنجا لعل! منهنجا کوشي جگر!! منهنجا
ڏلا!! اي الله، هي مون ڪيو ڇا! رحم ڪر، رحم ڪر،
فضل ڪر منهنجا خاوند!“ هجڻو روح راڙو چڻي طرف
ٽهليجي ويو ۽ هن جا دوست ٿوڙي دشمن سڀ زار زار رولڻ
لڳا. هن جيڪو گهاءَ سهراب کي ڪيو هو سو موٽار هو.
هو ٽهڙي تي سوار ٿي اڏامندو پنهنجي بادشاه وٽ آيو
جنهن وٽ طارق يعني ڪوڙي نه گهالڪ ڀر لاءِ راءِ ٻار
دوا هئي. بادشاه سهراب جي سورهياڻي ۽ دليريءَ جا
گھڻيئي قصا ٻڌي چڪو هو تنهنڪري هو رستم کي طارق
ڏيڻ کان لٽو اکر واري ويٺو. هن بادشاه کي ڏاڍو آزارون

وچڙي آهيان تڏهن کان روئڻ رڙڻ ۽ ٿڌن شوڪارن ۽ ڀرڻ
ڪالسواء مون وقت پيو ڪي رهيو ئي ڪولهي .

حاضرين وديشي جڳيا سن جي سهوليت لاء حضور جن
کين ٻڌايو ته اڪثر ڪري هندستان، پرشيا ۽ ٻين ايشائي
ملڪن ۾ جهنگلن مان ٻالس ڪٽي پسرپون ٺاهيندا آهن .

نوجوان پٽ پڙهيو ته حضور ! آتما سڃاڻڻ جي جدائيءَ
ڪري چوڻي روني ؟

حضور جن فرمايو ته جدا ٿيڻ ڪري ئي کيس هي ڏک
ڏاڪڙا ۽ مصيبتون سهڻيون پيون آهن . اهو وچڙو پاڻ سان
ڏک ۽ درد کڻي آيو آهي . جڏهن اسين ”اسين“ ڪن
هئاسين تڏهن اسين پرماتما هئاسين . ان الڳ هستيءَ ئي
اسان کي موت، مرض ۽ بربادين جو غلام بڻائي رکيو آهي
۽ اسانجو سارو آئندو مٽيءَ ۾ ملائي ڇڏيو آهي . الهيءَ ”مان“
۽ ”منهنجو“ هن آزاد ۽ سواڏين آتما کي هن مات لوهه
۾ آڻي کيس سخت زنجيرن ۾ جڪڙي رکيو آهي .

نوهان سڀني پرشيا جي رستم نالي بهلوان ۽ هن جي پٽ
سهراب جي آکاڻي ٻڌي هوندي . اهي ٻئي پٽ هئا پر
اڳي ڪڏهن به هڪ ٻئي کي ڪو نه ڏٺو هئائون . جنگ جي
ميدان ۾ هو ٻئي هڪ ٻئي جي سامهون آيا ۽ ٻنهي جي هٿ
۾ پنهنجي پنهنجي فوج جي ڏور هئي . رستم کي سهراب
جي جهڻ کان ڪجهه وقت اڳ ئي گهر ڇڏڻو پيو هو ڇو
جو پرشيا جي بادشاهه جي حڪم موجب هن کي دنيا کي فتح
ڪرڻ لاء وڃڻو پيو . هو ان فوج جو سينا پتي هو . وڃڻ
وقت هن پنهنجي زال کي هڪ تعويذ پار جي ساڄي ٻالهن
تي ٻڌڻ لاء ڏنو ان لاء نه ڪنهن به وقت کيس سڃاڻي سگهي .
سهراب ننڍي عمر ۾ ئي ڀولان جي فوج ۾ ڀرتي ٿيو ۽

مالڪهڻي جي ٻاٽا ائين لئي ٿي. اسين سڀني شين کي
 پنهنجي ٻاٽا جي ڪوشش ڪريون ٿا ۽ انهيءَ جو نتيجو
 نڪري ٿو جهيڙو، سادو ۽ وادو وادو. پوءِ جن شين کي اسين
 پنهنجو ٿا چئون انهنجو موه ۽ پيار اسان کي پنهنجي ٻڌڻ
 ۾ جڪڙي اسانجي ويڳو کي ناس ڪري ٿو ڇڏي ۽ اسين
 ابرڪا، حسد، لالچ، ڪروڊ، ڏڪار ۽ اڳيان ڪارڻ ائين
 ليل اهڙين ٻن ايڪسپريشن جي چار ۾ ٿا ٻڌون ۲۰.

ٿرستڙ سوال ڪيو ته حضور! اسان ۾ مالڪه ڪان ٻاٽا کي
 الڳ سمجهڻ واري ٻاٽا ڪڏهن پيدا ٿي؟

حضور جن ورائيو ته جڏهن آتما روپي طور سڃاڻند
 روپي سمند کان جدا ٿيو تڏهن ڪان وٺي هن ۾ اها ٻاٽا
 ائين ٿي. سڃاڻند نه صرف پر ڪاش، پر آتما ۽ چوڻا جو
 لومل آتما ڏسڻ آهي. آتما جنهن وقت سڃاڻند ڪان الڳ
 ٿي نه 'سوهنگ'، 'سوهنگ'، جو ڪي به ٻاٽا لکي ٿي
 'مان اهو ئي آهيان'، 'مان اهو ئي آهيان'. ان کان پهرين
 سڃاڻند ۾ لکڻ 'مان' هتي لکڻ "هو". اتي سڀ ڪجهه
 ڪڍي ٿو. سمند ۾ ٻوڏ کي ڪو به الڳ وجود ڪونهي
 ۽ لکي اها ٻاٽا الڳ محسوس ڪري ٿي. سوهنگ
 ڏسڻ ۾ اچي آتما ٿي پهرين اهر جو ٻڌو ڇڙهي ٿو وڃي.
 آتما جي ان سڀ کان وڏي جدائيءَ جي وشه سان ئي
 مولانا روم صاحب مثنويءَ جي شروعات ڪئي آهي. ان
 جي پهرين مصرع هن ريت آهي ته ڪن لائي ٻڌو! ٻيڙي
 (-سوهنگ منڊل جو شيد) ڪهڙو نه درد ٻڌو داستان ٿي
 بيش ڪري. هو پنهنجي غمناڪ جدائيءَ تي هجڻ هاري
 رهي آهي. ٻيڙي پنهنجي درد ٻڌو آواز ۾ چئي ٿي ته
 جڏهن ڪان پنهنجي (اصولوڪي گهر) ٻاس جي جهنگل کان

حضور جن اُتر ڏاڏو نه برائي نه خدمت جي انتظام جو هڪ
 انگ آهي. آڏ ۾ ئي اچي رٿا هڻي. شيطان ڪي ڪنهن
 پيدا ڪيو؟ شيطان فرشتو ڪونهي ڇا، هڪڙي پرمانا ڪونه
 بڻايو آهي ڇا؟ هر چيز، ڀلي توڙي برِي، هن ئي خلقي آهي.
 اتي راءِ روشنل ڳالهه ڪي ڦيري ڇيو نه حضور توهان نه
 ويدانت جي باري ۾ ٻڌائي رهيا هئا.

ستڪورن ورائيو نه ها، ويدانت جو مارڪ عام لوڪن
 لاءِ ڪونهي. ڪي جزوي نهايت تيز فهم ماڻهو اچو ٿا ٿاڻو
 وٺي سگهن ٿا. ساري سنسار ۾ شايد ڪي ڳاڙ ڳڻيا ماڻهو
 هن مارڪ ذريعي مالڪ ڪي پائي سگهن. تنهن کانسواءِ
 ويدانت جي منزل آهي برهم، جو سنت مارڪ جي صرف
 ٻين منزل آهي ۽ ان کان مٿي سنت مارڪ جون ٻيون به
 ئي منزلون آهن. توهين پنهنجي من ڪي من جي ئي هيٺيان
 سان وس ۾ ڪري ڪين سگهندا. ٻڌي، ڪيان ۽ يوگ
 (پروڊڪ اپياس) من جا ئي پيدا ڪيل آهن. من ڪي صرف
 ڪنهن اهڙي شڪتيءَ سان قابو ڪري سگهجي ٿو جا من
 کان زياده طاقتور هجي ۽ جا من جي دائري کان ڪنهن
 اوچي منڊل جي هجي ۽ اهو صرف شبد ئي آهي.

لوجوان پريستريچيو نه حضور! اهم ڇا آهي؟ حضور جن
 ورائيو نه پاڻ ڪي پرمانا کان الڳ سمجهڻ جي پاڻا ڪي
 اهم ٿو سڏجي. الهيءَ ڪي ڪورو ڪرنت صاحب ۾ ”هومئي“
 چيو ويو آهي ۽ مسلمان درويشن الڪي ”انانيت“ ڪري
 سڏيو آهي. منش جي اندر جيڪا ”مان“ ۽ ”منهنجو“ جو
 پاڻ آهي اهو ئي اهم آهي. اها پاڻا ئي منش جي سڀني
 بدن جي جڙ آهي ۽ سڀني برائن جي ماءُ. ”مان“ يعني
 پرمانا کان الڳ واري پاڻا مان ئي ”منهنجو“ يعني

منھن چولو ڌارو ڪرڻو پوي ٿو.

بزرگ پادريءَ چيو ته ڌرا سوچيو ته سھمن ته جڏھن هو
جنم وٺي دنيا ۾ اچي ٿو ته اسين هن سان ڪهڙو ٿا رھيو؟
ڪرايون! وڌيڪ جي توھن اجازت ڏيو ته مان هڪڙو سوال
پڇو ته پڃان. جو ڏاڍا اسڪارپٽ، جنھن حضرت عيسيٰ سان
وشراس گھم ڪيو، تنھن جي ڪهڙي ڪٿي ٿي؟
عيسٰ هو ڪٿي آھي؟

حضور جن کائس پڇيو ته اوهانجي راه مڙج ھو ڪٿي
ھنڌ ڪٿي؟

پادريءَ چيو ته هو ضرور ڪنھن دروغ جا عذاب
پوڄيندو ھوندو.

حضور جن فرمايو ته ائين ڪونهي. هو حضرت عيسيٰ سان
گڏ آھي ۽ ھنھن ڪرد ۾ اڀر آندڙ جي مڙج مائي رھيو آھي.
سڀني پادريمن جي مک مان حيرت وڃان وڙ لڪري
ويئي. بزرگ پادري چيو ته ڇا اها ٻالھ بلڪل درست آھي؟

حضور جن کين چيو ته ستن جي اھاڻي رست آھي. هو
اسانجي عيسٰ ۽ اوکڻ ڏانھن ڪن ٺھاريندا آھن. ھنھن
ٻار ۽ رحم واري دنيا ۾ دروغ ۽ الجھي آڱ جو ڪرد
استان ڪونهي.

جوان پادريمن مان ھڪ چيو ته ڇا ھڪي بدھنھن گناھن
جي سزا ڪا ٿئي رھي؟

حضور جن ورائيو ته هو ڪرائيسٽ جو ئي ڏوھاري ھو
۽ ڪرائيسٽ ئي ھن جو اھو تصور معاف ڪري ڇڏيو.

لو جتان پادريءَ چيو حضور! پڇو ته سوال آھي ته جڏھن
ھن سنسار جو اڀاريندڙ ٻار ۽ چڱاين سان اڀر پور آھي ته پوءِ
دنيا ۾ بدھن ۽ براھن ڪٿان آيون آھن؟

جو سڄو پٽر بڻجي ٿو پوي . منش جي شريئر ۾ رهندڙ اها
پرمر آلماء ” پٽا “ ٿوڙي ” پٽر “ ٻئي هڪ آهي . عيسوي جو
مٿي ڏنل ” مان “ جو اشارو سندس شريئر بابت ڪين هو .
هنجي آلماء پرمر آلماء ۾ سمائجي هڪ ٿي ويئي هئي .

پروفيسر چيو ته حضور ! شريئر به نه رچنا جو هڪ مکيه
الڳ آهي . ڪرائيسٽ کي به نه اسين سندس شريئر دواران
ٿي ڄاڻون ٿا .

حضور جن ان ڳالهه کي وري ڏهرائو ته جيستائين پرمر آلماء
منش جو چولو ڌار ٿو ڪري نيستائين اسين هن سان ڳالهه
ٻولهه ٿا ڪري سگهون . پرمر آلماء جو به ڪو وڌان آهي .
ڇا هو اوچن منڊان مان ٽوهان سان ڳالهائي سگهي ٿو ؟ هو
سرو ڪيائنا ، سرو ويائي ۽ سرو شڪتيوان آهي پر اسين انهن
ڳالهين جو نيستائين اهو ڪري ٿا سگهون جيستائين هو
منش جي ڏيهه ۾ اچي اسان کي سمجهائي بجهائي ٿو . صرف
السان ئي انسان کي سيکاري سگهي ٿو . منش سان سمجهڻ
وڪڻ لاءِ پرمر آلماء کي اول منش بڻجڻو پوي ٿو . ٻار کي پنهنجي
ڳالهه سمجهائڻ لاءِ اول ماءُ کي طوطلي زبان اڻيائي پوي
ٿي . ظاهري طور ستگورو ٻين معمولي انسان وانگر ڳالهائي
ٿو ۽ ڪار وهندڙ ڪري ٿو پر حقيقت ۾ پرمر آلماء پاڻ هن ۾
ويهي ڳالهائي ٿو ۽ ڪار وهندڙ ڪري ٿو . مولانا روم فرمائي
ٿو ته مرشد جا ٻول پرمر آلماء جا ئي ٻول آهن جيتوڻيڪ ظاهري
آهي انسان جي زبان مان نڪرن ٿا . ٻئي هنڌ چوي ٿو ته
مرشد جو هٿ ، خدا جو هٿ آهي . هن جي ” ها “ خدا جي
” ها “ آهي . گورو نانڪ صاحب فرمائن ٿا ته ستگورو
اهو ڪجهه ڪري ٿو جو پرمر آلماء ٿو ڪري سگهي . انسان
سان گڏ رهڻ ۽ سنسار ۾ ڪار وهندڙ ڪرڻ لاءِ پرمر آلماء کي

پادري پروفيسر چيو، ”توهان جي اها ڳالهه بلڪل
وسهائي لڳي.“

ڳالهه جو سلسلو جاري رکندي سگهون فرمايو، ”ڪرائيسٽ
جي آيا يعني العهد شيد ڪڏهن به انسان جي رهنمائي نه
ڪري سگهي جو ستالهن هو ڪنهن انسان ۾ پرگهت ئي ڪم
پوي نه آسڻ هڪي ڏسي سگهون. هن سان ڳالهائي سگهون
۽ هنجو اڀياس سمجهي سگهون. پوءِ ڪو طرفداري ڪونهي.
پرماتما جو شيد روپ نه هئڻ سان به آهي پر اهو اسان کي
اڀياس نه ڪري سگهي. هن سرشتي جي وچ ۾ ڪرڻ
ڪالو ۽ پرماتما پنهنجي باري ۾ جهون ئي ڪهڙي نموني ڳيان
ڏٺو؟ اسان کي آخر خبر ڪيئن پئجي ته اسانجو اڀار ڳالهه آهي،
اسانجو پرماتما آهي؟ عقل ۽ ٻڌي نه پاڻ لوڪن کي وڌيڪ
اڳڀرائي ڇڏي ٿي ۽ نانا پرڪارن جا شڪ ۽ سوال پيدا
ڪري ٿي. عجب و غريب الزمان ته پاڻ وڌيڪ بولڻهارو
پيدا ڪيو. پرماتما اها سڀ ڄاڻ صرف ڪنهن منهن اندر
وڃي ٿي سگهي ٿو. پرماتما ۽ داري ڏهون ٿو آسڻ
ڏسي نه سگهون ۽ جهون ڏهون نه انسان کان هيٺ آهن.
الهي ڪري اهوئي سمجهڻ وڃي ٿو آهي ۽ رهندو ته پرماتما
جڏهن به جهون کي وڃي رچيندڙ ۽ ان سان ملاپ جو ڳيان
ڏيندو ته صرف ڪڏهن انسان جي ذريعي.

پادري پروفيسر چيو ته عيسائي مڃي ٿو آهي ته مان
پرماتما هڪ آهيون.

نهن ئي حضور جن فرمايو ته جيڪو منهن پوري سنڌ
سڳورو جي رهنمائي ۾ پنهنجي اندر اڀاري کڻي آيا
ٿو اهو آخر منهن جي روپ ۾ پرماتما پنهنجي ئي پوي، پر

ستگورو کان اجازت گهر. باباجن جو اهو جواب آيو ته
 سٺ سٺ جا اصول اٽل آهن ۽ اهڙي قسم جي اجازت
 ڪڏهن به نٿي ڏيئي سگهجي. ڪجهه وقت کانپوءِ جڏهن
 منهنجي تڪليف ڪافي وڌيل هئي ته ڪال منهنجي ستگورو
 جو روپ ڌاري اندر آيو ۽ چيائين ته خاص حالتن ۾ صحت
 جي صدي اهڙين شين کي ڪم آڻڻ ۾ ڪوبه اعتراض
 ڪونهي. اهو ٻڌي مولڪي حيراني ٿي ته اندران حڪم هڪڙو
 ۽ ٻاهران ٻيو. جڏهن مون الهيءَ شڪل ڏانهن غور سان نگاهو
 نه سمجهي ويس ته هي محض ڊوڪر آهي ۽ مون جڏهن پنجن
 نامن جو سمرن ڪيو ته اهو ڊوڪيٽر پڻ ٿيو.

پادري پروفيسر پڇيو، ”ڪرائيسٽ به اهو سرمو شبد
 جو اڀياس ڪيو هو ڇا؟“
 ”بائبل ۾ الهيءَ ڏانهن گهڻي اشارا آهن،“ ستگورن
 موت ۾ ورائيو.

ٻئي پادري پڇيو، ”ڇا ڪرائيسٽ جي آتما هيٽر
 اسانجي سھائتا نه ٿي ڪري سگهي؟“

حضور جن فرمايو، ”نه. قدرت جو اهو قانون ٿي ڪونهي.
 جڏهن ڪرائيسٽ هن دنيا ۾ موجود هو ته جن به پرامن سان
 هنجي شرن ورلي تن کي هن ڪرائيسٽ بڻائي ڇڏيو. پر هن
 وقت هنجي آتما رچيا جي هيٺين طبقن کان مٿي چڙهي
 چڪي آهي. هو هن دنيا ۾ پنهنجو مقرر ڪم ڪري واپس
 وڃي انهيءَ شبد ۾ سمايو، جنهن مان هو آيو. ڪرائيسٽ جو
 اصلي سروپ شبد هو ۽ جي اهو شبد جيون جي سھائتا ڪري
 سگهي ته پوءِ ڪرائيسٽ کي ڊيھ ڌارڻ جي ضرورت ئي
 ڪهڙي هئي؟ جي ڪنهن وقت هنجو ڊيھ ۾ اچي ابدش
 ڏيڻ ضروري هو ته اها ضرورت اڄ به موجود آهي.“

مردو. اڄ به اهو شهد تي پرمائما آهي. سڀاڙ ۽ ڏله آهي
و جنهن جي آتما شهد سان چڙي ٿي وڃي!

پريستڙ پڇيو ته حضور 'ڪرائيسٽ' لفظ جي اڪري معنيٰ
ڪهڙي آهي؟ منهنجي خيال ۾ هندجو اهو نالو ئي ڪونه هو.

حضور مهاراج جن وراڻو ته پوري طرح مولڪي پتو ڪونهي.
شايد ان جي معنيٰ آهي رکڻڪ يا نجات ڏيندڙ. هي سچڻ

(پادري) توهان کي ٻڌائي سگهندا. پر سمجهو ته نوعين
سهي ۾، يا چاڱرمت اوستا ۾ يا ڏيان ۾ هڪ سروب ڏسو

جو پاڻي ڪرائيسٽ جو چوي ۽ نوعين پريستڙ ۽ پڙهي
۾ اچي سندس حڪم ۾ چو ٿا ۽ منهنجي هدايتن تي عمل ڪيو

ٿا. ڪڏهن ڪڏهن هو اوهان کي ايندڙ ڳڻپن ڏون اڳواٽ
ٻڌائي توهان جي وشواس کي ڀڳو ڪري ٿو ۽ پوءِ ڪنهن

وقت توهان کي وڃي خبر پوي ٿي ته اهو ڪرائيسٽ نه هو
پر ڪال جي هڪ گمراه ڪندڙ شڪتي. هاڻي اهڙي ڏوڪي

کان ڪهڻ اچي ۽ ڪيئن چالڻي نه سچ ۽ حق اندر ڪرائيسٽ
آيو آهي؟ توهان ڪرائيسٽ کي نه ڪڏهن ڏٺو ڪونه آهي

ڪري ڪال جون شڪتيون ڪيترن طريقن سان روحاني راه
۾ اهڙي اپاسي سان ڊولاب ڪن ٿيون.

پريستڙ چيو ته ڪرائيسٽ جا فوٽا ۽ تصويرون به شايد
هن جي اصلي روپ کي ظاير ٿيڻ ڪن.

منهنجي اصل روپ کي "ڏند ڪورو" جي هوليڊي به
ستڪورن اڇي فرمايو، "ڏند ڪورو" جي ڏهن جي ڪوشش

آهي ماڻهي شڪتيون ساڌڪي ڏوڪو ڏهن جي هڏي جي
ڪندون آهن. هڪ پيري مولڪي ٽنگ جي هڏي جي

ڇوٽ سبب اسپتال ۾ داخل ٿيو پيو. ڊاڪٽرن ۽ منهنجي
آفيسرن مولڪي زور آندو ته بيدا ۽ برلندي ڪم آڻيان

مولڪي آگره ڪيائون ته انهن شين جي ورتائڻ لاءِ پنهنجي

لاء زنده ډاکټر کي چڏي ڪنهن گذري ويل مهاڻا جا لکيل نسخا نه ڪونه پڙهندا رهندا آهيون. ماڻهو آڻا جي بسمت شريهر جو خيال وڌيڪ ٿا ڪن.

حضور جن فرمايو ته پرماڻا جو اهو وڌان آهي ته سچن چڱياسن جي رهنمائي ۽ رهبريءَ لاءِ هنجڻ پتر. سچا سبب هميشه هن سنسار ۾ موجود رهن ٿا.

بڙيسٽر چيو ته اڄ ڪله عام ماڻهو ائين سمجهن ٿا ته پرماڻا جي اوتار ۽ پيغمبر موصلي جي شڪتي ختم ٿي ويئي آهي.

حضور جن زور ڏئي فرمايو ته له، هيءَ دليا ڪڏهن به ستن کان خالي نه هوندي آهي.

بڙيسٽر چيو ته عام ماڻهو سمجهن ٿا ته موجوده مهاڻا جي اسان کي ضرورت ڪانهي. ڇاڪاڻ جو گذريل مهاڻا اسانجي مدد ڪري سگهن ٿا اهو اهڙي طرح آهي جيئن ڪو چوي ته منهنجي ڏاڏي فلاڻي عورت سان شادي ڪئي تنهنڪري مون کي شادي ڪرڻ جي ضرورت ڪانهي. اهو ٻڌي سڀني وٺي ٽهڪ ڏنا.

حضور مهاراج جن ان پادريءَ جنهن چيو هو ته منهنجو ڪرائيسٽ سان ايڏو پيار آهي جو مان منهنجي ڌرم کي ڇڏڻ لاءِ ڪنهن به طرح تيار ڪونه آهيان، ڏانهن مخاطب ٿي فرمائڻ لڳا ته اهو چڱي طرح ذهين لشين ڪرڻ کپي ته ڪنهن ڏيهه ڌاري ستگوروءَ جي رهنمائيءَ هيٺ روحاني اڀياس ڪرڻ جو اهو هرگز مطلب ڪونهي ته منهنجي ڌرم لاءِ پريم ۽ شردا ڇڏي ڏجي. ان اڀياسيءَ جو اهو پيار ۽ شردا نه پاڻ وڌندا، جڏهن هنجي آڻا شيد جيئهن کي بائيبل ۾ پرماڻا چيو ويو آهي، سان جڙندي تڏهن هو پاڻ بهتر عيسائي

ٻار آهي انهيءَ جي ذريعي هنجي گرج پهتجي اندر ڪرڻ
کي ڇاڪاڻ ته ڪرائيسٽ جو فرمان آهي ته ”ٻوليو ته توهان
کي ملندو.“

بادريءَ پڇيو، ”اسين ٻرمانا کي ڏسي ۽ هن سان
ڳالهائي سگهون ٿا؟“

حضور جن هنکي ٻئين ڏينهي چيو ته ها بلڪل اهڙي
طرح جيئن توهين مون سان ڳالهائي رهيا آهيو.
ٻرستڙ چيو ته حضرت عيسيٰ کي ته گذرئي وريه،
تي ويا.

حضور جن ورائيو ته ڪرائيسٽ ڪڏهن به مٿو ڪونه آهي
پر هنکي ڏسڻ لاءِ ڏيھ ڌاري ڪرائيسٽ - زنده گوروءَ کي
ڳولڻو پوندو.

هڪ بادريءَ پڇيو ته عيسيٰ مسيح جيڪي سکياون بائبل
جي روپ ۾ اسان لاءِ ورتي پر ڇڏي ويو آهي، انهن سکيا
لي عمل ڪرڻ سان هنکي ڏسي نٿو سگهجي ڇا؟

حضور جن ورائيو ته انهيءَ وٽ ئي اسانکي ادارا ۽
عملي روپ ۾ سرچڻ کپي. خدا جي بادشاهت اسانجي اندر
آهي ۽ حضرت عيسيٰ به اسانجي اندر آهي. ڪو به ٻيو
اسانکي اندر وڃڻ جي ساڌا سڀڪاري سگهي ٿو ڇا؟ بائبل
۾ ڪٿي به انهن ڪرمان ۽ ساڌن جو ذڪر آيو آهي ڇا هي
ساڌن خود ڪرائيسٽ ۽ هنجي پوئلڳن اندر وڃڻ لاءِ اختيار
ڪيا؟ يوڳ اڀياس تي ڪيترا وڏا وڏا ٻيو ٻيو لکيا ويا آهن
پر انهن بستمڪن ۾ سڀ کان اول اها چيٽا وٺي ڏنل آهي ته
ڪنهن جيوت گوروءَ جي لڪرائي ۽ رهنمائيءَ کانسواءِ يوڳ
اڀياس جي بڙ ۾ مور نه ٻيو پالندو.

اڻي راه روشنل چيو، ”اسين نه ماريءَ مان شفا پائڻ

جو خطر نه ڪافي آهي .

ستڪورن فرمايو، ” ويدانت جو سار نه ڪي ورتا
سمجهن . باقي نادان ۽ اڳياڻي ماڻهن جو نه الهيءَ ۾ سراسر
نقصان آهي . پڳتي مارڪ پريم، لمر نه ۽ ديتا جو مارڪ
آهي . پريو ڪي رهي ڪرڻ هميشه پسند ايندا آهن ۽ انهن
مان جڳياسوه ڪي ڪو نقصان ڪونه پهچندو، بلڪ پرمارئي
سفر جلدي طي ٿيندو، پرماتما سان پريم جي هڪ لهر سون
يا هزارن گناهن کي ڌوئي آڻي ڇڏي ۽ پريمي جڳياسوه کي
هزارن وڇڪ گيانين ۽ عالمن فاضلن کان سرشت بظاير ڇڏي .

راء روشنعل عرض ڪيو، ” ويدانت جو اصلي مقصد
هو چيو ۽ برهم جي ايڪتا ثابت ڪرڻ . پراچين ويدانتين
الهيءَ لاءِ آتمڪ ساڌنائن جو سهارو وٺي پنهنجي اڀياس کي
جيئرو آتما سان شروع ڪيو ۽ برهم ۾ وڃي سمايا .

هڪ پادريءَ چيو، ” پنهنجي خيال ۾ نه اسانجو ڌرم
سڀني کان سنو آهي .

راء روشنعل پنهنجو راءِ ڏيندي چيو، ” جيتري قدر
روحانيت ۽ حقيقت جو سوال آهي اها نه سڀني مذهبن جي
لهر ۾ ساڳي آهي . ”

پادريءَ جواب ڏنو، ” پنهنجو ڪرائيسٽ سان ايندو پيار
آهي جو مان پنهنجي ڌرم کي ڇڏڻ لاءِ ڪنهن به طرح تيار
ڪونه آهيان . ”

حضور جن فرمايو، ” ڌرم مٽائڻ جي نه ڪا ضرورت نهي
ڪانهي پر ايترو ضرور آهي ته توهان کي ڪرائيسٽ کي پنهنجي
اندر ڏسڻ ڪهي . ڪرائيسٽ جي سچي حياتي پريم پيار ۽
شيو سان پُرپور هئي ۽ اسانجي واسطي انهيءَ کان وڌيڪ
سنو ڪو مثال نهي نٿو سگهي . پر توهان کي ڇڏو هن لاءِ

هن چئو ٿا ته پري ڀرڻ پرمالها من ۽ ٻڌي ۽ ڏاڏي
ن مٿي آهي، پوءِ ته توهين هڪي من ۽ ٻڌي ۽ سان سمجهڻ
ٻاهرو ٿا.

ٻرپٽر سوال ڪيو ته حضور! ويدالعين جو ائين چوڻ ته
هن سرشتي ۽ ڇي ڪابه هستي ڪانهي، اها ته اڳي هئي،
ته هيئر آهي ۽ نه هوندي، اهو ڪيتري قدر صحيح آهي؟

ستڪورن فرمايو ته ها. اهو سوامي شڪر آچاره جي
گورو ڪرپڊ آچاره جو لکڻ اڃاڻوڻ (سرشتي) جو اڻاڻوڻ
آهي. هندو چوڻ آهي ته هن سرشتي ۽ چوڻ ٽنهي وقتن-
ماضي، حال ٿوڙي مستقبل ۾ ڪو وجود ئي ڪونهي. اڳ
وشت، جو ويدانت ئي هڪ ڀروسي جوڳو گرنت آهي، ان
۾ درشت سرشت واد جي وياڪيا ڪڍل آهي ته اها توهانجي
درشتي آهي جا سار ئي رچائي. درشت معنيٰ ٿسڻ ۽
سرشت ڇي معنيٰ آهي سار. يعني توهين ٿسو ٿا الڪري
ئي سار آهي.

ٻرپٽر قبول ڪيو. حضور! اهو مذهبي سمجهه کان ٻاهر آهي.
حضور جن فرمايو ته تمام ٿورا ماڻهو اها ڳالهه سمجهي
سگهندا. ان لاءِ ئي ته مون اڳ چيو ته اهو مارگ سڀني
لاءِ ڪونهي، بلڪه مورڪن جي هڪ ۾ اهو ته اهڙي طرح
آهي جوڙي طرح ڪنهن ننڍي ٻالڪ جي هڪ ۾ لکي ٿوري.
توهين ئي ٻرپٽر چيو ته مان سڀ جو ڪرڻ ۽ پرمالها آهيان
الهي چوڻ ۾ آند ته ڏاڏو آهي.

ستڪورن ورائيو، ”چوڻ ۾ نه. بلڪه سچ بچ بڻجڻ ۽
آند آهي.“
راه روشنل پڇيو، ”مهاراج جي! اهڙي حالت
ويدالتي ۾ جو اهڪاري، هيلو ايمالي ۽ ڪومندي طبع

۴. دم - يعني الدارين جو دم .
 ۵. اُڀرئي - سنساري پدارتن کان من کي هٽائڻ ۽ ڌار ڪرڻ
 رستن رسمن جي ٻڌڻن کان پاڻ کي آڇو رکڻ .
 ۶. لٽڪشا - سھن شڪتي ۽ مصيبتن کي عمر سان سھڻ .
 ۷. شرڌا - يعني ڪورو ۽ جي وچن ۾ پورن وشواس .
 ۸. سواڌان - من جي چستي ۽ ايڪاگرنا .
 ۹. مڪشا - مڪتي يعني پرماتما جي پراپتيءَ جي
 پرل اڃا .

جنهن ۾ مٿيان سدگھ هوندا سڙئي ويدانت جي اڀياس جو
 اڌڪاري سمجهيو ويندو آهي . هاڻي ٻڌايو ته ڪيترن ۾
 آهي گھ هوندا ؟ جي ڪن جزوي پڙهيل لکيل ۽ سمجهو
 ماڻهن الهيءَ مان لاپ ورڻو نه باقي ڪروڙين ماڻهن جو اڌار
 ڪيئن ٿيندو ؟ ڇا هو پرماتما جي ديا مهر جي پاڻ جا لائق
 ٿي نه آهن ؟ پري پراپتيءَ جو مارڪ نه سھمي مردن زالن ،
 پڙهيل ۽ اڻ پڙهيلن ، ودوانن ۽ مورڪن لاءِ سمان آهي ۽ اهو
 آهي پڳتي مارڪ جنهن تي ڇهن سالن جو ٻار به آسانيءَ سان
 هلي سگهي ٿو .

پادري پروفيسر چيو ته اهو بلڪل صھيح آهي .
 پريسٽر چيو ته حضور ! اسين نه پاڻ کي بادشاهه سمجهي ويٺا
 هئاسين . توهان نه اسان کي تخت تان ئي لاهي ڇڏيو .

حضور جن ورائيو ته ائين ڪونهي . مان نه چاهيان ٿو ته
 توهين صرف مالي طور بادشاهه نه بڻجو بلڪه سچ پچ بادشاهه
 بڻجو . رڳو زبالي جمع خرچ ڪرڻ واري وانگر نه چئو ته مان
 آتما آهيان ، انادي ، انست ، امر ، ڄاڻي ڄاڻڻهار ، سرو
 واپسي ، سرو ڪيالا ، سرو شڪتيران ، اڄل ، رڇڻهار ، من ۽
 الدرين جي دائري کان مٿي آهيان پر حقيقت ۾ ائين بڻجو .

نوع، موهه ۽ آهنگار آتما کي غلام بڻائي ويٺا آهن .
جيسٽائين پوري ستگورو کان پيد وٺي ساڌڪ پنهنجي
چيستن کي نون دوارن مان هڻائي، ٽنهي شريرن کي لاهي،
آتما کي من ۽ ماما جي گراوت کان بچائي ٻار برهم ۾ لٿو
پنهنجي نيسٽائين زبان سان سوهنگ چوڻ فصول آهي ۽ اهو
اهڙي طرح آهي جيئن ڪو مسخرو اسٽيج تي پاڻکي راجا
سڏائيندو آهي . ٻار برهم ۾ پنهنجي جڏهن آتما محسوس ڪري
ٿي ته مان ستپرش جو جزو آهيان ۽ فرق صرف اهو آهي ته
هو سمند آهي ۽ مان انجو قطرو، تڏهن ئي سوهنگ چوڻ
سهائي ٿو ۽ ان کان اڳ نه .

ٻڙيسٽر چيو ته سائين ! توهان جيڪي فرمايو سو بلڪل
ٺيڪ آهي . مون سوهنگ چئي چيڪا پرمانا جي هر جنس
هنڱ جي دعويٰ ٿي ڪئي، تنهن مان هڪ ٿو ڪٽان .

حضور جن فرمايو ته هوشيار وڪيل وانگر توهانکي خبر
آهي ته ڪٿي ۽ ڪڏهن پنهنجي هار مڃجي . سڀ اچي کل
۾ ڇٽڪيا . جيڪڏهن ڪو مزور لبدن جي سڙڪن تي چولڻو
وٺي ته مان انگريزن جو شهنشاھ آهيان ته جهٽ هندي سڀ
بيوقوف سمجهندا .

ٻڙيسٽر چيو ته حضور اسانجو من اسان کان عجيب و غريب
ڪم ڪرائي ٿو .

دانا جن وراڻيو ته اسانکي ڇڪائي نه جيڪي اڪيان جا
پرڏا اسانجي آتما تي وڪوڙيل آهن انهنکي پوري ڳورو
کان نام وٺي هٽايون . پوءِ ئي آتما جو پرکاش پوري روپ
۾ ظاهر ٿيندو ۽ صرف اها دعويٰ ڪرڻ سان ته اسين پرمانا
آهيون، اسين پرمانا بڻجي ڪين بولدا سين پر ان وچايل
”خدائي“ کي پاڻ لاءِ اسانکي صحيح آباء و نڙا بولدا .

تائين راجڪماري دشمن جي قيد ۾ آهي جيستائين هڪ
هاڻ هٿ ۾ مان راجڪماري آهيان، وٽس آهي. اهڙي
هي ئي پاڻ دشمن هجڻي مڏائي اڏائيندا.

پريسترو پڇيو ته حضور! اسين پاڻي ڏيا جي لالچن کان
وڪين ٿا روڪي سگهون؟

حضور جن وراڻيو ته اسانجي آتما ايترو نه ترهل ۽ ضعيف
ٿي چڪي آهي جو من سان مقابلو ڪرڻ لاءِ پنهنجي سموري
طاقت وڃائي وڌي آهي. جيستائين اسين آتما جون زنجيرون
هڪ هڪ ڪري نه لاهينداسين، جڏهن ڪال ڪولڙيءَ ۾
هوءَ قيد آهي، اتان کيس آزاد ڪري ڪٿي ۽ صاف واپس ڏي
نه آڻينداسين ۽ جيستائين انکي اعليٰ ذره ۽ هٿيارن سان
نه سڃاڻينداسين ۽ انهن هٿيارن کي هٿان لاءِ ڪڍين اُستاد
جي رهبري ۽ رهبرائي اختيار نه ڪنداسين جيستائين هوءَ
پنهنجو وڃايل شان ڪيئن هٿ ڪري سگهندي؟

انهن ئي پريسترو چيو ته پوءِ سو هڪ ڇو نرو هٿ ۾
نڌول آهي؟

سگورن فرمايو، ”سو هڪ معيبي آهي،“ اهو مان آهيان،
هي آتما جي موجوده حالت سان لاڳو نه آهي ڇو ته هن
وقت هوءَ شير جي قيد ۾ ۽ من جي اڏين آهي. اهو اشارو
ڪنهن خاص روحاني اوستا ۽ منزل ڏانهن آهي ۽ صرف
ڌيان سان سو هڪ چرڻ پيسود آهي جڏهن آتما شير من
۽ ماڻهي ٻڌڻ ۾ قيد آهي.

مان توهان کي وڌيڪ کولي سمجهايان. هن وقت اسانجي
آتما اسٽول، سوکڙ ۽ ڪارڻ شيرن ۾ قيد آهي. الهڙيءَ
کالواءِ من مان، توهي ڪٿن، پنجن ٿن ۽ پنجاهن پر ڪرڻن
جي ٻڌڻ ۾ پري طرح ڪڙهل آهي. ڪار، ڪروڙ،

اهو سڀ زبان سان چوڻ آسان آهي پر صرف عقل ۽
 لڙڪ ذريعي الهيءَ ۾ وشواس رکڻ مشڪل آهي. الهيءَ
 ڪري ويدانت جا آچار ۽ ماڻو آچار ۽ ٻين پابنجي پوک
 جي مدد سان پنهنجي مقصد کي پراپت ڪرڻ جي ڪوشش
 ڪئي. ڪڇ وقت کانپوءِ ماڻو آچار ۽ گماليشور ايتري قدر
 چيو ته پڳتي مارڪ دئاران ئي موڪش ملي سگهي ٿو.

نوجوان بئريسٽر چيو ته پاڻ کي پرهم سمجهڻ وارو سدائيت
 مولڪي ٿاڍو پسند آهي. شيوڪ ٿيڻ بدران سوامي چوڻ
 ٿجي؟ پٽ کان نه پيءُ ٿيڻ بهتر آهي.

حضور جن مشڪي ورائيو ته اهو ڳيان پوک جو مارڪ
 آهي ڪنن ۽ خطرناڪ آهي. ڪسائين نلسيداس رامائڻ ۾ ڳيان
 مارڪ کي تلوار جي ٿار سان پيڻو آهي. لکن مان ڪوهڪ
 الهيءَ ذريعي پنهنجي لڪش کي پائي سگهي ٿو، هر هڪ
 جو ڪم ڏاهي. ڪو وياس، وششت يا شڪر آچار ۽ جهڙو
 ڪامياب ٿئي نه ٿئي، نه ته ٻين لاءِ مشڪل آهي.

”مان سمجهان ٿو ته آتما، جا پرماتما جو انش آهي، بلڪه
 پرماتما کي به ڪيترين سيمائن اندر ڪم ڪرڻو پوي ٿو،
 توهانجو ان باري ۾ ڪهڙو رايو آهي؟“ نوجوان بئريسٽر
 پڇيو.

ستڪورن فرمايو، ”آتما بيشڪ راجڪماري آهي پر هن
 وقت من ۽ اندرين جي بدنن ۾ قيد آهي. اهڙي حالت ۾
 پرماتما جو انش هوندي به وشيت وڪارن جي طوفاني لهرن
 جو مقابلو ڪيئن ڪري سگهندي؟ ٻلي ڪٿي ظاهري اسين
 پنهنجون ڪمزوريون ۽ پاپ سوڳار نه ڪيون پر اسان کي اها
 پوري جان آهي ته من جي اشارن تي اسين رات ڏينهن
 اچي رهيا آهيون ۽ بار بار واشنائن جو شڪار بڻجي ٿا وڃون.

خضور مهراج جن وڌيڪ فرمايو ته اسانجي آتما ٻرڻ ۽
 ٻڌڻ سان ٻڌڻي ٻيڻي آهي . منهنجيون جو اصلي مقصد
 آهي انهن ٻڌڻن کي هٽائي آتما کي ٻرڻاڻا سان ملائڻ . فرق
 صرف انهن طريقن ۽ سائنن جو آهي جي طرح طرح جا
 منهنجيون هٽائڻ انهن اڳيان جي ٻڌڻن کي هٽائڻ لاءِ اختيار ڪرڻا .
 وڌيڪ اڳيان مارڻ يعني غل ٻڌڻي جو مارڻ ٻڌڻي ٻيڻي
 ٻرڻاڻا چاهي ٿو ته اسين اها ترڪ ۽ واد وواد جي راهه ڇڏي
 ٻرڻاڻا ۽ ٻيڻي جي ٻرڻ جي ساهي هن ڏانهن اڏامون .
 غل اسان کي صرف دليري ڪم ڪار ڪرڻ لاءِ ملندو آهي .
 ان اکر ۽ اسين ٻرڻاڻا کي سمجهڻ لاءِ اسانجو هي غل ۽
 ٻڌڻي محدود ۽ ڪالر آهي .

وڌيڪي سان کي سمجهڻ جي ڪوشش ڪري
 ٿو ۽ پاڻ کي شير ، من ۽ ٻرڻاڻن وغيره کان الڳ ڪرڻ
 جي ڪوشش ڪري ٿو . هو ترڪ ڏنار ان لاءِ جي ٻيڻي
 ٻيڻي جي ڪوشش ڪري ٿو ته هر لکي شير آهي ، لکي ٻرڻاڻا
 آهي (جي شير کي هٽائڻ لاءِ) ۽ لکي ٻرڻاڻن کي ستا ٻيڻي
 وارو من آهي . هو آتما آهي . هو شير ، ٻرڻاڻا ۽ من کي جيون ۽
 شڪتي ڏيڻ واري سڄي چيئن ستا آهي . اها چيئن ستا ٻيڻي
 ٻرڻ آتما آهي ، ٻرڻ آهي ، سمورو سرشتي جو ڪرڻا
 آهي . وڌيڪي چوڻ لاءِ آتما جي الڳ هستي آهي
 ڪار ، اهو سڀ ڪوڙ آهي . مان ئي سڀ آهيان ۽ سڀ
 جو سڀ آهيان . مان ئي ٻرڻ چيئن جو ساگر آهيان ۽ هي
 سڀ ان جون لهرون ، وير ۽ گجتي آهن . اڳيان ڏنار انهن
 ٻيڻن مان ڪارڻ ئي منهنجو خود ٻرڻ هوندي ته پاڻ کي ليڇ
 ۽ ليڇ سمجهي رهيو آهي .

پادري پروفيسر عرض ڪيو، ”مهاراج جي! اسان توهانجو ڪافي وقت ورتو آهي ۽ اوهان لهايت ٺهمل سان اسانجي شڪاين جو سماڏان ڪيو آهي. جي توهانجي اجازت هجي تہ مان فقط هڪ وڌيڪ سوال پڇان.“

حضور جن ورائيو، ”وڏي خوشيءَ سان پڇو. اهو منهنجو فرض آهي بلڪ مولڪي سچن جڳياسن جي سوالن کي سلجھائڻ ۾ وڏي خوشي ٿيندي آهي.“

ٿڌهن پادريءَ پڇيو، ”سائين! ڪجهه روشني ويدانت تي وجهو. ويدانت، يوك ۽ سنت مت ۾ ڪهڙو فرق آهي؟“
ستگورن فرمايو، ”ڀارت ڊرشن جون ڇهه شاخون آهن جنهنڪي ڪت ڊرشن چئبو آهي ۽ ويدانت ان مان هڪ آهي. يوك به ڪت ڊرشن جو هڪ الڳ آهي ۽ ويدانت کان ليرو آهي پر سنت مت جي ڄاڻ انهن ڇهن ئي کي ڪانهي. سنت مت جي منزل ۽ رسائي انهن سڀني کان مٿي آهي. پهرين پهرين وياس رشيءَ ويدانت شاستر لکيو پر ويدانت کي موجوده روپ شڪر آچاريه (۷۸۸ کان ۸۸۸ عيسوي) ڏنو. هن ادويت واد جي استاپنا ڪئي جنهنجو سڏاڻت آهي تہ پرناما کان سواءِ ٻيو سڀ ناسوت ۽ بي بقا آهي.“

رامانج آچاريه (۱۰۱۷ کان ۱۱۳۷) جنهن ادويت واد سڏاڻت جو پرچار ڪيو. اهو برهم جي سرگڻ روپ ۾ وشواس رکي ٿو ۽ چوي ٿو تہ برهم ۽ آتما الڳ الڳ آهن پر ادويت واد ٻنهي کي هم جنس مڃي ٿو. هو چون ٿا تہ برهم کانسواءِ ٻيو سڀ پرم آهي. ”ايڪو برهم دلپه ناستي.“ هي جيڪي ڪڇ نظر اچي ٿو سو مادياري سڏبو آهي ۽ صرف اڪيان جي ڪارڻ نظر اچي ٿو. جهڙي طرح دولهون اک مان لڪري اک کي لڪائي ڇڏي ٿو اهڙي طرح هن ماما برهم کي لڪائي

هلس چلف ۾ جانورن وانگر آهي، نه پوءِ ڇو ڪين وڌي
اهڙي انسان کي هيٺين ليڄ ڇولن ۾ موڪليندي ڇڏي
سڄ پڄ لائق آهي؟ انهن جوڻ ۾ پرايل آرموڊا ۽ اليوهينج
وڪاس ۽ آئي ۽ لاءِ لاهڻاڪ ٿيندا. پوءِ توهان اهو نه ٿي
هوڏو نه ڪي ڪتا، پليون يا ٻيا ڪي جانور ڪن انسان
کان نه وڌيڪ سٺي هلس ڪندا آهن. پوءِ ڇو ڪين پرمالما
اهڙين آلمانن تي دٻا ڪري منڇ ڇولو پيشيدو جنهن لاءِ
هو صحيح روپ ۾ لائق آهن؟ وڌو ڇو ڪو سبب انهن
آلمانن کي سبڪارڻ ڇاهيو ٿي اهو سبب هنن نڙهي سڳي
ڇڏيو نه منڇ هنن پائي حيواني ۽ هسڪ ورتاءُ ڪرڻ
ڪڍڻ نه هاجيڪار آهي. در اعل، هي سڀ ڳالهون اهو
نه ٿاڻان سمجهڻ جهڙيون آهن باقي ٻڌي ۽ ۽ تصف مباحثي ذريعي
اهي سمجهي نه سگهيون.

يادري پروفيسر سمع ٿيندي ڇيو نه انهن برابر آهي.
پروفيسر ڇو نه جهڪڻ سبب ڏک، درد ۽ ايمارون
اسانجي گذريل ڪرمن جو ٿل آهن نه پوءِ انهن کي دور ڪرڻ
جي ڪوشش ۽ آهائ ڪرڻ جو نه ڪو سوال ٿي ٿو آهي؟
حضور جن فرمايو نه اهو درست ڪونهي. جيتوڻيڪ آهي
ڪشت ۽ ڪليش اسانجي ڪل ڪرمن ڪارڻ آهن نه نه الجھو
اهو ارم ڪونهي نه اسان کي انهن کان چونڪارو پاڻ لاءِ
ڪو نه جتن ڪرڻ نه گهرجي. ممڪن آهي نه ڪي ڏک ۽
مصيبتون اسانجي هن جمر هي غلطي يا ڪرمن ڪارڻ هجن
۽ شايد اسين سوچائي سان انهن کي دور ڪري سگهون ۽
انهن اسين انهن کي دور ڪرڻ جي ڪوشش ڪنداسين نه
نه ستوش رهندو نه اسان پنهنجي ڪوشش ڪئي آهي.
هي ڪري انهن ڏک کي ڇپ ڇپ ڪري سگهنداسين.

جي سنتن ۽ مهائنائن الهنجو ذکر ڪيو آهي ۽ الهنجو وڃن
ڪڏهن به غلط نه ٿيندو آهي. جيڪي هو پنهنجي اندرين
اڪين سان ڏسن ٿا اهوئي سمجهائين ٿا.

هڪ ياد ريءَ چيو ته جڏهن ڪنهن ماضيءَ جي مهائما
جي وڃڻ جي هر ديش ۽ وقت جا مهائما ٿا ٿين ٿا ڪن نه
آهي وڃڻ ضرور مهتو پورو ۽ پروسِي چوڳا هوندا.

حضور جن فرمايو ته عجب جي ڳالهه نه اها آهي نه ماڻهو
سمجهن ٿا نه هوسپ ڪجهه پنهنجي عقل ٻڌيءَ ذريعي
سمجهي سگهن ٿا. انهن کي اها ڄاڻ ڪانهي ته اهڙا به لوڪ
۽ مبدل آهن جي هنجي عقل ٻڌيءَ جي پهچ کان بلڪل
پري آهن.

ان ئي مسلمان ٻاڪڙ چيو ته اهو انسان جو محدود عقل
۽ ٻڌي آهي جنهن هڪ ئي قرآن شريف جي مڃڻ وارن کي
باهتر فرقن ۾ ورهائي ڇڏيو آهي ۽ عيسائين ۾ اليڪ پينف
چارو ڪري ڇڏيا آهن.

ياد رين مان هڪ حضور جن کي ياد ڏياريندي عرض ڪيو
ته توهين پڻ جمر جي باري ۾ ڪجهه ٻڌائي رهيا هئا.

حضور جن فرمايو ته توهان پڇيو ٿي ته انسان کي ڇيچ ۽
اڻڇ ڇولين ۾ ڇو ٿو موڪليو وڃي؟ توهين ڏسو ته قدرت
جي هر ڪار به ۾ مصاحبت رکيل آهي. جڏهن قدرت ڏسي
ٿي ته ڪنهن ماڻهوءَ تي شڪار ڪرڻ ۽ جيو هتيا ڪرڻ جو
پوس سوار آهي ته هوءَ هنڪي لڙڪ ٿي اهڙي چوڻ ٿي
ڏئي جهڙوڪ شينهن جي ٻيا چيتي جي، جتي هو آسانيءَ
مان پنهنجي ان ٻرڻل اڇا جي پورائي ڪري سگهي.
جيڪڏهن ماڻهوءَ ۾ اڃا آهي حيواني عادتون آهن ۽ مدش
جمر جهڙي اولڪ زلن جو ڪوبه قدر لڳو ڪري ۽ سندس

مسکين کي لڙڪ ۾ وٺي ويندا آهن ڇا؟

حضور جن فرمايو ته نه، جنهن به چيو کي پوري ڪورو
 کان نام مليو آهي، جمدوم ان جي لڙديڪ اچڻ جي نه
 هميشه لڙا ڪن. نه رڳو ايترو بلڪه جمدوم جو مالڪ بهراج
 به سڪورو ۾ جي شيد کان وٺي ٿو وڃي. جي جمدوم
 ڪنهن مسڪيءَ کي لڙڪ ۾ وٺي ويندا ته ان جي رڱائيءَ
 لاءِ پوري ڪورو کي آڻي لڙڪن ۾ وڃڻو پوندو ۽ ان جو
 نتيجو اهو نڪرندو جو لڙڪن جي سڀني جيون جا بند بڻا
 ٿي ويندا ۽ سڀ لڙڪ خالي ٿي ويندا، جا ڳالهه بهراج کي
 تمام قبول ڪانهي.

ٿرپسٽر پڇيو ته حضور آهي ڏکڻائي بهراج ۽ ان جا دوست
 ڇو بڻايا ويا آهن؟

سگورن فرمايو ته جي ڪجهه ڪٿائو هوندو آهي ته بههر
 کي سڏ ڪيو آهي، جي ڪنهن بد معاش يا ڊاڪٽر کي ٻڪڙائڻو
 هوندو آهي ته پوليس واري کي سڏ ڪيو آهي. تنهن
 خود سمجهي سگهو ٿا ته سماج جي انتظام لاءِ پوليس جو
 متڪرم اهڙو ئي ضروري آهي جهڙو پيو ڪو سماج سڌار
 مهڪمو.

بادري حضور جن جي وچن جي ٿاڻيد ڪندي چيو ته
 برابر دنيا ۾ برمانا کي ٻڌي ڏن ۽ ٻين لوڪن سان واسطو
 پوي ٿو.

ٿرپسٽر چيو، ”مان نه سمجهان ٿو ته هي سرڪن ۽ لڙڪن
 جون ڳالهيون صرف ڪلبا آهن ۽ الهيءَ مطلب سان ٿهڙيون
 وڙيون آهن ته لوڪ برائيءَ کان ڊڄي ليکي ڏانهن مائل ٿين.
 اهو ٻڌي سڀني وٺي کليو.

حضور جن فرمايو ته اهو درست ڪونهي. سڀني ڏهن

مائيءَ وقت وٺي ويندو جهنگي وانجهڙائيءَ ۾ اهڙا اهو
ٿيا آهن .

اٺي ٻن وينلن ۽ خاص ڪري امير ڪن پادريهن ان مائيءَ
کي ڏسڻ جي چاهيا ڏيکاري . اڪري حضور دين ديال جن
مولڪي آگيا ڏٺي ته مان بي بي رکيءَ کي ٿوريءَ دير
لاءِ وٺي اچان .

بي بي رکيءَ پنهنجا اهو ٻڌايا جن جو مون انگريزيءَ
۾ الواد ڪري ٻڌايو ڇو جو وينلن ۾ ڪيترا بي بي رکيءَ
جي پنجاڻي ٻولي چڱيءَ طرح ڪين ٿي سمجهي سگهيا .

ان ملاقات کانپوءِ سڀني کي سندس ٿيو .
ٻڌيسٽر وڌيڪ پڇيو ته حضور! سرگم ۽ لرڪ ۾ به آيا
کي ڪا ديهه هوندي آهي ڇا ؟

حضور جن فرمايو ته ها پر هيءَ اسٽول ديهه نه ، سوکيم
ديهه ٿيندي آهي ، اُهي سوکيم شريز اهڙا هوندا آهن جهڙا
سڀني ۾ ڏسبا آهن ۽ سڪ ۽ دک جو اثر هٿسوس
ڪندا آهن .

ٻڌيسٽر وري سوال پڇيو ، ” سوکيم شريز به موت اچڻ
ٿي مڙجي ٿو ڇا ؟ سمجهو ته ڪو ماڻهو موت کانپوءِ هڪ
ڪٿي جي جون پائي ٿو ، هنجي سوکيم شريز کي به ساڳيءَ
حالت مان لڳهڻو ٻوندو ڇا ؟ ”

حضور جن فرمايو ته نه ، سوکيم شريز هميشه . ڪسان رهي
ٿو . سوکيم شريز پنجن نئن پر ٿوري ، پاڻي ، اکي ، واپو ؛
آڪاش جو ٺهيل ڪونهي . بلڪ نون سوکيم نئن مان بڻيل
آهي ، روپ ، رس ، سپرڻ ، گند ۽ باقي ٻيا چار آهن من ،
بڙي ، چٽ ۽ اهنڪار .

ٻڌيسٽر وري پڇيو ته ڪڏهن ڇمڊوڪ ۾ غاڻيءَ وڃان

آهي. اهڙو منش پاڻ کي اهڙن ڪرمن کان بچائيندو رهي
 ۽ سندس دل ۾ به ڪرمن لاءِ قدرتي طور شرف پيدا
 ٿي ٿي.

ٿرپسٽر چيو ته اها صرف وشواس جي ڳالهه چئبي هئا ان
 تي ٿاڻس نه ڪري سگهجي ٿو يا نه؟

حضور جن فرمايو ته ها، جن ٻارن کي سوکڻو مڊلن جي
 ڪاروبار کي ڏسڻ جي اندرولي اک مالڪ بڻجي ٿو،
 لهندي وڃن يا سندن اکين مان اها ڳالهه ٿاڻس ٿي ٿي.
 ٿرپسٽر ٺهن تي پڇيو ته هتي به ڪو اهڙو شيوڪ آهي
 مڏهڪي اها العرڪه اک حاصل ٿي هئي ۽ جيڪو اسان کي
 پنهنجا اهڙا اهو ٻڌائي سگهي؟

حضور جن ورائيو ته هتي اهڙا ٻارا ڪهڙي آهن مگر هو
 تمام رهڻ تي پسند ڪن ٿا ۽ پنهنجو پاڻ ظاهر ڪرڻ
 ٿا چاهين.

ٿرپسٽر چيو ته ان ۾ هيندي خود نمائي يا مشهوري ڪرڻ
 ئي نه ڳالهه ٿي ڪانهي. صرف مڏهڪي جيڪاسا جو سڏان
 ٿي ٻولندو.

حضور جن فرمايو ته اهڙا سڄڻ به نوان کي صرف پنهنجا
 ٿيو ٻڌائيندا پر ان مان اوهان کي ڪيئن ٿئي ٿي ٿي ته هو
 جيڪي ڪجهه چون ٿا سو سچ آهي؟

ٿرپسٽر چيو ته مولڪي هيندي ٻڌائڻ تي ڪي وشواس
 ڪري ويندو.

”پوءِ ٺوهين مڏهڪي چوڻا ٿي ٿي ڪيئن ٿا وشواس
 ڪراو؟“ حضور جن مضحڪي فرمايو.

ٺهن تي سڀئي اچي ڪل ۾ چٽڪيا.
 حضور جن فرمايو ته چڱو، درياڻي لعل ٺوهان کي هڪ

ان شڪاري کي صرف هڪ بري عادت ڪارڻ سو جنم وٺي اهو ڪرمن جو اوج چڪاڻو ٻوندو. قدرت پنهنجو اهو پراڻو قانون بدليو ئي ڪونهي ته جان جي بدلي جان ۽ اک جي بدلي اک ڏيئي حساب چڪاڻو آهي. اهو قانون اڃا به پوري طرح لاڳو آهي. سو ڪرمن جو حساب ڪتاب چڪاڻو ئي آهي. جيڪڏهن موت کان اڳ اهو ليکو چڪو نه ٿيو ته قرضدار کي اهو ليکو پورو چڪاڻ لاء وري جنم وٺڻو ئي ٻوندو. صرف چولي جي بدلائڻ سان قرضدار کي معافي ٿئي ملي. هنجي سڀني ڪرمن جو ليکو، ۽ لهڻو ڏيڻو هنجي البته ڪرڻ تي ٻڪي طرح اُڪريل رهي ٿو. ان ڪرمن جي بدليءَ کي نه ته ڪو ڪوڙي ثابت ڪري سگهي ٿو، نه بدلائي سگهي ٿو ۽ نه ئي لاس ڪري سگهي ٿو. ان ۾ درج ڪيل هڪ هڪ ڪوڙي به چڪاڻي ٻوندي. هر هڪ ليک ڪرم جو العام ملڻو آهي ۽ هر هڪ بري ڪرم جي سزا پوڻي آهي.

اڻي بئريسٽر پڇيو ته اسان کي سزا ڇو ٿي ڏني وڃي؟
 حضور جن ورائيز ته اسانجي ئي ڀلي ۽ بهتريءَ لاءِ،
 اسان کي سڌارڻ سوارڻ لاءِ ۽ اسانجي ڀاڻن کي ڌوڻ لاءِ.
 بئريسٽر سوال ڪيو ته جڏهن اسان کي ياد ٿي ڪونه ٿو
 رهي ته اسان گذريل جنم ۾ ڪهڙا ڪرم ڪيا ۽ اسان کي
 ڪهڙي ڪرم ڪارڻ سزا ڏني وڃي ٿي ته پوءِ ان سزا جو
 فائدو ڪهڙو جڏهن سزا ملندڙ کي پنهنجو تصور ٿي ياد
 نٿو رهي؟

حضور جن فرمايو ته ان سزا جو اثر البته ڪرڻ تي امت
 روپ ۾ اُڪريل رهي ٿو ۽ ايندڙ جنم ۾ آتما اهڙن ڪرمن
 کان انهن ٿي وٺڻ وڃي جيئن ڪو زهريلي لالڪ کان بچندو

۽ آزمودا آئيا جي آئين ۽ وڪاس لاءِ ضروري آهن. آئيا جي لباس متاثر ٿيڻ جو ٿالو آهي مٿس. آئيا کي هڪ ٽين ڏيهه ملي ٿي جڏهن ۾ الڪي پنهنجي ڪرمن اڻسار اعليٰ آئين حاصل ٿين ٿا جي حيثيت ۾ پنهنجي آئين لاءِ ضروري ۽ مفيد آهن.

جڏهن منهن جو مرڻو ٿئي ٿو تڏهن هن جو صرف ٻئي ڪارڊ ڪيتر ۾ وڃي ٿو پر سندن ڪيل ڪرمن جو حساب ڪتاب هن سان گڏ رهي ٿو. هو جتي وڃي ٿو اتي آئين ڪرمن جو فرض کيس چڪائڻو پوي ٿو. قدر ۾ سڌل مهاجن جيان آهي. جيڪي فرض اوهان کيا آهن اهي پوري ٿيڻا اوهان لاءِ ٻيو چارو ٿي ڪراهي. دل ٻي جي سڀني ڏورن ان سڌل کي بخاري مڃيو آهي نه جيڪي پرڪو سولي ٿيو. انسان پنهنجي ڪيل ڪرمن جي ڦل لاءِ خود ئي ذميدار آهي. اهو ئي ڪرمن جو قانون آهي ۽ جنم جو سڌل به ان سان ناهي بچي والڪر ڇڏي آهي. پر جنم کانسواءِ ڪرمن جو سڌل اڏورو ۽ اڏورو رهجي ٿو وڃي. اسين سڀ لڳاتار ڪرم ڪندا رهون ٿا ۽ اهڙي ريت سڌل ٿون فرض کڻي پنهنجي اوجھ کي ڏار ٿي رهيا آهيون. هي سڀ فرض چڪائڻا ئي ٿيندا. ان کانسواءِ ٻيو جو ڪو ٻيو آهي ۽ ڪڙي ئي جنم ۾ اسين ڪرمن جو اثر نه اوجھ کڻي ٿا وڃون جو هڪ حياتي ۾ چڪائڻا لامڪن ٿين ٿا. نوحوان بئريسٽر ٻيو نه حضور! اهو ناممڪن ڇو آهي؟

حضور جن فرمايو ته سمجهو هڪ ماڻهو شڪار ڪرڻ جو ڏاڍو شرمين آهي ۽ هو پنهنجي رانديءَ ۾ سؤ چالو ماري ٿو. اهو ٻاري اوجھ صرف تڏهن ئي ختم ٿيندو جڏهن اهي چالو واري واري سان ان شڪاريءَ جي جان وٺندا. سو

آهن. ڪي نه وري سندر ۽ سڊول روپ رليڪ
۽ سٺو دماغ ڪٽي ايندا آهن ۽ شاهوڪاريءَ ۾ لاڏ ڪوڏ سان
پليا آهن. ڪٿي ائين نه ڏسبو آهي نه انسان جي ٻار کان
ڪٿي جي گسٽري يا ٻليءَ جي. ٻوليگري جي وڌيڪ سار
سڀال ٿيندي آهي.

ڪٿي ڏسندا آهنون نه غريب ڪٽمب جو هڪ ئي ڪٽڻ
ڪمائي وارو آهن کان ڪسيرو ويندو آهي ۽ واپس ڇڏي ڇڏي ورتا،
بي سهارِي ۽ امانت بچي پوندا آهن. ڪٿي نه ڪنهن ٻيهر سن
کي اڻ ڀر ۽ اٿاه ڏن پير آهي پر هڪي ڪوٺ اولاد يا
وارثت ڪونهي جو ان لائسي مان چوڙي ۽ مائٽي. هڪ
گهر ۾ پتي جوان ۽ سندر استريءَ کي ڏهاڪو جو داغ ڏيئي
ٿو وڃي ۽ کيس ساري عمر روج ۽ رڙي لاءِ ڇڏي ٿو وڃي.
ان ساڳئي گهر ۾ وري هڪ ٻيڙي جهڙي گهر ۾ ڪير
ڪوٺ ٿو چاهي، ٻيئي جهڙي. هن جون اهڙي اڀاڳي جهون مان آزاد
ٿيڻ لاءِ ارداسون ۽ التجائون اڳيان ئي ٿيون. ڪو ٻار ڄائي
هم کان ڪوڙهي آهي نه ڪو گوليگو ۽ اڙو.

اڳي حضور جن سڀني کان پڇيو ته اهو سڀ ڇا ٿي ڪري
آهي، اڄو راز ڪهڙو آهي؟ ڇا پر مائتا پنهجي من مائي ٿر
ڪري يا هڪڙن سان باسڻاڻي ٿو ورتي ته انهن سان زور ظلم؟
يا پر مائتا غلطي ٿو ڪري جنهن لاءِ کيس پوءِ افسوس ۽ پڇتاءُ
ڪرڻو پوي ٿو؟ صرف ڪر من جو ليڪو يا پير جيمر جو
سڌايت ئي ان منجهل مسئلي جو صحيح ۽ سٺو شجرو هڪ
جواب آهي. اسانجي هيءَ موجوده ٿوري زندگي ان وڏي
لڳي ۽ اڻت جهون جو هڪ ننڍڙو حصو آهي، جنهن ۾
اسانجي آتما کي انهن ڇوڙن مان لنگهڻ پوي ٿو ۽ طرح
طرح جا آزمودا ۽ تجربا حاصل ڪرڻا پون ٿا. اهڙي تجربا

حضور جن فرمايو ته سٺف الذ و شواس رکڻ لاء ڪڏهن
هدايت ڪونه ڪندا آهن بلڪ هو ته دعويٰ سان چولدا آهن
نه ڪو به ڪمائي ڪري آهي سڀ نظارا پنهنجي اندر
ڏسي سگهي ٿو.

لوجوان پٿر پٿر چيو ته آلمڪ اڀياس لاء ڪنهن خاص آسن
جي ضرورت آهي ڇا؟

حضور جن ورائيو ته شير ٻڌڻ لاء هڪ خاص آسن سهنج
پرايو ۽ وڌيڪ لاپڏاڪ آهي پر آسن جو خاص مهڙو ڪونهي.
ڪهڙي به سولي ۽ آرام ڏاڪ آسن به ويهي اڀياس ڪري
سگهجي ٿو. پر جيڪا مهڙو پورڻ ٻالھ آهي سا آهي من ڇي
ايڪا ٿر ٿر، نه ڪ آسن.

هڪ يادريءَ چيو ته مان هڪ سوال پڇي سگهان ٿو؟
هندن جو پٿر چنم ۽ آواڪون به و شواس جو سڏائڻ منهنجي
سمجهه به ڪونه ٿي اچي. منهنجي چنم مان ڪري، جانور جي چوڻ
ٻائي سگهجي ٿي ۽ جانور منهنجي چوڻ ٻائي سگهي ٿو،
اهڙي طرح چيو آلما جوليون بدليمندي رهي، اهو منهنجي
عقل کي ڪنهن ٿو آڻي.

حضور جن ورائيو ته سسار به روز مڙهه جيڪي وڃن
گهٽائون، اسانجي سمجهه به ٿيڻون اچن، انهن جو اهوئي
صحيح ۽ نه جواب آهي. اسن هر روز عجيب و غريب
ٻالهيون ڏسندا آهيون. هڪ ٻار دولت مند ۽ آسودي گهر به
جنم وٺي ٿو، سون جي پينگهي به ٻلهي ٿو. ٻيو اٽي جنم
وٺي ٿو جتي نه وڃائڻ لاء ڪو ڪهڙو آهي نه بهرڻ لاء
وستر. ڪي جنم کان ئي الڌا، لولا لنگڙا چمن ٿا، ڪي
مورڪ نه ڪي جنم کان ئي اڀرائي ورتي ٿي ايندا آهن.
هنن کي مالت غريب ڪارڻ رستن ۽ راهن تي اڇلائي ڇڏيندا

سمن ۾ لڳائين ٿا. سنت مت جي اڀياس ۾ بهرين ۽ مکيه ڳالهه آهي پرمانا جو سمن. پر سمن هجي لڳاتار ۽ اٺوت جيئن من کي هيڏانهن هوڏانهن پٽڪڻ جو موقعو ٿي نه ملي. ان مهل پنهنجو خيال ٻنهي لیترن جي وچ ۾ ڄمائي رکڻ گهرجي. اها ساڌا ڪيڏي مهل ۽ ڪٿي به شالتيءَ سان ڪري سگهجي ٿي ۽ ان ۾ ڪابه تڪليف يا ڪنڀاري ڪانهي. ان اڀياس بابت مڪمل هدايتون دکشا ڏيڻ وقت ڏيون وينديون آهن.

توهان اهو ڏٺو هوندو ته من جنهن به شيءِ جو خيال ڪندو آهي ته ان شيءِ جو آڪار ۽ روپ به اچي اڳيان ايندو آهي. ان کي چئجي، ”ڌيان.“ سنت سنسار ڪڍڻ جي ڌيان جي بجاءِ گوروءَ جي ڌيان ڪرڻ جي هدايت ڪن ٿا. گورو نالڪ صاحب جن فرمائن ٿا:

”اکال مورخ هيءَ ساڌ سنڌن ڪي،

ٺاهر ليکي ڌيان ڪو.“

ارٿاٺ سنڌن جو امر ۽ ابداسي سروپ من کي نڪاڻڻ لاءِ اُتر ساڌن آهي.

ڌيان ڪالپوءِ اهد شبد يا الاهي آواز کي ٻڌبو آهي. ٿوري ۾ چئجي ته آتما ڪا اڀياس جو اهوئي سار آهي. بهرين سمن، پوءِ ڌيان ۽ پوءِ ڌن يعني آتما کي ان اُڌڪيت سان چوڙڻ. سمرڻ ذريعي اسين پنهنجي خيال کي ٻاهرين پدارثن مان سميتي نيسري ٿل ۾ اڻڪاڙ ڪريون ٿا، ڌيان ڪرڻ سان اسانجو خيال ان مرڪز تي ٽڪجي ٿو ۽ اهد شبد جي سهاري اسانجي آتما اوچن منڊلن ڏانهن پرواز ڪري ٿي. پادري پروفيسر چيو ته اها ڳالهه صحيح معلوم ٿئي ٿي ۽ دل کي لڳي ٿي.

امڪان ڪوڊ هوندو آهي. اهڙو شاعريه والاورڻ ۾
سڀڻ لاءِ نهايت ڪارائتو ٿيندو آهي ۽ تنهنڪري من جي
ورتيءَ کي سولائيءَ سان اندر اٻڪاڻ ڪري سگهيو آهي.
اهڙي سٺل ۽ شائست سڀه اڻاسيءَ کي ڪورجي نه پنهنجي
من کي اسٽر ڊڪي پنهنجي خيال کي شوليجر ۾ اٻڪاڻ ڪري.

حضور جن وڌيڪ فرمايو ته ڏيان ڏيئي ٻڌو ته اسانجي
شور ۾ من ۽ آتما جو اسٽان اڪن جي ٻولان آهي. جنهنڪري
يسرائيل، ٽين اڪ، شوليجر، اشد دل ڪبول يا لٽي سوبدا
ڪري سڏيو وڃي آهي. هيءُ اها ئي جاءِ آهي جتان اسانجو من
۽ آتما شور جي نون دوارن ذريعي دنيا ۾ ٽهليجي وڃن ٿا.
اهي نو دوار آهن، ۱ اڪون، ۲ ڪن، ۳ لاسڪائون، ۴
۵ ۶ هيليان دوار. اسانکي پنهنجي ٽهليل خيال کي سڀني
طرفن کان سميتي انهيءَ مرڪز تي اٻڪاڻ ڪرڻو آهي. ان
ڪيندر تي پنهنجي من کي آلي بلڪل شائست ۽ اڏول
ڪري اڇهارڻو آهي.

سندن مهاڻائن ان منزل مقصود کي حاصل ڪرڻ لاءِ من
جي سڀاءَ جو بخوبي اڀياس ڪري ڏاڍو ته هيءُ من هروقت
سساري پڌارڻ جو سمون ۽ ڏيان ڪندو رهيو. اوهان
سڀني اهو ڏاڍو هوندو ته توهين بلڪل شائست ۽ خاموش رهيا
هولدا آهيو ٿڏهن به توهانجو من اندر ئي اندر ڪجهه نه
ڪجهه سوچيندو رهندو آهي، ڪجهه نه ڪجهه ڏهرائيندو
رهندو آهي يا ڪجهه نه ڪجهه واپار ۾ غلطان هوندو
آهي. من ڪڏهن به اسٽر ڪوڊ رهندو آهي. هر هڪ ٻل ۾
هر هڪ وسندڙ کان اڳيءَ وسندڙ ڏانهن ڊورڙندو ئي رهيو.
سند من جي ان عادت جو فائدو وٺندا آهن. هو من کي
دليوي سمون ڪرڻ جي بجاءِ پرمانا جي پوئلڳ ٿين جي

آهن. پرمارئيءَ کي پنهنجي نظر صرف هن انساني جامي جي اصلي مقصد يعني پر مشور پر اپتي تي رکڻ چڱائي. جيڪي منش جي ذر مستڪر لکيل آهي، اهو هنکي اوس ملندو ۽ انهيءَ ڪري کيس رضا ئي راضي رهڻ گهرجي. اميري غريبيءَ سک دک، مان ايمان، بيماري تندرستي، رنج ۽ راحت مطلب نه جيڪي انسان کي ملڻو آهي اهو اڳيئي پنهنجي سلامت ۾ لڪائي آيو آهي.

راه روشن لعل حضور جن کي عرض ڪيو ته ستگورو جي! توهان سنت مت جي اڀياس بابت ڪجهه ٻڌائڻ چاهيو ٿي.

حضور جن ورائيو ته ها تورو مڙهون ٻيو اچي ويو. ساڌڪ کي سڀني اڃائن کي دل مان ڪڍي، ڪنهن ايڪائ اسٽان تي يا گوڙ بڪيڙي کان پري ڪنهن ڪمري ۾ وهڻ ڪڍي. سج اُڀرڻ کان به، يا ئي ڪلاڪ اڳ واري سمي کي هندو شاسترن ”برهم مهرت“ سڏيو آهي. اهو وقت پڳتيءَ لاءِ بي مثل آهي. هونءَ نه سمورو وقت ئي پرمانا جو آهي ۽ اڀاسيءَ کي جنهن به وقت سهوليت ٿئي ان وقت ماڻه جي ياد ۾ ويهي سگهي ٿو پر امرت ويلي پڇن ڪرڻ ۾ کي خاص خوابون آهن جي ٻئي ڪنهن وقت ۾ نٿيون ٿي سگهن.

سويل صبح جو اسانجو تن توڙي من رات جي آرام ڪرڻ بعد تازو تيارو رهي ٿو. اڳئين ڏينهن جون چنتائون ۽ ڪم ڪاريون اسان کان وسري وڃن ٿيون. نئين ڏينهن جي ڪم جو بوج اسانجي من تي اڃا غالب ڪونه هوندو آهي. چوڌاري شالتي ۽ سن سناڻ هوندي آهي. آمدرفت جو شور غل به ڪونه هوندو آهي ۽ ٻار به سهيل هوندا آهن. ان مهل ڪنهن به اوچتي مهمان يا ملاقاتي جي اچڻ جو

ڪن خاص ڪرڻن ۽ ٻين جو اڀياس ضروري آهي. نامردان
ڏيڻ وقت ٻهين اها ڳالهه چڱي طرح کي سمجهائي وڃي
آهي ته هيءَ روحاني اڀياس صرف ٻرمانا جي بابت لاءِ
ڪرڻ گهرجي ۽ نه ساري سڪن ۽ نعمتن لاءِ.

ٿرپسٽر سوال ڪيو ته حضور! ڪو به آهي روحاني
سائنس دان ڪري من جون مرادن پالي سگهي ٿو ڇا؟ انهن
ڪرڻ سان ڇا ٿو هٿ حاصل ٿئي؟

حضور جن فرمايو، ”دنيا ۾ ڪيترائي ماڻهو ڏن دولت
وڌي سڏي، ۽ شڪتي حاصل ڪرڻ لاءِ ڪيترن ئي نسلن
جا منتر چيڻ لاءِ سائنس دانن ڪن لاءِ ٻه سڌي مثاليءَ کي
پهچي ڏيکاري ڇو پر مل مقصد صرف ٻرمانا جي پراڻي
رڪڻ گهرجي. دراصل، هي المل مالش چولو مالڪ صرف
پهچي ملڻ لاءِ اڻڌو آهي.“

ٿرپسٽر پڇيو ته انهن سائنس دانن دولت يا
عهدو حاصل ڪري سگهي ٿو ڇا؟

حضور جن ورائيو ته ها، سڀ کان پوءِ اڃان به
ڪرڻ لاءِ الڳ الڳ منتر ۽ الڳ الڳ سائنس دان
ليکندا آهن.

ٿرپسٽر پڇيو، حضور! ڪجهه نه حاصل ڪري سگهي
ٿو پر ڇا ٿي سگهي ٿو ڇا؟

حضور جن فرمايو ته آهي سڀ شين ملي سگهن آهن پر
تو هائڪي ان لاءِ وڌيڪ مهم ڇڪاڻي پوندي ۽ ساڳئي
وقت تو هائڪي ڪن جو بوج پڻ ٻاري ٿو. اڃان به
ٿي اسانجي جنم مرڻ، پڌن ۽ ڪلش جو ڪارڻ آهن.
ٻرمانا جي ڪوچيءَ کي ڪڏهن نه ساري پدارتن جي اڃا
نه رڪڻ آهي. آهي هن روحاني راهه ۾ وڌا روڙا ۽ رڳو ڪن

۵. سنت مت جون روحاني سائنئون

ٻئي ڏينهن صبح جو سهيڻي حضور مهارج جن جي
ڪوٺيءَ ۾ پهچي ويا. ان ڏينهن ڏاڍي ٿڌ هئي. حضور جن
سگري ٻارڻ جو حڪم ڏنو. هنن پادريهن کان پڇيو ته راحه
توهان آرام سان گذاري؟ انهن سهيڻي حضور جن جي ڪيل
اعليٰ انتظام ۽ لڏيند همدستاني ناشتي لاءِ شڪر ادا ٿي ڪئي.
گيسٽ هائوس جي سامهون نديءَ جي سڀني ۽ ڀريان هماليه
پهاڙ جون برف سان چاٽيل چوٽيون هندي ڏاڍيون رڻڪ
لڳيون.

پادريهن جي اڳواڻ چيو ته هتي جي حالت ۽ آئندو
واناورڻ ڪارڻ من کي ڏاڍي راحه ملي ٿي.

ان کانپوءِ ڳالهيون شروع ٿيون. پادري پروفيسر چيو ته
حضور! جيڪڏهن اوهين ليڪ سمجهو ته اسان کي ٻڌايو ته
توهان جا ستنسڪي پرمالما جي پراڻيتيءَ لاءِ ڪهڙا پرمارڻي
سائن ۽ ڪريائون ڪندا آهن؟

لوچوان پريسٽر چيو ته اهي ڳالهيون ته شايد گهٽ رکن
وينديون آهن.

حضور جن ورائيو ته مان توهان کي سڀ ڪولي ٿو سمجهايان.
پوءِ توهين پاڻ ئي فيصلو ڪري سگهو ٿا ته اسين ڪجهه
گهٽ رکن ٿا يا نه. ڳالهه جو سلسلو جاري رکندي حضور جن
وڌيڪ چيو ته پهرين اها ڳالهه ڏيان ته رڳو جوڳي آهي
ته نام جي دکشا وٺڻ لاءِ ڪنهن قسم جي ڪرم ڪال يا
ريٽين اڇا آڻڻ جي ضرورت ڪانهي ۽ لڪو ڪي وڏا وڏا
مستز ياد ڪرڻا آهن. ان لاءِ ڪي ڏکيا لهر ڪونهن ۽ لڪر

چتي چاهي اٽڪي اٽڪي مڙڪي .

نهن ئي پريسيڊنٽ ٻڌيو، ”جي توهين ماس ڪالڱ جي منع ڪرايو آهي ته پوءِ ڇهڙي جا پوت ۽ ٻيون ڇهڙي جون شيون ڪم آڻڻ ڪيتري قدر جائز آهن؟“

ستگورن فرمايو، ”مان نٿو سمجهان ته خاص ڪري پارس ۾ ڪو صرف ڇهڙي وڪڻڻ جي واسطي ئي جانورن کي مارڻو پوندو آهي. ڪيترا جانور قدرتي طور مرن ٿا جن مان ڪا به ڇهڙو حاصل نٿي ٿو. پوءِ نه زبردستي ڪڍڻ ڪرڻ لاءِ ڪا به ڪا سڀا لڳندڙ ڪوئي ٻوليدي پر اعزاز ۾ ماڻهو آهن جي ڇهڙي جا پوت ٻاڻيندا ئي ڪونه.“

مئنري پريسيڊنٽ چيو، ”ستگورن جي ائين سمجهڻ جا ٻاڻيس شڪر گذار آهيون جو توهان اسان کي سڌو سڌو اصول اٽڪي سڌو ۽ سڌو دلڪ سان ڪولي سمجهايو.“

حضور جن پوءِ سڀني جڳٽين ڏانهن مخاطب ٿي فرمايو، ”ڪا به ڏيو ئي چڪي آهي، هاڻي توهين ٻلي آرام ڪرايو.“
مئنري پريسيڊنٽ ورائيو، ”اسان هتي سڀا تي نه رهڻ جو فيصلو ڪيو آهي ۽ اسان مان هڪڙو لاهور وڃي وڏي پادريءَ کي ان ٻاڻيس اطلاع ڏيندو.“

ستگورن فرمايو، ”ٺهراءُ سٺو. صبح جو نويسن اچي ڪڍاسين.“

ولند و رولهن يا موج مزي لاء مارڻ جو حساب اوس
ڏيڻو پوندو.

پادري ڀروفيسر پڇيو ته ڀلا ڪٿا، سها، مڪڙ، ٽڏيون ۽
ڪيڙا ماڪوڙا جيڪي فصل کي برباد ٿا ڪن، انهن جو
ڇا ڪجي؟

حضور جن وراڻيو ته توهين انهن کي ماري سگهو ٿا. جڏهن
ٻن ٻُراڻن مان هڪڙي چونڊ ٿي پوي ته وڏي برائيءَ کي
چڏي ڏيڻ کپي. آتم رکيا لاءِ نانگن، شينهن ۽ چيتي جهڙن
خطرناڪ جانورن کي مارڻ ۾ پاپ نهو لڳي.

پادريءَ چيو ته ڪڏهن ماس کائڻ به نه ضروري ٿيندو
آهي؟

حضور جن وراڻيو ته ماس کائڻ سان ماڻهوءَ جي دل
ڪنور بڻجڻ پوي ۽ هنجو ٻين جيون ڏانهن رخ سر ڏئي ٿيو
پوي. ماس کائڻ ڪري ديا ۽ ڪوملٽا جون پاونائون لشت
ٿي وڃن ٿيون ۽ روحاني چڙهائيءَ ۾ وڏو وگهن ٿو پوي.

ٻريسٽر وري پڇيو ته حضور! جن جانورن جو ماس
کائون ٿا، اسين نه پاڻ انهن کي سرپشت جوئين ۾ پهچائڻ ۾
سهاڪ بڻجون ٿا.

اهو ٻڌي حضور جن ٽهڪ ڏئي فرمايو، ”جڏهن توهين
ڪنهن جانور کي ماري انجو ماس کائو ٿا تڏهن توهين
صرف الهيءَ کي جسماني طور نقصان پهچايو ٿا پر الهيءَ
جي آتما کي توهانجو ڪوبه ڪنٽرول نه ٿو رهي. روحاني
ترقي نه آتما جي ٿيندي آهي، شير جي نه. توهين ٻڌايو
ته جنهن جانور جو ڪو ماس کائي ٿو ته الهيءَ جي آتما جي
آنتيءَ جي باري ۾ ڪو هو فيصلو ٿوروئي ڪري سگهي
ٿو؟ اهو فيصلو الهيءَ عرشي طاقت جي هٿ ۾ آهي ۽ هوءَ

آهي، لڏهن هنن طبع ڪيو نه اهڙيون شيون ڏانهن جهڪي
 گهٽ ۾ گهٽ ٻيڙا جر احساس ٿئي ۽ اهڙي طرح گهٽ ۾
 گهٽ ڀاپ لڳي. تنهنڪري هنن ويهڻو پوڄن اختيار ڪيو.
 ساڳي سببن يا ڦل فروغ ۾ درد ۽ ٻيڙا متوسس ڪرڻ
 جو مادو قريب قريب هوندو ئي ڪونهي. آهي ٻين جيون
 والڪر لکي چيئن، لکي چلائن. سٺ فرمائين ٿا نه کاڌي
 بغير ڏنل دهه رهي نٿو سگهجي تنهنڪري پنهنجو آهار اهڙو
 رکڻ جنهن جي ورتائڻ سان ڪرمن جو ٻوج گهٽ ۾ گهٽ
 لڳي ۽ اهڙي سنار کي ڇڏڻ ۾ آدم ڪريو جتي ڇيو
 هئا ڪرڻ بنا رهي نٿو سگهجي؟ ڇو نه هئاجو ”اصلي
 گهر“ ڪونهي.

نوجوان بريسٽر پڇيو ته حضور! ڪال اهڙو عجيب العظام
 ڇو ڪيو آهي؟

حضور جن فرمايو ته ڪال عن سنار جو حڪم آهي، هو نٿو
 چاهي ته هنجي ان جيلائي مان هڪ نه آيا آزاد ٿي لڪري
 وڃي، هو هڪ هڪ آيا لاءِ خوفناڪ جنگ چوڻي ٿو.

يادري! رويسر چيو ته حضور! توهانجو چوڻ آهي ته
 شڪار ڪرڻ، مڇي مارڻ ۽ سڀ ڪنهن قسم جي جيو هئا
 خراب آهي. ٻلا چمتي يا واڳهه کي مارڻ به خراب آهي؟

حضور جن وڌائين ته اهو حالتن تي مدار ٿو رکي. جانورن
 کي مارڻ ۽ انهن کي ظلم ڪرڻ خراب آهي پر ڪڏهن اهڙو
 موقعو اچي ٿو جڏهن توهان کي انهن کي مارڻ ئي پوي ٿو.
 سمجهو ته هڪڙو چيتو آهي جو توهانجي شهر يا ڳوٺ لاءِ
 هڪ قابل آزار بڻهي ٿو. هو توهانجا جانور کڻي وڃي ٿو ۽
 ڳوٺ جا ڪيترائي ماڻهو ماري ٿو. اهڙين حالتن ۾ هنجو
 عالمو ڪرڻ جائز ٿو رهي سگهجي ٿو. پر جانورن کي مٺس

آهي . باقي ٻيا چار نٽ بلڪل ٿوري انداز ۾ هوندا آهن ۽ ڊپل هوندا آهن . انهيءَ ڪلاس ۾ ساڳي سبزي ، وڻ نٽ اچي ٿا وڃن ۽ انهن ۾ پاڻيءَ جو نٽ مڪيه هوندو آهي . ڪي اهڙيون ڀاڄيون هونديون آهن جي ڪاٺ سان ڏهين پٽي وڃي بچنديون آهن .

۲. ٻئين ڪلاس ۾ آهي جيو اچي ٿا وڃن جن ۾ ٻه نٽو اگنيءَ ۽ ٻه ٿوري پرڏان هوندا آهن ، جهڙوڪ جيت جنتر ، ڪوٺا ، بلائون وغيره .

۳. ٽئين ڪلاس ۾ اچن ٿا پڪي ۽ پرڏا جن ۾ ٽي نٽ - جل ، اگني ۽ هوا پرڏان هوندا آهن .

۴. چوٿا ڀاڄيا جالور چوٿين ڪلاس ۾ ٿا اچن جهڙوڪ گاليون گهوڙا وغيره . هنن ۾ آڪاس يعني ٻڌيءَ جي نٽ کان سواءِ باقي ٻيا چار ئي نٽ هوندا آهن ۽ اهڙي سبب آهي جو جالورن ۾ ٻڌي يا سمجهه گهٽ هوندي آهي .

۵. پنجين ڪلاس ۾ آهي انسان جنهن جي شراڙ ۾ پنجئي نٽ پوري ميزان ۾ موجود آهن .

الڪري ماڻهوءَ کي مارڻ جي سزا موت آهي پر گهوڙي يا ڪتي کي مارڻ جي سزا موت ڪونهي . توهين ان جالورن جي مالڪ کي عيوضو ڏيئي راضي ڪري سگهو ٿا . جهڪڙهن توهين ڪو پڪي ٿا ماريو ته اُنجو پاپ ڪتي کي مارڻ جي پاپ کان گهٽ آهي . ساڳئي وقت جو پاپ هڪ ڪوئي يا سهي کي مارڻ سان لڳي ٿو، اورو هڪ ڪل پٽڻ يا گجر ڪاٺ سان ڪين ٿو لڳي . الڪري جڏهن پراچين دشمن مٿين ڏٺو ته ڪال هن سسار جو انتظام ائين ئي بڻائي رکيو آهي ته هڪڙو جيو بٽي جيو کي ڪاٺ سان ئي ڏنڊهه رهي سگهي ٿو ۽ ساڳئي وقت جيو هنسا ڪرڻ ۾ مهيا پاپ

ڪندو. ڄاڻون جو ماس کائڻ سان اسان جي ٻڏي پرشت
ٿيو بوي ۽ هو ڄاڻون جهڙو ئي بڻجڻو پوي.

پروفيسر ورائيو ته اسين پيڙهين کان وٺي ماس ورتائيندا
آيا آهيون. هاڻي اهو چڱو اسان لاءِ ڪيڏو نه مشڪل ٿيندو!

حضور جن فرمايو ته جتي ڇاهه آهي اتي راهه آهي ۽ مالڪ
الهن جي مدد ۽ سهائتا ڪري ٿو جي ٺيڪي ۽ دٻا جي
مارڪ تي هلڻ جا چاهڪ آهن. سوين اميرڪا ۽ يورپ جا
ستسڪي آهن جي ويهندو ڀوجن ورتائين ٿا ۽ ڪابه ٺڪيائي
مستوس ڪانه ٿا ڪن.

ڀادري پروفيسر چيو ته پرمالما جي پيار خاطر اسان کي
ڪجهه نه ٺاهڻ ڪرڻو پوندو.

نوجوان ائسٽر چيو ته ستن نه اٿن به چيو آهي ته وڻ ٺڳ
۽ ساڳ سڙي به به ڄاڻ ۽ چيئتا آهي.

حضور جن فرمايو ته اها حقيقت آهي. جيڪو ڪٽڪ جو
دائو اسين کائون ٿا ان به ڄاڻ آهي. گورو ٺاڪ صاحب
فرمائين ٿا، ”جيتي دائي ان کي جيئا ٻاجهه نه ڪونه.“
مولانا روم صاحب جو ڪلام آهي ”سڙ ڪاهه والڪر مان ڪنهن
دعا پيدا ٿيو آهيان ۽ چوراسي لک چوليون ڀڙڪيون اٿم“
پر جيون جي چيئتا، مستوس ڪرڻ جي شڪتي ۽ وڪاس
به ٺاڻو ٿيندو آهي ۽ الڪري ڪونه به ساهواري کي کائڻ
جو باب ان مطابق لکي ٿو جيترو اهو دڪ ۽ ڪشت مستوس
ڪري ٿو. مان ان حقيقت کي وڌيڪ صاف ڪريان ٿو.
ڇڪو ڌيان ڏيئي ٻڌو. هن ساري دٻا کي پنهنجي ڏرڻ
ورهاڻي مڪهجي ٿو. تنهن جي زبانه يا ٿوري مائرا به هڻڻ
ڪري سنسار به پنهنجي ڏهن به ڇيو آهن.

۱. ٻيهر ٺهڻ ڪلاس جي جيون به صرف هڪ ئي مکيه هوندو

ڪيائون ته ڪنهن به پراڻي ۽ ڪي دڪ نه ڏيو. گورو ارجن ڏيو
 مهاراج جن کي جڏهن خبر پيئي ته ڪي ستسنگي انهيءَ
 حڪم جي پوري طرح بجاواري لڳا ڪن ته هنن خود انهيءَ
 حڪم کي دهرائيندي آڳيا ڏئي ته گورو نالڪ صاحب جن
 ڪڏهن به اهڙي غلط اجازت ڪنهن کي نه ڪانه ڏني هئي.

حضور جن انهيءَ وشيه تي وڌيڪ روشني وجهندي
 فرمايو ته انهيءَ حقيقت کان ڪير به انڪار ڪين ڪندو ته
 جن جانورن ۽ پکين کي اسين ماريون ٿا انهن مان ڪير به
 مرڻ ڪونه ٿو چاهي ۽ هر ڪو پنهنجي جان بچائڻ جي پوري
 ڪوشش ڪري جيئن چاهي ٿو. توهان ڏٺو هوندو ته ڪا سائي
 جڏهن جانور کي ڪٽڻ لاءِ پڪڙيندو آهي ته هو ڪيئن نه
 پاڻ ڇڏائڻ لاءِ سر ٽوڙ ڪوشش ڪندو آهي. انهيءَ ڳالهه
 کان ڪير انڪار ڪري سگهندو ته هو انهيءَ وقت سخت
 پيٽا محسوس ڪن ٿا. ڇا هو پرماتما جا جيو کولهن ۽
 هنن کي بي رحميءَ سان ذبح ڪرڻ جي سزا پرماتما اسان کي
 ڪونه ڏيندو؟

پادري پروفيسر چيو ته ها اها حقيقت آهي ته جڏهن
 اسين مرغين يا ٻين پکين کي ڪاٽيندا آهيون ته هو دردناڪ
 ۽ دلسوز آواز ۾ چيخندا آهن.

حضور مهاراج جن فرمايو ته جيڪڏهن پسون ۽ ٻڪري سک
 دڪ محسوس ڪن ٿا ته پوءِ هنن کي مارڻ مهاپاپ آهي ۽
 هندجو خالق اسان کي اللاءِ ڪڏهن به معاف ڪين ڪندو.
 پروفيسر اهي اکر وري به دهرايا ته هو اڀڙا ته محسوس
 ڪن ٿا.

حضور جن فرمايو ته جيڪو به پرماتما کي پيار ڪري ٿو
 ۽ هن سان ملڻ چاهي ٿو اهو ڪنهن به جيو جي هٿيا ڪين

نه ڪي ٻين جو . (هتي پنهنجي ماس کائڻ جو مطلب آهي عبادت ۽ رهاڪو ڪري پنهنجي شرار کي ڏهرو ۽ بئلو بڻائي)

مسلمان ڊاڪٽر چيو ته هاڻ حضرت متمد صاحب سڄي حياتيءَ ۾ صرف چار دفعا ماس کائڻ جو قرآن شريف جي هڪ آيت آهي ته قرباني ڏنل جانورن جو ماس خدا کي منظور ڪين آهن پر هنکي منظور آهي صرف ڀڳتي ۽ ليڪ پاڪ وٺڻي .

اڻي ٻارا هر نامسڪھ چيو ته ڪروو نالڪ صاحب جن نه ڪڏهن به ماس کائڻ کان منع ڪين ڪئي .

حضور جن ورائيو ته هنن نه بلڪل منع ڪئي آهي . پوءِ هنن مولائي حڪم ڏنو ته مٿان پنهنجي ڪمري مان هڪڙو فارسي ڪتاب کڻي آءُ جنهنجو نالو آهي ”دستارِ مذاهب“ . پروفيسر جيمس هبل اهو ڪپور ٿا جي راجا جي لکندڙي مان کڻي آيو هو .

مان جلدي وڃي مٿان اهو ڪتاب کڻي آيس ۽ اچي ستڪورن کي ڏسڻ . هن ڪتاب کي ڪيترن ئي هٿن مان هڪڙو ڪم مٿن کان پوءِ ٻارا هر نامسڪھ کي اهو ڪتاب ڏيندي چيائون ته هنجو ليڪ هڪ وڏو مسلمان وڏوان مٿس نالي هو . جو ڪورو ارجن ڏاڍو مهاراج جن جو سر ڪالين هو ۽ سندس ڪتاب ۾ الهي وقت جو وشواس جوڳو ڏڪر ٿيل آهي .

ٻارا هر نامسڪھ الهي ڪتاب مان ۲۴۸ صفحي تان پڙهڻ شروع ڪيو جنهن ۾ لکيل هو، ”ڪورو نالڪ پنهنجي سڪن کي ماس ۽ شراب ورتائڻ جي مذمت منع ڪئي . هنن ٻار کي ڪڏهن ماس ڪوڙ ورتائو ۽ پنهنجي سنگ کي هٿس

ٿي ۽ ڪرمن جو ٻاري قرض ڇڙهي ٿو. ماس ڪاٺ سان روحاني راهه ۾ رڪاوٽ پوي ٿي. ”

ٻريستڙ وري پڇيو ته پرماتما هي ڀسون ۽ پکي اسانجي ڪاڇ لاءِ ڪين اڀايا آهن؟ ”

حضور جن کليو ۽ ڪائس پڇيو ته جي شينهن ۽ چيتا انسان جي ٻاري ۾ ٽوهان ڪان اهو سوال پڇن ته ٻوٽو ٽوهين ڪهڙو جواب ڏيندا؟

ٻريستڙ اعتراض ڪندي چيو ته ائين ڪڏهن به نٿو ٿي سگهي ته ماڻهو جانورن جي خوراڪ لاءِ بڻايو ويو آهي.

حضور جن ورائيو ته جانورن جا ويچار توھانجي ويچارن کان مختلف ٿي سگهن ٿا.

نوجوان وري سوال ڪيو ته حضور سڀ مسلمان ٿوڙي عيسائي نه ماس ورتائيندا آهن.

حضور جن فرمايو ته ڪنهن به سنت پنهنجي سکن ۽ شيوڪن کي ڪڏهن به ماس ڪاٺ جي اجازت ڪين ڏئي آهي پوءِ چاهي هو ڪهڙي به مذهب، ملڪ يا وقت جو هجي. عرصي پڇاڻان، جڏهن ماڻهو الهن سنتن جون اصلي سکياڻون وساري ٿا وهن ته پوءِ هننجا شش جيڪي صرف لالي جا شش آهن، الهن منع ڪيل شين کي ورتائڻ شروع ٿا ڪري ڇڏين. حضرت محمد پيغمبر صاحب جي جيون تي مون هڪ ڪتاب ۾ پڙهيو ته هن اوائلي زندگيءَ ۾ صرف ۴ دفعا ماس ورتايو هو. مولانا روم صاحب جو ڪلام آهي:-

”لهن ڪي گفت سلطان زمان،

لهني خود گفتا نه لهي ديگران.“

يعني ان عالي سلطان (پيغمبر محمد صاحب) جنهن ماس ڪاٺ جي اجازت ڏني آهي، اهو تنهنجو پنهنجو ماس آهي

ٺٽي لوجيڪر هڪ اڀاسي آيا ٿا ڪي، جنهنڪي روحاني دڪشا ملي آهي، مٿين منڊلن ۾ پُرويش ڪرڻ وقت ٺٽي لڳو. نوجوان بئريسٽر چيو ته اها جيتري ٺٽي مرڻ واري ساڏا نه ڏاڍي ڪشت دالڪ ٿيندي.

حضور مهاراج جن فرمايو ته ٽئين ڪيمپي ۶ سالن جو ٻار به ڪامل مرشد جي رهنمائيءَ ۾ اها ساڏا آسانيءَ سان ڪري سگهي ٿو.

پادريءَ پڇيو ته پوءِ سڀ ماڻهو ائين ڇو ڪونه ٿا ڪن؟ حضور جن جواب فرمايو ته اهو سڀ الڪري ڇو ائين ڪي لڪي گورو مليو آهي ۽ نه انهنڪي هن مارڻ جو پتو آهي.

بئريسٽر پڇيو، ”ٻلا مولڪي الهيءَ روحاني راز کي ڄاڻڻ لاءِ اهڙي دڪشا ملي سگهي ٿي؟ الهيءَ لاءِ ڪي شرط آهن يا ڪا خاص تياري ڪرڻي پوندي؟“

حضور جن ورائيو ته ها، ان لاءِ سڀ تهيدار شين، ماس مچي، بيدا، مرغِي يا انهن مان لهيل ڪيڪن، بيسٽون کان پرهيز ڪرڻي آهي ۽ ليڪ پاڪ زندگي گهارڻي آهي.

بئريسٽر عجب وچان چيو ته ڇا ڪيڪ ۽ بيسٽون به ڇڏيئون پوندون! اها ته سچ پچ مفڪل ڪوئي آهي.

دٻا جي ساگر حضور مهاراج جن مشڪي فرمايو ته ان ڳالهه جو سارو مدار آهي ته انسان ڪهڙي ڳالهه کي ٿو وڌيڪ مهتو ڏئي. هن زندگيءَ جون نالي ۽ ٽڪيون خوشيون ڪين بڻاڏار روحاني دولت!

نوجوان بئريسٽر پڇيو ته حضور! ماس کائڻ جي ٻلا ڇو مع ڪيل آهي؟

”جيئن جي جان ولڻ ڪري دل ڪٽو ۽ بي رحم ٿئي“

صحيح اڙت معلوم ٿيو آهي .

ستگورن فرمايو ته هر ڪو سرت شيد جو اڀياسي اهو جيئري مرڻ جو مشاهدو ماڻي ٿو . موت وقت ڇا ٿو ٿئي ؟ پهرين آتما شري جي الڳن - هٿن ، پيرن ، ٽنگن ٻانهن مان سميتڇي ، پهرئين چڪر يعني گدا چڪر ۾ اچي ڪني ٿئي ٿي . اُٺان پوءِ ٽيڙي ٽيڙي مٿي اچي ڪنٺ چڪر ۾ ڪني ٿئي ٿي . ان مهل هٿ ، پير ۽ شري ٽڙو ٿي پوي ٿو . اکين جون پٽليون مٿي چڙهي وڃن ٿيون ۽ آتما اکين جي مرڪز مان پرواز ڪري وڃي ٿي . موت ائين ٿيندو آهي . اڀياسي هر روز انهيءَ حالت مان گذري ٿو ، جنهنڪري جيئري مرڻ سڏجي ٿو . حضرت محمد صاحب پڻ چيو آهي ته ”موتو قبل مؤتو“ يعني موت اچڻ کان اڳ مرو . هڪ مسلمان ٻاڪٽر چيو ته مونکي هاڻي سمجه ۾ آيو ته حضرت صاحب جن جي ان قول جو ڪهڙو مطلب آهي .

نوجوان بئريسٽر پڇيو ته جيڪڏهن اڀياسيءَ جي آتما پڇن ۾ شري خالي ڪرڻ کانپوءِ ان ۾ واپس نه اچي ته پوءِ ڇا ٿيندو ؟

حضور جن وراڻيو ته ائين ٿيندو ئي ڪونهي . هنجي مرضيءَ مطابق آتما اچي وڃي سگهي ٿي . اها ڳالهه اڀياسيءَ جي وس ۾ آهي . هر هڪ اڀياسيءَ کي مرڻ پوءِ جي دوار کي هر روز ٻار ڪرڻو پوندو آهي . شري جي ٻاهرين حصن مان سميتڇي ، آتما جو اندر وڃڻ ، اهو ساڌنا جو پهريون ٽاڪو آهي . شو ليٽر ۾ پهچڻ کان اڳ مرڻ جي حالت پيدا ڪرڻ يعني سرت کي شري مان مڪمل طور سميتڻ لازمي آهي . پراچين گريس جي مشهور فلاسافر پلوتارڪ جو به ساڳيو اهو آهي . هو چوي ٿو ته آتما کي موت وقت اهو ساڳيو اهو

ڏهرجي ڇو جو آهي تہ برساتا جا اولاد آھن .
 حضور جن فرمايو تہ سنڌ جملہ مرڻ کان پيارا آھن . هو
 جيستائين چاغبڻ ڏنڊه رهي سگھن ٿا . انهيءَ مڇ ۾ ڪنهن
 جو بہ دخل ڪونهي . هندجو موم عام ماڻھوءَ جيان ڪنهن
 ٿيندو آهي . جڏھن بہ سنڌ متڪورو شهر ۾ چڙھي چاھيندو
 آهي تہ هو ان کي آئين ڏي ڏيندو آهي جيئن پراڻا ڪھڙا
 لاهي ٿئا ڪڇن . هو هر روز ٻن سمن ڪري پنھنجي آتما
 کي اوچن منڊلن ۾ وٺي وڃن ٿا جنھنجو مطلب ئي اھو آھي
 تہ هو روز مرن ٿا . ھنڪي ھن سنار ڇو پا ڏنڊي ۾ جو
 ڪرہ . وہ . ڪولھي ۽ الھي ڪري ھو موم ٿان ٿا ڏجن .
 در اصل ، اھڙن ستن کي ھي ڏيا ھڪ وڏو جھلڙاڻو
 لڳندو آھي ۽ جڏھن سندن مشن يا مقصد پورو ٿئي ٿو تہ
 ھو ھن ڏنڊي کي ٽپائي پنھنجي ٻرم ڌار ۾ وڃي لواس ڪن
 ٿا . الھي ۾ شڪ ڪراھي تہ جي ھو چاھن تہ صدين تائين
 ھڪ ئي شھر ۾ ڏنڊه رهي سگھن ٿا پر اھڙن ڪرشمين
 ڏيکارڻ ۾ ستن جي رڙجي بلڪل ڪانہ ٿيندي آھي . ٻن
 وانگر ھو پر ڪرڻي ۾ جي سڀني ٻن جو پالن ڪندا آھن .

راءِ بهادر منڊل وڃ ٿي ڇو تہ ستن جي گدي نہ ٺاھڻ
 آلم آھي پر اسين رواجي ستمگي بہ ھن سنار ۾ پاڻ کي
 خوش ٿا سمجھون ۽ الھي ۽ انتظار ۾ رھون ٿا تہ ھن جيل خالي
 مان جلدي بند خلاص ٿين .

اتي حضور جن ڪبر صاحب جي ٻائي ۾ جو ھي حوالو ڏنو:
 ” ڪبر جس مرلي سي چڪ ڏري موهي من آند ،
 ڪب هي مرئي ڪب هي پائيئي پورن برمانند . “
 معنيٰ ۾ رومس ٺاھڻ ۾ ڇو تہ سھت ٻال بہ لکيو آھي
 تہ مان روز مرندو آھيان پر اڄ ئي مولڪي سندن وچن ۾

گراوت ۽ گندگي هميشه ڇوڻي اچي؟

حضور جن جواب ڏنو ته اهو به قدرت جو قانون آهي. زمين جڏهن بيجر ٿي پوندي آهي ۽ کيتي ۽ جي لائق نه رهندي آهي ته انکي وري اُڀڃائو پٽائڻ لاءِ، تازا ڦل ٿول ۽ صحت بخش سبزئون پيدا ڪرڻ لاءِ پاڻ جي ضرورت پوندي آهي.

نوجوان پادريءَ وري پڇيو ته پرمانا اهڙن عملن ۽ ارمل اصولن جي ارد گرد اها گندگي ۽ غلاطت ڇو ٿو ڪئي ڪرڻ ڏئي؟

حضور جن ورائيو، ته ائين ئيڪ آهي، پر جڏهن الهن وٽين ۽ رسمن جي به غلاطت ڪئي ٿئي ٿي ته پوءِ روحانيت کي وري روشن ۽ صاف سڌرو ڪرڻ لاءِ کيس ئي دنيا ۾ اچڻو پوي ٿو.

ان گفتي کي ٻڌي سڀني وٺي ٽهڪ ڏنا.

حضور جن وڌيڪ فرمايو ته اها ڳالهه ڪڏهن به وسارڻ نه کپي ته هن سرشتي ۽ چو سنڀالڪ، پر پرمانا جيڪي ڪري رهيو آهي سو هميشه اسانجي پلي ۽ بهتريءَ لاءِ هوندو آهي. انهن دکن، ڪليشن ۽ ڏلتن ۾ اها حڪمت رکيل آهي ته ان سرچڻهار جي ديا مهر جو ساگر جوش ۾ اچي انسان جي پاڻن کي ڏوٽڻ لاءِ روحاني رحمت جون لهرون موڪلي.

ان کانپوءِ حضور جن انهن پادرين کان پڇيو ته ڪوروءَ جي باري ۾ اڃا به ڪڇ توهانکي پڇڻو آهي؟

ڪو جواب ڏئي تنهن کان اڳ نوجوان بئريسٽر پڇيو ته حضور! ستت مرن ڇوڻا؟ ان سوال تي سڀني وٺي کليو. تنهن ئي ان بئريسٽر چيو ته ها، انهن کي نه مرڻ ئي نه

١١
پکتيءَ جو دان ڏهڻ لاءِ اچڻ لاءِ. آهي مالڪ سان ملائڻ جو
مارڪ ڏيکارڻ لاءِ، هنجي بادشاهت ۾ داخل ٿيڻ جو دروازو
کولڻ لاءِ هن سسار ۾ اچڻ لاءِ.

هڪ بادريءَ ٻڌايو ته عيسائي مسيح کي ”کرنا“
”ماری“ ”سسار جي چوڪ“ ۽ ”چاڻ رڳڙار“ سڏيو
ويو آهي. بادري پروفيسر چيو ته عيسائي کي ”شبد“
”لرڪاس“ ”داهه ڌاري شبد“ ۽ ”اولار“ به چيو
ويو آهي.

نهن ئي حضور جن فرمايو ته پڳڙان ڪرشن جنهنکي هندو
پرمانا جو اولار ڪري مڃين ٿا، کيتا ۾ چيو آهي ته جڏهن
جڏهن ڌرم جي هاڃي اٿي ٿي ۽ سسار ۾ بساپ ۽ اُڌرم
چالڻجي گرو جي ٿڌهن مان خود ڌرم جي استاڻا ڪرڻ
لاءِ اولار ڌاري اچان ٿو. (کيتا ۳-۷)

بادري پروفيسر چيو ته ڪير انهن کي ڪٿي ڪهڙي به
نالي سان سڏي مگر آهي پرمانا وٽان ئي اچڻ لاءِ ۽ پرمانا
جي طاقت ڪٿي اچڻ لاءِ.

حضور جن فرمايو ته ماڻهو انهن نالن تي فضول جهڳڙا ۽
نساد مڃائين ٿا، جيڪڏهن ڪوبه ادارو ۽ صاف دل سان
ڪرڻ ڪندو ته هنکي هر ڌرم ۽ مذهب جي ٿر ۾ ساڳئي
سچائي ملندي. جڏهن به روحانيت بيڪار وڃي وڃي
بيجان ڪرم ڪانڊ جي ڏنڊ ۽ دواوي سان ٻڌڪجي پرست
۽ بدنام ٿئي ٿي تڏهن آهي پرمانا جا پيارا وقت بروقت
هن سسار ۾ اچي ان کي چيٽيا ڀردان ڪري روحاني راهه
کي روشن ڪن ٿا. اهڙي ريت هتي روحاني مهال هر جڳهه
۾ ۽ هر سيمه ۾ برڪات مهه رکي وڃي ٿي.

اڳي بادري پروفيسر پڇيو ته حضور! ٻيا روحانيت ۾ اها

۱۱- ٽي چئي چڪو آهيان ته ائين ڪونهي ته جي ڇيرون
 اسانجي سمجهه ۾ نٿيون اچن، ائينجو ڪو وجود ئي ڪونهي.
 سياڻي سقراط کي به اهو مڃڻو ئي پيو ته گمان جو ڪو اهڙو
 منڊل به ٿي سگهي ٿو جو منطق (Logic) جي ٻهڻ کان پري
 هجي. ڪنهن پيرا لوجوان کي ڏسندا آهيون ته هو اهڙين
 ڳالهين جو ڀروسو ۽ دعويٰ سان بيان ڪندا آهن جن بابت هندي
 ڌرو به ٻوجهه ڪانه هوندي آهي. ڪهڙي نه ڪل جهڙي ڳالهه
 چئجي! آهن لکي هن ڀرمارڻي وشه جو اڀياس ڪيو آهي،
 لکي ان باري ۾ ڪا ڪوج ڪئي آهي. ان هوندي به
 توهين ڏسندا ته هو آتما، ڀرمانا، سرڳس، ترڪ ۽ سرشتي
 جي ليلا جي باري ۾ بي فائدي پنهنجا رايو ڏيندا رهندا آهن.
 اتي لوجوان پادريءَ پڻ چيو ته عيسائي مسيح فرمايو آهي
 ته مان ۽ ڀرم پتا هڪ آهيون.

حضور جن فرمايو ته ها ۽ کيس بائيبل ۾ ايشور پتر به سڏيو
 ويو آهي.

هڪ ٻئي پادريءَ چيو ته عيسائي خود به ائين فرمايو آهي.
 حضور جن فرمايو ته توهين اهڙن شخصن کي ”خليل الله“
 يعني خدا جو دوست به چئي سگهو ٿا، جيئن ابراهيم کي
 چولدا آهن. توهين انهن کي رسول الله يعني خدا جو قاصد
 يا پيغمبر سڏي سگهو ٿا جيئن حضرت محمد صاحب کي
 سڏيندا هئا. توهين هندي ساڪيات ڀرمانا به چئي سگهو ٿا
 جيئن رام ۽ ڪرشن لاءِ چئبو آهي. اهي هن سنسار ۾ نجات
 يا مڪتي ڏيندڙ، وچ وارا يا سفارش ڪندڙ بڻجي اچن ٿا،
 يا ائين چئو ته ان ڀرمانا ڏيڻارن موڪليا وڃن ٿا. اهي ڀرمانا
 جي روپ ۾ منس ۽ منس جي روپ ۾ ڀرمانا هوندا آهن
 جي ڏها مهر جو سندس ڪٿي اچن ٿا ۽ دنيا کي پرڪاش ۽

جهن وقت توهن ڪڏهن ۽ سوال جو جواب ڏيڻ شروع ٿا
 ڪريو ان مهل دماغ ۾ اڃاڪ پرڪاش جي جهلڪ اچي وڃي .
 حضور مهراج جن فرمائڻ لڳا ته ان ڳالهه کان نه ڪوبه
 انڪار ڪونه ٿو ڪري ته اسانجي آتما اڏيهائڪ سمنڊ جي
 هڪ نرڊ آهي يا اسين انهن چئي سگهون ٿا ته اسان سڀئي
 جي اندر ان برمائيا جو انش موجود آهي ۽ ڪوبه جهڙو جهڙو
 وڌيڪ ان برمائيا جي ويجهو وڃي ٿو اوترو وڌيڪ اهو
 انش جن ۾ پرکيت ٿئي ٿو . هڪ ڪوي ، فلاسافر وانگيائڪ ،
 پرکي يا ان کان وڌيڪ هڪ بهت آتما جي اندر ، هڪ
 معمولي انسان جي پست ۾ اهو برمائيا جو انش وڌيڪ ظاهر
 ظهور آهي . جيئن ئي هي اسانجا استول پرڏا ٺهندا وڃن ٿا
 تيئن ئي اهو پرڪاش يا اسانجي اندر ۾ جيڪو برمائيا آهي
 اهو وڌيڪ روشن ٿئي ٿو ۽ ايت اها اوستا اچي ٿي جڏهن
 هو پنهنجي سمورو ڏوه سان اسان ۾ پرکيت ٿئي ٿو . جڏهن
 اها اوستا اچي ٿي ته اسانجي آتما اي ڪي به حدن جا ٻڌڻ
 يا وڪاوتون نٿيون رهن . اسين پنهنجي اڃا اڏيهار اوچن
 منڊلن جو سحر ڪري سگهون ٿا . انهن منڊلن جا رهسپ ۽
 راز اسانجا راز بطنن ٿا ۽ انهن منڊلن جون شڪليون اسان
 جون شڪليون ٿي پون . آتما ان اسير برمائيا ۾ ملي هڪ
 ٿيو پوي . نرڊ سمنڊ ۾ سمائي سمنڊ ٿي پئجي پوي ٿي .
 در اصل ، هر هڪ آتما استول پرڏن ۾ ڇهيل سروسڪتيون
 برمائيا ٿي آهي . ٻاڏلن کان معنيٰ ته ٽرمل آڪاش آهي جتي
 سورج پوري آب تاب سان چمڪي رهيو آهي .

اهي ٻاڏل ٿي ان الذڪار جو ڪارڻ آهن . جڏهن تيز
 هوا ڪڪرن کي ٽمڙي ٽمڙي جهڙندي آهي ته سورج
 پنهنجي پوري پرڪاش سان روشن ٿي پوي ٿو . پر جيئن مان

ويگ ۾ اچي مدش چولو ڌارڻ ڪري هنجي ڏکڻ ۽ ڏرڊن
کي دور ڪرڻ لاءِ مجبور ڪين ٿيندو؟

حضور مهاراج جن اڃا ائين چئي مس بس ڪيو ته
راءِ روشنلال وچ ۾ ئي چيو ته منهنجي سمجهه ۾ نٿو اچي ته
جو پرماتما ائين، اکر ۽ سرو ويڙهي آهي سو ڪيئن هڪ
انساني شير ۾ سمائجي سگهندو؟

حضور جن فرمايو ته راءِ صاحب، اڄو سبب اهو آهي جو
ماڻهو سمجهن ٿا ته پرماتما ونڪڻ ۾ ڪنهن هنڌ براجمان
آهي ۽ اُتان ئي هن سنسار جو چرخو هلائي رهيو آهي. هو
ان اکر پرماتما کي محدود دائري ۾ بند ڪن ٿا. پرماتما ته
الڪ آهي، اڳاڏ آهي، هر جاءِ حاضر ناظر آهي. حسابن
جو ڪوبه ڄاڻو اوهالڪي ٻڌائيندو ته جيڪڏهن اڪٽ
(Infinity) مان اڪٽ گهٽائبو ته به اڪٽ بچندو. بيحد مان بيحد
ڪاٿو ته باقي بيحد ئي بچندو. اُشواس اُپنڊن جي شالتي
پاٽ ۾ هن ريت ورلڻ ٿيل آهي :-

”اوم پورڻا مڌا پراڻا مڌنگ پُورلٽ پراڻا امُڊ چئي“

هتي پورڻا جو ارم آهي مڪمل، اسير، بيحد. پرماتما
پورڻا آهي، اسير آهي. جيڪڏهن اُن پورڻا مان پورڻا
ڪاٿو ته پورڻا ئي باقي بچندو. جيڪڏهن اسين هنجي
مدش چولي ۾ اچڻ جي يوگيتا ۾ شڪ يا گمان ٿا آڻيون ته
اسين ”پورڻا“ ۽ ”اسير“ جي مهتر کي وساري ٿا ڇڏيون.
ڇا سڀ رعب ان جا روپ ڪونه آهن؟ چڱو اها ڳالهه مان
توهان کي پئي نموي ٿو سمجهايان.

پراءِ روشنلال وچ ۾ ئي چيو ته حضور! هاڻي ته سڀ
ڪجهه چڱي طرح سمجهه ۾ اچي ويو آهي. ڏسجي ائين پيو
ته توهين ڪا به ڳالهه صرف واڻي سان ڪين ٿا سمجهايو پر

٩٠
ذڪاري لئو ٿئي.

بدابي ڪاڻ هنجي سمجهه ۽ ڪم ڪرڻ جي شڪتي نه
گهٽبي وڃي ٿي پر هن کي لوپ ۽ وشه واسنا پاڻ وڌيڪ
وڪوڙي وڃي ٿي. هنجو شرير مڙهائجي وڃي ٿو ۽ هن
جي صحت برباد ٿي وڃي ٿي. هن ڪرهنڪي ڏڪار ٿي
نظر سان ڏسي ٿو. هو لاعلاج بيمارين جو شڪار بڻجي ٿو.
پنهجن اڃالن کي پورو ڪري لئو سگهي پر پوکين جون
واڻيون جيڪي ٿرپ نه ٿي سگهون آهن اهي اڙڪو
کائي هنجي جيءَ کي جلائينديون رهن ٿيون. هي اهڙيون
غلطون ڪندو رهي جيڪي ڪڏهن به معاف نٿيون ٿي سگهن
۽ اڪري نه رڳو هنڪي پن جا طعانا مهڻا سهڻا پون ٿا
بلڪه هنجي استريءَ ۽ ٻار به هنڪي مڏهن اي وڃاڻو ڪن.
هو موت لاءِ وڃهائي ٿو پر موت اچيس لئو. ڪڏهن ڪڏهن
نه اهڙي مصيبت کان چونڪارو پاڻ لاءِ آبگهاپ ڪرڻ لاءِ
نه سوچي ٿو.

سڙا آهي منهن جي راند کي جنهن به اسين سرگردان
آهيون ۽ اهڙا دشت جيو جيڪي پنهنجي پائين جو پڇتاءُ
ڪرڻ بنا مري ٿا وڃن انهنڪي هزارن سالن تائين دوزخ
جون عذبتون ۽ عذاب سهڻا پون ٿا. انوس! چئن ڏهاڙن
جي هن منهن چولي جو غلط اڀيوت ڪرڻ لاءِ ڪيڏي نه
پالڪ جزا ۽ سزا پوئتي پوي ٿي!

دوزخ جي عذابن جو نه ٿوئين سوچي به نٿا سگهو.
روح روئن رڙن ٿا، چيئن ٿا چلائن ٿا پر ڪوبه هنن جي
ورائين کي اونهائي ڪونه ٿو. ٿرلوڪيءَ جو مالڪ، ڪال
دها مان ڇا ڄاڻي؟ پرر پتا پرمالما کي پنهنجي اولاد جي
هيءَ تري دردشا ڏسي جهوپو ڪين ايندو؟ هو دها جي

جڏهن واسنائن جي طوفان جو اهو پهريون دؤر پورو ٿئي
 ٿو ته پوءِ هنڪي ڪمانڊ ۽ گذاري ڪرڻ جو فڪر اچيو ويندو آهي.
 ان لاءِ هو در در پٽڪي ٿو ۽ روزگار جي تلاش ۾ آفيسن
 جا چڪر کائي ٿو. جمعي وڃي اُتي هنڪي دڙڪو داب ۽
 ٽڪار ملي ٿي. جتي وڃي ٿو اتي لکيل ڏسي ٿو، ”هتي
 لوڪري خالي ڪانهي.“ هنجي استري، ههجا ٻار هن تي
 زور آڻين ٿا ته وڻي پني اچ، وڻي قرض ڪٿي اچ يا
 چوري ڪري اچ پر پيسا ڪٿي اچ، اسين پٽر کائي ڪو نه
 جيئنداسين. رات ڏينهن اهو چيٽا جو گهٽر هنجي ڪلهي
 کي کائيندو رهي ٿو. هو آواري ڪتي وانگر هيڏانهن جو
 هوڏانهن پيو پٽڪي. سمورو وقت اهو پارِي ۽ جو هنجي
 چٽ تي چڙهيو ئي رهي ٿو. نتيجو اهو ٿو اڪري جو هن
 جي گهر ۾ گهڻي ۽ ڪلڪل اچيو واسو ڪري ۽ هنجي وواهه
 جيون جو سچو آئند ڪافور ٿيو وڃي.

گهر گرهستيءَ جون فرض آڏاڻيون، ٻارن جي لڪائي
 پڙهائي ۽ شادين مرادين جون ريتيون رسمون نهايت لاءِ
 هي مجبور ٿي قرض ڪٿي ٿو ۽ ان تي وياج وڌي اڏو نه
 هن لاءِ بوج بڙجو پوي جو چڪاڻ ٿي مشڪل ٿيو پوي.
 ويڃاري کي ڪورٽ ۾ گهليو وڃي ٿو. هو پنهنجن اڳين
 نادالين ۽ غلطين لاءِ پڇتائي ٿو پر ’اب پڇتائي ڪيا هون،
 جب چڙيان چڱ ڪئي ڪيت‘.

ڏک ۽ ڏوجهر اڳاٽار برسات وانگر هن تي ٺاڙل ٿيندا
 رهن ٿا. هي ’جل بن مچلي‘ وانگر نڙهندو رهي ٿو. هو
 وقت کان اڳ ئي ٻڌو ٿيو پوي، هنجون اندريون ڪم ڪرڻ
 کان جواب ڏيو وهن. هنڪي چو طرف سواءِ اولده انڌڪار
 جي ڪجهه به نظر نه اچي. ڪٿان به هنڪي مدد جو نورو

هو کولگر ۽ ٻوڙو، هندوري ۾ پيو رهي ٿو ۽ ٻينجهڙ
 دڪ درد ڪونهي ۽ ٻڌائي نٿو سگهي. سُر مٿي ۾ اٿس
 پر هٿا مالا پٽا کيس ٻيٽ جي سُر جي دوا ڏين ٿا ۽
 سندس ٻيڙا ۾ پاڻ اُٿائو ڪن ٿا. هو اڀري طرح روئي ٿو،
 وڙي ٿو، پر اهو نٿو ٻڌائي سگهي ته کيس ڪٿي درد آهي.
 هٿا ماءُ پيءُ ۽ مدجهي ٿا، اُن نه هنجو ڪهڙو علاج ڪريون.
 مجبور ٿي ماءُ ٻار جي چيڙ ۽ چلائڻ مان ٽنگ ٿي کيس
 ماري ٿي. هندو ٻالڳ ڪهڙو ٺٽو بيمارين ۾ ٿي گذري ٿو.
 ڪڇ وڏو ٺٽي ٿو ته ٻيون مصيبتون اچيو هن کي گهرين.
 هڪي راند رولڊ جو شوق ٿو ٺٽي ۾ مالٽ هڪي اسڪول
 ۾ موڪلڻ چاهين ٿا. هو ان پيسواڊي شغل کان بچڻ لاه
 ڪئين. اها ٻڌائي ٿو پر ان مان کيس ڪو به چوڻڪارو نٿو
 -جهي. گهر ۾ ماڻهن جي چيڀ ۽ ٺٽڪار ۽ هوڏانهن اسڪول
 ۾ ماستر چونڊندو. هندو اهو غلطي جو سبب ڏکڻ ۽ ٻيڙيائين
 ۾ لڪراو وڃي.

ان ڪالو ۽ اچي ٿي جڙائي، جا آهي غلطي ۽ اُرمائن جو
 پٺڀار. نه چاهيندي ۽ قدرتي خراعتون ۽ آلهڙو زور ايترو
 نه هڪي وڪوڙي ٿو ڇڏي جو هڪجي غلطي ۽ هوش ٿي
 پرڏو بڻجي ٿو وڃي ۽ هو اهڙا ڪرم ڪري رهيا آهن جو
 نتيجو سواءِ شرم ۽ السوس جي ٻيو آهي ڪو نه. ڪام ۽
 اڏاوت جا پوک هڪجي ڇڏ ٿي ڇاهين رهن ٿا. حياءُ ۽
 آسڻ سڄي هن وٽان ٻه ڪو اڏاوت وڃن. هو خوبصورت
 چهرن پٺيان ٻوڙندو وٺي ٿو. ٻي به ٿو هان سڄي کي سڏ
 آهي ته حواليءَ ۾ ماڻهو ڪهڙا ڪهڙا نه ڪلهو ڪري ٿو.
 جڏهن شادي ٿو ڪري ته من مائٽن ۽ ٻارن ڏانهن ٻينجهڙا
 لڙي ۽ جڙاڻا ٻين وسارو وڃي.

نه مالڪ جا پڳت آهن جن سک ۽ شائستي پرايت ڪرڻ لاءِ
 پنهنجو نالو پريو سان جوڙي رکيو آهي. تن دولت مان
 ڪڏهن به سک ۽ سنڌوش نٿو ملي سگهي. جي ائين هجي
 ها ته ڪروڙن ۽ اربن جو خاوند راکفيلر پنهنجي ڪارخاني
 جي هڪ مزدور کي، جو ٻئيءَ ئي بوجھ ڪيو پئي ويو، ڏسي
 ڪين چئي ها ته ڪو منهنجي ساري بولجي وئي ۽ ان جي
 عيوض هن مزدور جي ٽن درستي مولڪي ڏئي.

تن دولت دلڙا جي سڀني دڪن ۽ مصيبتن جو ڪارڻ
 ڪٿي نه به هجي پر سک ڏيڻ واري شيءِ به نه ڪانهي.
 اها فالي ۽ ڪڙ پنگر آهي، اڄ هڪ وقت ته سڀان پئي ورت.
 اها انسان کي لوپي، مٿورو، سنگدل ۽ نردئي بڻائي ٿي.
 هڪ مهاڻا جو ڪٿڻ آهي:-

”پاپان باجهون هو نه ڪني، مٿي ساهه نه جائي.“

يعني ان دن دولت کي ڪني ڪرڻ ۾ منش کي اليڪ
 عيب پاپ ڪرڻا پون ٿا پر موت سمجه نه اها ڪجهه مدد
 ٿي ڪري سگهي ۽ نه ساڻ ٿي هلي. عيش عشرت ۾ يا
 دليوي پوئڻ ۾ ڪا خوشي ڪانهي. پوئڻ جو نتيجو آهي
 روڳ. گورو نالڪ صاحب فرمائين ٿا ته عيش عشرت
 واري زندگي دڪن جو گهر آهي. اندرين جي سواند ڪري
 اليڪ ايمارون پوڳڙيون پون ٿيون ۽ اهڙن ماڻهن جو انت
 سمجه ڏاڍو دکدائي ٿئي ٿو. اهڙو سک ٿي گهوريو جو پوءِ ڏک
 ڏئي. سڀاڻو اهو آهي جو ڪرم ڪرڻ کان اڳ ان جي
 نتيجي کي سوچي ٿو.

سرامي جي مهاراج جن پنهنجي هڪ شبد ۾ منش جي جسم
 کان مريو تائين دکدائي حال جو ذڪر ڪن ٿا. جيو دنيا ۾
 رهندو اچي ٿو ۽ هنجو ٻالڀ ڏاڍي مصيبت ۾ گذري ٿو.

رهيو آهي نه ڪو ڏي ۽ ڇي وڌو. ٻڌڻ ئي ڏکي آهي.
 ڪو بيماريءَ سبب تنگ آهي نه ڪو غريبيءَ سبب پریشان!
 ٻئي طرف پرزورگاري بي حال ڪري رهي آهي. هتي نه
 راجا نه ڏکي نه رعيت نه ڏکي. راجائون، راءِيون، شهزادا،
 ڪروڙپتي، ڪارماليدار، وڏا وڏا واپاري هر ڪو چئنائين
 جي چڪيءَ ۾ بيهجي رهيو آهي. جڏهن شاهوڪارن سان
 اهڙي وڏن آهي نه واپارين غريبن جي ٻالھ ئي ڪهڙي
 ڪڇي! مرض، مثلي ۽ مصيبتون ئي هندو ڏاج آهن.
 گرفتاريءَ جا وارنت، سامان جي ظھمي، قرض نه چڪالڻ
 ڪري چيل جي سزا، ارادر ۽ بي عزتي. آهي سڀ هنن
 لاءِ روزمره جون گھٽتائون آهن.

شايد توهين چوڻدا ڏنلائي ماڻهوءَ وٽ سڀ ڏلهوي نعمتون
 ميسر آهن ۽ الڪري هو ضرور سڀي هوندو. هن وٽ بيشمار
 دولت، سندر استري، سعادتمند اولاد، شهر ۾ عاليشان
 مھلت، شهر کان ٻاهر سٺو بنگلو، سڄي ٺاهي لاءِ موٽر آهي
 ۽ وردي ٻهريل لوڪر چاڪر هن جي چاڪريءَ لاءِ هڪيا
 لکيا حاضر بيٺا آهن. باقي هن وٽ ڪمي ڪهڙي آهي؟
 توهين صحيح ٿا چئو پر هن وٽ وڃي کائڻس پڇو نه ٿو
 سڀي آھين؟ ڏسو هو ڪهڙا ٿو سوڙ روئي. اهڙو ئي موقعو
 هو جو گورو نالڪ صاحب جن جي مک مان هي واڪ نڪتا:
 ”نالڪ ڏکيا سڀ سسار، سو مکيا جس لاءِ آڏار“
 سھڄو ٻائي. راجستان جي مشهور ماڻها جو هڪ ڏوهو آهي:
 ”ڏلهوتي ڏکيا سڀني، لڙڻ ڏک ڪا روپ،
 تڏ سڀي سھڄو ڪهي، پاڻو ٻڌا روپ.“

ارڻاٺ - مون سڀني ڏٺائڻ ۽ اميرن کي ڏکي ڏٺو آهي،
 غريب ۽ لڙڻ نه آهن ئي ڏکڻ ۽ گلشن جو روپ. سڀي

ميلو ڏسڻ وڃي ٿو. شام جو ڪو ٽيڙ طوفان اچي ٿو ۽ سڀ
 ٻار ان جي لپيٽ ۾ اچي ٿا وڃن. ٻيا سڀ ٻار گهر پهچي
 وڃن ٿا پر توهانجو پٽ گهر ڪونه ٿو اچي. رات ئي وڃي
 ٿي پر توهانجو ٻار لاپتہ آهي. توهانجي پٽي زوڻندي رڙندي
 توهانجي آفيس يا ڪلب ۾ اچي توهانکي ٻڌائي ٿي ته ٻار
 اڃا ڪونه موٽيو آهي. اوڏي مهل توهين پنهنجو ٽوپلو يا
 لڪڻ ڪٽڻ بنا ئي ٻار جي ڳولا ۾ ڪين وٺي ڊوڙ ٿا؟ ضرور،
 توهين وٺي ڀڄندا. ٽيڪ اهڙي طرح اسانجو ٻار پٽا جو ڏا
 مهر پيار ۽ همدرديءَ جو ساگر آهي اهو پنهنجن ٻچن
 کي هن دڪ درد، غمن ۽ گوندون پرتي سمدان ڪين
 ٻار اڪاريندو؟

هي دنيا ته هڪ وڏو جيلخانو آهي جنهن ۾ آزمائون قيد
 آهن. هن ڪشتن ۽ ڪليشن واري دنيا ۾ اسانجي زندگي
 ڪهڙي آهي! موت هر وقت اسانکي ٽڪي رهيو آهي.
 استري اولاد، ڪٽنب قبيلو، مطلب ته ڪوبه هن کان بچي
 نٿو سگهي. اهو خوف هر وقت دل تي رهي ٿو ته اهي
 سڀ اسان کان وڃڻي ويندا. سڀ جيو موت، مرض ۽ وئاش
 جو شڪار بڻجن ٿا. هن ساري دنيا ۾ توهانکي ڪوبه سرتو
 سڪي ڪونه ملندو. هڪڙو پنهنجي استريءَ جي مرڻو هٿ
 سبب ڳچ ڳاڙهي رهيو آهي ته ٻيو به هنجون ٻيو هاري جو
 سندس استري چنڊي آهي. ڪو پٽ لاءِ اُرداسون پيو
 ڪري ته ڪو پيءُ جي موت لاءِ جهولي ٽهلائي بيٺو آهي.
 اسپتال ۾ وڃي ڏسو، ڪچهري ۾ ڇيلن ۾ وڃي ڏسو،
 سڀ هنڌ دڪ درد ڇاڻيو پيو آهي. ڪنهن کان به بچي ڏسو
 نه ٿون سڪي آهين؟ هو پنهنجي دردن جو داستان ڪولڻ
 شروع ڪندو. ڪو پنهنجي پٽ جي موت تي ڳرڙها ڳاري

گورو ارجن ديو فرمائين ٿا تہ
”گورو کرنا گورو کرلي جوڳ:“

گورو کرنا آهي گورو سڀ ڪجهه ڪرڻ وارو آهي .
گوروءَ جي بهج کان پري ڪجهه ڪونهي . هن جي ڪم
۾ ورتلجي .

گورو صاحب جن وڌيڪ فرمائين ٿا تہ گورو سروسڪتوان ،
سرو واپسي ۽ تر آڪار آهي ، ڪل مالڪ آهي ، اکر آهي ،
بي افس آهي ، اڪت آهي . هنجو ورتل ڪرڻ لسان جي
بهج کان پري آهي .

گورو مالڪ صاحب جن جي پاڻي آهي :-
”سمند ورتل شير هر دٻڪيا لڪ وسف اُٿوڻ ڏکائي ،
گورو گوڀند، گوڀند گورو هي ، لالڪ ٻند تہ پاڻي .“
ارڻاٿا - هن شير روپي سمند کي مون وارڙي هڪ
عجيب ڳالھ ڏني تہ گورو ٻرمالو آهي ۽ ٻرمالو ئي گورو
آهي . ٻنهي ۾ ڪو نه ٻن ٻند ڪونهي .
هڪ ٻيو ايران جو مھالو فرمائي ٿو :-

”نوري حق طاهر بُرد اُندر ولي“

سنت جي اندر ٻرمالو جو پرڪاش صاف نظر اچي ٿو ،
جيڪي پنهنجي اندر جي اک کولن ٿا اهيئي ان کي ڏسي
سگهن ٿا . ڪير ، دادو ، پلٽو ۽ ٻيا ٻين سڀني سنتن جو
اھوئي ڪئن آهي .

يادري پروڊيسر چيو تہ ڪرائيسٽ تہ فرمايو آهي تہ مان
۽ مھنجو ٻٽا هڪ آھيون ، مھنجي هدايت انوسار ھلو تہ
توھين ارمالو جي بادشاھت ۾ پهچي ويندا .
حضور مھاراج جن فرمايو تہ هاڻي ان ڳالھ کي ٻئي لفظ لکاء
سان سوچيون . سمجهو تہ توهانجو ٽن سالن جو ٻار هڪڙي ڏينھن
صبح جو پنھنجن ٻارن دوستن سان گڏجي ڪھر کان دور ڪو

پادريزن ڏانهن مخاطب ٿيندي حضور جن کين چيو ته شايد
 ان ڳالهه تي وشواس ڪرڻ ٺوهان کي مشڪل لڳي پر بائيبل
 ۾ به ائين ئي چيل آهي ته ”Word made flesh“ ”شبد ئي
 شري ڌارڻ ڪيو.“ ورڊ (شبد) يا لوگاس پرمائما آهي،
 اڀائڻهار آهي. بائيبل جي پهرئين باب ۾ ان ڳالهه جي پوري
 نائيد ٿيل آهي. ٺوهان سڀني کي ان بابت خبر آهي. اهو
 ڪجهه هن طرح لکيل آهي. ”آءٌ شبد هو. شبد پرمائما
 سان گڏ هو ۽ شبد ئي پرمائما هو. سڀ ڪجهه شبد دواران
 بڻايو ويو ۽ ڪا به شيءِ ڪا به ٺهي جا شبد بنا ٺهي هجي. اهو
 شبد ئي شري ڌارڻ ڪري عيسيٰ جي روپ ۾ سنسار کي
 نجات ڏيڻ لاءِ آيو.“ مونکي اميد آهي ته الهي باري ۾
 مت پيد جي ڪا گنجائش ڪانهي.

حضور جن وڌيڪ فرمايو ته پنجاب جي هڪ مسلمان
 درويش بلي شاهه پنهنجي ڪلام ۾ چيو آهي ”مولا آدمي
 بن آيا.“ يعني پرمائما منڇ جو چولو ڌارڻ ڪري اچي ٿو.
 گورو ارڄن ڏيو بي ڌڙ ڪ فرمائين ٿا:-
 ”هرجي نام پڙيو رامداس“

مولانا روم ته اڃا به قدم اڳتي وڃن ٿا ته مرشد ۾ خدا
 ۽ پيغمبر ٻئي سمايا پيا آهن.
 شمس تبريز فرمائي ٿو ته

آن بادشاهه اعظم در بود بست مهڪم،
 پوشيده دل کي آدم - يعني ڪ برادر آمد.

ان شاهن جي شاهه پنهنجي مهل جو دروازو بلڪل ٽٽو
 بند ڪري رکيو آهي. پوءِ هو انساني جامو پهري ان دروازي
 کي کولڻ لاءِ ٺهي اچي ٿو.

۴. ستسنگ

شام جو ٻسوري المڻ اچي سڀ حضور مهراج جن جي ڪمري ۾ پهچي ويا.

حضور جن وڏي يادريءَ کي چيو ته توهين ٻڌايو ته ڪوروءَ جي ٻاري ۾ ڇا لا چاٿڻ چاهيو؟

لوحوان پٿر پٿر وچ ۾ ٿي چيو ته حضور! سڀ ڪجهه. ڇو جو ان ٻاري ۾ اسان کي پوري ڄاڻ ڪانهي.

حضور جن فرمايو ته چڱو مان توهان کي خود سنڌن جا وڃن ٻڌائيندس ته ڪوروءَ جي ٻاري ۾ هنن جا ڪهڙا واپار آهن ۽ هو ڇا لا ڇڏن.

پرويسر وشواس پرتي نوع ۾ چيو اهو ڏاڍو ٿڪ ٿيندو.

حضور جن مون کان پڇي ڪتابن جي ڪهت مان سوامي جي مهراج جن جو سار اچن پستڪ گهرائو ۽ کولي مولڪي 'راڌا سوامي' ذرا لڙ لڙ روپ ڇڪت مين، ڪورو هو به چيو چٽائي، وارو شبد پڙهڻ لاءِ چيائون. پوءِ ياد وٺڻ کي چيائون ته مان پهرين سوامي جن جي وڃڻ سان شروع ڪريان ٿو ۽ پوءِ سوامي جن جي وڃڻ جي ٿاڻيد ۾ ٻين سنڌن جا حوالا پڻ ڏيندس. سوامي جن فرمائين ٿا ته پرماتما منهنجو چولو ڏارن ڪري ڇيڙن کي سڃاڻ ڪرڻ لاءِ ڪورو ٻڌجي هن ڇڪ ۾ اچي ٿو. هو جيون کي پنهنجي لڄ گهر جي ياد ٿو ڏياري ته توهين ڪل مالڪ جو الش آهيو. پوءِ جيڪي هن تي وشواس رکڻ ٿا انهن کي هو واپس پنهنجي لڄ ڏار وٺي ٿو وڃي.

حضور جن فرمايو ته توهين ڪر نه ڪريو. سڀ
الٽظام ٿي ويندو. رات پنهنجي آهي. هيئر پل توهين
وڃي ۽ ڪلاڪ کن آرام ڪريو پوءِ ماني کائي ۸ بجي وڏي
خوشيءَ سان مون وٽ اچي سگهو ٿا.

نوجوان پريسٽر چيو ته ائين ٿاڍو سنو ٿيندو. گورو وڃي!
اها ته توهانجي وڏي ديا آهي.

نهن کانپوءِ حضور جن راءِ بهادر مناعل ۽ ان جي ساٿين
کي چيو ته توهانکي وڻي ته توهين به ڀلي اچجو.

شخص کي پاڻ ئي ڏسڻ گهرجي ته هڪي ڇا ٿو پاء بوي ؟
ڪيترو ٿو پاء بوي . پوروپ ؟ امير پڪا واسين لاء
اهو ئي ڪافي آهي ته هو مائس مڇي ، ايندن ۽ شراب کان
ڪٽارو ڪن .

برمارت جي چاهڪ کي راجسي توڙي ٽامسي کاڌن کان
بچڻ کپي . ان جو سبب پٺورو پيو آهي . مائس ڪاڻڻ سان
ماڻهو ٿو ٿئي ۽ ڪروڙي بڻجي ٿو . ٻارو ٿو ڪاڌو ماڻهو ۽
سستي ۽ آلس آڻي ٿو . سادو کاڌو ، صحيح ماڻرا ۽ ڪاڻڻ سان
ماڻهو جي ٻڏي ٿو مل رهي ٿي ، هو شائست چٽ ، چٽ ۽
ٽوٽلو رهي ٿو . هڪ ساڌڪ (جنهن دنيا مان رٽائر ڪري ،
پر مالها جي بربادي تي پنهنجو مرل متحد بڻايو آهي) کي
صرف ٻه دنيا ئي هر روز ٻن ڇهن ڪروڙ گهرجي پر جي هڪ
ٻيرو ڪري ته پاڻ وڌيڪ ملو . پرنل بيت آئڪ اپاس ۽
وڏي رڪارٽ آهي . اهو غلط خيال آهي ته گهڻو کاڌو کائڻو
ته گهڻي طاقت ايندي . حقيقت ۾ اسانجو کاڌو ضرورت کان
وڌيڪ آهي . جنهن کي پاڻ جو چڻڪو آهي اهو وري اپاسي
بڻجي سگهي ٿو .

ان وقت شام جا ۶ لڳا هئا ۽ سج اهي چڪو هو . حضور جن
ياد راس کي چيو ته توهانجو ڪهڙو پروگرام آهي . توهين
لاهور ڪڏهن ٿا وڃڻ چاهيو ؟

ٻيڙيڪ يادريءَ ورائيو ته حضور ٻيڙين ته اسانجو خيال
اڄ شام جو ئي وڃڻ جو هو پر ”گورو“ ٻايسه اڃا مولڪي
وڌيڪ ڪجهه سمجهڻو آهي . اها ڳالهه اڃان منهنجي خيال ۾
ڪاڌ وٺي آهي . پر مولڪي سڌ ڪانهي ته اسين هتي وڌيڪ
ڪنهن نرسي سگهنداسين جو جو سهائي صبح جو ۱۰ بجي
۽ هروڙ ٻيڙي آهي .

جو رچيندڙ آهي، وشدو پالڻ پوشت ڪندڙ آهي. هو سنسار
کي رزق ٿو رسائي ۽ شو يا مهيش هن سنسار جي پرلڳ ڪندڙ
يا ناس ڪندڙ آهي. اها ٿمورتي آهي جا ساري سنسار جو
چرخو هلائي رهي آهي ۽ جا هر ذري ذري ۽ ڪٺ ڪٺ
۾ ڪم ڪندي نظر اچي ٿي.

الهن ٽنهي جي مائرا ۾ گهٽ وڌائي هڪ سبب پدارتن
جا الڳ الڳ آڪار ۽ روپ بڻجي پون ٿا. اهي ٽيئي
گڻ پدارتن ۾ قيمت گهٽ ڪندا رهن ٿا. عام طور اهن ٽنهي
گڻن مان جيڪو به گڻ ڪنهن به پدارت ۾ اڌڪ مائرا ۾ ٿئي
ٿو، اهوئي ان پدارت جي خاصيت يا وڌيڪتا جو ڪارڻ
بڻجي ٿو. باقي ٻيا به گڻ پهرئين گڻ جي زير اثر رهن
ٿا ۽ اهن جو ڪو خاص اثر نٿو رهي. اهن جون خاصيتون
آهن (۱) شائتي - (۲) ڦڙڻي - (۳) سستي. جن مائهن ۾
ستو گڻ وڌا، هوندو آهي، اهي خوشمزاج، سهجھو ۽ شانت
پسند ٿيندا آهن. راجسي سپاه وارا ماڻهو چنچل هڪڙي ۽
اشانت رهندا آهن. نامسي سپاه وارا وري سست، ڍلا ڍالا
۽ ٿوري عقل وارا هوندا آهن. مون ٺوهانڪي اڳي به ٻڌايو
آهي ته اسين جهڙو ان کائون ٿا، اسانجي من جون ورتيون
به اهڙيون بڻجن ٿيون. جيڪي ماس آهاري آهن، اهنجو
سپاه به وحشي ۽ خونخوار بڻجو پوي. ساڻوڪو پوڄن شائتي،
سيتلتن، پيار ۽ ميناج پيدا ڪري ٿو. ساڻوڪو ڪاڏا آهن -
ڪڻڪ، چانور، جو، مڱن جي دال، کير، مکڻ، سايون
پاڇيون ۽ جلد هضم ٿيندڙ ميوا. ساڻوڪو پوڄن به حد کان ٻاهر
ورائڻ سان نامسڪ بڻجي پوي ٿو. ڪاڏو نه تمام گهڻو هڻڻ
گهرجي نه تمام ٿورو. ڪاڏو اهو ورتائڻ کپي جو نه قبضي
ڪري، لڪي پاري لڳي يا بي چيني پيدا ڪري. هر هڪ

ٺهري، نه ڪو ٺاسڪ يا راجڪ. نه چوان ڪي پنهنجي
کاڌي ۾ چڱي چوڪي ساوڌائي رکي ڪي. آزمائش طور شراب
۽ ماس آهار يعني گوشت، بيضا، مڇي وغيره کائڻ کان
هڪ مهينو ڪنارو ڪيو، ڏسو ته ڇا نه البير الڙ ٿئي! پر
سڀ کان گهڻي مدد ڀرون سگورو ۽ کان ملي ٿي جو پنهنجي
شهن شيرڪن کي مايا جي قبرين ۽ ڦنڊن کان بچائڻ جي
ڏيهاري پاڻ کي هموار ڪندو آهي.

پروفيسر حضور جن جا شڪرانا ۽ چيڊي چيو ته ڪاڏي
متعلق نوهالجي هدايت تمام سٺي آهي. مان به اهڙي آزمائش
ڪري ڏسندس. پر حضور سالوڪ پوڄن ڇاڪي ته سڌارو؟
حضور جن فرمايو ته سالوڪ پوڄن اهو آهي جو من کي
شالڻ، سغوشي ۽ سبتل رکي. پر مارڪ جي زاهد به وڌندڙ
سازڪ کان پيڻ ۾ ايترو ته جلد الڙ ڪري ٿو جو
پل يا بيهالائي ۽ وڇان اسالوڪ پوڄن جو ڏرو به هنجي کاڌي
۾ ملي وڃڻ ڪري هن ۾ راجڪ خيال يعني بهڃڻي وغيره ۽
ٺاسڪ ورهون ۽ ٻڙوڪ آس آدي اچي ٿيون وڃن.

پروفيسر عرض ڪيو ته ڪرپا ڪري اسان کي الهن ٺهڻي
قسمن جي پوڄن ۾ ڪهڙيون ڪهڙيون شيون شامل آهن آهي
کولي سمجهايو.

حضور جن فرمايو ته ها، مان نوهال کي کولي ٿو سمجهان.
هنن جا ٽي ڳڻا آهن. ستو، وچو ۽ ٺورو. سرشتي جي
وچا ۾ آهي مکيه انگ آهن. ستو ڳڻ سالوڪ آهتي ڪري
ٿو. وچو ڳڻ بالڻ ڀڙ ڪري ٿو ۽ ٺورو ڳڻ داس ڪري ٿو.
توهين ڏسندا ته سرشتي ۾ هر عذ آهي ٺهڻي شڪتيون
ٻيڻون ڪر ڪن. هندن شاسترن ۾ الهن ٺهڻي شڪتيا ڪي
برهما، وشو ۽ مويش ڪري سڏيو ويو آهي. پرهما سرشتي

پر مارڻ باهه ڪافي لکيو ويو آهي. توهين اهو ٻستڪ
گهري ڏيان ۽ ويچار سان پڙهو ۽ پوءِ پاڻ ئي سندس مٿي جي
سڪيان کي عيسائي ڌرم جي سڪيان سان پڙجو. ان ۾ توهانجي
سڀني سوالن جا جواب اچي ويندا.

نهن ئي نوجوان پٽ پڙيو ته اڄ ڪلهه جي زماني ۾
حضرت عيسوي جي اها سڪيا ڪيتري قدر وهڻوار ڪ ۽ عمل
جڙي آهي ته جيڪڏهن ڪير هڪ ڳلي تي چماٽ هڻي ته
ان کي ٻيو ڳلو به ورائي ڏيو ۽ جيڪڏهن ڪو ميس ڪٽي
پڇي ته اُنکي ڪوت به لاهي ڏيو. اصل ۾ انهن وچن دواران
حضرت عيسوي اسانکي ڇا ٿي سمجهائڻ چاهيو؟

دين دٻال ستگورن فرمايو ته انهن وچن دواران حضرت
عيسوي اهوئي سمجهائڻ چاهيو ٿي جو انهن جو صحيح اڪري
مطلب آهي. اڄ جي جڙ وادي دنيا کي ڀلي اها
سڪيا عجيب يا غير عملي لڳي پر هڪ سڀي جهڙا سو ۽ پراڻ ۽
جي نمائڻ پريءَ کي اها اهڙوڪ سڪيا هر سمي ۽ هر جڳ
۾ پرون، عملي ۽ صحيح لڳندي. پر سوال آهي ته منهن
ڇاڪي ٿو وڌيڪ مهتر ڏئي. هن دنيا جي موج ۽ مزن کي
ڪين پرلوڪ جي اڻ مٽي آندو کي؟

پادري پروفيسر چيو ته هڪ ٻيو به سوال پڇڻ چاهيان ٿو.
من ۾ ايندڙ ٻرن ويچارن کي ڪيئن روڪجي؟
حضرت وراڻيو ته سوال ته ڏاڍو سٺو آهي پر ان جي
جواب لاءِ ڪافي مدد سندس ڪرڻ جي ضرورت آهي.
توري ۾ ائين چئجي ته جيڪڏهن ڪنهن کي غليظ ويچار ستائين
ٿا ته انهن کي روڪڻ لاءِ سنن ويچارن جو ڌيان ڪجي.
سٺا ٻستڪ پڙهڻ ان راهه ۾ وڌي هڻي ٿا ڏين. کاڌي جو
اسانجي من تي گهرو اثر ٿئي ٿو. اسانجو پوڄن ساڻوڪو هڻڻ

ڪهڙي راءِ آهي؟

حضور جن فرمايو، ”يسوع مسيح جي زندگيءَ جي ڪهڙي
پهلوءَ جي باري ۾ منهنجي راءِ ڇاڻاڻ ٿا چاهيو؟“

پادريءَ ڇيو ته هنجي شخصيت، ۽ هنجي ڌرم بابت
توهانجي ڪهڙي راءِ آهي؟

دانا جن ورائيو ته هو اعليٰ درجي جو پيغمبر هو. هنجي
ڌرم، سسار ۾ ڪيترائي مهان پرش پيدا ڪيا آهن.

پادريءَ ڇيو ته مان اهو پڇڻ چاهيان ٿو ته هڪ ڌارمڪ
ليتا جي حيثيت ۾ هنجو ڪهڙو درجو آهي؟

حضور جن فرمايو ته مولڪي معاف ڪجو. اسانکي ڪنهنجي
نه شخصيت تي راءِ ڏيڻ نه گهرجن، خاص ڪري ڌارمڪ
ليتان جي باري ۾. ان مان لکي وري لکي سري. اهو
بهر ٿيندو ته ڌارمڪ لیتان کي عزت جي نگاه سان ڏٺو
وڃي ۽ هنجي هڪ ٻئي سان پيشت ڪري سندن ٻولڻن
جي ٻولائين کي نه ڏکرتجي.

پادريءَ ڇيو ته سٺ سٺ جي مڌالتن موجب ڪرائيسٽ
هڪ سٺ هو؟

حضور جن کيس ڇيو ته مولڪي معاف ڪجو. اهڙن بحثن
مان ڪجهه نه ورتو ڪونهي. توهن مولڪي غلط نه سمجهجو.
ان ئي پادريءَ ڇيو ته حضور پاڻ هڪڙهن ڪير حئيست
ئي ڇاڻاڻ چاهي نه پوءِ.....

حضور جن جواب ڏنو ته انکي اهڙي ڄاڻ نٿي ٿي
ڪرڻ گهرجي. توهانجي ديهواسي ڊاڪٽر جالن سٺ سٺ
لي ’دي پات آف دي ماسترس‘ ‘The Path of the Masters’
نالي هڪ ڪتاب لکيو آهي. مان انجي هڪ ڪاپي توهان
کي ڏيندس. اهو پستڪ وڻجڻ جو ڳو پستڪ آهي ۽ ان ۾

سندھ به بنا اعتبار ٿي ڪري پر ستن جي وچن تي وشواس
لڏي رکي جي پنهنجي ذاتي ايو دواران چون ٿا ته اسان
پر ماڻا کي پنهنجي اندر اکين سان ڏٺو آهي.

اٺي راء روشن اعل چيو ته حضور! مان ائين چوڻ کانسواءِ
رهي نٿو سگهان ته توهانجي سمجھائڻ جو طريقو ڪهڙو نه
عجيب آهي جو مشڪل کان مشڪل مضمون کي به توهين
سرل ۽ سلسل بڻائي ٿا ڇڏيو.

نوجوان بئريسٽر پڇيو ته حضور! توهانجي مت جي ڪهڙي
خاص خوابي آهي؟ يعني ٻين متن مخالفتن جي ڀيٽ ۾
توهانجي مارڪ چوڻ ڪهڙيون خاص وصفون آهن؟

حضور جن اتر ڏيندي فرمايو ته سٺ مت جي اها خاص
وشيشتا آهي جو اڃا ساڌڪ پنهنجي ورثي ٻاهران هٽائي
الترمڪ ڪندا آهن ۽ پنهنجي نج ڌار پهچندا آهن. پر عام
ماڻهن جي ورثي ٻاهر مڪي هوندي آهي جتي دڪ ڪليش
۽ پريشانيءَ کانسواءِ ٻيو ڪي ڪينهي. سنت چون ٿا ته
توهانجو اڀاڻ ظاهر توهانجي اندر آهي. پنهنجي زندگيءَ ۾ ئي
اندر وڃي پر ماڻا کي ڏسو. مرن ڪاپوءَ مڪتيءَ جي آسري
تي نه لڳو. جيئري ئي هنڪي پراپت ڪريو. سوچو! ته
هڪ اڻڙهيل آدمي جهڙي الف بي جي پوڄهه ڪانهي
سو موت ڪاپوءَ ۾. اي ڪيئن بڻجي سگهندو؟ زندگيءَ ۾
چور آهي اهو موت ڪاپوءَ ساڌو ڪيئن ٿي سگهندو؟ نه
مرن ڪاپوءَ مڪتيءَ جون ڳالهيون سڀ بيسود آهن.

بزرگ يادريءَ چيو ته حضور! مان ڪجهه سوال پڇي
سگهان ٿو؟

حضور جن ورائيو، ”وڏي خوشيءَ سان.“
يادريءَ چيو ته يسوع مسيح جي باري ۾ توهانجي

هڪ هن سرشتيءَ جي مڻين کي هلائي ٿو. پر ڪن ورلي
ستن مهاڻائن کانسواءِ، جنکي ان رهندو ۽ راز جي ڄاڻ
آهي، اهو پرماتما ڪنهنڪي نه ڏسڻ ۾ اچي. پر ڪرليءَ
۾ ڪا به ڪرما، ڪرنا يا ٿي سگهي. هنجي حڪم
کانسواءِ وڻ جو پن نه ڇڙي ٿو سگهي.

نوجوان پٿر پٿر چيو حضور توهانجي وڏي مهرباني.
توهين ڪيئن نه سڀني ڳالهين کي سڻي ۽ سڀني لاهولي ۾
سمجهاريو ٿا.

حضور جن فرمايو ته درخت جو هڪ هڪ پن مالڪ جي
موجودگيءَ جو اظهار ٿيو ڪري. قدرت ۾ توهانکي ڪيڏي
نه ڏسندا، ڪارڻ ڪري، ڪلا ۽ چترائي ڏسڻ ۾ اچي ٿي.
سرشتيءَ ۾ ڪيئن نه هر ڪا شيءِ باعاطي، لهر ۽ ڏاهپ سان
رهي وئي آهي. جيڪڏهن انجو ڪو رٿيدڙ نه آهي ته پوءِ
هيءَ سجاوٽ، سارو انتظام ۽ بالربيب بندوبست ڪيئن ٿو
ٿئي ۽ اها ساري سوجنا ڪٿان ٿي اچي؟ ڏرو ڏرو ان
سرنجهڙا جي سولهن ۽ وڏائيءَ جو اظهار ٿيو ڪري. پر ڄمڻ
مان اڳ ٿي چئي چڪو آهيان ته پرماتما جي پراڻيءَ جي
مارڪ ۾ اسانجي ٻڏي بکڪل محدود ۽ نج آهي ۽ ان راه
۾ رهنمائي ڪرڻ ۾ اسان ۾ آهي. ان مارڪ ۾ اسانکي
بندجي لطف جو سهارو وٺو پوي ٿو.

روحاني اڀياس دوران اسانکي اها اندوهن اک کولڻي
پري ٿي. هڏن اندر پرماتما جو روشن ٿي ٿو ته پوءِ
ٻاهر ڪٿي ڪٿي ۽ پن پن ۾ هنجو ظهور ٿئي ٿو.
ستن کي هر هر سڀ ۽ هر اسٽان تي ڏسڻ ۾ اچي ٿو. ڇا
اها حيرت پري ڳالهه ڪانهي جو دنيا ڏاکڻن، سائنسدانن
الڳيرن يا انهن جي کوجنائن تي ڪنهن به سنڪوچ يا

سال ٽيهه ٽيهه سال ڪشالا ڪڍڻا پون ٿا پوء به اسين اها
 هام ٺٽا هڻي سگهون ته اسان ان وڳيان جي مڪمل ڄاڻ
 حاصل ڪئي آهي. اسين ان ۾ پورن ريت ڪشلتا پائي ٺٽا
 سگهون. پر توهين ڏسو ويٺا ته ماڻهو آتم وڳيان جي اڀياس
 ڪرڻ بنا آتما ۽ پرماٽما کي سمجهڻ ۽ سمجهائڻ جي دعويٰ
 ٻيا ڪن خاص ڪري جڏهن هي سائنس پڻ سائنس جي
 پيٽ ۾ آئي ڪنن آهي.

پريسٽر سويڪار ڪندي چيو ته حضور! ائين نڪه آهي.

حضور مهاراج جن وڌيڪ فرمايو ته مان توهانجي ويچار لاءِ
 هڪ ٻي ڳالهه جو ذڪر ڪريان ٿو. توهين انسان جي شرير
 کي ئي ڏسو. پنڊت، پرٿوي، پاڻي، اگني، وايو ۽
 آڪاش جن مان هي شرير ٺهيو آهي سي هڪ ٻئي جا وروڌي
 آهن، ڪهڙي نه قابليت ۽ ڪاريگريءَ سان هڪ ٻئي سان
 ملي انساني شرير ۾ ڪم ڪري رهيا آهن. پاڻي باهه کي
 وسائي ڇڏي ٿو، وايو پاڻيءَ کي سڪائي ڇڏي ٿي ۽ پرٿوي
 انهن سڀني کي کائي ڇڏي ٿي. پر اهي پنڊت، اگني، جي هڪ
 ٻئي جا دشمن آهن، انساني شرير کي هلائڻ لاءِ ڪيئن نه قرب
 ۾ جڪڙيل آهن. ڇا اسانجو شرير پاڻ کان پاڻهي پيو هلي؟
 توهين ڏسندا آهيو ته موت ڪاپوءِ شرير زمين تي اڳئين
 وانگر ائين جو ائين پيو هوندو آهي پر اها وسههجي اندران
 نڪري وڃي ٿي، جنهن هڪي هلايو ڇلايو ٿي. اها
 ڪهڙي وسهه هئي جنهن شرير کي ستا ٿي بخشي، اڪه
 هلايو ڇلايو ٿي؟ توهين چوندا ته ڀڙان، پر انهن ڀڙان کي
 هلائڻ وارو ڪير آهي؟ من؟ چڱو من کي ڪير ٿو هلائي؟
 آتما؟ برابر اها آتما ئي آهي جنهن کي پرڪاش ۽ جيون ان
 شڪتيءَ جي پندار مان ملي ٿو جنهنجو از غيبي ۽ ادرشت

لڏهن ڏسي سگهندا ۽ سمجهي سگهندا جڏهن توهين صحيح رهبر ۽ رحمتا پاڻ سان کڻندا ۽ توهان وٽ گهرايل پاس پورٽ هوندو تڏهن ئي هندي آفيس ۾ بير پائي سگهندا، هندي ڌار ۾ رجي سگهندا.

لوچران بئريٽر پڇيو ته اهو سڀ قدر ئي قانون مطابق خود بخود نه ڪونه ٿي رهيو آهي؟

جواب ۾ حضور جن فرمايو ته توهين ”قدرت“ چاڪي ٿا سڏيو ۽ اڃا قانون قاعدا ڪهڙا آهن؟

بئريٽر ورائيو ته ڪهڙي ريت سورج جو ڪمر ئي آهي پر ڪاش ۽ گرمي ڏيئي ۽ چندرما جو سڀاءُ آهي رات جو سٽل چالائي ٿي هلائڻ.

حضور جن فرمايو ته ان ڳالهه جي گهراڻي ۾ وڃو، نه ائين چڙهين ڪي اها قدرتي شڪتي ڪٿان ۽ ڪهڙي طرح ملي. هي سورج ۽ چندرما ڪٿان هليا؟ هو صرف سورج گرم آهي پر چنڊ ۽ ڌرتي نه؟ سردي ۽ گرمي ڪٿان ٿيون اچن؟ سردي گرمي، پر ڪاش ۽ الڌڪار ٻڌائڻ جو ويچار ڪونهي آيو؟ ائين ويچارڻ ڪم ۾ عملي روم اختيار ڪيو؟

لوچران مدظور ڪيو ته سمجھ ۾ اچي ڳالههون منجهان ڪونديون ۽ پوڇيڻ ڏيون آهن.

توهين ئي ڏاڏا جن فرمايو ته ان ۾ الجھن جي ڪا به ڳالهه ڪانهي. اڏهن ۽ مڙهه ٻارو پيدا ٿي تڏهن ئي لڏهن جڏهن اسين آتمڪ منڊلن جي کوج ۾ هن چڙ سنسار جي سڌالتن ۾ - ٻارو ٿا ولون. ڇڏ ڇڪي ۽ جيئن آيا ائين ٻيئي لاءِ ساڳيو قانون لاڳو ٿي رهيو سگهي. آيا هي نه سائنس آهي. ۽ اها بنا ٻين سائنس وانگر بيڪٽري ٻولندي آهي. هن دنيا جي معيار ۽ وڌيڪن جي جان حاصل ڪرڻ لاءِ اسان کي وڌيڪ وڌيڪ

سال ٽيهه ٽيهه سال ڪشالا ڪڍڻا پون ٿا پوء به اسين اها
عام ٿڌا هڻي سگهون ته اسان ان وڳيان جي مڪمل جان
حاصل ڪئي آهي. اسين ان ۾ پورن ريت ڪشلتا پائي ٿا
سگهون. پر ٽوهين ڏسو ويٺا ته ماڻهو آتم وڳيان جي اڀياس
ڪرڻ بنا آتما ۽ پرماٿا کي سمجهڻ ۽ سمجهائڻ جي دعويٰ
پيا ڪن خاص ڪري جڏهن هي سائنس ۽ سائنس ٻين سائنس جي
پيٽ ۾ اٿي ڪنن آهي.

بئريسٽر سريڪار ڪندي چيو ته حضور! ائين نٿو آهي.

حضور مهاراج جن وڌيڪ فرمايو ته مان ٽوهانجي ويچار لاءِ
هڪ ٻي ڳالهه جو ذڪر ڪريان ٿو. ٽوهين انسان جي شريـ
ر کي ٽي ڏسو. پنج تس، پرٿوي، پاڻي، آگي، وايو ۽
آڪاش جن مان هي شريـر ٺهيو آهي سي هڪ ٻئي جا وروڌي
آهن، ڪهڙي نه قابليت ۽ ڪاريگريءَ سان هڪ ٻئي سان
ملي انساني شريـر ۾ ڪم ڪري رهيا آهن. پاڻي باهه کي
وسائي ڇڏي ٿو، وايو پاڻيءَ کي سڪائي ڇڏي ٿي ۽ پرٿوي
انهن سڀني کي کائي ڇڏي ٿي. پر اهي پنج ئي تس، جي هڪ
ٻئي جا دشمن آهن، انساني شريـر کي هلائڻ لاءِ ڪيئن نه قرب
۾ جڪڙيل آهن. ڇا اسانجو شريـر پاڻ کان پاڻيهي پيو هلي؟
ٽوهين ڏسندا آهيو ته موهن ڪالپوءِ شريـر زمين تي اڳئين
وانگر ائين جو ائين پيو هوندو آهي پر اها وسٽوهنجي اندران
نڪري وڃي ٿي، جنهن هڪي هلايو ڇلايو ٿي. اها
ڪهڙي وسٽوهنجي جنهن شريـر کي ستا ٿي بخشي، اُڪي
هلايو ڇلايو ٿي؟ ٽوهين چوندا ته ٻران، پر اُهن ٻران کي
هلائڻ وارو ڪير آهي؟ من؟ ڇڱو من کي ڪير ٿو هلائي؟
آتما؟ برابر اها آتما ئي آهي جنهن کي پر ڪاش ۽ جيون ان
شڪتيءَ جي پندار مان ملي ٿو جنهنجو از غيبي ۽ اد رشت

لڏهن ڏسي سگهندا ۽ سمجهي سگهندا جڏهن توهين صحيح رهيو ۽ رهنما پاڻ سان کڻندا ۽ توهان وٽ گهرايل پاس پورٽ هوندو لڏهن ئي هڪڙي آفيس ۾ پير پائي سگهندا، هڪڙي ڌار ۾ وڃي سگهندا.

لڏجوان بئريسٽر ٻڌيو ته اهو سڀ قدر ئي قانون مطابق خود بخود نه ڪونه ٿي رهيو آهي؟

جواب ۾ حضور جن فرمايو ته توهين ”قدرت“ چاڪي لا سڏيو ۽ انجا قانون قاعدا ڪهڙا آهن؟

بئريسٽر ورائيو ته ڪهڙي ريت سورج جو ڪمر ٿي آهي برڪاش ۽ گرمي ڏيئي ۽ چندرما جو سڀاءُ آهي رات جو سيٽل چالائي ٿي.

حضور جن فرمايو ته ان ڳالهه جي گهرائي ۾ وڃو، ته انهن ڇڙ شين کي اها قدر ئي ڪندي ڪٿان ۽ ڪهڙي طرح ملي. هي سورج ۽ چندرما ڪيئن ٿيا؟ ڇو صرف سورج گرم آهي پر چنڊ ۽ ڌرتي نه؟ سردي ۽ گرمي ڪٿان ٿيون اچن؟ سردي گرمي، برڪاش ۽ اليڪٽرڪ ٻڌائڻ ڇو ويچار ڪندي آيو؟ انهن ويچارن ڪمڻ عملي روپ اختيار ڪيو؟

لڏجوان مدظور ڪيو ته سمجھ ۾ آهي ڳالههون منجهان ٿينديون ۽ ٻيو ڪجهه به ناهي.

توهن ئي ڏاڏا جن فرمايو ته ان ۾ الجھن جي ڪا به ڳالهه ڪانهي. انهن ۽ موتهارو بيدا ئي لڏهن ٿو لٽي جڏهن اسين آئوڪ مڊلر جي کوج ۾ هن ڇڙ سسٽم جي سڌائين ۽ سهارو ٿا وٺون. ڇڙ ڪم ۽ چيٽن آيا انهن پٺڻي لاءِ ساڳرو ڌنئون لاڳو ٿي نٿو سگهي. آيا هي به سائنس آهي ۽ اها ڪي به سائنس وانگر ڪٿي بوليدي آهي. هن دنيا جي حسابي وڳيان جي خان حاصل ڪرڻ لاءِ اسان کي وڻ، واڻ،

سڀ ڪم نروگهن پيو هلي. هر روز سڄ پنهجي مقرر وقت تي اُڀردي کان اُڀري سارو ڏينهن دنيا کي پرڪاش ڏيئي شام جو پنهجو ڪم سندر چندرما کي سپرد ڪري پاڻ کي اولهه ۾ ڇپائي ڇڏي ٿو. ان کانپوءِ جڳ مڳ تارا ٺلهي ڳڻن کي روشن ڪن ٿا. ڌرتي پنهجي مهور تي ڪيئن نه بيٺي گهمي جيئن سڄ جو پرڪاش ڌرتيءَ جي هر حصي تي پوي. ڌرا ڏسو ته سهين ته ڪيئن بيشمار تارا ۽ گرھ پنهجي مقرر ٺيل رهن تي هلي رهيا آهن، پنهجي مارڪن کان هڪ لڳ به هيڏانهن هوڏانهن لڌا ٿين ۽ نه وري ڪڏهن پاڻ ۾ ٽڪرجن ٿا. پر توهين ڪيترائي دفعا ٻڌندا آهيو ته زمين ڪاڏيون ۽ آسٽير جيڪي قابل انجنيئر بلڪل هوشيار ۽ سان هلائين ٿا، اهي به پاڻ ۾ ٽڪرن ٿا، پر توهان ڪڏهن به ڪو ٿارو پئي سان ٽڪرندو ڏٺو آهي؟

ڏسو ڌرتيءَ کي سرسبز ۽ هريو پريو بڻائڻ لاءِ آڪاش ڪيئن نه پاڻي برساتي ٿو. ڪهڙي طرح ڪڪر ڏورانهن سمنڊن تان پاڻي آڻين ٿا ۽ موسومي هوائون ڪيئن نه انهن کي چوڌاري کڻي وڃن ٿيون. لڏيون ۽ جهوپٽا ڪيئن ٿا زمين کي رائج ڏين. ڪيئن ساڳ سبز يون ۽ عمدا مڇوا ٿا پيدا ٿين. ڌرتيءَ ڪيئن پنهجي سيني مان زمين ۽ سندر، سڳند ۽ سرهاڻ پريل گل ڦل پيدا ڪري ٿي! اهو سڀ لسان جي ٻڌيءَ کي چڪر ۾ وجهيو ڇڏي. هي سنسار جو وشال ڪارخانو ڪهڙو نه آهي ۽ اعليٰ آهي ۽ انجي هر ڪا مشين ڪيئن نه لير الوسار ۽ صحيح ڀاڱن سان پنهجو ڪم بيٺي ڪري! پوءِ ڪيئن چئي سگهيو ته اهو سارو ڪاروبار ڪنهن انجنيئر بنا هلي رهيو آهي؟ نه، بچا! ائين ڪونهي. اڄو به انجنيئر آهي، پر توهين ان مهان انجنيئر جي اها ڪار ڪڍاري

یہی اعلیٰ، کبیر صاحب فرماتے ہیں :-

[illegible]

هن ڄڻ سسار ۾ هنن استول اکين سان اسن عرف استول
ون ۽ ڄڻ ڇڪت ڪي ٿي ڏسي سڳيون ٿا. هنن اکين سان
مالا ٻا روحاني نظارا ڏسي ٿا سڳوڻن. سڀ کان اول
اڪ پيدا ڪرايو جنهن سان ٻر مالا ڪي ڏسي سڳوڻي.
مالا من ٻڌي ۽ ڇو مضمون ڪولهي. اسان سڀني کي اهر
ڪڏهن ڪڏهن ايو. اهو آهي. هن ڄڻ سسار جون مڪي
لهيون - مڇو ۽ - سڄاڻ ۾ - االج ٻڌي صحيح رهنمائي
ٿي ڪري سگهي. ڪيترائي ٻرا اسن بي اختيار چولدا
هيون ۽ هي ڳاڙهه - االج - مڇو ۽ ٻڌي کان پري آهي.
ما ۽ ٻر مالا ڇو مضمون اهڙو ٻار ڪو ۽ پڇيڻو آهي جو
سڀني ٻڌي اڪي - مڇو ۽ لاءِ بلڪل اسرڻ آهي.

پر هيءَ ٻُله ۾ ساڌارڻ ٻڌي ۽ واري ماڻهو ڪي به سمجه ۾
چي سگهي ٿي ته هيءَ وصال رجاءِ، سوچ، چنڊو ما،
سارا، پرڻي، ٻيڙ، سمنڊ ۽ هي سارو سهار ٻنهنجو پاڻ
ڪنهن پٽا آهر. ڪارڻ ۽ ڪارڻ جي اصولن تي هلندڙ هن
لها ۾ ڪنهن به ڪارڻ بنا ڪوبه ڪارڻ ٿي نٿو سگهي.
پر ڪارڻ به ڪو نه ڪو ڪرڻا آهي. سرشتيءَ جي هن
عجب ڪارڻي ڏانهن نه ٻاهر ۾ ڪٽڙي نه ٿيڻ ۽ رٿائي
نٿي ڪنهن سان اندرون بي انتها مشينون ٻنهنجو ڪم سر انجام
ڏيڻ ۾ ڪن. سڀ ڪا شي ان ڪارڻي جي سيالي سڃاڻڪ
جي ٻاهر قاعدن ۽ قانونن اوسار ڪنهن نه ٻنهنجو ڪم پٽي
ڪري. ڪڏهن به ڪنهن به ڪو نه ٿي. هن
واري لها ڪي علانڻ واري اُن الاهي آواز جي حڪم اوسار

جڏسي دوت دوت دڌماڪن، بن مڻي پيدا ٿي ڏا .
 انهي ٿي مٿي ست ساڌن، لب ٿڪ لڻا پي ڏا .
 ٺاهين وه جوڪ گيان مدرائت، به گت اڙ پڌا .
 جو ڪوئي چين لينه به مارڪ، ڪارج هو گيا چيدا .
 مرشد ست گگن گورو لکيا، ٿن من ڪين اُسيدا .
 عاشق بهار اڌر لڪ پايا، هو گيا ڏيڏم ڏيدا .

يعني مون پرماتما کي اکين سان ڏٺو آهي . ٻيا سڀ صرف
 ٻڌيون ٻڌايل ڳالهيون ٿا ڪن . جڏهن ڪار، ڪروڌ، لوپ،
 لالچ وغيره کي جيتير لڏهن منهنجو من وس ۾ اچي ويو . منهنجي
 اندر انحد شبد گولجار ڪرڻ لڳو ۽ مون اندر اهو امرت
 رس پيٽو . نيسري تل ۾ بهڄڻ سان مونکي پورو وشواس
 ٿي ويو . اشت دل ڪمڊ ۾ بهڄڻ سان مون برهمالڊ جي
 مالڪ جو درشن ڪيو . جهڙي ريت ڪير مان گيه ٿڏهن
 لڪري سگهي ٿو جڏهن بهرين اُنکي چمائي ڏڌ ڪجي ۽
 وري ڏڌ کي ولوڙي مڪڙ چانجي، اهڙيءَ ريت مون
 صحيح ساڌن دواران پياري پرماتما جي هٿان امرت جو
 پيالو پيٽو . اهڙي اوستا پوک، گيان يا مدرائن جي ساڌن
 اُڀرائڻ سان پراپت ٿئي ٿئي . اها گتِي نه انهن سڀني کان
 پياري آهي . جڏهن مون پنهنجو ٿن من ۽ روح پوري ڪورو
 ڪي سمپورڻ روپ سان ارڀي ڇڏيو ٿڏهن ٿي مون پنهنجي
 پرڀتم کي اندر سمڪ ڏٺو . جنهن به پياري هن مارڪ کي
 ڄاڻو، ۽ اُن ئي هلي اندر اهو پراپت ڪيو، تنهن پنهنجو
 ڪارج پورو ڪيو، پنهنجو جمر سٿلو ڪيو .

حضور مهاراج جن وڌيڪ فرمايو ته سچ نه اهو آهي ته
 جيڪي پرماتما جي هستيءَ ۾ شڪا آڻين ٿا انهن ڪڏهن به
 صحيح ڀنگ سان ۽ پوري جاءِ تي اُنجي ڪوچ ٿي ڪانه

هو لڙڪ ڪري ٿا سگهن، ڪي اهو ئي ٿا ٻڌائي سگهن ته
 عي دليا ڪيئن ٻڌائي وڃي، چوڻائي وڃي، هن دنيا ۾ ٻارون
 ڇو آهن يا اها ڪٿان آيون؟ جيڪڏهن توهين صرف پنهنجي
 عدل ٻڌي ٿي پاڻيندا ته پرمالما جي مڃي ڪيان حاصل
 ڪرڻ ۾ ڪڏهن به ڪامياب ڪم ٿيندا. ٻڌي ۽ واپار کان
 پري دور به مارڪ آهي جنهن تي هلي، اوجيرون منزلون طوع
 ڪري اسين مالڪ ڇو ڪيان پراپت ڪري سگهون ٿا.

عضو هن وڏيڪ فرمايو ته هيءَ سرشتي، آتما، پرمالما،
 ڪرم جو قانون، چوراسيءَ جو چڪر، جهر مرڻ، موسم کان
 پوءِ جو جيون ۽ ٻيا ڪيترا روحاني راز، اهي سڀ اهڙيون
 ٻالهيون آهن جن لاءِ هڪ دفعو منش کي ستن مهالن عي
 وچن ۽ گواهيءَ تي وشواس ڪرڻو ٿي پوندو. وار جي ڪل
 لاهڻ مان ڪر لاپ ڪونه ٿيندو. منش کي پنهنجو ذاتي
 ابد ۽ ڪيان پراپت ڪرڻ گهرجي ۽ ان کي حاصل ڪرڻ جو
 ساڌن پٺ آهي. توهين پنهنجي اندرهن اک، آتما جي
 اک کوليو. اسانجي اندر اهڙي اک آهي ۽ اها کولي
 سگهجي ٿي. گورو نالڪ صاحب فرمائين ٿا:

”نالڪ سي اڳڙيان بي هن جني دستو مان پرين.“

اهي اکيون ٻيون آهن جن مان پرين پسي سگهجي ٿو.
 سڀني ستن ڇو اهڙي ڪم آهي ته هن پنهنجن اکين مان
 مالڪ جو درشن ڪيو آهي. دادو صاحب جن فرمائين ٿا:

”دادو دٻڪا دٻدا سب ڪوئي ڪهه ٿيندا.“

عوا حرس اندر بس ڪندا، لب به دل ٻيا سڏا.

الند ناد کڻن ڪڙ ڪر جا، لب رس ڪايا آميدا.

سڪن سُن سَرمه مڃن مڃن، آتما اچر عثيدا.

اشت ڪنول دل درڪ مڃن درشن پاما خڏ ٻڌندا.

جو اهو ئي سرجههار آهي. هي سنسار سھاري بنا ۽ نر آڌار
ڏولهي پر اهو ماءُ اکر، اپار، بي الت ۽ اپيد آهي ۽ ان
جو بار اسين پائي نٿا سگھون.

ٻڌي ۽ ترڪ شڪتي لاندريون دنارن پرايت ڪيل آيون
جو سار آهي يا توهين ائين چئي سگھو ٿا ته اهي ڪرمن
۽ پوروئين جو نتيجو آهن. ٻڌي صرف اسانجي دليوي
ڪمن ڪارين ۾ رهنمائيءَ لاءِ آهي پر انھو دائرو
محدود آهي. پوءِ اسانجي ٻڌي روحاني ڳالهين ۾ ڪهڙو
ٿي ڪم ڏيئي سگھي، جي ھنجي ٻھج کان پري آهن.

حضور مهاراج جن وڌيڪ فرمايو ته هن محدود ٻڌيءَ سان
پرلڪش سنسار جون ڪيتريون ڳالهيون اسين سمجهي نٿا
سگھون. پوءِ لاندريون کان پري جي دنيا جي ڳالھ ئي ڪهڙي؟
سمجهو ته ڪو بار پنهنجي ماءُ کان ٿو پڇي ته امان! مان
ڄاڻس ڪيئن؟ جيتوڻيڪ ماءُ کي ان جو جواب اچي ٿو پر
اهو بار جي سمجهه ۾ ايندو؟ هوءَ مشڪي چويس ٿي ته
مون ٿو ڪي هڪ ڳالهه بدوش مائيءَ کان ٽڪو ڏيئي خرڻ ڪيو.
تنهن ئي نوجوان پريسٽر چيو، حضور! وڳيان ۽ مدش
جي ٻڌي نه رڌا وڌا ڪرڻ ڪري ڏيکاريا آهن.

حضور جن ورائيو ته مان ان کان لالڪار ڪونه ٿو ڪريان
پر وڳيان ۽ مدش جي ٻڌيءَ صرف پنهنجي دائري ۾ ئي
ڪم ڪيو آهي. وڳيان، ٻڌي ۽ ترڪ وڌيڪ ۾ وڌيڪ
الومان لڳائي سگھن ٿا، جي ڪڏهن صحيح ثابت ٿين ٿا ته
ڪڏهن غلط. پر جڏهن اسين هن سنسار جي هلائڻ واري
جي رهسپور رازن کي پنهنجي ٻڌيءَ دواران سمجهڻ جي
ڪوشش ڪندا آهيون ته اسانجي نتيجن جي غلط هئڻ جو
امڪان باق وڌيڪ ٿو رهي. سائنسدان سنسار جي آد ۽ الت

ڪيو. ايران جي مسلمان درويشن ۽ چين جي مهاڻائن به
الدرائن آليون هو ساڳوئي ورثن ڪيو آهي جيتوڻيڪ هن
کي هندو شاسترن جو ذرو به ڏرو نه ڳيان ڪونه هو. هو لکي
سڪرت يا هندستان جي ڪا بهي ٻولي ڄاڻندا هئا ۽
لکي هنن ڪڏهن ڪڏهن هندو سبب مهاڻا جو درشن
ڪيو هو. ستگورو ڏکڻا ڏيڻا وقت الدرائن روحاني سفر
چون خاص خاص لڏايلون، مختصر طور سمجهائي او. جيڪي
شش الدر وڃن ٿا اهي ان مارڪ جون سڀ ڳالهيون ڏوي
پرڙي پيهدي ستگورو ۽ ڪي وستار سان ٻڌائين ٿا ۽ سڀني
شهن جو اهو ورثن بلڪل ساڳيو ٿيندو آهي. پر اهي الدر
جا راز سڀني الدر سان ٻڌندا آهن ۽ ٻين کان گهٽ رکندا
آهن. الدر جا آلمڪ اهو اهڙائي ٿوس، حيثيت ٻڌا ۽ سڀا
آهن جهڙي هيءَ ٻاهرين جڙ ڏيا.

اٽلي پٿر پٿر ڇڏو نه حضور! سچ پچ ٻڌا ٿا آهي ٻا
ٻالن ٻولن انسانن سان صرف مذاق ڪئي وائي آهي. ٻڌا ٿا
جي ضرورت ٿي ٻلا ڪهڙي آهي؟ اسان جو ڪاڏو هن کان سواءِ
نٿو هلي سگهي ڇا؟

حضور جن جواب ڏنو ته مان ٻڌيس ۽ اڃا ڳالهه ڪري
آيو آهيان ته ڪي ڳالهيون اسانجي ٻڌي ۽ جي بهج کان پري
آهن ۽ اسين انهن کي بهت مباحثي يا لڙڪ ڊواران ثابت ٿا
ڪري سگهون. اهڙي طرح ٻڌا ٿا اسانجي ٻڌي، من ۽
الدرين جي ٻهچ کان پري آهي. وڌيڪ ڄاڻا رشي مٺي،
گريس ۽ روم جا ٻڌا ٿا، چين جا مهاڻا، عربستان ۽
پرشيا جا درويشن هن آتما ۽ ٻڌا ٿا جي باري ۾ ولڪبالڪ
ڪرڻ ڪئي آهي ۽ اڌ آلمڪ ڄاڻ ٻين ڪئي آهي، انهن سڀني
جو اهو ئي ساڳو ڪم آهي ته ٻڌا ٿا آهي ۽ هن سرشتيءَ

انهن مهاڻائن تي، جيڪي اندر ويا آهن ۽ جن پنهنجي اندرين اکين سان ڪجهه ڏٺو آهي ۽ اڻيو ڪيو آهي، ڀروسو ۽ وشواس لٿو اچي نه پوءِ هو خود اندر وڃي هنن ڳالهين جي سچائي معلوم ڪري سگهي ٿو. مان توهان کي هڪ ٻي ڳالهه به ٻڌايان ٿو. سنسڪرت ورط مالا جا اُتيتاليهه اکر هيٺين ڇهن چڪرن جي ڪملن جي اُتيتاليهه پنڪڙين مان لکتا آهن. ائين ئي لکي نه پارت جي رشتن مٿين آهي اکر اٺان تي ڪيا آهن ۽ انڪري. ٽي سنسڪرت کي ڏيو وائي ڪوٺجي ٿو. انهن چڪرن کي ٻار ڪرڻ وارن مسلمان فقيرن پڻ ان حقيقت جي تائيد ڪئي آهي. ان ڳالهه جي سچائي تذڪرات ال غوثيا مان پڻ معلوم ڪري سگهجي ٿي، جنهن ۾ هڪ مشهور و معروف مسلمان مهاڻا پنهنجي اڻيون جو ذڪر ڪيو آهي: اهو ائين چو آهي، اها نه ان جي رچيندڙ کي سڏ، پر هر ڪو اندر پروس ڪندڙ اڀياسِي ائين ئي چوي ٿو ته اها حقيقت آهي. پادري پروفيسر حيرت وچان چيو ته اها ته عجيب ڳالهه چئبي.

حضور جن فرمايو ته پرماتما جي سرشتي ۾ ان کان به ڪئين وڌيڪ حيرت انگيز ڳالهيون آهن.

لوجران بئريسٽر پڇيو ته حضور، ڇا اهو پرم نه ڪونهي يا من گهڙت يا خيالي ڳالهيون نه ڪونهن ڇاڪاڻ ته ماڻهو اهوئي ڪجهه اندر ڏسي ٿو جهڪي کيس ٻڌائجي ٿو ته اندر آهي.

حضور جن ورائيو ته بيشڪ ائين چئجي ها جيڪڏهن اهو اڻيو هڪ يا ٻن ماڻهن جو هجي ها. پر جيڪي پيارا اندر ويا آهي چاهي الڳ الڳ ديشن ۽ ڌرمن جا هئا، الڳ الڳ وقتن ۾ آيا، انهن سڀني اندر ۾ ساڳيو اڻيو پرايڻ

ڪرڻ مٿل اسانجا وڃار ساڳيا ڪرڻ. هوندا آهن جهڙا
 ثالث وائاروڻ ۾. منس جي ٻڌي عمر ۽ من جي ورتن الوار
 بدلتندي رهي ٿي. ٻالوڻ ۾ ٻڌي عروالي واري ٻڌي کان
 علصدي هوندي آهي، ساڳي ريت عربي ۾ ٻڌي
 شاعرو ڪاري واري ٻڌي کان لرائي هوندي آهي. اها
 هميشه بڻي بدلتجي. جنهن ٻڌي جو پيمانو هميشه پيو
 بدلتجي، پوءِ ان ٻڌي جو ڪٿڙو وشواس ڪجي!

ندين ٿي لوجوان بڻرستڙ ٻڌو نه حضور! ان جي معنيٰ
 نه بحث مباحثو ڪرڻ آيا جو ڪم ڪولهي؟
 مهاراج جن فرمايو ته، اهو اسانجي دماغ جو ڪم آهي.
 اسانجو دماغ صرف آهي ڳالهيون سمجهي سگهي ٿو جيڪي
 اسانجي اندر بس دوارن پروڙي سگهجن ٿيون. پر ان اکر
 ۽ انگن کي پروڙڻ دماغ جي دائري کان ٻاهر آهي. پر مالو
 ۽ ان جي لپلا کي نه صرف آيا ٿي سمجهي سگهي ٿي. آيا
 پنهنجي شڪعي دوارن ٻڌي هي مدد ڪا سو اه ٿسي ۽
 چالي سگهي ٿي.

”هي نه ڏاڍيون اچوڻ ٻڌون ڳالهيون آهن.“

بڻرستڙ لکندڙ ۾ چيو.
 حضور جن فرمايو ته اسانجي ٻڌي جي پهچ کان پري
 ڳوٺيئي لوڪيون ڳالهيون آهن. اهو ڪو صرف اهي بيان
 وشواس ڪرائي نٿو ڪن ٿا. هي اسانکي انهن مهالائن ٿي
 اندران اکين سان ڏسي سگهجي ٿو. اهو ڪيائين برابر
 وشواس ناهي جن پنهنجي اندر حوالي ٻائي اکر ڪيائين برابر
 ڪيو ته پوءِ لکڻي ڪرڻ جو صرف اهو ئي طريقو آهي
 اسين پنهنجي اکين سان اندر وڃي ڏسون. پر مالو اهڙو
 سا جو ٻڌائي اهو نه من ڇڏي نٿو سگهان پر جهيٺ

ٻٽريستڙ چيو ته ان جو مطلب اهو ٿيو ته ڪنهنڪي ان سوال جي جواب جي ڄاڻ ڪانهي.

حضور جن فرمايو ته ائين ڪونهي، مگر انهن سڀني ڳالهين ۾ ڪو نه ڪو راز رکيل آهي. ڪن حقيقتن جي بهت ۽ ترڪ دواران نه، مگر ذاتي انيودواران ئي ڄاڻ حاصل ڪري سگهي آهي. انهيءَ ڏس ۾ انساني ٻڌي ۽ چترائي زياده مدد نٿيون ڪن، ڇو جو انهنجو دائرو بلڪل محدود آهي انهن کي ڇڏي اسان کي اندروني لست جو سهارو وٺڻو پوندو، آتما جي ان اک کي کولڻو پوندو، ڄا ان سوکير ۽ چيستن پرماتما کي ڏسي سگهي ۽ ان اک کي کولڻ لاءِ اسان کي پورن ستڪوروءَ جي مدد ۽ سهائتا جي ضرورت پوي ٿي.

”پوءِ پرماتما اسان کي ٻڌي ڇو ڏئي؟“

اوجوان ٻٽريستڙ سوال پڇيو.

جواب ۾ حضور جن فرمايو ته دايا جا ڪم ڪاريون ڪرڻ لاءِ هن اسان کي ٻڌي بردان ڪئي. ان کان مٿي ٻڌي ڪم ٿئي ڏئي. دراصل اسانجي ٻڌي آهي ڇا؟ هن ڇڙ سنسار ۾، اسانجي ڇڙ اندر ٻن دواران پراپت ڪيل تجربن جي نچوڙ يا سار کي ٻڌي ٿو ڇڏجي. الڳ الڳ ماڻهن جي ٻڌي الڳ الڳ ٿيندي آهي. آس پاس جو وائاورڻ، زندگيءَ جون حالتون، تعليم وغيره انهن سڀني جو منش جي ٻڌي بڻائڻ ۾ وڏو هٿ آهي. نتيجو اهو آهي ته هرڪو پنهنجي پنهنجي نموني ۾ سوچي ٿو.

هڪ امريڪن جي سوچڻ جو ڍنگ، هڪ انڊينڪن حبشيءَ جي سوچڻ کان نرالو رهي ٿو. هڪ الگريز ۽ هڪ جرمن جا ويچار انهن کي الڳ الڳ نتيجن تي پهچائين ٿا. چينائيءَ جا دليل پنهنجا آهن ته روسيءَ جا پنهنجا. ڪار

برمالا پنهنجي دها سان اهڙيون شڪليون ٻڌان ڪيون
هجن، جو ڪرامتون ڏيکاري سگهي ۽ جنهن پنهنجي اندر
ڪرائيس ۽ ميريءَ جو روشن ڪيو هجي ۽ عيسائي ڏور
الوسار کيس دکشا ملي هجي.

حضور جن فرمايو، ”سڪ، ساڌو ۽ سست، اهي سست سست
۾ روحاني ڊگريون آهن جهڙي طرح وديا جون بي. اي،
ايم. اي ۽ پي. ايڇ ڊي. ڊگريون گهندون آهن. مون
روحاني هن کان اڳ نه ٻڌايو ته اڪن کان هڪ شير جا
جه جه ڪر آهن ۽ جه اڪن کان مٿي. جيڪو هيلين جهن
چڪرن تي طئي ڪري تنهنڪي ڀورڻ پوئي چئبو آهي ۽
جيڪو مٿي سهرس دل ڪنول لائين وڃي تنهنڪي سڪ يا
شيوڪ چئبو آهي. پر هر جي داس لائين ويندڙ کي پر هر
گيالي يا پر ڪيشور ۽ پاربرع لائين جنهنجي رسائي آهي
تنهنڪي ساڌو چئبو آهي. انهيءَ کان مٿي سست لوڪ لائين
ويندڙ کي سست سڏبو آهي ۽ انهيءَ کان به مٿي جنهن اناميءَ
لائين رسائي حاصل ڪئي آهي تنهنڪي پر هر سست سڏبو
آهي. انهيءَ آخرين مٿان مان سست جيون کي واپس وٺي
وڃڻ لاءِ هن ماست لوڪ ۾ ايندا آهن.“

لوجران پريستري پيو ته حضور! برمالا اهڙن بيجهن
مبدلن ۽ چڪرن کي ٻڌائي ڇو؟ دراصل نه هن هيءَ دنيا
ئي جو ٻڌائي ڇا هونري دک درد ۽ شرڪ ستاڻ سان
پري پئي آهي؟

حضور جن معفي فرمايو ته ان سوال جو وڏو جواب
مان هڪ پراچين سست جي اکرن ۾ دهرائان ٿو، ”انهيءَ کان
پوءِ جنهن اها سرشتي ٻڌائي آهي. جڏهن مالڪ وڃڻا ڪئي
تڏهن مان هن سان گڏ ڪو نه هوس.“

مان هندستان جي هر سماج ۾ ويو آهيان پر مونکي رسائيءَ وارن آئنائون تمام ٿوريون مليون آهن.

حضور جن وڌيڪ فرمايو، ”ساڌو اهو آهي جنهن پنج وڪار - ڪار، ڪروڙ، لوپ، موهه ۽ اهڪار تي وڃي پالي آهي، پنهنجي من کي وس ۾ ڪيو آهي ۽ جو سهنس دل ڪڍول، برهم ۽ پارا برهم کي پار ڪري ست لوڪ پهتو آهي.“ جهڙي طرح پاڻي ۽ جي بوند سمند ۾ سماجن ڪاپوءَ بوند لٽي رهي مگر سمند جو ئي روپ اختيار ڪري ٿي، اهڙي طرح مالڪ روپي سمند ۾ گسروءَ جي آئما ملي پنهنجي هستي ڪڍائي ڇڏي ٿي ۽ پرماتما سان ملي پرماتما ئي بڻجي پوي ٿي. ظاهري طور گورو ساڌارن منهن ڏسڻ ۾ اچي ٿو پر اندر هنجي حيثيت ۽ رطبي جو اندازو ٿئي نٿو لڳائي سگهجي. جيڪي اندر وڃن ٿا اهي ئي اهو ڄاڻي سگهن ٿا. مولانا دهر صاحب فرمائين ٿا ته اهي پرماتما جا پيارا پتر آهن ۽ پرماتما کين اهڙي شڪطي بخشي آهي جو قضا جو نير واپس موڙي سگهن ٿا. گورو ارچن ديو جن فرمائين ٿا ته سنتن جي شڪتي اپار آهي. هو جيڪي چاهين سو ڪري سگهن ٿا. پلا اهڙا سنت جي ڌرم ٿاين وڃن ٿا بلڪ وڌيڪ، درست ائين ٿيندو ته جيڪي ڌرم ٿاين کان اچن ٿا تن جي نوهين ڪهڙي مهما ڪري سگهندا؟

نوجوان پادريءَ پڇيو ته حضور! جنهنکي انگريزيءَ ۾ Saint سڏين ٿا تنهنکي ئي نوهين سنت ٿا سڏيو؟ حضور جن فرمايو ته پهرين نوهين ٻڌايو ته نوهين ”سنت“ ڪنهنکي سڏيندا آهيو؟

پادريءَ وڙايو ته اسين ان کي سڏين ٿا آهيون جنهن ساڌو ڪري الوڪ شڪتيون حاصل ڪيون هجن يا جنهنکي

ٻئي! انهن ٻنهي ڀائرن کي چڙهي آهي ۽ سڄي ٺار
کي ڀڳڻو جو چڙهي آندو آهي ۽ چڙهي ڀڳ ٿيو پيو.
آهي ۽ آءُ ٺوڏاڻڪي پوري ٺوڏو ۽ چي ٺوڏ ڪرڻ کي.

ٺو منڪلات اڃا آهي ۽ نه ٿيا ۽ اٽڪ ٻڙ ڪاڻن جا ٺوڏو
آهي. ٻوڙي، وٺائي، سڙي، آٺي، وٺائي، ٻوڙي،
ٺيڪ، ٺيڪندي، ٺيڪ ٺيڪ ٺيڪ، ٺيڪ ٺيڪ ٺيڪ.
۽ سڄي ٺوڏو کي ڪٿي ڪٿي؟ آهي ۽ ڪو ڪو آهي
نه ٻيڪا ڪو سڄي ٺوڏو ۽ چي ٺوڏ ڪرڻ کي ڪٿي ڪٿي
ٺو. ڪٿي ڪٿي ڪٿي ۽ ڪو ٻيڪا ڪرڻ کي ڪٿي ڪٿي
ٺيڪ، ڪو ٺيڪ ڪو ٺيڪ ڪو ٺيڪ آهي ۽ آهي ۽ ٺوڏا ٺيڪ
وٺو ٺيڪا جي ٺوڏا ڪري. ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا
ٺيڪا آهي ٺو ٺيڪا سڄي ٺوڏي ۽ ٺوڏو ٺيڪا ٺيڪا
ڪرائيندو. اڃا ڪٿي ٺيڪا ٺيڪا، ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا
ٺيڪا آهي ٺو ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا
ٺيڪا آهي.

اڃا ٺوڏو ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا
ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا
ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا
ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا
ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا
ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا

ٺوڏو ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا
ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا
ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا
ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا
ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا
ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا ٺيڪا

گورو نالڪ صاحب فرمائين ٿا :-
 ”نن من کوجي نو نام پائي .“

يعني الهيءَ نام کي پائڻ لاءِ پنهنجي تن ۽ من جي
 کوج ڪرڻي پوي ٿي . شمس تبراز جو مسلمانن ۾ وڏو ڪمائيءَ
 وارو فقير ٿيو آهي ، انهيءَ نام جو ذڪر ڪندي فرمائي ٿو
 ته هر وقت پنهنجي ڪمن ۾ هڪ مٿر آواز آڪاش منڊل مان
 ٻڌڻ ۾ اچي ٿو . ڪنهن ورلي وڏاڳيءَ کانسواءِ انهيءَ کي
 ڪير ٻڌي نٿو سگهي .

پيشڪ ڪو قسمت وارو الهيءَ نام کي ٻڌي ٿو پر اهو
 نام سڀني جي اندر موجود آهي ، پوءِ هو چور هجي يا ڊاڪو .
 الهيءَ الاهي آواز کي اسين الهيءَ ڪري نٿا ٻڌي سگهون
 ڇو جو اسانجي اکين جي پويان ٻيو ڪپاٽ لڳل آهن . جي
 خوش قسمتيءَ سان ڪو پورو سنت ستگورو ملي وڃي ته پوءِ
 اندر جا ڪن ۽ اکيون کلي سگهن ٿيون ۽ الهيءَ نام کي ڏسي
 ۽ ٻڌي سگهجي ٿو . جي سڀني متن ۽ مذهبن جا پوئلڳ
 الهيءَ نام جي کوج ڪن ته پوءِ سڀئي مذهبي جهڳٽا ۽
 واد واد ختم ٿي سگهن ٿا .

هيترا مذهبي جهڳٽا ۽ متعبد ڇو ٿا ٿين ؟ صرف اڳيان
 ۽ سوارت جي ڪارڻ . جڏهن به ڪو سنت مهاڻا اچي ٿو
 ته هو انهيءَ اصلي نام جو آپديش ڪري ٿو . هو ڪنهن به
 ڌرم يا مذهب کي اپرا نٿو ڪري پر هنجي وڃڻ کاپوءِ
 اسين دنيا جا ماڻهو پاڻکي مختلف متن متالترن ۾ ڦاسائي ٿا
 ڇڏيون . پيغمبر محمد صاحب هڪ هو ، قرآن شريف هڪ
 آهي پر مسلمانن ۾ اڄ ٻاهتر فرقا آهن . گورو نالڪ صاحب ڪا
 سڪ ڌرم جي استاپنا ڪانه ڪئي پر اڄ سڪن ۾ پاويو فرقا
 آهن . سنتن جي سکيا نه لهايت سرل آهي . هو چون ٿا ته

برويسر ٻڌو ته حضور! 'نام' توهين ڇا ڪي ٿا چئو؟
 حضور جن وراڻيو ته 'نام' جي اڪري معنيٰ آهي نالو،
 يا برمانا جو ڪو ٻوٽو نالو. پر ستن جو نام لکڻ، پڙهڻ
 يا ٻولڻ وارو يعني ورتائڪ نام ناهي. انهن جو نام انگريزيءَ
 ۾، پارسيءَ ۾، سنسڪرت ۾ يا ٻي ڪنهن به ٻاشا ۾ نه لکي
 سگهجي ٿو نه زبان سان اُچو بيان ڪري سگهجي ٿو. اُچو
 ڪنهن به ٻوليءَ سان واسطو ڪونهي. اُچو لفظن ۾ اُچار ٿي
 نٿو سگهي، لکي زبان اُچو ورتي ڪري سگهي ٿي.
 جيڪڏهن برمانا جو نام ڪنهن هڪ ديش جي ٻوليءَ ۾،
 يا ڪنهن هڪ قوم يا ذات جي ٻوليءَ ۾ هجي ها ته پوءِ اها
 نه جيڪر ائين ديش ۽ قوم سان وڏي بي الصافي ٿئي
 ها. برمانا جو نام نه سڀني لاءِ هڪ ئي آهي ۽ سڀني لاءِ
 سمان آهي. اهو نه لکڻ ۾ اچي سگهي ٿو ۽ لکي زبان سان
 اُچو بيان ڪري سگهجي ٿو.

ان نام کي روشن مٿس ”آدائش وائي“، ويدن، نادر
 ۽ اڻپندن الڪي اڏگيمد ڪري ورتي هڪيو آهي. مسلمان ٿيڻ
 الڪي نڌائي آسماني يا سلطان ال اذڪر ڪري ڪوليو آهي.
 ڪورو نائڪ صاحب الهيءَ کي نبد، هڪم، ڪيرون ۽ ائين
 لفظن سان سڏيو آهي. بائيبل ۾ الهيءَ نام جو word يا Logos
 ڪري ذڪر ڪيو وڃي آهي.

الهيءَ نام هيءَ سڀ رچنا ٻڌائي ۽ الهيءَ جي مهاري
 هي سڀ ڪم هلي رهيو آهي. ڪورو نائڪ صاحب جن
 فرمائين ٿا:-

”نبدي ڌرتي نبدي آڪاس،

نبدي نبد ٻيا پرڪاس.“

نالي ڪورو لفظ ڪڏهن سرشتيءَ کي ٻڌائي سگهي ٿو ڇا؟

پرمائما ڪونه مليو آهي. راوڻ نه رڳو وڏو ودوان هو بلڪه چئن ويدن جو ٽيڪا ڪار پندت پڻ هو. هنجي ويدن تي ڪيل ٽيڪا سروسريشت مڃي ويندي هئي. پر هندو اخلاق ڪهڙو هو؟ توهان سڀني کي سڌ آهي ته ڀارت جي هر ڳوٺ ۽ شهر ۾ هر سال سندس پتلو ڇو جلايو ويندو آهي؟ پرمائما گرنتين پوئين ۾ ڪونهي. هو نه توهانجي اندر آهي. گرنتن ۾ نه صرف هنجي مهما آهي. ڪيول ڏيهه ڌاري گورو ٽي هڪي حاصل ڪرڻ جو مارڪ ڏيکاري سگهي ٿو. ڪهن ڪامل مرشد يا پورڻ گورو جي کوچ ڪريو ۽ هڪان اندر وڃڻ جو پيد وٺو. ڇڏهن توهين اکين جي پويان نيسري دل ۾ پهچندا ته ڏسندا ته ستگورو توهان جي انتظار ۾ بيٺو آهي. ان کان پوءِ هو سڌيو توهان سان الڳ سنگ رهندو، ڪڏهن به توهانجو ساٿ ڪونه ڇڏيندو.

حضور مهاراج جن وڌيڪ فرمايو ته توهين ڀلي يورپ وڃو، اميرڪا، آفريڪا يا ڪهن ٻئي ديش وڃو، ستگورو هروقت ۽ هر هنڌ توهان سان الڳ سنگ آهي. توهين پنهنجي ڪمري ۾ در بند ڪري ويهي رهو، ستگورو کي ياد ڪريو، هو توهان جي سامهون اچي پرگهت ٿيندو. توهين کائڻس ڪو به سوال پڇو، هو الجواب ڏيندو. هو هر مصيبت ۾ توهانجي مدد ڪندو، هر ڪشت ۽ ڪندائي ۾ مهل توهانجي رهنمائي ڪندو. جهنگل ۾، ٻهاڙن ۾، سمنڊن ۾، بيابانن ۾ هو توهانجي رکيا ۽ حفاظت ڪندو. پڳتي ۾ جو اهو ٽي سڄو مارڪ آهي، باقي ٻيو سڀ مايا جو پساو آهي. ڪن ڀل لاءِ تڏي دل سان سوچيو ته هن سنسار ۾ ڪهڙي دولت ڪٿي ڪرڻ يوگي آهي؟ اها صرف لار جي پوڄي آهي. ڇا هن دنيا ۾ اوڙي پراوڪ ۾ اسانجي سهائتا ڪري ٿي.

ڌرمي لکري، استري، پتن، ڏيئرن، ماءُ، پيءُ ۽ ٻين
رشتيدارن دوستن ۽ سسار جي ڄڻ ۽ چيئن پڌارتن ۾ چٽي
پيئي آهي. جڏهن اهو پيار سڀني طرفن کان هٽي ڪيل
ستڪورو ۽ لاء ڪيندم ٿئي ٿو ته پوءِ ان ۾ ڪيتري طاقت
۽ شڪتي اچي ٿي ۽ اهو ڪهڙا ڪرڻا ڪري سگهي ٿو
ان جو اندازو به لڳائي نٿو سگهجي.

پروفيسر پيڙهو، ”خود ڪورو ۽ لاء اهڙو پيار ڪمڻ ٿو
آڻين ڪري سگهجي؟“

ڊاڪٽر ورائٽو، ”مان خوش ٿيو آهيان جو توهان هي
سوال پڇيو آهي. سڄو پيار ۽ پکڙي ڇا آهي؟ ڪورو ارڻ ڏيو
هن شبد ۾ ان جو جواب ڏين ٿا. ”ستڪورو وڃن ڪماو ٿا
سڃاڻه واپار.“ يعني ستڪورو جيڪو به حڪم ڏين ٿا،
الھو اٿل وشراس سان پالن ڪرڻ آهي ستڪورو ۽ سان سڄو
پيار ڪرڻ. ستڪورو حڪم ڏئي ٿو ته شراب ڪباب کان ڪٺارو
ڪريو ۽ ليڪ پاڪ جيون گهاريو. ڪنھن به ڏن پڌار
چروي نه ڪريو. ڪام ڪروڻي کي لڳايو ۽ وشي وڪارن مان
هن کي هٽائي اندر روحاني منڊلن جي چڙهائي ڪري مالڪ
جي محل ۾ پهچو، اهو آهي انساني زندگيءَ جو صحيح مقصد.
ستڪورو ۽ سان پيار ڪرڻ آهي ڳوٺا آبائڻهار سان پيار ڪرڻ.
ستڪورو ۽ جي پيار کي مڪمل ڪريو. ستڪورو ۽ پرماتما جي
پيار ۾ پريورڱ آهي ۽ جيڪڏهن اسين ستڪورو ۽ سان پيار
ڪنداسين ته اسين پرماتما جي پيار سان پاڻمرادو پريور ٿي
وينداسين. پرماتما ۾ ٿين ٿيڻ جو اهو ئي مارڪ آهي. ستڪورو
۽ سان پيار ڪرڻ آهي پريور پراپتيءَ جو پهريون ڏاڪو.

اڄ تائين ڪنھن به ڪرل پوڙهيون پڙهيون سان يا ٿيرڪ
لڪيا پيڻ سان يا ڪنڪا آدي ٿين جي اڻان ڪرڻ سان

۽ راجا ٻڌي جو گورو هو پر زندگي ۾ وڃي ۽ جو ڪم ڪندو رهيو ۽ ماڻهن جون جتيون مرمم ڪندي پنهنجي روزي ڪڍندو رهيو. سنم نامديو ڪهڙو چري پنهنجو گذر ڪندو رهيو. گورو ناليڪ جن کيتي ڪئي. منهنجا ستگورو بابا جمل سنگهه جن فوج ۾ ڪم ڪندا هئا ۽ رٽائر ڪري معمولي پيشن ٿي گذر ڪري سنگهه جي شيوا ڪندا رهيا. مالڪ جو پيارو ڀڳت هميشه حق حلال جي ڪمائيءَ جي روٽي کائيندو ۽ جو غلط طريقن سان ڪم ايل روٽي من کي ملجن ٿي ڪري ۽ اڀياس ۾ وڏي رڪاوٽ ٿي وڃي.

”اهو انسان ڪهڙو نه خوش نصيب آهي جنهن کي پاڳ ڪنهن اهڙي سنم سان ملائي ٿو! هو اسانجي سار سنڀال لهي ٿو ۽ اسانجي زندگيءَ جي واڳ ڏور سنڀالي ٿو. پوءِ هنڪان وڌيڪ ٻيو ڪير اسانجو عزيز، پيارو، متر ۽ سهارو ٿي سگهي ٿو؟ انڪري ئي گورو ارڃن ڏيو پوڄا ۽ پيار جو بهريون اسٽان گوروءَ کي ڏنو آهي. پر گورو پنهنجي پوڄا لغو ڪرائي ۽ نڪي هن کي اسانجي پيار جي ضرورت آهي. سندس پيار پورن ريمت مالڪ سان لڳل آهي ۽ هو اهائي سکيا ڏئي ٿو ته توهين به مالڪ سان پيار ڪريو. پوءِ ٻيلا گوروءَ سان پيار ڪرڻ جو ضروري آهي؟ صرف الهيءَ لاءِ نه اسانجو پيار سڀني طرفن کان هتي پرمارم جي طرف لڳي وڃي.“

جڏهن ڪنهن نالڪيءَ جو پاڻي جو ڪيترن ئي سوراخن ۽ لٺ رستي وهي ويندو هجي، ان جا ٻيا سڀ لٺ ۽ سوراخ بند ڪري ڇڪڙهن صرف هڪ ئي لٺ کان اهو پاڻي وهائي ٿو ته ان ۾ ڪيڏو نه زور ٿو ٿئي. اهڙي ساڳيءَ ريمت اسانجي آتما جي ڌارا اکين، ڪنن، نڪ ۽ ٻين دوارن

ڪرڻ ڇوڏو آهي ۽ مان ڪورو آهيان . هو ته ڇوڏو آهي
۽ اوهين ملڪي پنهنجو پاڻ، معر، اسٽال، ٽيڪر يا شيوڪ
ڪري سمجهو پر پنهنجو چوڻ مڃو ۽ پنهنجي اندر هلاو .
انهن اندر ويندا ته پوءِ ٿي ڏسندا ته ڪورو جو اصلي
روپ ڇا آهي ۽ هو ڪهڙي حيثيت جو صاحب آهي . پوءِ
جيڪي اوهانکي وڻي ٿين ڪيس سڏيو . اڄ تائين ڪنهن به
سند اها دعويٰ ڪانه ڪئي آهي ته هو ڪورو آهي . سند
سدائين پاڻکي شيوڪ ۽ داس چولدا آهن . ڪورو ٺاڪ ۽
ڪور صاحب هوندو . پاڻکي داس چوايو .

ڪورو ڪنهنجي به ڪوڙي قبول نٿو ڪري . جي وٺي
او ته هو ڪورو ڪنهن آهي هو منگرو آهي . ڪورو دانا ٻڌي
بشميل ڪرڻ اچي ٿو ۽ نه منگرو ٻڌي . هڪ ٺهالڻ او
اچي . اوڙو ڪورو پگهر جو پڙهيو ڪري پنهنجو چوڻ لڙو ته
ڪندو آهي . هو سند مڙوري ڪري، وڻج واپار ٺاڪي ٻڌي
ڪندو . پر ٻين جي ڏان جو سهارو ڪنهن وٺندو ۽ ٺڪي ٻين تي
پوءِ ٻڌي رهندو . اوهين سندن جي چوڻ جو الھاس پڙهي
ڏسو . ڪيس صاحب جي شين پر راجاڻن ۽ مهاراجاڻن به
هئا، ان هوندي به ٺڪي پر هڪ شريب ڪوريءَ جو ڪم
ڪندو رهيو . سندس گهر پر صرف ٻه مڇرون هيون جي سندس
گهر پر جيڪي ماڻهو مهاراجاڻن ايندا هئا انهن کي ڏاندو هڻو
۽ ٻار ۽ سندس ارڙا رت ٿي سهندا هئا . سندس گهر پر ٺاڏي
هي هئي . ڪور ۽ هندي عني ۽ اهو به ساڻن کي ڏيئي
پڏيندو هو ۽ ٻار منڊر ۽ پگڙن تي گذارو ڪندا هئا . ڪيس
صاحب جي چوڻ هي اها تصوير ڪيس صاحب جي يعني
ماڻي لوليءَ جي هڪ ڪم مان ملي ٿي .

”رو داس وڏي ڪمائي وارو سند هو . هو راڻي ميران

پورو ڪري ٿو، چاهي هنجو شيوڪ پنهنجو فرض ٻاهي يا نه، ان ڳالهه جو هو ذرو به خيال نه ڪري. اها پريٽ لڏهن اچي ٿي جڏهن شيوڪ پنهنجي اندر وڃي ستگورو ۽ جي ڪاريءَ کي ڏسي ٿو. مون اهڙيون ڪيتريون ستنگياڻيون ڏٺيون آهن جن موت جي ڏينهن پنهنجي ٻارن جو موٽ ڇڏي ڏنر ۽ آهنگي ٿي ڏيڻ کان به انڪار ڪيو. جيڪڏهن ڪنهنجي سس سندس ٻار کڻي کيس گود ۾ ڏسو ته هن وٺڻ کان انڪار ڪندي چيو ته مان پاڻ هينئر ستگورن جي گود ۾ آهيان ۽ منهنجو هينئر سنسار ۾ ڪوبه موٽ ڪونه رهيو آهي.

ڪلڙ لنگل ۾ سرهنسنگهه نالي هڪ ستنگي هو. وڏيءَ عمر ۾ هنکي ٻار ڄاوا هئا ۽ هنجو ٻارن ۾ ايترو نه موٽ هوندو هو جو سندس ٻار دوست کيس چيڙا ٿيندا هئا ته موت وقت سندس گردن هنجي اولاد جي ٻالهن ۾ هوندو ۽ پير جمڊوئن جي هٿن ۾. پر جڏهن هنجو سنسار مان ڪوچ ڪرڻ جو وقت آيو ته ڪجهه ڏينهن اڳ ئي هنکي اندر ۾ اهڙو نه رس ۽ آندڻ اچڻ لڳو جو ٻارن کي ڊيڄارڻ لاءِ هن هڪ لٽ کڻي پاسي ۾ رکي ۽ کين ڊيڄارڻ جي خيال کان چوڻ لڳو ته جيڪو به منهنجي ويجهو ايندو انکي ماري ڇڏيندس! نام سڀ سنساري لڳل لاڳاپن کان نرموٽ ٿو ٻڌائي ۽ هردي جون مڙهي غلاظتون ڪڍي ٿو ڇڏي. شش جي موت وقت ستگورو هنجو سڀني طرفن کان ڏيان هٿائي اندر ۾ لڳائي ٿو.

پروفيسر پڇيو ته حضور گورو جو عمل به ڏاڍو مشڪل ڪيئن آهي؟

مهارج جن وراڻيو ته ها، اهو سچ آهي. گورو ڪڏهن

جڏهنجي ڀائو روشن ۽ آسن ڪڍڻا ۽ ڀاپ ڪمارون ٿا، اهو
 ۽ اسان کي ڏوڪر ٿو ڏئي. جيڪڏهن موم جي سمي ڪه
 اسانجي مدد ٿو ڪري ۽ ڏوراءِ هي ڊوڙار ۽ اسان سان ڪا
 ٿو هلي ۽ اهو صرف ڪورو ٿي آهي. موم ڪالو ۽ ٻيو ڪو
 اسانجي سهائتا نه ڪري سگهي. جيڪڏهن سرشت ٻارن
 ڪري ٻيو ڪي ستڪورو ملي وڃي ۽ هو ٽائيس نام دان
 وٺي ٻيهر ٻيڙ سان ڪمائي ڪندو ۽ ٻيو هڪ آهي ۽ موم
 جي سم ۽ ستڪورو اچي پرڳهت ٿيندو ۽ کيس ٻاڻ سان وٺي
 ويندو. ٻيءَ حالت ۾ ان ڳوڙي ۽ ڄمڻو موم اچي وٺي وڃن.
 جيڪڏهن موم جي اٻار ڪشت وٺي، ڪورو سهائتا نه
 ڪري ۽ اهڙي ڪورو ڌار ڌار ڪرڻ مان فائدو ٿي ڪهڙو؟
 لڪاڻ ۽ ٻڙا ڇي هن ٺاهڪ ڳوڙي ۽ ٻي سهائتا ۽ دلداري
 ۽ اهي ڪورو ۽ ٻي شين وٺي ٻولي آهي. جيڪڏهن
 ڪورو کان اڃا مدد نه ملي ۽ اهڙي ڪورو ۽ کي ٻيڙان ٿي
 ٻيڙان. لڏوڪري ڪامل مرشد کي ٻولي ۽ ڏاڍي ساوڌائي
 ورتل ٿي ٿي. موم ٻي سم ٻيڙان لڪرڻ مهل ڏاڍي ٻڙا
 مٽوس ٿيندي آهي. ٻي مٽسڪي ۽ کي موم جي وٺي
 جڏهن ڪامل مرشد روشن ٿئي ٿو تڏهن هڪجي موشيءَ جي حد ٿي
 ٿي رهي، اهڙي موشي مٽوس ٿو ڪري ۽ ٻيڙي
 ڏاڍي ٻي ۽ ٻي.

آئي بادري پروفسر چيو ته سمجهو ته شيوڪ اندر به
لوفي هڪڙي آهي ته پوءِ به سگورو هن وقت موت جي
سمي اندر؟

حضور ۾ فرمايو، ”سرور“ جو ۸۰ ڪوروڙ جي معي
لي آهي ۽ ٻيا ۹۰. شش ڪي فارم ڏهه وٽه سگهو رها
ڏيوار ۽ ٽان تي هوار ڪري ٿو. هو پنهنجو واعدو سرور

پڄندا ته مون گوروءَ جو ذڪر پهرين ڪيو، پر ماڻا جو پوءِ سو چو؟ اهو سوال سڀاويڪ آهي. سڀني سندن مهاڻائن، پيرن پيغمبرن جن پرمارڻ جي ڪرڇ ڪئي ۽ جيڪي اندر ويا آهن انهن جو ڪٿن آهي ته پر ماڻا اسانجي اندر آهي پر گوروءَ جي ڪرپا بنا هن کي ڪير به ڏسي نٿو سگهي. هو سڌو اسانجي الڳ سنگ آهي، اسانجي اندر آهي، پر توهان سڀني کي سڌ آهي ته هنجي اندر موجود هوندي به اسانجي ڪهڙي دردشا آهي. جڏهن گوروءَ سان ميلاپ ٿيو ۽ هن جڳتي ڏلي ته پوءِ ئي اسانکي پر ماڻا جو ساڪيات روشن ٿيو. پنهنجي مهاڻا ڪنهنجي چڻبي؟ سنگت ۾ ڪيترن ئي چيو ته بيشڪ، گوروءَ جي. ان ستم جو ورلن ڪير صاحب جن پنهنجي ئي ڀاڱ سان ڏٺو آهي:

”گورو گوپند دونؤ ڪڙي ڪاڪي لاڳئن پايه،

بلهاري گورو آپڪي جن گوپند ديو دکايه.“

حقيقت ۾ هن سڌالٽ کي ڪنهن وڏي ترڪ جي ضرورت ڪانهي ڇو جو مالڪ جي اندر هئڻ جي باوجود اسان سرڳن ۽ ترڪن ۾ ڏکا پئي کاڌا ۽ بار بار ڪيڙن ماکوڙن، پنن ۽ پکين جي جونين ۾ پئي آياسين. ڪڏهن اسان ڳاهه يا وڻ ٿي جيم ورتو ته ڪڏهن ڪيڙي ماکوڙي، نانگ يا سهي جي چوڻ ورتي. ڪنهن به اسانجي مدد لاءِ هٿ ڪين ڏکهيڙيو. پر جڏهن اسانکي ستگورو مليو ته هن اسانکي دوزخ جي آڱ کان بچائي ورتو ۽ مالڪ جي مهل ۾ وٺي ويو.

موت جي وقت اسانکي ڪير ٿو سامه ڏئي؟ ان ڪهڙيءَ اسانکي پنهنجا رشتيدار، متر، ماءُ پيءُ، ڀائر پيٽرون، پاڙيسري ۽ ڀروھس به ڇڏي ٿا ڏين بلڪه هي اسانجو سر-ر-

مان ٻنهي آيا ڪي ٻيٽه ڪريان؟ نه مان هنن کي لانگ
جو زهر پيٽا ڪين ڏيندس. مان هن سان سهمت بلڪل ڪونه
هوس پر هن هوليڪي اهڙي ڏک پوئي لهوئي ۽ منٿ ۽ ليڙاري
ڪئي جو مان هنجي مرضيءَ خلاف ڪجهه ڪين ڪري
سگهيس. ايتري ۾ ڀائي شادي جهوش ٿي ڪري آيو ۽
شايد مري وڃي.

جڏهن اسين ڪافي پري وهجي وياسين ته حضور جن
اڃاڪه پٺيان لهاريو ۽ اسان کي گهرايل ڏسي ٻنهي جو گهوڙو
ورائي آئي آيا جتي اسين ڀائيءَ شاديءَ جي شرار کي
گهيري پيٽا هئاسين.

حضور جن کي هيءَ ساري گهٽيا جو درد ناليف ٻڌي ڏاڍو
ڏک آيو ۽ اسان کي حڪم ڏنائون ته ڀائي شاديءَ کي گهوڙي
ٿي ڇاڙهي سرسي اسپتال ۾ کڻي هلو. پر اهو ممڪن ڪونه
هو ڇو جو اسان ٻن جڻن جي جهلڻ جي باوجود ڀائي شاديءَ
جو شرار گهوڙي تي اُڪي ٿي سگهيو. الحڪري ٻيٽ ۾
هڪ چادر وڇائي کيس ان تي لٽايو-سين. حضور جن فرمايو
ته ڏسو ڪٿي لهر جو وڻ آهي؟ چولدا آهن ته لهر جا ٻن
لانگ جي زهر لاهڻ لاءِ ڏاڍا ڪارڪر ٿيندا آهن. پر ڪٿي
نه وڻ جو لاهڻ ليشان ڪونه هو. پرمان هڪ ننڍي پوئي کي
ڏسي حضور جن هڪ ماڻهوءَ کي موڪليو ته ان مان هڪ
ٺاري ڇمي کڻي اچ. ٺاري وٺي اها گهاٽ ٿي ٿمرا ٺهندي
حضور جن فرمايو ته ٻڌو اٿم ته هن ريت ٺاري ٿمراڻا سان
زهر لهي ويندو آهي. پر اسان سمجهي ڇانو ٿي ته زهر لغو
ڪيئن ٿي! انڪل ڏهن منٽن کانپوءِ ڀائي شادي جهوش ۾
آيو پرمان ته جيڪر ائين چوان ته هن ۾ وري جان آئي ۽
جو هر قرب قرب مري چڪو هو. هنجو سارو جسر ٺهن
کان چوٽيءَ لاهڻ ڪارو ٿي وڃي ۽ عام ماڻهو چولدا آهن ته

ڏيکاري ته مون ڳالهه جو سلسلو جاري رکندي چيو ته سنت
 ڪڏهن ڪڏهن ٻين قسمن جا چمتو ڪار به ڏيکاريندا آهن پر بلڪل
 خاص موقعن تي ۽ ڪن خاص ڪارڻن ڪري. ساڳئي وقت پوري
 ساوڌائي رکي ويندي آهي جيئن اها ڳالهه واشگاف نه ٿئي. مان
 توهان کي اهڙي هڪ پنهنجي اکين ڏٺي واردات ٻڌايان ٿو.
 هڪ دفعي حضور مهراج جن پنهنجي سڪندر پور وارين
 ٻنين کان سرسي اچي رهيا هئا جتان کين بياس وچ لاء ريل
 ۾ چڙهڻو هو. پاڻ گهوڙي تي سوار هئا ۽ ميان شادي
 (حضور جن جو مسلمان شيوڪ) مان ۽ ٻه ٻيا ستسنگي پيدل
 حضور جن جي پوئين پٽي هلياسين. ان ايراضي ۾ تمام
 زهريلا نانگ ٿيندا آهن ۽ انهن ڏينهن ۾ ڪي ٻڪا رستا
 ڪونه هئا، اڪري اسين پوکيل ٻنين مان هلي رهيا هئاسين.
 پاڻي شاديءَ اوچتو وٺي رڙ ڪئي ته مولڪي ڪپر نانگ
 کائي وڌو آهي. نانگ اُٿي ٿي ويندو هو ۽ اسان ان کي
 ماري وڌو. چوڻدا آهن ته ڪپر ڪار بهر نانگ وانگر موٽار
 ٿيندو آهي، اڄو زهر هڪدم چڙهي ويندو آهي. ان علائقي
 جي ماڻهن جي هڪ عام ڪهاوس آهي ته ڪپر پنهنجي ڪڪيل
 کي چوندو آهي، ”جنهن پاسي مان ويندو آهيان انهيءَ پاسي
 نه ڪرج، ٻئي پاسي ڪرج.“

پاڻي شاديءَ جو رنگ هڪدم بدلتجي ويو. هو هلي
 به لڳي سگهيو. حضور جن اسان کان ٿورو اڳڀرو هئا ۽ جيئن
 مان هنن کي اها واردات ٻڌائڻ لاء پئي ويس ته پاڻي شاديءَ
 درد ڀرئي آواز ۾ التجا ڪئي ته مهرباني ڪري حضور جن
 کي نه ٻڌائج.

”ڇو ڪين؟ مولڪي ته کين ٻڌائڻ ئي ڪئي.“
 ”مون چيو، ”ٻنهن کانسواءِ ان ۾ هرج ٿي ڪهڙو آهي؟“
 پاڻي شاديءَ چيو ته ڇا صرف اهو ئي اندراندو آهي جو

دټنگ رور ۾ جهونڻا کاليندي گذاري رهيو هو ته هڪ معزز ماڻهو کيس ڪلهي تي ٽوڪي هڻي، اچي ڇاڳاپو. هو چوند ڪاهي ڇو ٿيون ميمبر هو.

هن ڀڄس، ”تون ئي سرپرست ڪپور آهين؟“
”جي ها،“ سرپرست ورائيو.

هن ڀڄيو، ”ڇا ٺهندو پتا ڪپور ٿلا ۾ سيشن جڳ آهي؟“
سرپرست چيو، ”جي ها.“

گڏهن ئي هن ٻڌائو ته ٺهندو پتا ۽ مان ٻئي هر ڪلاسي هئاسين. منهنجي ڪن يادگيري ڏيارج ۽ ڇٽاء ته حالڪ ۲۰ سال گذري ويا آهن جو اسين پاڻ ۾ گڏيا به ڪونه آهيون پر منهنجي دل ۾ هن لاء اڄ به اهڙي سمان ۽ سبهه آهي جهڙو مولڪي سندن لاء ڪاليج جي ڏينهن ۾ هو. ڪڏهن مان ضرور اچي ساڻس گڏيس. تون منهنجو نالو ڄاڻو ڇاهيندين. هي منهنجو اڻڊراس ڪارڊ آهي، (ان ئي نالو لکيل هو راء اهاڊر ..... ڊوڪٽر، ڊپٽي انسپيڪٽر جنرل آف پوليس) تون چواند ۾ بهرڻون لهر آڻو آهين. مان هينئر ئي وڃي ٿو ٺهندو مٿريءَ جو آرڊر ڪڍان. اسين ٽوڪي روم ۾ رڳون ٿا. سٺا ائين ٿيندو جو جلدي روهتڪ وڃي ٽوڪريءَ تي چڙهه. ڇو ته ڪڏهن ڪڏهن ڪي ڪلاڪ اڳواٽ ٽوڪريءَ تي چڙهڻ ڪري نه وڌو فرق پئجي ويندو آهي. (سچ ڀڄ ايتي هلي ائين ٿيو) سٽورن اهو سڀ انتظام ڪيئن ڪندو؟ ڇاچ ڪرڻ سان سرپرست کي پتو نه هن پيري ٻڌو ته مسلمانن کي ڪٿڻ بجاء صرف ٻن مسلمانن کي مٿر ڪرڻ جو فيصلو ڪيو ۽ ائين جيڪا ٿيڻ جڳهه ايتي اها ٿورڙي سٺاڻي هندوءَ کي ڏني وئي.

جڏهن برونيسر ان ساري ورنامو ۾ ٽهري دلچسپي

سمجهيو. هن سمجهو ته امبالي وڃڻ سان وقت، شڪتي ۽ بيماري جو اجايو زيان ٿيندو پر مون کيس مقرر ڏينهن تي اوڏاهن اماڻيو.

اٽڪل ۱۲۵ کن اميدوار هئا جنکي ۲۵ - ۲۵ جي ٽولمن ۾ چولڊ سميت ۽ الدر گهرايو. منهنجو پٽ پهرين ٽوليءَ ۾ ويو ۽ قدرت سان پهرين قطار ۾ پهرين نمبر وڃي بيٺو. چولڊ سميت جي پريزېڊنٽ مسٽر هملٽن هارڊلج هن جي درخواست پڙهي کيس چيو ته تون ڪاليج ۾ ٽينس ٽيم جو ڪپٽن ۽ هاسٽل ۾ پرفيڪٽ (Prefect) رهيو آهين. پر اهي ٻئي ڳالهين لکي هن لکي ۽ ۾ ڪهڙي ڪم اينديون؟ اهو سوال اهڙي نفرت پرائي ۽ چڙ ڏياريندڙ نوع ۾ پڇيائين جو منهنجي پٽ کي ڪروڊ اچي ويو. هنکي سمجهه ۾ نٿي آيو ته اهڙي طبعي ڀريل سوال جو ڪهڙو جواب ڏئي؟ هو رکيو ۽ ناداليءَ ڀريو جواب اڃا ڏيڻ تي هو ته چولڊ ڪاميٽيءَ جي هڪ ٻئي ميمبر چيو ته ان مان ته پاڻ ظاهر آهي ته وڌيڪار ٿي جيئن ۾ به هنکي ڪم ڪرڻ جو ڏانءُ هو ۽ اڳوان ٻڌڻ جي يوگيتا.

ايتري ۾ منهنجي چوڪري به هوش سنڀاليو ۽ جواب ڏنائين ته جناب، ان مان ظاهر آهي ته مان سنڪهرش ڪري جاڳان ۽ آسانيءَ سان هار مڃڻ وارو ڪين آهيان. هڪ وڪيل ۾ انهن ٻنهي گڻن جو هٿ ٺاهيس لازمي آهي. ”پر توکي وڪالت جو نه تمام ٿورو آزمودو آهي،“ پريزېڊنٽ چيو ۽ ان سان گڏ انٽرويو ختم ٿي. هو ٻاهر لڪيو ۽ گهر وڃڻ لاءِ پهرين گاڏيءَ کي پڪڙڻ لاءِ اسٽيشن ڏانهن ويو ٿي ته هڪجي دوست جنهن وقت رات جو ٽڪيو هو، کيس زوريءَ وڃايو ۽ چيو ته نتيجو ٻڌي ٻوڙ وڃڻ. هو اهي ڏکيون گهڙيون

پرويسر چيو ته توھن جيڪو نه ٻڌائي سگهو، ٻڌايو.
مون چيو ته ڏاڍو چڱو. مان توهان کي هڪ ئي گهٽيا به ٻڌايان
ٿر. منهنجو ٻست جيڪو جلندڙ ۾ وڪالت ڪندو هو،
تيهن پنجاٺ سرڪار کي پوليس اراسٽر (سرڪاري
وڪيل) جي نوڪريءَ لاءِ درخواست ڪئي. اهڙيون ڪل
ٻنڌڻي جاڙون خالي همون جن مان ٽي مسلمانن کي ڏنڊون هيون
۽ هڪ ڪنهن سڪ اميدوار کي يعني هندو وڪيل لاءِ. باقي
صرف هڪ جڳهه ئي هئي ۽ ان هڪڙي جاءِ لاءِ ٿر ٻ
چاليهه اميدوار هئا. انهن مان هڪ لاءِ ته پراس جي گولڊ
جي سٽارڻ هئي ۽ ٻئي هڪ کي وري هاءِ ڪورٽ جي
چيف جسٽس جي پوري بستي هئي. انگري منهنجي ٻست
کي اهو وشواس ٿي ويو ته سندس چولڊڻ جي ڏکاڻا
ٿي ڪانهي. خاص ڪري انهيءَ ڪارڻ، ۽ ڇو جو ٻن سالن
جو لئون وڪيل هو. تنهنڪري هن چولڊ ڪاميٽيءَ جي
اڳيان پيش ٿيڻ جو خيال ئي لاهي ڇڏيو. مير الياس اسين
آرٽور جو ڏاڍي آهاسين ۽ اڌر ڏينهن چولڊ هئي.

جڏهن اسين حضور هن کان موڪلائڻ واپسين ته سردار
ٻيگٽ سنگهه وڪيل، جنهن سان گڏ منهنجو ٻست جلندڙ ۾
وڪالت ڪندو هو، تيهن مهاراج جن مان چولڊ جو ذڪر ڪيو.
منهنجو ٻست حضور جن جي ساڄي پاسي لڪل ويجهو بيٺو هو.
حضور جن منهنجو ساڄو هٿ هڃي ڪلهي تي رکيو ۽ فرمايو،
”ٻيا! اسان جي تڏهر کي هٿ ٿڌ واري شڪتي اسان کان ڪا اڻڄي
خفت آهي. وڃي تڏهر کي آراءِ.“ ٻاهر نڪرڻ سان ئي
مون ڪيس وڌايو ڏٺو ۽ چيو ته ٻيا تون چولڊ جي وٽين. پر
ٻار ڏهه ٻار ئي ٿيندا آهن سو هن حضور جن جو اشارو ڪن

انهيءَ عمر ۾ ڪير ٿو الهن ڳالهين جي پراڻو ڪري! ٻئي
ڏينهن لام دان هوءَ منهنجي اهڙو ڏيري جي ڪنهن سٽسنگي
رشتيدار وٽ هئي. ناشتي کائڻ هوءَ مون کي چوڻ لڳو ته مون
جو ڏٺو نام وٺين؟ اهڙو سولهي وجهه هٿان ڇو ٿو وڃائن؟

مون ۾ سوچيو ته ڇو نه اهو ٿاڻو ڏسجي! الهيءَ پاڻ
سان ئي مان ام وٺڻ لاءِ ويو هوس پر مالڪ جي هوج بي
انت آهي. مان نادان ۽ ناستڪ هوس ۽ پيو ڇا نه هوس! پر
ستگورن صرف منهنجي آتما ڏي بهاريو ۽ الڪي ٿارڻ جي
ڪوشش ڪئي. نام منهنجي زندگي ڀرتي ڇڏي ۽ سندن
آخرين سپهرش نه ڳالهه ڪر ڪانه ڇڏي. جي مان پنهنجي
پين سائين وانگر شروع ۾ ئي پنهنجي اندر شيد ڏن ٻڌان ها
ته پوءِ مان الهيءَ اليو کي هڪ رواجي ۽ سپاويڪ ڳالهه ڪري
سمجهان ها ۽ گورو جي مهلتا جو مون کي ڪڏهن به احساس
نه ٿئي ها. سندن ديا ڏرشتيءَ سان جيڪي ڪجهه ٿيو تنهن
مون کي چڱي طرح ذهين نشين ڪرايو ته منهنجي سمڪ اها
مهان هستي آهي جيڪا ڏسڻ ۾ هڪ رواجي انسان وانگر
لڳي ٿي پر در اصل هڪ الوڪڪ شڪتي آهي ڇا جو
آتما کي سنساري ڪيو ڇو مان ڪڍي تنهن عرشي منزل تي
پهچائي سگهيو جتي مڌر الهد شيد هر وقت پيو کونججي.

اهو پهريون چمتڪار هو جنهن جو مون اليو ڪيو. ڇا،
اهو اڄ تائين پيرن پيغمبرن ۽ سنتن مهاتمان جي ڪيل
چمتڪارن کان ڪنهن حالت ۾ گهٽ هو ڇا؟ ان کائڻ هوءَ اهڙو
هڪ ڏينهن به ڪين گذريو آهي جڏهن مون اهڙي الوڪڪ
دبا مهر نه ڏٺي هجي.

مان ڪڇ ڏير شانت رهيس ۽ پوءِ پروفيسر کان پڇيم ته
انهيءَ وشيه جي باري ۾ اڃا به ڪجهه وڌيڪ ٻڌڻ چاهيو

ڇوٽ سان ڇڻ نه ڇڏ ڏن جو پندار کلي ٻيڙو. ڊول جي
 گهندن وانگر صاف ۽ نڪو آواز اچڻ لڳو. مٿئين طرف ڇڪ
 لپڻ لڳي ۽ آتما شرار منجهان سمجهڻ لڳي. سنڌ ئي ڪانهي
 نه مان آئي ڪيترو وقت ويٺو هوس. مون لاءِ اهو عرصو
 ڇڻ نه ڪي منٽ هو. پوءِ مان باقراڻو اچي کل ۾ ڇٽڪيس
 ۽ اکيون کولي ڇڏيم. حضور مهاراج جن بڻ کلي ڏار ۽ مون
 کان پڇيائون ته توڙي ٻڌي؟ ”حضور ها، ارهاڻي ڏا-
 مهر سان،“ مون جواب ڏنو. حضور جن فرمايو، ”ڏاڍو سٺو،
 تنهنجا ڪارج راس ٿيا. ان ڪالهه ڪيترن مهنن تائين حضور
 مهاراج جن مون سان اندر الڳ سنگ هئا ۽ ڏينهن رات اها
 گهٽي جي مڌر ڏن گواچندي رهندي هئي.“

مان سمجهان ٿو ته جيڪي ڪجهه ٿيو اهو اڳيئي طم ٿيو
 ٻيو هو پر حضور مهاراج جن جي موج مطابق هڪ خاص
 مقصد جي پوري ڪرڻ لاءِ ئي انهن ڪيڊ وٺو. مان وانهن
 سالن جو الڳ نوجوان ۽ تنهن کانسواءِ ٺاسڪو وڃياري جو ۽
 جنهنجو دماغ وڌيڪي استادن دواران ڌور کان پوري طرح
 باغي ٿي چڪو هو، ان لاءِ اهڙي چوڪ ضروري هئي.
 مان ڏهري ۾ لار وٺڻ يا پرمانا جي کوچ ڪرڻ لاءِ ڪونه آيو
 هوس. لالال جي موڪل هئي ۽ مان پنهنجي ڪاليج جي
 سائين سان بهاس لڏي ٿي پري ۽ هي سِير ۽ پڪڙڪ (Picnic)
 لاءِ آيو هوس. سِير ۽ ٺهريج ڪالهه اسان شام جو حضور جن
 جو سٽنگ انهيءَ بيٺل سان ٻڌو ته ڏسون ته چوڻ چا ٿا.
 سٽنگ وقت منهنجو من ٻاهر پٽڪندو رهيو ۽ مون کي صرف
 اهي ٻه ئي ڳالهون ياد رهيون ته مٿس ڏي، هڪ اندر
 موٽر آهي جنهن ۾ پرمانا جي پراڻي ٿي سگهي ٿي ۽ ان پرمانا
 کي ٻاهر ڳولڻ بجاءِ پنهنجي شرار اندر ئي کوچ ڪرڻ کپي. پر

جنهن وسيلي اسين الڳ الڳ مڊلن جو پيد سمجهي سگهون
 ۽ اهڙي ريت حضور جن ان الترك مارڪ جون اٺون ا-
 ڪيٽريون هدايتون ڏيون. اهو سڀ ڪجهه سمجهائي اجهائي
 حضور جن اسان کي ان تجربڪار سٽسنگين جي حوالي ڪري
 پاڻ هليا ويا. هنن سٽسنگين کي اسان کي نام ياد ڪرائڻ جو
 ڪم سونپيو ويو. انهن نامن جو چاپ ڪرڻ، اسانجي اڀياس جو
 پهرين انگ آهي. مان پنهنجي پورين استادن کان ڏکين
 ڳالهين کي ياد ڪرڻ جو سوالو طريقو سکيو هوس. سو پنهنجن
 نامن جو پهرين پهرين اکر گڏي هڪ نئون لفظ ٺاهين ۽ اهو
 ڪري اهي نام ۽ هدايتون پوري طرح ياد ڪرڻ ۾ ڏهن
 منٽن کان به گهٽ وقت لڳو، جتي پنهنجي سائنس کي پورو
 ڪلاڪ لڳي ويو.

اين اهو سارو وقت بلڪل ايڪائوٽا سان پوٽر نامن جي
 ياد ڪرڻ ۾ وٺيس ڪيو پر مان پنهنجي سان ان گهڙي ۾ جو
 انتظار ڪري رهيو هوس ته هو ڪهڙي مهل ٿا اهو ڪارڊ
 پورو ڪن. ان کانسواءِ مان اچائي ايمان ۽ غرور جو شڪار
 ٿي پيس. پنهنجي اڪاري ۽ حافظي جو گهمڊ پنهنجي من
 تي چاڻهجي ويو. نتيجو اهو نڪتو جو ڪلاڪ ڪانهو، جڏهن
 حضور مهاراج جن پٽاريا ۽ اسان کي پنهنجي آتما کي شبد ڏن
 سان جوڙڻ جي ڪري سڀڪاريون نه اين سگهي پنهنجي اندر
 ان الاهي مڏر ڏن کي ٻڌو پر مولڪي نه ڪجهه به هڙ ٻڌو.
 ڪين پيو.

جڏهن حضور مهاراج جن کي اهو ٻڌايو ويو ته هنن مولڪي
 سڏي پنهنجي سامهون مولڪي ڏيان ۾ وهاريو ۽ پوءِ پنهنجي
 ساڄي هٿ جي آڱر پنهنجي مستڪ جي وچ تي رکي پنهنجون
 له هتي توکي ڪجهه به ٻڌڻ ۾ نٿو اچي؟ سندن آڱر جي

واردات ڪالڙو ۾ مڙهن ڪيترا سال جيئرو رهيو. جڏهن انهيءَ
ڪولڪ جي ڪورو هر ڪوبه صاحب ڪي خبر پئجي ٿڌن هنن
اٺل ڪي گهرائي چيو، ”هيءَ جا ٿو ڪرامت ڏيکاري آهي،
الهيءَ جي عيوض توکي ٻا مولڪي چولو ڇڏڻو پوندو.“
ٻائي اٺل پڏهنجي غلطيءَ جو نتيجو پاڻ تي هموار ڪيو. هڪدم
ليٽي پيو ۽ ڏاڍو تياڳيائين.

پرويسر ٿين تي چيو ته هتي ته ماڻهو ڇوڻ ٿا نه حضور
مهاراج جن گهڻي ڪرامتون ڏيکاريون آهن.
”ها“ مون جواب ڏنو، ”تراهي ڪرامتون اٿي قسم ڇوڻ
آهن جن جو سبب مهاڻائون عرب اڀيو ڪندا آهن ۽ جن
جو سندن سک ۽ شيوڪ ٻڻ روزمره اٿو ڪندا آهن. هتي
توهين ان اڀس ڪنهن کان به پڇي ڏسو. هر توهانڪي پڏهنجا
ڪيترائي ڏاڻي اٿو ٻڌائيندا. جيڪڏهن توهانڪي ٻڌڻ ڇو
شوق آهي ته مان به ڪي پڏهنجا ڏاڻي اٿو ٻڌائي سگهان ٿو.“
پرويسر مون تي زور آڻي چيو ته مهرباني ڪري ضرور
ٻڌايو. هي سڀ ڳالهيون ڏانهن دلچسپ آهن.

مون ورائيو ته جيئري قدر مڏهنجو تعلق آهي، هي
ڪرامتن جي رحمت سڏو مينهن، جنهن ڏينهن کان وٺي
مولڪي نام مليو بلڪ ائين چئجي ته اڃا پورو نام نه مليو
هو، ان وقت کان وٺي مون ئي ترسندو رهيو آهي. نام دان
جي وقت ئي مولڪي پڏهنجو پهريون اٿو ٿيو. نام اڪثر ٻن
حصن ۾ ٽٽو ويندو آهي. پهرئين حصي ۾ حضور مهاراج جن
اسانڪي اندر جي مارڪ جون ڪجهه ڳالهيون سمجهايون.
رستي جي خاص خاص منزلن جا نالا، انهن منزلن جي ڏين
جا نالا ٻڌايا. انهن روشن جو ورن ڪيو جي اسانجي رستي
۾ رهنمائي ٿيون ڪن. ان بعد ناد يا ڏن جي ناري ۾ سمجهايو

جو ٻيڙو وڃي رهيو. ڪجهه ڀرائڻ سستنگين هن جي طرفان
حضور جن جي چرلن ۾ ويٺي ڪئي ۽ کين حضور جن جي
اڳيان پيش ڪيو ويو.

حضور جن مشڪي کيس چيو، ”ٻيا هاڻي ڪهڙو حال
آهي؟“

ٻائي وڙاري پنهنجا ٻئي ڪن پڪڙي چيو، ”دين ٻڌو!
مان سبق سکيس. هاڻي مولڪي معافي ڏيو.“

حضور جن چيس ته ڇڱو وڃ، وري اهڙي غلطي نه ڪج.
وارثا کي سماعت ڪندي مون چيو ته ٻائي وڙاري کي
وري روحاني دولت واپس ملي پر پوءِ هو هميشه خاموش
۽ شامت رهيو ۽ هنڪي هيڏي چولدا ئي آهن، ”وڙارو- مؤني.“
پروفيسر چيو، ”توهان هڪ نهايت دلچسپ ڳالهه ٻڌائي
جنهن لاءِ مان توهانجو تهڌل شڪر گذار آهيان.“

مضمون جو سلسلو جاري رکندي مون چيو ته مان توهان کي
هاڻي ٻڌائيندس ته هڪ مهاتما پنهنجي پٽ، جنهن ڪرامت
ڏيکاري، ان سان ڪهڙو ورڻاءُ ڪيو. بابا اٽل، جنهن گورو
هر گو ٻڌ صاحبن جو سچو هو. جڏهن هو قريبن ڏهن سالن
جو هو تڏهن هنجو هڪڙو دوست موهن گذاري ويو. اٽل
موهن جي گهر ويو ۽ ڏٺائين ته هنجي ماءُ ۽ ٻيا رشتيدار
هنجي مرنو ڪارڻ زار زار روئي رهيا هئا. موهن جي ماءُ
اٽل کي پنهنجي پاڪر ۾ جهلي چيو ته تنهنجو دوست موهن
نه گذاري ويو آهي. تنهن ئي اٽل چيو ته گذاري نه ڪونه
ويو آهي، صرف مڪر ٿو ڪري، ڇاڪاڻ ته منهنجو ڪلهوڪو
راند جو وارو وٽس رهيل آهي. سو مان هنجي الهيءَ ڏوڪي
۾ نه ايندس. ائين چئي وئي موهن کي ٻانهن کان ڇڪيائين
ته موهن اٽي ٻيڙو ۽ کيس ٻاهر راند لاءِ وٺي ويو. الهيءَ

کيس آئي نه هئ لاء چيائون ۽ ڪج زوردار آواز سان فرمايو
نه مان نه هجي هاڻ هي ڪهڙيون عجب و غريب ڳالهون
ٻڌي رهيو آهيان؟

ٻائي وڙاري ورائيو، ”حضور ڇا توهين ساري رڃا
جا اڀاڻهار ڪمن آهيو؟ ڇا توهين سڀني جي جيوت جي
جيوت ڪين آهيو؟“

حضور جن فرمايو نه اهي روحاني راز کولڻ نه ڪن. توکي
الڪري نقصان پهتو ٻوڏو.

ٻائيءَ چيو نه حضور مان نه صرف سج کي ظاهر ڪري
رهيو آهيان.

حضور جن کائس پڇيو نه توکي اهر ٻڌائڻ لاء ڪنهن
چيو آهي؟

ٻائي وڙاري جواب ڏنو، ”حضور! توهان!“
حضور مهاراج جن فرمايو، ”ڇو مان اها اجازت موٽائي
گولان.“ ائين چوڻ جي ڏهرهتي، ٻائي وڙارو خالي رهجي
ورو ۽ هن لاء اندر جا دروازا بند ٿي ويا. مالڪ پنهنجي
رحمت ۽ بخشش موٽائي ورتي. پڪي ۽ ٻيڙي جو سروس
سڪي لوٽ ٿي ورو. ڇهن ٻوڏهن لاء مشڪل بڻجي پيو.
نه هن ۾ اهو اساهه رهيو ۽ نه اها لکڻ. روحاني دولت
جي وڃڻ ڪري جو صدمو ٻري مي ستسڪيءَ کي رسي ٿو اهر
دليري دولت جي وڃڻ کان ڪنهن دنيا زياده آهي. ٻائي
اهر برداشت ڪري ڪين سگهيو ۽ لڳو ٽنهن رات روح
راڌو ڪرڻ. حضور جن هن مان ملڻ کان به انڪار ڪري
ڇڏيو. اندر جي روشن بند هئڻ سان هنکي ٻاهرئين روشن
کان به محروم رکيو ويو. اها روڻداد ٻورو مهرو هلي.
ٻائي وڙاري جي ننڊ ۽ اڳ غائب ٿي وئي ۽ سڪي هڏن

واري ستنسنگيءَ سان گڏ ڄاڻي سگهندا ؟

مون چيو ته ڪمائيءَ وارا گهڻيءَ آهڻ پر اهڙا ٻريهي پاڻڪي لڪائي رکندا آهن. مان ٿوري ۾ رهندڙ اڀاسين جي باري ۾ سوچي ٿي رهيو هوس ته جنهن ڪمري ۾ اسين ويٺا هئاسين، انهيءَ جي ٻاهران پاڻي وڙو اچي لنگهيو. مون هنڪي اندر سڏيو ۽ پروفيسر اُٿي هنڪي کيڪاريو ۽ پنهنجي ڀرسان وهڻ لاءِ چيو پر پاڻي اڇارو هو. سو هيٺ پٺ تي ويهي رهيو. ڪجهه منٽن لاءِ بيهي هڪ ٻئي ڏانهن پئي نهاريو ڇاڪاڻ ته پاڻي وڙو ته انگريزي ڄاڻندو ئي ڪونه هو.

ڪجهه وقت کانپوءِ پاڻي اسان کان اجازت وٺي هليو ويو. مون پروفيسر کي ٻڌايو ته هي ننڍي هوندي کان ٿوري ۾ رهندو آهي ۽ نهايت غريب ۽ گهٽ ڄاڻيءَ جو آهي. سام ملڻ کانپوءِ هن خوب ڪمائي ڪئي ۽ اندر ايتري ترقي حاصل ڪئي جو هنڪي هر هڪ پراڻيءَ ۽ پڌارڪ جي اندر گورو نظر اچڻ لڳو. ڪڏهن وٺ ڪي پاڪر پاڻي چوندو هو، ”گورو“ ”منهنجا پيارا ستگورو“ يا ڪنهن ڪٿي کي ڪڇ ۾ کڻي چوندو هو، ”منهنجو گورو هن ۾ به آهي.“ ڪيترا ڀيرا ڪلاڪن تائين ڀڳي جي مالش ڪندي پيو چوندو هو، ”منهنجا ستگورو ڪيئن هن داس سان خوش آهيو!“ ڪڏهن وري جنهن هنڌان حضور مهارج جن لنگهندا هئا اُتان مٿي کڻي مٿي ۽ منهن کي لڳائيندو هو ۽ چوندو هو ته من جي ميل لاهڻ جو اهڙو ئي اڪثير سادن آهي. هڪ ڏينهن هو حضور مهارج جن جي چرلن ۾ جهڪي چوڻ لڳو، ”منهنجو گورو ڀرمانا آهي، سڀ جو اُڀاڻهار آهي.“ حضور جن ته هنجي انهن سڀني ڪارگزارين جي باري ۾ ٻڌو هو ۽

ليندو هو. قدم قدم تي بدلتصبي هندو پيو ڪندي هئي.
مون هڪ دفعي کيس ۽ سو روپيا ڏنا ته ڪو لنڊو وڌو ڏندو
شروع ڪري. گهر تي ڪنهن بهتو نه ڪو ڪنڊيڪپ پئي سو
سڌو وارا لوت ڪڍي ويس. وري پئي دفعي سندس
چاچي کيس هڪ سٺاڻجي مشين وٺي ڏني، جيئن سندس
وال سلائي ڪري ڪجهه ڪمائي سگهي. هوءُ تمام سٺي
سلائي ڄاڻندي هئي. پر جيئن ئي کيس سلائيءَ جي مشين وٺي
ڏني وئي ته بيمار ٿي پئي ۽ دوائن وغيره جي بلن کي
چڪائڻ لاءِ سندس مڙس کي مجبورن مشين وڪڻڻي پئي.

اهو منهنجو رشتيدار سٺو اڀياسِي هو ۽ اندر ڪافي روحاني
ترقي ڪئي هئائين. غريب هوندي ۽ زال ۽ مائٽن جا طعانا
سهندي به هميشه پنهنجي حال ۾ خوش رهندو هو. هڪ
رات جو جڏهن هو ڀڄن ۾ ويندو هو ته هنکي اندر ڪنهن
شڪتيءَ ۽ مهربن جي ٿلهي آهي، جا ڪمزوريءَ ۽ اڻڄاڻائي
ڪارڻ هن قبول ڪئي. هنکي اها سمجهه ڪا هئي ته اندر
جهڪي ملي سو وٺڻ کپي يا نه. نتيجو اهو ٿيو ته هو وڏو
امير بڻجي پيو پر انهيءَ سڀ لاءِ کيس پڪتيءَ ۽ پونر جي
نيمس چڪائڻي پئي. انهيءَ ڪاروون هن ڏهري جي ڪڏهن
شڪل ڪونه ڏني. مونکي جڏهن ڪڏو آهي ته چولاءِ آهي
ستگرون جي درشن لاءِ ڪڏهن ايندس، پر هو دلوي ڏان
۾ اڏڻ ڦاٿل آهي جو اڃا تائين نه ڏهري آهي ڪونه سگهو
آهي. مايا ۽ رام بهي هي پڪتي ڪڏو ڪڏي ئي سگهي.
پر مايا چويو ته جي مونکي ٻالڻ چاهين ٿو ته پوءِ ٻين سڀني
جو بهار ڇڏڻو پوندو. جيئن عام ڪهاڻو آهي ته هڪ ميان
۾ نه نلارون نه سماجي سگهندون آهن.

ان ئي پرويسر پيو ته هتي ڏهري ۾ ڪنهن ڪمائيءَ

ڏيکارڻ سبب صليب تي چاڙهيو ويو؟

مون جواب ڏنو ته مان اهو نه چئي نٿو سگهان پر سنت
انهن رڌين سڌين جي نمائش کي ڪڏهن به همٿائيندا ڪونهن.
اڀياسي جيترو آتمڪ مبدلن ۾ وڌيڪ چڙهائي ڪندو وڃي ٿو
اوترو ئي وڌيڪ هو مالڪ جي مڙج ۾ راضي رهيو. هو ائين
محسوس ڪري ٿو ته هن سرشتي ۽ جوڇوڙو بلڪل صحيح ڏيک
سان اهڙي سڃاڻ سڃاڻڪ جي لڳرائي ۽ ۾ هلي رهيو آهي
جو ڪڏهن به غلطي ڪري نٿو سگهي. پوءِ هو هنجي ڪم
۾ فضول جو دخل ڏئي؟ مالڪ جيڪي ڪري ٿو سو پلائي
سان پُرور آهي.

پروفيسر چيو ته انهن لوڪن سڌين ۽ طاقتن کي حاصل
ڪرڻ نه هڪ عجيب ۽ اڻوڪي ڳالهه چئبي!

مون جواب ڏنو ته انسان ۾ ڪيتريون لڪل شڪتيون
آهن. جڏهن اڀياسي ڪنهن پورٽ سٽگوروءَ جي رهنمائي ۽
رهبري ۽ ۾ انهن کي جاڳرت ڪري ٿو ته هو قدرت جي سڀني
شڪتين کي قابو ۾ رکي سگهي ٿو. حقيقت ته اها آهي ته
انسان، پورو انسان بڻجي ئي ٿو جڏهن هو اهي طاقتون
حاصل ڪري ٿو. اهو هنجو قانوني ۽ موروثي حق آهي ۽
انهن طاقتن حاصل ڪرڻ بغير انسان سڄي معنوي ۾ پاڻ کي
انسان چوان ٿو جو حقدار ناهي. ٻيءَ حالت ۾ هن کي صرف هڪ
پسون ئي سڏبو، البت وڪاس ڪيل ٻڌيءَ وارو پسون.

تنهن تي پروفيسر پڇيو ته جيڪڏهن ڪو ماڻهو پنهنجي
ڌن دولت وڌائڻ لاءِ انهن طاقتن جو استعمال ڪري ته ان
۾ ڪو هرج آهي ڇا؟

مون چيو ته مان توهان کي پنهنجي هڪ عزيز جو ذاتي
اڻو ٻڌايان ٿو. هو تمام سٺو هو ۽ سندس گذر ڏاڍو ڏکيو

مون ورائو، ”سٺ پنهنجي شين کي هميشه اها سکيا
 ڏيندا آهن ته انهن شڪتين کي استعمال نه ڪرڻ گهرجي
 ڇاڪاڻ ته انهن ڪرڻ خطرناڪ آهي. ڪڏهن ڪال خود
 اڀاسيءَ جي اڳيان اچي کيس چوندو آهي ته انهن سڏين ؟
 شڪتن جو فائدو وٺ. اها صرف هنجي چالاڪي هوندي
 آهي جنهن دوران هو ساڌڪ کي مابا جي چار ۾ ڦاسائيندو
 آهي ۽ روحاني ترقيءَ ۾ رڪاوٽ وجهندو آهي. آلمڪ
 اڀاسيءَ کي روحاني چڙهائيءَ جي دوران ۾ اهي شڪتون
 تمام جلد ملاڻ شروع ٿينديون آهن. پر انهن جو آپڙو ڪرڻ
 سلامتيءَ پريو ڪونهي. ڪڏهن ته اهي سڙا ڏاڍي سخت
 ملندي آهي. ائين ڪرڻ سان نه وڏو ساڌڪ جي روحاني
 چڙهائي ٿيندي ويندي آهي پر ڪڏهن ته هو تمام گديان
 گديان واشنائن جو شڪار بڻجي پوندو آهي ۽ پوءِ هنجون
 سڀ شڪتون ڪانڊر ٿي وينديون آهن.

پروفيسر ڊچيو ته ستن کي انهن ڪرامتن جي ڏيکارڻ
 سان ڪوبه ضرور رسي نٿو سگهي پوءِ هر انهن ڪرڻ ۾ جو
 سڌوچ ڪندا آهن؟

مون جواب ڏنو ته هنکي انهن ڪرامتن ڏيکارڻ جي
 ضرورت نه ڪهڙي آهي؟ انهنکي نه ڪوبه پنهنجو دليلوي
 سوارٽ سڏ ڪرڻو ڪونهي. هنکي پنهنجي مان وڌائي ۽
 ناموس جي ڪا به ڪانهي، انهنکي اڪي پنهنجي مشهوري
 گهرجي ۽ لکي لالو. ڪرامت ڏيکارڻ جي پرور ٿي هميشه،
 پاڻ سان مصيبتون کڻي ايندي آهي. انهن اسان کي ٻڌائون
 ته ملتان جي شمس نبرو جي جيتريئي ڪل لائي ويئي جو هن
 پنهنجي روئي پيائڻ لاءِ سورج کي هٿ لالو.

پروفيسر ڊچيو ته ائين آهي ڇا ته ڪرامتن کي نه ڪرامتن

ڇمٽڪارن دوران ڀرمانا جي مڙج ۾ داخل ٿيڻ بدران هنجي
رضا ئي راضي رهڻ کي وڌيڪ مهتو پورڻ ۽ سياڻپ پريو
سمجهيو ويندو آهي. سنٽ ڪيڏي شڪتي ۽ ڄا صاحب آهن،
هنن ۾ ڪيڏي اپار طاقت آهي انجو اومان به لڳائي نٿو
سگهجي. هو ڀرمانا ڄا پيارا سپوت آهن جنکي هن سڀ
شڪتيون ڏنيون آهن ۽ هو جيڪي چاهين سو ڪري سگهن
ٿا. پر ڪرامتن کي هو ٻارڻا رالديڪا سمجهندا آهن ۽ انهنکي
اهڙو مهتو ڏيندا آهن جهڙو پاڻي جي ٻڏڻ کي.

پروفيسر ڀڄيو، ”پر ڇمٽڪار نه وڏي روحاني شڪتي ۽
جو اظهار آهن!“

مون جواب ڏنو، ”انهيءَ ۾ شڪ ناهي ته عام ماڻهو
ڇمٽڪارن کي آدر، ڏپ ۽ تعجب سان ڏسندا آهن. پر
در اصل، انهن ۾ ڪا اصلي روحانيت نه هوندي آهي.
ڇمٽڪار من جا ڪل آهن. جڏهن من پوري طرح ايڪاگر
ٿئي ٿو ته ساڌڪ کي ڪئين قسمن جون الوڪڪ سڏيون پراپت
ٿين ٿيون.“

بیمار کي نيڪ ڪرڻ، انڌي کي اکيون ڏيڻ، بيماريءَ
کي امير بڻائڻ، هلندڙ ٽرين کي بيهارڻ، مينهن وسائڻ، پاڻيءَ
ٿي هلائڻ، هوا ۾ اڏامڻ، پوءِ پريٽ ڪيڏ، هڪ روئيءَ
مان هزارن کي ڪارائڻ، ڪنهن به اسٽان تي اڇا انوسار پهچڻ
۽ ٻيون ڪيتريون ڪرامتون اهڙو ساڌڪ ڏيکاري سگهي ٿو.
پر اندر وڃڻ سان جيڪي شڪتيون حاصل ٿين ٿيون انهنکي
هضم ڪرڻ بدران، انهنجي دليا ۾ نمائش ڪرڻ، آهي انهن
جو لاجائز استعمال ڪرڻ.“

پروفيسر ڀڄيو ته جڏهن اهڙيون شڪتيون پراپت ٿين ته
پوءِ انهنکي ڏيکارڻ ۾ ڪهڙو هرج آهي؟

جي چر ڇا ڪيئن ٻئي وقت ڪنداسين. ٻيو مون ڏانهن نھاري
 فرمايائون تہ بهتر ٿيندو جي توهين انهيءَ وشيہ تي هنن سان
 ٻالھايو. پر ڇاڪاڻ تہ مان هنن وشيہ تي ٻالھائڻ پر آسموڪ
 هوس، انڪري منھجي پريشانيءَ کي ڏسي حضور جن
 منھجي مھر پري درشتي سڌو منھجي اکين تي وڌي. ڇا
 اها ساڌارڻ درشتي هئي! تہ!! اها صرف درشتي ڪين
 هئي، اها هئي پرڪاش جي جهلڪ، ڄا منھجي اکين
 ذريعي منھجي دماغ پر هلي وئي. اهڙي درشتي ڇا تہ ٿي
 ڪري سگهي؟ انهيءَ جي سھاري ڪونگرو به ڄڻ ويدن جو
 ڀاڪ ڪري سگھيو. اهاڻي دٻا درشتي هئي جنهن ذريعي
 ڪلا ٻوڪ جي اٽڙ هيل مسلمان عروڪ، ماني حسيني، ڇيما
 جي بدمع رابر رتن کي ويدن جو هن سلوڪ، ”هوتيه ڪرپ
 سورت ٿڪري“ جو ارت سمجھائي سگھي. انهيءَ ڪري
 منھجي پريشاني دور ٿي وئي ۽ حضور مهراج جن جيڪي
 مولڪان ڇرايو سو مون موجوده ستڪرون جي اجازت سان
 هيڪ درج ڪيو آهي، ڇاڪاڻ تہ وديشي جيڪاسو ڪرامتن
 جي وشيہ کي ڪائي مهتر ڏيندا آهن.

پروفيسر مولڪان ٻڌيو، ”حضور مهراج جن ڪڏهن ڪا
 ڪرامت ڏيکاري آهي؟ ڪرامت تہ منھجي زندگيءَ ۾
 گھڻي ڇمڪار ڏيکاريو.“

مون اتر ڏٺو، ”سٺ لوڪن جي لالش واسطي ڪرامتون
 ڪوڏ ڏيکاريون آهن ليڪن ڪڏهن قدرتي طور هنن کان اهڙا
 ڪرشمالي ويندا آهن. پر هو انهن کي ڇپائي رکڻ لاءِ هدايت
 ڪندا آهن.“

پروفيسر ٻڌيو تہ انهن جو؟ مون جواب ڏنو تہ سٺ انهن
 ڪرامتن کي ڪوڏ مهتر ڪوڏ ڏيندا آهن. سٺ سٺ ۾

۲. چمتڪار

پهرين مون پنهنجي پراڻي نوجوان پادري پروفيسر کي ڏني جنهن مولڪي پنهنجي ٻين ساٿين سان واقفيت ڪرائي. مون کين ٻڌايو ته لاهور جي جنهن ڪاليج ۾ هو ڪم ڪندا آهن، ان مان ئي مون پي. اي پاس ڪئي هئي. اتفاق سان هو منهنجي هڪ پراڻي پروفيسر جو پست اڪتو. پيار مان منهنجي ٻنهي هٿن کي پڪڙي پڇيائين ته توهان مئسن ڪاليج ۾ ڪهڙي سال ۾ پڙهندا هئا؟ مون جواب ڏنو ته ۱۹۰۸ کان ۱۹۱۰. تائين. هن وراڻيو ته ان وقت ته مان اڃان ننڍو ٻار هوس.

الهيءَ پراڻي اسان کي قدر ٿي هڪ ٻئي جي ويجهو آندو ۽ مدجهند جي پوڄن کانپوءِ جيئن مون هن کان رخصت گهري ته هن مولڪي پنهنجي ڪمري تائين هلڻ لاءِ چيو. مون خوشيءَ سان اهو قبول ڪيو ۽ ٻالهه ٻولهه مان معلوم ٿيو ته جيتوڻيڪ سندس عمر ٽيهن سالن کان به گهٽ هئي پر سندس سوالن مان ظاهر هو ته هو هڪ تيز فھر وڌوان ۽ روحانيت جو سچو ڪالڪي هو. عيسائي مت ڏانهن سندس وڌيڪ لاڙو هئڻ سڀاويڪ هو پر تنهن هوندي به هن اڀندو گھوش، رام ڪرشن پرمهنس ۽ سوامي وويڪانندا جا پستڪ به پڙهيا هئا ۽ ويدانت ۽ تياسافيءَ جي به کيس چڱي خاصي ڄاڻ هئي.

پهرين ڪٿي درشن جي چرچا ٿي. پوءِ ڪرامتن جو ذڪر آيو. حضور جن کان رخصت وٺندي مهل هن ڪرامتن بابت سوال پڇيو هو. جنهن جي جواب ۾ ستگورن فرمايو ته الهيءَ

ٻوھ مولڪي چيائون تہ ھنن کي گيسٽ ھائونس ۾ وٺي وڃي
پوڄن ڪرايو.

ٻاڏ ۾ ۽ راءِ روشن لعل کي چيائون تہ اسانجو ڏيرو
شھر کان پري آھي الھي ۽ ڪري شايد توهان کي ڪي لڏپلا
شون ڪاٺ لاء تہ ملنديون ۽ ڪرپا ڪري اسانجو سادو سودو
پوڄن سويڪار ڪندا.

تنھن ئي ھنن سڀني سٽڪورن جا شڪرالا اڏا ڪندي
چيو تہ اڄ توهان پنھنجي بندو واپڪار سان اهڙو روحاني
پوڄن ڪرايو آھي جو ڪنھن ٻئي پوڄن جي ڀيڻ ۾
رھي آھي.

به ڪٿي پائيندا نه به ڪين ان روحانيت جي صرف جهلڪ ٿي
 ڏسڻ ۾ ٿي ايندي. انهن چڪرن ۾ هٽڪي آهي ديوتاڻون
 ملندا جي شريار جي ڏيکڻال ڪندا آهن. انهن پنڊ جي ڇهن
 چڪرن کان مٿي آلد جا ڇهه چڪر آهن، جن کان مٿي برهمند
 جا ڇهه چڪر آهن. رچنا جي چوٽيءَ تي ست لوڪ آهي
 جو امر ۽ ابدا سي، پرلڪ ۽ مها پرلڪ کان مٿي ست پرش جو
 نج ڌام آهي. انهيءَ ڌام مان آتما رچنا جي شروع ٿيڻ سان
 لٿي آهي ۽ سندس اصلي رغبت انهيءَ منزل ڏانهن ئي
 رهيتي. آتما جي اينڪ آگيا چڪر يعني ڇهن چڪر ۾ آهي.
 انهيءَ ڪري مٿيون روحاني سفر اُتان ئي شروع ٿيڻ کپي.
 شريار جي هيٺين چڪرن ۾ ڌيان ڄمائن آهي پنهنجو سفر لنڊو
 ڪرڻ ۽ وقت کي برباد ڪرڻ.

يوگي جڏهن شريار جي چڪرن کي ڪافي عرصي کانپوءِ
 طم ڪري ٿر يا پنڊ ۾ پهچن ٿا ته ٽڪڙي چور ٿيو پون ۽
 اُتي جي مالڪ کي ئي پرمانا سمجهي ٿا وهن. سندس مع
 ۾ روحاني سفر اُتان ئي شروع ٿئي ٿو. هي لهايت سرل ۽
 آسان اڀاس جو طريقو آهي جو ساڌڪ کي اوچي ۾ اوچي
 منزل تائين پهچائي ٿو. اسانکي پنهنجو مقصد اها آخري
 منزل رکڻ کپي جا ڪڏهن به فدا نٿي ٿئي. پنڊ، آلد ۽
 برهمند جا سڀ چڪر لاسونٽ آهن، جي پرلڪ مها پرلڪ
 ۾ فدا ٿيو وڃن. صرف ست لوڪ ئي انهن جي اثر کان
 مٿي آهي.

انهي بهتري رلي آئي ۽ چيائين ته به لڳڻ وارا آهن ۽
 پوڄن کي ڪافي دير ٿي وئي آهي. حضور جن پنهنجي
 واسڪوت مان واچ ڪڍي وقت ڏٺو ۽ فرمايائون ته دير
 ئي وئي آهي مون ٺوهاڇو ڪافي وقت ورتو آهي.

بیماري لڻ جو امڪان آهي .

نوجوان پادريءَ چيو ته ماڻهو چولدا آهن ته بونگي هزارين سال جيترو رهي سگهي ٿو .

ڏاڏا جن اتر ڏٺو ته صرف ايترو پير هڪي ڪيتريون ئي رڌيون سڌيون حاصل ٿين ٿيون ۽ هڪ ڪيتريون ئي ڪرامتون ڏيکاري سگهين ٿو . هو چئي به وڃي ڇاهي ٿو ته اتي ٻه ٽي سگهو ۽ مرضيءَ مطابق ڪا به وسعو ڪٿان به گهرائي سگهي ٿو . هو تمام پاري يا تمام هلڪو ، تمام ڊگهو يا تمام ننڍو ٿي سگهي ٿو . اهڙيون ارڙهن قسم جون سڌيون آهن پر انهن کي حاصل ڪرڻ اسانجو مول مقصد ڪونهي ۽ انهن کي حاصل ڪرڻ جو مارگ ٿورو ۽ ڪن آهي .

پادريءَ چيو ، ”حضور ترهين ته اهڙيون ڪجههون حاصل ڪري سگهيا ٿي پر توهان اهي ڇڏي هي نئون مارگ جو اڀارو؟“

حضور جن ورائيو ، ”جيتري قدر پرماتما جي پراپتيءَ جو سوال آهي ، پوک اسان کي ان مارگ ۾ گهڻو مٿي ٿڌو پهچائي سگهي . روکين جي سڀ کان اوچي ۽ آخري منزل ٿر يا پد آهي جا سڀ مع ۾ پورين منزل آهي .“

پادريءَ پڇيو ، ”اسان کي اهو وشواس ڪيئن ٿئي ته روکين جي آخري منزل توهانجي پهرين منزل آهي؟“

متڪرون فرمايو ، ”سڀ پوک شاستر ان ڳالهه جي تائيد ٿا ڪن . پوکي سڀ کان هيٺين چڪر ، مول آڌار (کڏا چڪر) ٿي ڏيان ڄاڻيندا آهن ۽ ان کي سڌ ڪرڻ ۾ ئي سندن زندگيءَ جو ڪافي عرصو لڳي ويندو آهي . کڏا ڪرڻ کان مٿي ٻيا به پنج چڪر آهن . جي انهن سڀني تي وجهه

يادريء جواب ڏلو، ”ائين ته اسانجي ڪنهن خاص آسٽ
۾ رڙجي ڪانهي.“

ستگورن فرمايو ته يوگي عام طور پدم آسٽ يا سڌ آسٽ
۾ وهندا آهن. پدم جي معنيٰ آهي ڪنول. انهيءَ آسٽ ۾
زمين تي ويهي ساڄي ڪڙي ڏائي ستر تي رکي آهي ۽
ڏائي ڪڙي ساڄي ستر تي. پوءِ ساڄي هٿ کي پٺيءَ کان
ورائي ساڄي پير جي پٺ کي جهليو آهي ۽ کاٻي هٿ سان
ساڄي پير جي پٺ کي. شروع ۾ اهو آسٽ ڏکيو لڳندو آهي
پر اڀياس ڪرڻ سان آسان ٿي پوندو آهي. سڀيئي آسٽ
خالي پيٽ سان ڪرڻ کپن. سڌ آسٽ ڪڇ سولو آهي. انهيءَ
۾ زمين تي ويهي ڏائي ڪڙي اندرين جي پٺي ڌوارن جي
وچ تي رکي آهي ۽ ساڄو پير ڏائيءَ ڪڙيءَ تي رکي، هٿ
کوڏن تي رکبا آهن.

يوگ اڀياس هميشه ڪنهن اهڙي يوگيءَ جي نگرانيءَ
هٿ ڪرڻ کپي جو پنهنجي وڌيا ۾ پورو ماهر هجي ۽ يوگ
جي سڀني ڪريائن جي سيکارڻ ۾ پُر ويڻ هجي. يوگين ۾ اها
هڪ پراڻي ڪهاڻي آهي ته جيڪو صرف ڪتابن مان يوگ
بابت پڙهي يوگ ساڌنا شروع ڪريو سو نه رڳو بيمار يون
خريد ڪريو پر پنهنجي عمر ۾ به ڪتر وجهي ٿو.

حضور جن اڳتي فرمايو ته پراڻاڀام به منهن تلواري آهي،
جا هڪ طرف نه چڱوئي لاپ پهچائي سگهيتي پر نقصان به
ايترو رسائي سگهيتي جنهنجو پوراڻو ٿئي سگهي.
مون ڪن ورلن کي ڏٺو آهي جن کي پراڻاڀام مان فائدو ٿيو
هجي پر نقصان ٿيندو ڪهڙي کي ڏٺو اٿم. ڪرهنستيءَ کي ان
۾ الجھڻ نه گهرجي. جيڪڏهن ڪو برهمچاري نه آهي ته
انکي پراڻاڀام جو اڀياس نه ڪرڻ گهرجي. ان ۾ ڦٽڻ جي

پون ۱۰۰ آھن. آسٺ جو ايڏو مهتو ڪانهي جهڙو من
جي ايڪاڪر ٿا جو. آسٺ ۾ صرف هڪ سائڻ آهي جو من کي
ايڪاڪر ڪرڻ ۾ سهائتا ڪري ٿو. اها هيءَ کي ڪنهن به
اڇڙي سولي ۽ آرام ڏاڳ آسٺ ۾ وهڻ ڪهر جي جنهن ۾ لڳاتار
ڪافي عرصي تائين واهي سگهي ۽ ٻار ٻار آسٺ بدلڻ جي
ضرورت نٿي ٿئي. ٻار ٻار ڇوڙ ٻوڙ يا آسٺ بدلڻ سان
ايڪاڪر ٿا حاصل نه ٿيندي. مضبوط آسٺ يعني اسٽر ۽ اڏول
آسٺ ۾ وهڻ سان من جلدي ايڪاڪر ٿئي ٿو. ڏهان ۾ وهڻ
منهن، مٿو، گردن ۽ ڪرنگهي جي ڏوري بلڪل سڌا هئڻ
کپن. انهن هنڌن تي ڪا به ڇڪ يا زور نه هئڻ کپي. بلڪل
سهج سياه وهڻ کپي. آستان اڇڙو هئڻ جڳائي جو شالتمه ۽
ايڪانس وارو هجي جتي اڀاس ڪنهن به وڳهن يا رڪاوٽ
بنا ڪري سگهجي.

نوجوان پادريءَ حضور جن کان پڇيو ته توهان ڪڏهن ان
پوک جو اڀاس ڪيو آهي؟

حضور جن ورائيو ته پنهنجي سندس سگوروءَ جي شرن
۾ اڇڻ کان اول مون ڪجهه وقت اهڙو اڀاس ڪيو هو. پر
هڪ متر جي منع ڪرڻ تي مون اهو اڀاس ڇڏي ڏنو.
هو ان مارڪ ۾ ڪافي ترقي حاصل ڪري چڪو هو پر ان
ڪارڻ سندس صحت ٺهڻي پيئي هئي.

نوجوان پادريءَ عرض ڪيو ته حضور جي ڪڏهن توهان کي
ٽڪيٽ نه ٿئي ته ڪجهه آسٽن جا نمونا توهين خود
ڪري ڏيکارو.

حضور جن تنهن تي پڇين توهان جي رڳي ڪهڙي
آسٺ ۾ آهي؟

مان به چاهيندس نه انکي حاصل ڪرڻ لاءِ ڪوشش ڪيان.
 مهر ٻائي ڪري ٻڌايو ته اِلهيءَ واک سڌيءَ کي پرايٽ ڪرڻ
 لاءِ گهڻو وقت ڪهڙي؟

ستگورن وراڻيو، ”اها نهايت اوچي اوستا آهي جنهن
 ۾ سچ ئي زندگيءَ جو مول آڌار آهي بلڪه جان ۽ ٻران بچجي
 پوي ٿو. اها سڌي ٽڏهن حاصل ٿئي ٿي، جڏهن سچ شري
 جي انک انک ۾ بلڪ روم روم ۾ سمائجي ويهي ٿو.

نوجوان بئريسٽر چيو، ”اها نه ڪنن ڳالهه آهي. هڪڙو
 وڪيل اِلهيءَ ڪر ۾ ڪيئن ڪامياب ٿيندو؟ مون جهڙي
 ماڻهوءَ کي ته ڪو ٻيو ساڌن ڪرڻو پوندو. ڀلا جي اهڙاڪي
 اُڀرائجي نه ڪهڙو فائدو پوندو؟“

حضور جن اُتر ڏنو، ”شينهن ۽ چيٽا به ٿوهالکي لڻان
 ڪونه پهچائيندا ۽ نانگ بلائون ٿوهان جا دوست بڻجي
 پوندا.“

بئريسٽر چيو ته اها تمام سٺي ڳالهه آهي پر ....

حضور جن فرمايو ته اِلهيءَ ساڌنا ۾ اِهي به هڪ خواهي
 آهي. جيڪڏهن الهن مان ڪنهن به هڪ ڪم ڪري مڪمل طور
 سڌ ڪبو ته ٻيا ڪٿي پالمراد و اچي ويندا.

نوجوان يادري پروفيسر جيڪو حضور جن جا وڃڻ
 لکندو پئي ويو، ستگورن کي عرض ڪيو ته آسٽن جي ٻاري
 ۾ ڪجهه روشني وجهو.

حضور جن فرمايو ته ”آسٽ“ لفظ جي معنيٰ آهي ”پيلڪ“
 يا وهڻ جو طريقو. هڪ ئي آسٽ ۾ ڪافي دير تائين وهڻ
 سان اڀياس ۾ وڏي هٿي اچي ٿي. آسٽ تي ڪيترا ئي
 ڪتاب آهن. ڪن ۾ لکيل آهي ته آسٽ ۸۴ آهن پر هڪي

رهن. اهيءَ جو مطلب اهو ڪونهي ته پنهنجي حالت بهتر بڻائڻ لاءِ ڪوشش ٿي ته ڪرڻي آهي. استروش ۽ لالچ جي پارٽي ڇڏڻو آهي. دراصل، ڏاڍو وڃي ته انسان جون ضرورتون ڪي گهڻيون ڪونهن ته راجا به سوچي ٿو ته بولڪي اڃا به ڪي وڌيڪ ڪهرجي.

۴. ٻه يعني آتم منجھ - سردي گرمي، بک ٻاس، اس چانر، راج ڏاڍو، اميري غريبي، ندرستي بيمارتي، لشعرو نقصان - انهن سڀني ڪي صبر ۽ مسترش سان سوڳار ڪرڻو آهي. انهن ڪرڻ سان ساڌڪ جي اڃا شڪتي بربل ٿئي ٿي ۽ ڪشت ۽ ڪايش به هڙ ڪهڙا اچي ٿو.

۵. سواد ٻاس يعني گرائڻ بولڻ جو اڀاس - اهيءَ به سندن مهالمان جو ستمگ به اچي وڃي ٿو.

۶. ايشور براڻڏان - پرمانا به اڻوڻ وڻواس رکڻ ۽ پاڻڪي هنجي مرج ٿي ڇڏي ٿي. سدائن پاڻڪي هنجو داس سمجهي ٿو جي اڃا ته رکڻ. سلسلي ڪي جاري رکندي حضور جن فرمايو ته ڀڳتي يا شيد اڻڪ جي اتم لاپ جي ڳالهه ته ٺاهي آهي پر صرف جيڪو ساڌڪ انهن امن ۽ ليمن جو سڀاڻيءَ سان اڀاس ڪندو ته هو شڪستن سان پرور ”سڌ پرش“ ٻڌجي بولدو. مثال طور جيڪو ڪنهن به حالت به سج ڪي ٿو ڇڏي يعني سج جي اندر ايترو ٿين رهيو جو سڀني به نه هن جي زبان مان ڪوڙو وڃن ٿو ڪري اهيءَ ڪي ”واڪ سڌي“ ملي ٿي يعني جيڪو وڃن هنجي مڪار بند مان نڪرندو سو ضرور پرور ٿيندو.

ارجوان ٻڌيتر چيو ته اها ته توهان سڀي ڳالهه ٻڌائي ۽

جيڪو ٻين جون شيون چورائي ٿو سو انءَ صرف ٻين
 ڪرمن جو بوج پنهنجي سر تي چاڙهي ٿو پر ملين واپار،
 رليون عادتون ۽ بيماريون جيڪي انهن شين سان چڻجڻ ل
 هن، انهن جو شڪار ٿئي ٿو. هڪ چوريءَ کي اڪاڻ
 ۽ چور کي ڪڏين پاپ ۽ اڀرائڻ ڪرڻا پون ٿا. چل ڪهٽ ۽
 وڪو هن جي سپاءَ جا انگ ٻڌهي ٿا پون.
 ڪار ۽ وشير واسا پرمارڪ جي چڙهي ڪڍي ٿا ڇڏين.
 ڪبير صاحب فرماتين ٿا:-

”جهان ڪار ٺهان ٺاهين، جهان ٺاه ٺاهين ڪار،

دولتون ڪجهڙن نه ملين، رڌو رڌي اڪ نام.

يعني جهڙي طرح پرڪاش ۽ انگ ڪار ٻئي گڏ هڪ ڇڪهه
 ئي ڪڏهن نه رهي ٿا سگهن، ساڳي طرح ڪار ۽ پرماتما جو
 پيار ٻئي هڪ ئي هردي ۾ لواس ٿا ڪري سگهن. جنهن
 دل ۾ ڪار چڙواسو ٿئي ٿو اتان پرماتما جو نام اُٻو ٿيو
 وڃي. ڪار واسا روحاني راهه ۾ وڌي رڪاوٽ آهي.
 اڀريگرهه. - ڪٺي ڪرڻ جي اڇا نه رکڻ کي چڻجڻو
 اڀريگرهه. - هڪ ٻوڱيءَ کي ٻين جي دان پٽجڻ تي زندگيءَ
 درواهه ڪرڻ نه کڻي ۽ اڪي سماج مٿان بوج ٿيڻ کڻي.
 سندن مهاڻائن پنهنجي سر حق حلال جي ڪمائيءَ تي ڏاڍو
 زور ڏنو آهي.

هاڻي اچو ٺهڻ تي يعني جيڪي ڪرم ڪرڻ ڪن يا
 اهي آدرش جن جي پيروي ڪرڻ کڻي. اهي به پنج آهن:-
 ۱- سوچ يا صفائي - توهانجو شرير صاف سترو هئڻ کڻي،
 توهانجي رهائش جي جاءِ صاف هئڻ گهرجي. توهانجو لباس
 صاف ۽ توهانجو پوڄن شد ۽ توهانجا واپار پوڙ هئڻ ڪن.
 ۲- سنديوش يعني جيڪي سهج سان ملي الهيءَ تي راضي

مٺيل آهي روڪڻ يا جهٽڻ. ڳوٺڙ ڪري سڀني متن ۾ الهنجور
ذڪر ٿيل آهي. بئج ۾ آهن :-

۱- اهڙا

۲- ستم

۳- استعصاءُ، چوري نه ڪرڻ

۴- ٻرهمچر

۵- اڀرڪرڻ، ٽپاڻ

انهن ٽيهن جو سڀني ساڌڪن کي ٻالن ڪرڻ چڱائي چاڪاڻ
۽ روحاني راهه جا اهي پهريان ڏاڪا آهن، جن بنا مڪتي
ملڻ ناممڪن آهي.

آتمڪ آئينءَ لاءِ اوچو اخلاق لاهي ضروري آهي.
الهيءَ آري ۾ مان نٿو سمجهان ته ڇا رانا ٿي سگهن ٿا. سڀني
ڌرمن جي هدايت آهي ته جيڪو جيو هتيا ڪريو يا ڪنهن
جي شرار، من يا ٻاونائن کي ڏکائي ٿو، سو ڪنور دل، ٿوري
آئيني ۽ طاهر آهي ۽ اڃو سڀاءُ ۽ عادتون پسند جهڙيون ٿين
ٿيون. شڪاري، حصور، جيتوڻيڪ هبتساک، جهنگلي ۽
شوخ سڀاءُ جا ٿيندا آهن پر ٿيندا ڳوٺڙ ڪري ڪاٿر آهن.
پر جيڪي جانور ماس نه کائيندا آهن يعني ٻڙيا وغيره سڀ
ٻاڙ وڌيڪ همس ٻڙيا ۽ بي ٻڙيا ٿيندا آهن. زبان سان هنسا
جهڙوڪ ننڍا، چٽلي، ٻرائي، ٻڌار يا مالڪ هنسا جهڙوڪ
ريس، حسد، وٽر ۽ اهڙي ڪي جسماني هنسا کان گهٽ خراب
ڪوڏ آهن.

اهڙي طرح جيڪو ڪوڙ ٻڙيا ٿيو ته هنجور من ميلو ٿئي
ٿو ۽ يوڪ اڀياس جي ساڌنا لائق نٿو رهي. هن ۾ ٿوري،
بي حياتي ۽ فرض ادائيءَ ۾ ڪونهي ۽ وڌيڪ شڪتيءَ جي
ڪمي رهڻي.

گهڻو مٿي پهچائي ٿو ۽ اسين پراڻا پيار جو ساڌن ڪونه
آپنائيندا آهيون.

”اشتالنگ يـوڪ آهي ڇا؟“ نوجوان بئريسٽر پڇيو.
”پاڻڄائي يـوڪ کي ئي اشتالنگ يـوڪ چولدا آهن. اشته
معنوي اُت ۽ انگ معنوي عضوا يا حصا.“ حضور جن فرمايو.
”نهن ئي بئريسٽر چيو ته ڪرپا ڪري الهيءَ جي وياڪيا
وڌيڪ تفصيل سان سمجهايو.“

ستگورن فرمايو، ”اشتالنگ يـوڪ ڇا هـي هيٺيان اٺ
انگ آهن.

۱- ۱- اهي سڀ ٻيرون عادتون جيڪي ڇـڏڻ
گهرجن.

۲- ۲- نيم سنيون عادتون جيڪي اپنائڻ کپن.

۳- ۳- آسٽ - اڀياس وقت وهڻ جو نمولو.

۴- ۴- پراڻا پيار.

۵- ۵- پريهار - لذت جي ٻاهرهڪي ڪريائڻ کي الترهڪ
ڪرڻ.

۶- ۶- ڌار ٿا - ايڪاگرتا.

۷- ۷- ڌيان.

۸- ۸- سمادي.

پهريان پنج انگ ته ٻاهر مڪي ساڌن آهن ۽ پويان ٽي
الترمڪي ساڌا جا انگ آهن. اها وياڪيا ڪافي آهي يا اڃا
وڌيڪ کولي سمجهايان؟“ حضور جن پڇيو.

نوجوان پادريءَ وراڻيو، ”هن وقت مان يـوڪ شاستر جو
اڀياس ڪري رهيو آهيان. الهيءَ ڪري ان وشي تي جي
وڌيڪ پريڪاش وجهندا ته بهتر.“

حضور جن فرمايو ته ۱- پنجن قسمن جا آهن. ۲- هر لفظ جي

يعني زنده ڪرائيست جي ضرورت آهي جنهن سان اسين
ڳالهائي سگهون، پيار ڪري سگهون ۽ پنهنجي روحاني مسئلن
لاءِ صلاح وٺي سگهون. هونئو اسان کي سڀڪار ٿيندو ته شريعتي
نورن دوارن مان خيال ڪڍي شو بهتر ۽ بهتر شيون ڪڍجي.
اسان کي نه اها خبر ڪانهي ته اکين دوارن، ڪنن دوارن،
اک دوارن يا ڪنهن ٻئي دوار ذريعي ڇڙهائي ڪرڻي
آهي. انهيءَ ڏس ۾ صرف زنده مهاتما اسانجي سهايتا
ڪري سگهين ٿا. اهو شيد هميشه ڪنهن ڏيهه ڌاري ستگرورو
جي روپ ۾ دنيا ۾ موجود رهيو آهي ۽ جنکي ٻر ماٿا سان
ملڻ جي سڃي بهاس آهي تن جي سهايتا ۽ رهبري ڪري ٿو.

”اهائي هڪ عام غلطي آهي ڇا اسين ڪريون ٿا. جنهن
مهاتما کي گذرئي هزارين سال ٿي ڇڪا آهن سو اسان کي
سکيا يا دڪشا ڏيو ٿا ٻئي سگهي. ساڌارن ماڻهو اهڙا نه بڻجن
ٿيندا آهن جو هڪ ڏهن به سڃاڻي ڪي سويڪار ڪونه
ڪندا آهن جهڙوڪ هننڪي سندن ئي گرائڻ ٻولين دوارن
سمجهايو نه وڃي. پر ماٿا پنهنجي ”پياري پٽ“ کي آلمان
جي ڇٽائڻ لاءِ رڳو ٻه هزار سال اڳي ڪونه موڪليو بلڪه هر
زماني ۾ پنهنجي اهڙن پيارن کي موڪليندو رهيو ٿو. ڪنهن
مهاتما چيو آهي، ”سندن هونئو جيڪي منهنجي ملڪ سان.“

اندريون روحاني مارڪ اهڙو پنهنجو ۽ اٽل ٿيڻو آهي جو
قدم قدم تي ڪورو ۽ جي سهايتا جي ضرورت پوي ٿي.
مولانا روم صاحب جو ڪلام آهي ته جيڪو مرشد بنا اندر
وڃي ٿو تنهنڪي شيطان جون شڪتيون گمراهه ڪري
گهري اوداهي ڪونه ۽ اعلانين ٿيون. جڏهن زنده مهاتما
جي شهن کي ڪال سندن ڪورو ۽ جو روپ ڌاري ڏوڪو ٿئي
ٿو ته پوءِ انهن جو ڪهڙو حال ٿيندو جيڪي ماضيءَ جي

جو هنن لون ڏوان جي محل - منس شير جي اندر پراش
ڪرڻ جو رستو ڄاڻندو هجي ۽ جيڪو اسان کي پرمالما سان
ملائي سگهي. بس، ٿوري پر اعليٰ آهن سندس معجون
سڪيائون.

نهن ئي بزرگ پادريءَ چيو، ”بائبل ۾ لکيل آهي ته
خدا جي بادشاهت پنهنجي اندر آهي ۽ تون زنده خدا جو
مندو آهين.“

حضور جن فرمايو ته اها روحانيت هر ڌرم جي ۾
هوندي آهي پر ڌرم جي سنسٽاڪن جي وچ ۾ ڪالو ۽ ماڻهو
ان اصليت کي وساري ٿا وڃن ۽ پرمالما کي مورخين،
مردن، نرين، پٿرن، سماڻن يا ٻولين ۾ ڳولڻ جي ڪوشش
ٿا ڪن.

پادريءَ چيو ته توهانجا شيوڪ چون ٿا ته توهين مسڪ
۾ ڪيئن ٻڌڻ سیکار پيدا آهيو.

حضور جن ورائيو، ”سندس مهائمانون پنهنجي شيوڪن
کي الحد شد ٻڌڻ سیکار پيدا آهن. هي آهونئي شد آهي
جنهن جي باري ۾ بائبل ۾ لکيل آهي ته آڌ ۾ آهونئي شد
جو پرمالما سان هو، بلڪه پرمالما هو ۽ جنهن سبب رچنا
پيدا ڪئي.“

پادريءَ چيو ته آهونئي شد (Word) ڪرائيسٽ (Christ)
آهي.

حضور جن هن کي درس ڪندي فرمايو، ”آهي نه، پر
هو ڪرائيسٽ برابر ڏهر ڌاري شد هو. هو پنهنجي وقت
جو مهالما هو ۽ جن سندس شرن ورڻي ٿيڻي پرم پتا وقت
ولي ويو. پر هن وقت هو اسان کي پرمالما سان ماڻ جو ساڻن
ڪيئن ٿو سیکاري سگهي؟ اهو ۽ لاء اسان کي موجوده مهالما

جي شريسر ۾ گونججي رهيو آهي، پنهنجي آتما کي ان سان جوڙيو. سڀني ديشن جي سنتن پنهنجي گرنشن ۾ اچو ورتل ڪيو آهي.

ان وقت حضور مهارج جن جو نوڪر اندر آيو ۽ چيائين ته حضور ڪجهه ”جول بين“ آيا آهن ۽ اندر اچڻ جي اجازت ٿا گهرن.

حضور مهارج جن هنجو مطلب سمجهي ويا ۽ کيس چيائون ته ٻلي الهن يورپينس کي اندر وٺي اچ ۽ الهن لاءِ ڪجهه ڪرسيون ٺاهي رک. نوڪر ڪن يورپينس کي پاڻ سان وٺي آيو جي بياس لاءِ جي سيٽري ٽسٽ ۽ مڇي مارڻ لاءِ آيا هئا. الهن مان به ڇڻا ڪر سڄن ڪاليج لاهور ۾ پروفيسر هئا. حضور مهارج جن اٿي بيهي هنجو آدر پاءُ ڪيو ۽ کين ڪرسيون ٺهي وهاري ڪلشن چانهه لاءِ پڇيو. ان ٻارئيءَ جي سرڪري، جو هڪ بزرگ سڄڻ هو، چيو ته صبح جو ناشتو بياس اسٽيشن تي ڪري آيا آهين. اسان توهان جي مت جي باري ۾ ٿاڏي تعريف ٻڌي آهي انهيءَ ڪري الهيءَ بابت ڪجهه ڄاڻڻ چاهيون ٿا.

حضور جن فرمايو ته سنت مت جي سکيائن بابت مان توهان کي ٿورن لفظن ۾ سمجهائيندس. اسين هيٺ ڏنل ان باري ۾ ٽي ڳالهائي رهيا هئاسين. سنتن جو اهو اڀر ديش آهي ته پرمانا اسان سڀني جو ڊالو ٻر پتا آهي ۽ انهيءَ سان ميلاپ ڪرڻ بنا منش جي دڪن ۽ ڪليشن جو انت ٿي وٺي. پرمانا ڪٿي به ٻاهر ڪونه ملندو. اسانجو هي منش شريسر تي اهو مندر آهي جنهن ۾ هو اواس ڪري ٿو. هو صرف منش ديهه ۾ ئي ملي سگهي ٿو، ٻيءَ ڪنهن به جڙن کي اهو شرف حاصل ڪونهي. اسان کي اهڙي ڪورو يا رهبر جي ضرورت آهي

ون ۽ مرد آسانيءَ سان ڪري سگهن ٿا بلڪ هڪ چهن
ن جو ٻار به اڃا ساڌا ڪري سگهي ٿو. ان ۾ شرار
پاڻهن دوانن کي بند ڪري پنهجي خيال کي شيد سان
رڙو ٿو آهي جو هر دم اسانجي مستڪ ۾ اکين جي ڀوان
راججي رڌو آهي. اڃا دونه ڏي مڌر سنگيت جي روپ
ڏر ڏام کان اوهي ٿي ۽ رستي ۾ سڀني هيٺين منڊلن کي
ستا ۽ چيٽتا ڏهندي مش جي مستڪ ۾ اکين جي ڀوٽان
اچي پنهجو مٿا قائم ڪري ٿي. اڃا پرمالما ۽ منڊل جي
وچ ۾ سڌي ڪڙي آهي. ان ڏن کي ڀڪڙي اسين سڏ
پنهجي لڄ گهر ٻڌي سگهون ٿا. هيءُ اهوئي اسٽا
اهي جتان سرشتيءَ جي آڌ ۾ اسين اهي آيا آهيون.

بائبل ۾ ان شيد يا ڏن کي ورڊ (Word) چيو وڃي آهي.
بائبل ۾ اسين ٻڌندا آهيون، ”آڌ ۾ اهو شيد هو ۽ اهو
شيد پرمالما سان هو ۽ اهو شيد ئي پرمالما هو. سڀ ڪجهه
هن ئي بڻايو ۽ جيڪي به بڻيو سو اهيءَ ”بنا ڪين پهر.“
اورم جي مهالائن ان شيد کي ”لوگاس“ (Logas) سڏار
آهي. گورو ٺاڪ جن ان کي شيد ٿا چون. وڌيڪ فرمائين ٿا،
”شيد ڏرتي شدي آڪاش، شدي شيد پيا پرڪاش،
سڪلي سرشت شدي پاڇي، ٺاڪ شيد ٺهتي گهٽ آهي.“
يعني شيد برتري بڻائي، شيد آڪاش بڻايو. شيد سڄ
چنڊ ۽ تارا بڻايا. شيد ئي ساري سرشتيءَ جو اڀاڻهار آهي
۽ هو سڀ ڪنهن جي هڙدي ۾ گولجي رهيو آهي.“
مران ۾ لکيل آهي ته ”ڪن“ هن سسار جي رچنا ڪئي.
روميءَ جي مهاراج فرمائين ٿا ته شيد ٺهڻي لوڪن جو اڀاڻيد
آهي. شيد آله، برهمڊ، سڌ دڀ ۽ لوڪنڊ بڻايا. شيد هر ڪجهه
ٺهي ٿو ۽ سڀني جيون کي ٻڌا ڪيو آهي. شيد هر ڪجهه

يوک جو مقصد آهي الهن رکاوٽن کي دور ڪرڻ. ٻانڊجلي وڃي پنهنجي پرسڌ گرنت يوک سوئر ۾ يوک جي پريڀاشا ڏيندي چيو آهي ته يوک اهو ساڌن آهي جنهن سان چٽ جي ورئين کي روڪي سگهجي ۽ من جي سڀني ڪريائن کي وس ۾ ڪري سگهجي.

بئريسٽر پڇيو، ”چٽ جون ورئينون ڇا کي ٿو چٽجي؟“
 ”چٽ جي ورئين جو انگريزيءَ ۾ انواد ڪرڻ تمام ڪڻن آهي. چٽ انتهڪرڻ (اندر جي آرسِي، من) جو اهو حصو آهي جنهن تي پڌارتن جو عڪس پوي ٿو. نانا پرڪارن جا آڪار ۽ روپ جيڪي اندريون چٽ اڳيان آڻين ٿيون ۽ الهيءَ ڪري چٽ جون جيڪي اوسٽائون بدلائينديون رهن ٿيون يا بار بار لڳنديون وڃن ۽ وڪارن جون لهرون جيڪي چٽ جي سطح کي اشارت ڪن ٿيون، الهن کي چٽجي ٿو ورئينون. من جي سطح تي الهن داڻا اُٿندڙ طوفالي لهرن کي روڪڻ يوک جو ڪم آهي.“

بئريسٽر چيو، ”سائين ٺوهان ڪهڙي نه سندس ۽ سرل ڊنگ سان هر مضمون کي کولي سمجهايو آهي.“

ستگورن فرمايو ته اها خوشيءَ جي ڳالهه آهي جو ٺوهان کي منهنجي سمجهائي سرل لڳي ٿي ته يوک ۽ ٻيا پرمار ٿي راز زبان دواران سمجهائڻ ڏکيا آهن.

تنهن تي راءِ روشن لعل چيو، ”ٺوهانجي ساڌا ۽ ٻانڊجلي يوک ۾ ڪهڙو فرق آهي؟“

حضور جن ورائيو، ”اسانجو طريقو سرت شبد يوک جو آهي، جنهن کي اڀسڻ ”اڀر شبد“ ۽ ويڻ ”اڏ ڪيٽ“ چوڻا آهن. مسلمان فقير الهيءَ کي ”سلطان ال اذڪر“ سڏين ٿا. اهو سهج يوک آهي جنهنجو اڀياس سڀني ڌرمن ۽ ديشن جا

اٺي لمبي عرصي تائين رهندا آهن. مقرر معياد تائين پوک
پوک بعد انهن آئنائن کي وري مات لوڪر واپس موڪليو
ويندو آهي. سڀ سرڳ ۽ نرڪ چوراسيءَ جي دائري ۾ آهن،
راء روشن لعل پيٽو، ”حضور! ترهائجي آلمڪ اڀياس
جو طريقو ساڳيو پائنجلي رشيءَ جي پراڻاڀام جهڙو نه
ڪين آهي؟“

حضور جن فرمايو ته ائين ڪونهي. پائنجلي پوک جو
مڪم سادن پراڻاڀام آهي. اهو اڄ ڪلهه جي زماني سان
لهڪي ڇو جو پراچين زماني نسبت اسان ۾ ايتري شڪتي
۽ ذيرج ڪونهي. ڪو وراو برهمچريءَ يعني سداچار جي
جو پالن ڪرائيو ۽ ليڪ پڪ جيون گهاري ٿو. ماڻهن جو
جهڪاءُ اڪثر ڪري پوک بلال ڏانهن آهي. اڄ ڪلهه جي
زرد ۽ بيمار چهرن وارا نوجوان پراڻاڀام جي ڪن سادا يا
پوک جون ڪريائون جهڙوڪ ڌوئي، نيتي ۽ بستي ڪيئن
ڪري سگهندا؟ پر ان هوندي به اهو پوک اسان کي سهنس
دل ڪول کان مٿي پهچائي نه سگهندو.

پراچين ڪال ۾ جوڳين کي پنڊ جي ڇهن چڪرن کي
بار ڪوڙ ۾ ورهين جا ورهيه لڳي ويندا هئا ۽ ايترو به
ڏاڍي مشڪلات سان ڪري سگهندا هئا. الهنجو آخرين
مقام اشته دل ڪول آهي پر سنت مت جي نه شروعات
ٿي اتان ئي ٿئي. آتما کي هيٺين چڪرن مان مٿي ڪٽڻ لاءِ
پوکي، پراڻن جو سهارو وٺندا هئا پر چڊاڪاش (شرير ۾
پهرين آڪاش جو ليٽرن جي پويان ٽيسري ٿل ۾ آهي) ۾
پهچڻ سان پراڻ چڊاڪاش ۾ سماجي ويندا هئا ۽ انڪري
پوکي ان کان مٿي چڙهائي ڪري نه سگهندا هئا. اهي پوءِ
ائين مڃڻ لڳا ته اهو آستان ئي روحانيت جو سڀ کان اوچو

بلڪل لازمي آهي پاڪ ڪندو. ان کان به وڌيڪ گهرجي .
جيڪڏهن ڪو ماڻهو سارو ڏينهن لالوهرن ۽ پليٽون مليندو
وڃي ۽ کاڌي جي مڙ تي سڃاڻي رکندو وڃي پر انهن به
کاڌي لاءِ ڪجهه به نه وجهي، نه ڇا انهن ڪرڻ سان هن جي
پڪ ٿيندي؟ زندگيءَ کي لڪ ٻاڪ پائڻ آهي پر لڪ ڪي
صاف ڪرڻ. اهڙي طرح من پوار لرميل ٿيندو ۽ روحاني
چڙهائيءَ جي لائق بڻجي ٿو پر من جي صفائي هڪ ڏينهو
آهي پر زندگيءَ جو مقصد نه.

من کي پوار ڇو ٿو ڪڍي؟ صرف انهيءَ لاءِ نه پوار ڇڏ
پر ماڻها جي ڊرار به ٻهڙي ٿئي سگهي. من کي لرميل ڪرڻ
ڪالو به آلمڪ چڙهائيءَ لاءِ ڪوشش ڪرڻ کپي جنهن جي
سوچي ڪنهن ساڌو مهاڻا وٽان ملندي نه ته آواگون جو
چڪر ختم نه ايندو. پوار زندگي گهارڻ ۽ لڪ ڪرم ڪرڻ
جو ڦل اهو ملندو جو مٿس ٻئي جنم به رئيس راجا، مهاراجا،
يا قوم يا ملڪ جو سر ڪردو بڻجندو يا ديوتا يا فرشتو بڻجي
ڪنهن سرگس به ويندو پر هوندو ساڳيو ئي چوراسيءَ جي
چڪر به.

لوحوان بئريسٽر ٻڌيو ته ديوتائون ۽ فرشتا به ٿيندا
آهن ڇا؟

حضور جن فرمايو ته جيڪي آتماون مٿس چولي به رکن،
نهي يا دان پنج ڪن ٿيون يا ٻيا پر اٻڪار جا ڪرم ڪن.
لهم يا سرگس جي پراڻيءَ لاءِ وڻو، شوق يا لالچ جي پوڄا ڪن
لهم، انهن کي پنهنجي شب ڪرم جو ڦل ماڻي لاءِ طرح طرح
جي سرگس به موڪليو ويندو آهي. اهي ئي ڏاڍي ڊارٽائون
ٿين ٿا. هن ماڻ مٽل وانگر آهي به لالچن جا پوک. آهن .
اهي هنن جو شرار موڪلڻ آهي ۽ پنهنجي پنهنجي ڪرمن اوسار

اٺي لمبي عرصي تائين رهندا آهن. مقرر معياد تائين پوک
پوکڻ بعد انهن آئنائن کي وري مات لوڪ ۾ واپس موڪليو
ويندو آهي. سڀ سرگ ۽ لڙڪ چوراسيءَ جي دائري ۾ آهن،
راء روشن لعل پڇيو، ”حضور! توهانجي آلمڪ اڀياس
جو طريقو ساڳيو پائنجائي رشيءَ جي پراڻاڀار جهڙو نه
ڪين آهي؟“

حضور جن فرمايو ته ائين ڪونهي. پائنجائي پوک ڇو
مڪيه ساڌن پراڻاڀار آهي. اهو اڄ ڪلھ جي زماني سان نٿو
لهڪي ڇو جو پراچين زماني ۾ نسبت اسان ۾ ايتري شڪتي
۽ تيزج ڪونهي. ڪو وراو برهمڇريءَ يعني سداچار جي ڏيمن
جو پالڻ ڪريو ۽ ليڪ ڀاڪ جيون گهاري ٿو. ماڻهن جو
جهڪاءُ اڪثر ڪري پوک ۾ بلاس ڏانهن آهي. اڄ ڪلھ جي
زرد ۽ بيمار چهرن وارا نوجوان پراڻاڀار جي ڪنن ساڌا يا
پوک جون ڪريائون جهڙوڪ ڌوئي، نيتي ۽ بستي ڪيئن
ڪري سگهندا؟ پر ان هوندي به اهو پوک اسانکي سهنس
دل ڪول کان مٿي پهچائي نه سگهندو.

پراچين ڪال ۾ جوڳين کي پنڊ جي ڇهن چڪرن کي
بار ڪرڻ ۾ ورهين جا ورهيه لڳي ويندا هئا ۽ ايترو به
ڏاڍي مشڪلات سان ڪري سگهندا هئا. انهنجو آخرين
مقام اشت دل ڪول آهي پر سنت مت جي نه شروعات
ٿي اٺان ٿي ٿئي. آتما کي هيٺين چڪرن مان مٿي کڻڻ لاءِ
پوکي، پراڻن جو سهارو وٺندا هئا پر چڊاڪاش (شرير ۾
پهريون آڪاش جو ليترن جي پويان ٽيسري ٿل ۾ آهي) ۾
پهچڻ سان پراڻ چڊاڪاش ۾ سمائجي ويندا هئا ۽ اڪري
پوکي ان کان مٿي چڙهائي ڪري نه سگهندا هئا. اهي پوءِ
ائين مڃڻ لڳا ته اهو آستان ٿي روحانيت جو سڀ کان اوچو

بلڪل لازمي آهي پاڪ ڪٿو، ان کان به وڌيڪ گهرجي .
جيڪڏهن ڪو ماڻهو سارو ڏينهن لالچيون ۽ پليٽون مليندو
رهي ۽ کاڌي جي به نٿي سڃاڻي رکندو وڃي پر انهن ۾
کاڌي لاءِ ڪجهه به نه وجهي، نه ڇا انهن ڪرڻ سان هن جي
هڪ اهڙي زندگيءَ کي تڪ پاڪ بڻائي آهي ائين ڪي
صاف ڪرڻ. اهڙي طرح من پراڻ لامل ٿيندو ۽ روحاني
چڙهائيءَ جي لائق بڻجي ٿو پر من جي صفائي هڪ ڏينهن
آهي پر زندگيءَ جو مقصد نه.

من کي ٻوٽو ڇوڙو ڪڍي؟ صرف انهيءَ لاءِ نه ٻوٽو ڇڏڻ
پر ماڻها جي دٻار ۾ رهي نٿي سگهي. من کي لامل ڪرڻ
کالو به آهي ڪجهه ڪرڻ کي جنهن جي
سوچي ڪنهن ساڌو ماڻها وٽان ملندي نه آهي آڏون جو
چڪر ختم نه ٿيندو. ٻوٽو زندگي گهاري ۽ تڪ ڪرم ڪرڻ
جو ڦل اهو ملندو جو من ۾ ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي
يا قوم يا ملڪ جو سر ڪردو بڻجندو يا ديوتا يا فرشتو بڻجي
ڪنهن سرگ ۾ ويندو پر هوندو ساڳيو ئي چوراسيءَ جي
چڪر ۾.

لڄوان پريستري ڇڏو نه ديوتائون ۽ فرشتا به ٿيندا
آهن ڇا؟

حضور جن فرمايو ته جيڪي آتمائون من ۾ ڇڏي،
ٿيسيا يا دان پڇ ڪن ٿيون يا ڇڏي پر ايڪار جا ڪرم ڪن
ٿيون يا سرگ جي پراڻيءَ لاءِ وڻندو، شو يا ٿڌو ڇڏي، ڇوڄا ڪن
ٿيون، انهن کي پنهنجي شب ڪرم جو ڦل مائو لاءِ طرح طرح
جي سرگ ۾ موڪلي ويندو آهي. اهي ئي ديوي ديوتائون
ٿين ٿا. هن ماڻه مبدل وانگر اتي به ٿڌو ڇڏي جا ٿوڙا آهن.
اهي هنن جو شرار سوکڙي آهي ۽ پنهنجي پنهنجي ڪرمن الوار

نه منڻ ڪي پوتر زندگي گهارڻ ڪپي، جيئرو ٿي سگهي
 پنهنجي دوستن عزتون جو پلو ڪري ۽ ڪنهن به پراڻي ۽
 ڪي دڪ يا نقصان نه پهچائي. ايمانداري ۽ سان پنهنجي
 روزي ڪمائي ۽ پتا شڪتي انسان ذات جي شيوا ڪري.
 اها ئي سروسريشت پوڄا ۽ پڳتي آهي ۽ مان سمجهائن ٿو ته
 اهڙي ڪافي آهي.

حضور مهاراج جن فرمايو ته ساڌڪ لاءِ روحاني سفر جون
 چار منزلون آهن.

پهرين منزل آهي ڪرم ڪانڊ يا شريعت.

ليڪ ڪرم ڪرڻ جيئن سنسار جي سڀني ڌار ڪ پستڪن
 ۾ لکيل آهي.

ٻي منزل آهي آپاسنا يا طريقت.

ڪنهن ڪامل مرشد جي هدايت ۽ رهنمائيءَ ۾ روحانيت
 جي راهه تي هلڻ. من ۽ اندرين کي قابو ڪرڻ ۽ پاڻ کي
 ڌيان ۽ پڳتيءَ ۾ لڳائي رکڻ.

ٽين منزل آهي پڳتي يا معرفت.

مالڪ جي پيار ۾ اهڙو لين ٿيڻ جو هن کانسواءِ ٻي ڪنهن
 به ڳالهه جو فڪر ئي نه رهي ۽ ڇت مان سنسار ۽ سنسار
 جي پڌارتن جو خيال ئي نڪري وڃي، پنڊج وڪار ختم ٿي
 وڃن. من ۽ اندريون وس ۾ اچي وڃن. سنسار جي سڪن ۽
 اندرين جي پوڄن جي ترشنا ختم ٿي وڃي.

چوٿين منزل آهي گيان يا حقيقت.

ستيم يا حقيقت ڪي ڄاڻڻ ۽ پرماتما سان ملي هڪ
 ٿي وڃڻ.

پرماتما جي پراپتيءَ لاءِ پوتر ۽ ليڪ جيون وڃي ڪرڻ

نه مولانا روم پتي هنڌ چيو آهي تہ:-

جيڪڏهن تون خدا سان ملڻ چاهين تڏہ وڃي خدا جي
ڪنهن بيماري جي صحبت ڪر. جيڪڏهن ڪعبي جي
دٻارن ڪوڙ وڃين تڏہ پاڻ سان رهندا ڪڙ جو پاڻ اتي
وار هجي، پوءِ هو کڻي هندو هجي، ترڪ هجي يا عرب.
هنجي روم رنگ کي نه ڏس. صرف هن ۾ جيڪا رستي
ڏيکارڻ جي لياقت آهي، اها ڏيان ۾ رک. پرمالما ۽ پرمارئي
ڳالهين جو ڳمان ڪنهن پوري مرشد جي سهائتا کانسواءِ حاصل
نه ٿي سگهندو. جيڪو اندر جي اوچن آلمڪ مبدلن ۾
داخل ٿيڻ چاهيو، جيڪو مالڪ جي درگاه ۾ پهچڻ چاهيو،
اهو ضرور ڪنهن رهبر ۽ رهندا جي ضرورت متوس
ڪريو. پر جيڪو اهر اندرولي ستر طبع ڪوڙ ٿي لڳو
چاهي، اتي مرضي جيڪي وٽس سو چوي.

راء روشن لعل چيو، ”ٽئين سج آهي پر ڪيترا ٻاڪندي
پرمالما جي نالي ۾ ماڻهن کي لڳيندا آهن.“

حضور جن ورائيو، ”ان ۾ ڪو شڪ ڪونهي. محمود
ستن هميشه جيڪڏهن کي اهڙن دوڪبان کان بچڻ لاءِ خبردار
ڪيو آهي. مولانا روم جو ڪلام آهي: ”عام طور شيطان
لڳائي ساڌن جي ويس ۾ رهندو آهي. اڪري پنهنجو هٿ
ان رهبر کي نه ڏي جڏهن کي ٿو پرکيو ناهي. جهڙي طرح
نردوش اڀرڻ ۾ پکين کي چاريءَ ۾ لاسائڻ لاءِ شڪاري پکين
جي ٻولي ٻوليندو آهي اهڙي طرح لڳ ۽ دوڪبان ساڌو اڀرڻ
ماڻهن کي لاسائڻ لاءِ ستن جي طرفن جو لٽل ڪندا آهن
۽ سٺ ٻائيءَ مان چور ايل کڻتا ٻوليندا آهن. اڪري چڱي
طرح سوچي سمجهي ڪورو ڪوڙ ڪهي.“

ڊاڪٽر هرنامداس چيو تہ حضور! منهنجو وشراس آهي

ڪيئن حاصل ٿي سگهندو؟

تنهن ئي راءِ روشن لعل چيو، ”سائين! اهيءَ گورو ٻڌي
نه اسانجي ڀارت جي سماج کي ڏاڍي هاڃي پهچائي آهي ڇاڪاڻ
نه اهيءَ جي اوت ۾ ڪيترا ڀولائي گورو سڏن سادن ماڻهن
کي لڳپندا ٿا وٺن.“

حضور جن فرمايو، ”اهو ليڪ آهي.“ پر ٻيو ڪو رستو
نه ڪونهي. سڀني سنتن جو اُپديش آهي ته گوروءَ بنا پر ٻار
پراپتي ناممڪن آهي. گورو صاحب فرمائين ٿا:-

”ڪه نالڪ پرڀ ايهه جنائيءَ،

بن گور مڪت نه پائي ڪوئي.“

ڪبير صاحب فرمائين ٿا:-

”گور بن مالا ڦيرئي، گور بن ديتي دان،

گور بن دان حرام هٿ، جاءِ پوڇو ويد پاران.“

مولانا روم فرمائين ٿا:-

”يار بايد راهه راڻهها مرو،

از سر خود اندرين صهرا مشو.“

يعني خبردار! هن مارگ ۾ مرشد بغير قدم نه رکيو رستي
۾ گهڻي خوف خطرا آهن، جن کان صرف ڪاهل مرشد ئي
ٽوڪي پڄاڻي سگهندو. جيڪڏهن تون عقلمند آهين ته اڪيلو
سفر نه ڪر. پاڻ سان رهبر ضرور ڪر.

راه روشن لعل پراڻي زمالي جي ڪائسٽن وانگر، فارسيءَ
جو وڏو ودوان هو. هنکي حضور جن جيڪي مولانا روم
جي مثنويءَ مان حوالا ڏنا سي ڏاڍا پسند آيا.

حضور مهاراج جن ڳالهه جو سلسلو جاري رکندي فرمايو

ڪٿي آهي، ڪراءِ - هميشه آهن ته ”اي انسان! ڀرمانا جي بادشاهه پنهنجي اندر آهي ۽ ڀرمانا جي ڪوچ اتي ئي ڪرڻ کپي.“ مڪتي حاصل ڪرڻ لاءِ توکي ڪٿي به ٻاهر وڃڻ جي ضرورت ناهي. منهنجي شريرو هن وصال وڃڻا جو هڪ ننڍو نمونو آهي ۽ جنهن جو وڃڻو ٿيڻ شروع ٿي ويو آهي. ڪنهن اهڙي سلسلي سان جي ڪوچ ڪرايو جنهن کي ان عزالي نالن به ڄاڻي ٿي. ڪمپ مارڪ جي ڄاڻ هجي ۽ توھان کي به مالڪ جي منزل نالن وٺي وڃي سگهي. هن کي ڪروڙ ڇڻو، استاد يا رهبر ڇڻو، يا ڪنهن ٻئي نالي سان توھين کيس سڏيو.

ان نوجوان وري وڃ به ئي ڇڏيو ته توھين ڪروڙ ڇڻي جو ئي پرچار ڪري رهيا آهيو. سمجهو ماڻهوءَ کي ڪروڙ ڌارڻ ڪرڻ جي ضرورت ئي ڪهڙي؟

حضور جن مشڪي فرمايو، ”ابا توھين وڌوان آهيو پر ڇا توھين سڀ ڪجهه ڄاڻي سگهيا آهيو؟ ٻڌايو توھين ڀروپ جو ويا؟ حقيقت به منهنجي ڄڻ ڪالولي ڄاڻي ڪجهه به نٿو سگهي، ڪو نه ڪو هن کي هلڻ، ٻالھائڻ، ڪالڻ، پھڙڻ ۽ راند ڪرڻ ٻالھڻ کان ئي سکاريو. مانا پتا، ٻاءُ پٽ، ڀار دوست، اهي سڀ اسڪول يا ڪاليج ۾ وڃڻ کان اڳ ٻالڪن جا سکاريو ٿيا آهن. اسڪول ۾ توھان کي پنجابي، هندي، اردو، فارسي، انگريزي، گھٽ، انگريزي، جاگرافي - اهي سڀ سکڻ لاءِ استاد جي ضرورت پئي. ڪاليج ۾ ارباب شاستر، فيلسوفي، وگيان، ڪيمسٽري، وڪالت، ڊاڪٽري، انجنيئر وغيره سکيا. زندگيءَ ۾ اڳتي وڌڻا ته توھان جي دوستن ۽ آفيسرن رهنما ئي ڪئي. هاڻي جڏهن دنيا جي علم يا هنر سکڻ واسطي استاد جي ضرورت پوي ٿي ته پوءِ آتما ۽ ڀرمانا جو گمان، جو انهن سڀني کان پھچندو آهي، اهو بهتر ڪروڙ

”ها آهن ۽ الهديجي اصليت اهڙي آهي جهڙو ته پٽ
 گوهاڄو ۽ مدهڄو هتي هوند هئا.“ عضو مهارج جن فرمايو.
 تنهن ٿي روشن لعل اڀرستڙ جهڙو، ”مدهڄو مٿر آهي سوال
 پوءِ نه ٻڌي سگهڻو. پهرين ڪري ڪري سندس من بهي
 اصولن ۽ نرو پراڻي جي مارگ ٿي پر ڪاش وڃهو.“

عضو مهارج جن فرمايو، ”سندس من لاهيت سرل آهي.
 سندن جي اها سکيا آهي نه بههڪي نه ڊڪ ۽ ڪلهن اسين
 پوڄيون لا سي صرف آهي ڪري ۽ اسين پرماتما کان
 وڌيڪ آهيون ۽ آهي ڪري انهن کان اڃا به اهڙي پراڻو
 آهي نه آتما واپس وڃي پرماتما سمجهي. هي سسار اسانجو
 اصلي گهر ڪونهي. آتما نه پور آند ۽ جهڙو بهي ان ساگر
 جي هڪ اولاد آهي بههڪان وڌيڪ ٿي هڪي ڪروڙين سال گذري
 ويا آهن. هي هن دنيا ۾ هڪ پوڄي آهي. آتما جهڙي
 اڳي جهڙن وسڻو آهي ڪا به هو پرماتما جي اور جي هڪ
 پر ڪا به ڪرڻ آهي ٻيا هتي اچي گندگي ۾ ٿاسي بهي
 آهي. انهن سمجهو نه مٿي ۽ پٿر (پٿر ۽ جهڙن) هڪ ٿي
 اڇرڻ ۾ پريا ويا آهن. اها ذاتي اسمائيت ٿي آتما جي دکن
 ۽ مصيبتن جو مول ڪارڻ آهي.“

جهڙن آتما واپس بههڪي گهر بهي مالڪ سان ملاپ
 نه ڪندي جهڙن سندس دکن ۽ ڪلهن جو اهاس بههڪ
 نه ٿيندو. سندس مهاڻا انهن هڪو ٿيڻ ٿيڻ ٿيڻ ان مقصد
 حاصل ڪرڻ لاءِ گوهاڄي بههڪي شريار کان ٻاهر وڃڻ جي
 ضرورت ناهي. هي سالتي دنيا جي زندگي پرماتما جو
 مندر آهي. هن دنيا وارن واري مندر ۾ ٿي پرماتما جو
 لواس آهي. ٻاهر اچ ٿاين نه ڪهڪي ملو آهي نه ملندو.
 سڀ سندس مهاڻا انهن پٿر بههڪر جن ۾ پرماتما جي ڪوچ

آسان آهي پر هڪ امير آدمي جو پرمالما جي ديش ۾ پهچڻ
 مشڪل. اهو سنار جي پدارتن جو موٽ ئي آهي جو اسان کي
 ٻار ٻار هن مات مندل ۾ چڪي ٿو آئي ۽ جنم ٻڌڻ جي چڪر
 ۾ ڦاسائي ٿو رکي. سنار ۾ رهو پر سنار جا غلام نه بڻجو.
 پنهنجا سڀ ڪم ڪار اون ڪريو پر ٽرموهي بڻجي ڪريو.
 ”دست بڪار دل امار“ هتن سان حاج ڪريو پر دل دائار
 ۾ جوڙي رکو. من کي لياري رهڻ يعني عادت وجهو. اهو
 ڪو اهڙو مشڪل ڪم ڪونهي. سارو ڏينهن دائيري ڪمن
 ڪارن جي سرانجامي ڪريو پر امريت وٺي ۽ ڪلاڪ
 ”پنهنجو ڪم“ ڪريو.

نوجوان بئريسٽر ڪجهه ٽنلدي ۽ ڪجهه گهير ٿي پهچو،
 ”اسين جيڪي ڪجهه ڪريون ٿا اهو اسانجو ”پنهنجو ڪم“
 ڪونهي؟“

حضور جن اُتر ڏاڍو ”نه، رات ڏينهن، چووايه ٿي
 ڪلاڪ جيڪي ڪجهه ٽرمين ڪريو ٿا اهو ٽوهانجو پنهنجو
 ڪم ڪونهي. ذرا کن پر ان ڳالهه تي غور ڪريو. ٽوهانجو
 سڀ کان گهڻو وقت نه پنهنجي عال اولاد لاءِ ڪمائڻ ۾ ٿو
 وڃي. ڪجهه وقت من مائن ۽ ٻارن دوستن جي شيوا ڪرڻ
 ۾ گذري ٿو وڃي. هر روز ڪجهه وقت ٽرمين پنهنجي شرار
 جي دٻڪ ٻال ڪرڻ ۾ وٺيس ڪريو ٿا پر اهو شرار نه ٽوهان کي
 هڪ ڏينهن ڇڏي ويندو. ”ٽرمين“ هي شرار ڪين آهيرو.
 هن مٺي جي ٻٽلي کي هڪ ڏينهن ڇڏڻو ئي ٻوڏو ۽ هڪي
 يا نه آڱ جي سهرڊ ڪريو ٿو ٻوڏو يا مٺي ۾ دفنايو ٿو ٻوڏو.
 ٽوهان جو پنهنجو ڪم آهي، پنهنجي آتما کي ٺرڪ ۽ چوراسي
 کان اڇائي واپس پرمالما جي ڌار ۾ پهچائڻ.

”سچ ٻچ ٺرڪ ۽ سرڻ آهن ڇا؟“ بئريسٽر پڇيو.

نئون ٽرم، سمجھ ڏاڍا يا سماج ڪٽڙي ڪونه ڪندا آهن ۽ لکي اهي پاڻي ڪنهن به ٽرم، گرنٽ يا مٺ سان ڇڪڙي رکندا آهن. انهنجو آپديش سڌو ۽ سرل هوندو آهي ۽ پنهنجي شين کي اهائي هدايت ڪندا آهن ته جنهن به ٽرم ۽ سماج ۾ توهانجو جنم ٿيو آهي ان ۾ ئي رهو. پر مائٽا ٽرم يا مذهب بدلائڻ سان ڪين ملندو آهي.

سمن ڪڏهن به ڪنهن ٽرم جو پاڻو ڪين وڌو. انهن جي چولي ڇڏڻ کاپوءِ سندن ئي پوئلڳ، پاڻي ٺنڊن ٺنڊن فرقن ۾ ورهائي، انهنکي نون ٽرم جي شڪل ڏيڻ ٿا. سمن ڪڏهن به ريت رواج يا ڪرم ڪانڊ جي هدايت ڪين ڪندا آهن ۽ لڪر ڪا خاص پوشاڪ پهرڻ يا رهڻيءَ جو آپديش ڏيندا آهن.

هو دنيا کي لپاڳڻ يا گهر ٻار کي ڇڏڻ جو آپديش ڪين ڪندا آهن. دنيا ۾ رهندي ۽ پنهنجا فرض ٺاهيندي، پر مائتا جي بخشيل نعمتن مان سک پلي وٺو پر نرمل ٻڌي ۽ ويڪ سان. پنهنجي من کي هن سنسار جي فنا ۽ لاسونٽ پدارتن جي موهر ۾ اهڙو نه ڦاسائي رکو جو انهنجي جدائي توهان لاءِ دک ۽ چنبا جو باعث بڻجي پوي. انهن پدارتن جي اصليت ۽ مهتر کي سمجهڻ جي ڪوشش ڪريو. اهي سڀ توهانجي ورنائڻ لاءِ آهن. توهين انهن جا غلام نه بڻجو. پنهنجي گذران لاءِ پيسو ڪمايو پر انکي گهڻي اهميت نه ڏيو. سوچي ڏسو ته دنيا مان ڪوچ ڪرڻ وقت يا پرلوق ۾، ٽن دولت ڪهڙي مدد ڪندي؟

”ڪرائيسٽ ڪهڙن نه صاف سندس لفظن ۾ ٻڌايو آهي ته پر مائتا جي پراپٽيءَ ۾ ٽن دولت ڪيڏي نه رکاوٽ آهي! هن فرمايو آهي ته سعيءَ جي پاڪي مان اٽ جو لڪرڻ وڌيڪ

۽ ابدش هميشه ساڳيا ئي رهندا آهن صرف ”ڪنجي“
 ڪج سم ڪالڙو هڪ مهاڻا کان ٻئي مهاڻا وٽ ويندي
 آهي. انهن ڇوڙو ويندو آهي ته پر ماڻها پاڻڪي ڪئين روپن
 ۾ ظاهر ڪندو آهي ان لاءِ ته معان ڪو پراڻو ساڌن چڱو
 هوندي ته لڏيا کي گمراهه نه ڪري ڇڏي. اها روحاني
 چاهي ڪئين وقت ڪير صاحب وٽ هئي ۽ پوءِ قري
 ڪورو نالڪ وٽ آئي ۽ ڏهن گدين نالين انهن وٽ رهي.
 لڏيڪالڙو لسي صاحب انهيءَ کي سنڀالو جنهن وري اها
 چاهي سرامي جي مهاراجهن جي حوالي ڪئي. اهو قدر سم
 هو آڏ کان ٻه رهيو آهي ته ڪج وقت ڪالڙو هميشه حالتن
 ۾ ڦير گهر ٿيندي رهي ٿي، اسين ڏسون ويٺا ته وڏن وڏن
 ماضيءَ جي مهاڻائن جي پوئلڳن سندن اصلي سڳيان کي
 واري ڇڏيو آهي، جيتوڻيڪ انهن کي گڏوگي صرف ڪجهه
 صدارتن ٿيون آهن. آئوڪ اڀاس جو ساڌن، جو انهن ستن
 جي سڳا جو مار هو، لڏيڪي نه هوندي عميدلندن کي
 پوڄهه ٿي ڪانهي.

”عائلي“ سم سم ٿي اچو. هي ڪو نئون مارڪ
 ڪونهي. اهو ايترو ئي پراچين آهي جيتري لڏيا ۽ جڏهن
 انسان پيدا ٿيو تڏهن کان اهو مارڪ هلندو آيو آهي. هر سم
 ۾ هر ملڪ ۽ هر دور لاءِ پوڙو پراڻيءَ جو اهو ئي هڪڙو ساڌن
 ٻڌي رهيو آهي. هميشه سم هر جڳهه ۾ هر ديش ۾ ايندا
 رهندا آهن. سندن ذهن سڀن يا طريقا پنهنجي ديش ۽ سم
 الوار يا پنهنجي ملڪ جي ريتن رواجن، آب هوا يا ڪن
 ٻين ڪارڻن سبب هڪ ٻئي کان ٿورا ئي سگهن ٿا. پر سندن
 ابدش سڌاڻن ساڳيو رهيو آهي پوءِ ڪٿي اهو ابدش سسڪرت
 ۽ غيرو، چيني يا عربي ٻوليءَ ۾ ڏال هجي. هو ڪوبه

مجبور ٿي هينڪي هڪ ڪوڙهڻي جي جهوپڙي ۾ رات
ڪاٽي پيئي ۽ ٻئي ڏينهن هڪي شفا بخشينئون. سقراط
والگر گورونالڪ کي به ”گراهيرو“ (گمراه ڪندڙ)
سڏيندا هئا.

”سڀني سڌارڪن جي قسمت ۾ انهن ئي هوندو آهي.
آري سماج جي سنسٽاپڪ سوامي ڏيانلڪي پن ڏهر ڏو ويو.“
راء روشن لعل چيو.

اوجوان بريسٽر پڇيو، ”راڌا سوامي“ لفظ جو مطلب
ڇا آهي؟

حضور جن فرمايو ته مان ان مضمون تي پوءِ ٿو اچان. پهرين
مان ٺوهالڪي سميت مت جي خاص خاص سڌائين بابت ٻڌائيندس.
پر چڱو مان ٺوهالڪو ئي سوال پهرين ڪٿان ٿو. جيئن پرماتما
ڄا پيا به انيڪ نالا آهن، اهڙي طرح راڌا سوامي پن ان
پرماتما جو هڪ نالو آهي. راڌا معنوي آتما ۽ سوامي معنوي
ڪل مالڪ. گهڻو ڪري ستن مهاتمان پرماتما کي سوامي
ڪري پڪاريو آهي. گورونالڪ صاحب فرمائين ٿا، ”اوج
اپار بي ايت سوامي، ڪوٺ ڄاڻي ڪو ٿيري“ ڪبير صاحب
پن الڪي ”سوامي“ ڪري سڏيو آهي. راڌا لفظ جوڙڻ
ڪري اها سڀ غلط فهمي پيدا ٿي آهي.

باوا هرنامسنگه پڇيو، ”ٺوهالڪي ۽ گورو لالڪ جي
مت ۾ ڪهڙو فرق آهي.“

حضور جن اٿس ڏيو، ”ڪجهه به نه. لالڪ، ڪبير،
دادو، پلٽو، تلسيداس، جڳجينون، شمس ٿيري، مولانا روم،
خواجہ حافظ، منصور، بابا فرید، مجايد الف نالي ۽ ٻين
سندن، پوءِ ڪٿي هو ڪهڙي به ڏيڻ، قوم يا مذهب جا هئا
سڀني ان هڪ ئي سٿيه جو پرچار ڪيو آهي. سڌالت، طريقا،

لاء الي آرام ڪرسيءَ ۾ ويٺا. آها! هينجي اها مڏر مرڪ
ڪٽڙي نه بيماري؟ ڪشمش واري هئي! الجرو ورن تي لٿو
لي سگهي. سندن اٿڻ وهڻ، کلڻ ڳالهائڻ، مطلب نه هراڏا
۾ عجب، جادو ۽ اڀار شاعري سمائل هئي.

شروعاتي ڳالهه ٻولهه ڪانهوءَ راءِ روشنلعل پنهنجي من
جي ڳالهه طاهر ڪنڊي پڇيو، ”حضور! توهانجي من جون
ڪهڙيون سڪيانون آهن؟“

حضور مهاراج جن ڪجهه فرمائين ٿي ته توهان انهي تي لوجران
ٻڌڻي ٻڌرا وڃي ٿي ڇيو ته اسان ٻڌو آهي ته توهين
پرمانا کي ڪو نه مڃيندا آهيو ۽ ان جي ٻڌڻي ڪورو ۽ جي
ٻوڙ ڪندا آهيو.

حضور جن فرمايو، ”توهان جي مهرنالي! جو توهان هي
سوال پڇي. پهرين ڪم اسان ڪيو آهي ۽ سندس من جي
هن مول سڏائڻ جي لائيد ڪئي آهي. اسين نه رڳو پرمانا ۾
ٻڌڻي وڌاس ٿا رڪن بلڪه اهو به ٿا مڃون ته سچي شاعري ۽
مڪتي نيتائين نه ٿي ملي جيستائين آتما ان پرمانا ۾ نٿي
لٿي ٿئي، جو ٻڌڻي آندڙ جو ساگر آهي، جو سڙو پوکاش،
گهان ۽ آندڙ جو ٻڌڻي آهي. پرمانا ٿي سندس من جي آڏو
انس آهي.“

انهيءَ تي لوجران ٻڌڻي ٻڌو، ”تعجب جي ڳالهه چئبي
جو ماڻهن هن من لاءِ ڪهڙا نه عجيب ادراڪ ٺهيا ٿي رڪا
آهن!“

”هن ۾ نه ٻاڏو ٻڌڻي ٻڌو حال ٿيو.“ مهاراج جن فرمايو.
”دنيا ڪرائيست، ڪير، منصور ۽ ٻين سان ڪٿڙو
ٻڌڻي ڪيو؟ هڪ ساري جي راس جو ڪورو ٺاهڻ ڪي
۾ ڪنهن نه پنهنجي گهر ۾ اچڻ ڪو نه ٿيو؟“

وارثالاپ جو آرڻپ

تاريخ مهيني يا سال جو مولڪي ڏيان ڪولهي ڇو جو ان جي ضرورت ڪو نه سمجهي ويئي پر ايترو ضرور ياد آڻڻ ته اهو سياري جي وئڪيشن جو وقت هو، جو لاهور جو ڊسٽرڪٽ ۽ سيشن جج راءِ بهادر مناعل هميشه وانگر پنهنجي موڪل جو وقت حضور جن جي چرڻ ۾ گذارڻ لاءِ ڪن دوستن سان گڏجي ڏيري ۾ آيو هو. انهن آيل دوستن ۾ هڪ هو راءِ روشن لعل بئريسٽر، لاهور هاءِ ڪورٽ جو مشهور وڪيل جو ڪنهن وقت پنجاب آريه سماج جي پريزيڊنٽي سپاڊيٽي پڻ رهي چڪو هو ۽ ٻيو هو لاهور وارو مشهور ڊاڪٽر باوا هر لاسنگهه، ميلريا جو اسپيشلسٽ، ٽيون نوجوان بئريسٽر مسٽر ڊنگرا (يا بندرا)، ڊاڪٽر ..... علي هڪ مسلمان ڊاڪٽر ۽ ٻيا ٻه معزز ماڻهو هئا جن جا نالا ياد ڪين آڻڻ. انهن سڀني کي چانهه وغيره پياري، حضور مهاراج جن جي اينڪ ۾ وهاري، هنن جي اچڻ جي حضور جن کي سوچنا ڏني ويئي.

ڪجهه منٽن کانپوءِ حضور جن وٽن آيا. ان وقت سندن شان ۽ جلال ڪنهن شهنشاهه کان گهٽ ڪين ٿي لڳو. مهر ڀري مسڪراحت سان اسانجو آدر پاءُ ڪري اسان سان ئي گڏ هيٺ فرش تي ويهي رهيا. اسان سڀني کين وينتي ڪئي ته ڪرپا ڪري آرام ڪريءَ ٿي وهو ٻيو هو اسان سان گڏ زمين تي ئي ويٺا رهيا. ايتري ۾ بئريسٽر روشن لعل پنهنجي عدالتي چترائيءَ کان ڪم ورتو. داتا جن کي عرض ڪيائين ته حضور! جيڪڏهن توهين اسان کان ٿورو مٿيرو وهندا ته توهان کي چڱي طرح ڏسي ۽ ٻڌي سگهنداسين. ان ئي حضور جن کلي ڏنو ۽ سڀني جي دل رکڻ

اسانجي رهبري ۽ رهنمائي ڪندو رهندو.

اهڙو ڪامل ڪشتميان هي جسماني چولو ڇڏڻ کانپوءِ به
 بدبھجي سڪن ٿيڻ جي سار سنڀال لهندو رهيٿو. اهڙا
 اليڪ مثال حضور جن جي ڪيترن ئي شين جي ذاتي اليڙ
 ۾ آيا آهن. اهڙا هئا حضور پاڻا ساون سنگهه جن، جي ”پياس
 جا سڌ“ نالي سان پڙسڻ هئا ۽ جن پڙيا ۵۴ سال جيون جي
 رهنمائي ڪئي ۽ پليل پٽڪيل جيو آلمان جي ڪنهن به
 ڏاند پاس جي پيد ڏاو کانسواءِ مدد ۽ سنڀال ڪئي. هنس
 ۲ اپريل ۱۹۴۸ تي ۹۰ سالن جي ڄمار ۾ هن پاڪي چولي
 جو ٽيڙو ڪيو.

دريائي اعل

جڳياسوءَ مٿان زوريءَ مڙهڻ جي ڪوشش ڪانه ڪئي ۽ نڪو
 ڪڏهنڪي آندو شواس رکي انهن سکيائين کي سويڪار ڪرڻ
 لاءِ چيو. بلڪ هو انهيءَ ڳالهه تي زور ڏيندا هئا ته نام جي
 ڪمائيءَ دؤارن پنهنجو ايو حاصل ڪري پوءِ ئي سنت مت
 جي سڌائين کي مڃيو. پر گڏوگڏ ڪجهه مول سڌائين کي
 عارضي طور پهرين سويڪار ڪرڻو ئي پوندو، جهڙي طرح
 جاميٽريءَ ۾ ڪجهه اومالن کي مڃي اڳتي وڌڻو پوندو آهي.
 حضور جن جي لفظ نگاهه وصال ۽ واپاڪ هئي جنهن ۾
 مذهبي تعصب کي ڪوبه اسٽان ڪونه هو. هو پنهنجي
 ستسنگن ۾ عام طور مسلمانن ۽ صوفي پيڙن جي ٻاڻيءَ ۽
 وچن جا حوالا ڏيندا هئا ۽ خاص ڪري قرآن جي هن آيت
 تي گهڻو زور ڏيندا هئا:-

”موتو قبل الموتو“ يعني مرڻ کان اڳي مرو.

جڏهن منشن ڪمائي ڪري روز روز مرڻ سکي ٿو يعني پنهنجي
 اڃا الو سار شريز مان چيٽتا کي هٽائي مستڪ ۾ شو ليٽر وٺ
 ايڪاگر ڪري سگهيو ته پوءِ چڻ نه هو موت، ئي فتح پائي
 ٿو ۽ هن لاءِ آخرڪار جي عذابن جو نه ڪو سوال ئي ڪونهي.
 حضور مهاراج جن فرمائيندا هئا ته مانڪ جدم درلب
 رڻن آهي جو بار بار لٿو ملي. اسين صرف منشن چولي ۾
 ئي چوراسيءَ جي چڪر مان آزاد ٿيڻ جو پريتن ڪري
 سگهون ٿا يعني من ۽ مايا جي چار مان چوٽڪارو حاصل
 ڪري پنهنجي نج ڌام پهچي سگهون ٿا جتان آءِ ۾ نڪتا
 آهيون. اهو مقصد حاصل ڪرڻ لاءِ اسان کي ڪنهن ڪامل
 مرشد يا پورڻ ستگوروءَ جي آڳيا ۾ رهي اڀياس ڪرڻو
 پوندو. اهو سنت ستگورو نه رڳو اسان کي ساڌنا سيکاريندو
 بلڪ اسان سان آخرين منزل تائين هروقت الڳ سنگ رهي

هوڏي ٻڌا توکي لهر ۽ ديتا جا پندار هئا. آلمر کيان ۽
 ٻڌو ٻراڻي جي لهر مارڻ ۾ هنن اٽڪ جيون جي سھائتا
 ڪئي ۽ کين اندر ۾ نوراني روشن جو سهارو ڏئي ڪرنامو
 ڪيو. اهڙا ٻڌي شش جن کي سندن روحاني رسائيءَ جو
 قدر هو سي جذعن سندن چوڻن ۾ جهڪڻ چاهيندا هئا ته هو
 کين منع ڪندا هئا. مشڪندڙ جهري سان ٻئي هٿ جوڙي
 سڀني کي لمسڪار ڪندا هئا ۽ هميشه فرمائيندا هئا ته مان
 داسن جو داس آهيان ۽ اهو منهنجو فرض آهي ته مان جيون
 جي سھائتا ۽ شورا ڪريان.

حضور مهاراج جن جي سکياڻن جو سار

هنجو پنديش هو ته انسان جي ديهه هري مندر آهي اهيءَ
 ۾ ئي ٻرماتما جي ٻوڙا ڪرڻ جهڳاڻي. جيڪڏهن ڪو انسان روحاني
 تجربو يا کوچ ڪرڻ چاهي ۽ پنهنجو پاڻ سڃاڻڻ چاهي ته اهيءَ
 لاءِ سڀ کان عمدي پريارڪ شالا (Laboratory) به هڪي پنهنجي
 اندر ئي ملندي. سڀني سسٽم هائيلائن جي سکيا آهي ته
 ”خدا جي بادشاهت“ يا ٻرماتما جو ڌار منش جي اندر
 آهي ۽ هو الڳ ۽ ڇو اٻڙو ٿڌهن ڪري سگهندو جڏهن لهرنا
 ۽ ڌوڄ سان شد يا سام جي ڪمائي ڪندو. هي اعرلي
 شد آهي جنهن جي باري ۾ ڪرائيسٽ فرمايو آهي ته ”اهو
 ٻرماتما وٽ هو ۽ اهو ٻرماتما هو ۽ اڄ به اهو ٻرماتما آهي“
 اهو شد هن ڪلچر ۾ به پوري ڪورو ۽ جي ڪرڻ سان پراپت
 ٿي سگھيو. اهو شد ته صرف ساري وچنا جو سهارو آهي
 بلڪ اسانجي اندر به هر وقت گولجي رهيو آهي. اهيءَ
 شد ذريعي اسانجي گناهن ۾ ڊپل آتما آزاد ٿي آڪاش منڊل
 ڏانهن پرواز ڪري آخر وڃي ٻرماتما ۾ لين ٿئي ٿي.
 حضور مهاراج جن ڪڏهن به انهن سڌائين کي ڪنهن نه

۽ اڀوي وڃن ٻڌڻ لاءِ ڀارت جي سڀني پرائتن مان جڳياسو
اچي ڪٺا ٿيندا هئا. سنگت هزارن ۾ هوندي به پورن شالتي
هوندي هئي .

جيتوڻيڪ هزارين ماڻهو حضور جن جا شش هئا ۽ سندن
هر حڪم جي بجاوڙي پريم ۽ آدرسان ڪندا هئا ان هوندي
به پاڻ هميشه لهڻائي ۽ لمر ٿا جا پندار هوندا هئا ۽ ڪوبه
جڳياسو ساڻن مهل ڪمهل ملي سگهيو ٿي . ايتري قدر جو
سيڪريٽري ۽ ٻين جي منع ڪرڻ ٿي به پنهنجي ليد ۽
آرام جي وقت به ماڻهن کي اندر اچڻ جي اجازت ڏيندا
هئا. اڪثر ڪري فرمائيندا هئا ته هيءَ ڏينهن ٻين جي شيوا
۾ لڳي وڃي ته انکان بهتر ٻيو ڇا ٿو ٿي سگهي ؟ ڪڏهن
ڪڏهن ڏيمي آواز ۾ فرمائيندا هئا ته سنتن جي جاگير آهي
ٿي ڏک ۽ ڏاڪڙا . هو هن دنيا ۾ آرام جي زندگي بسر ڪرڻ
ڪين ايندا آهن پر ايندا آهن ٻين جي شيوا ڪرڻ بلڪه انهن
جا ڏک درد پاڻ تي هموار ڪرڻ . اهو ٻڌي سڀ سڀ
ٿي ويندا هئا . هو ڪنهن به قسم جي ڪنهن کان به پڇتا
ڪين وٺندا هئا . سندن عقيدو پڻ گورو ناک صاحب جن
جهڙو هوندو هو ته :

”گهال ڪاء ڪڇ هٿون دي ناک راه پڇاڻي سوء .“

ارتاڪ جيڪو پنهنجي روڻي پاڻ ڪمائي ٿو ۽ ان ڪمائيءَ
مان ڪڇ دان ڪريٿو، انکي ٿي پرماتما جو مارڪ هٿ اچيٿو .
سندن شيوڪن، جنهن ۾ قريب قريب سڀني قسمن جا
ماڻهو هئا، کي به اها هدايت هئي ته حق حلال جي ڪمائيءَ
تي گذارو ڪريو ۽ ڪنهن کان به ڪا پڇتا نه وٺو .

جيتوڻيڪ حضور جن الوڪشڪتئين سان پڻ پور هئا سندن
سڀني جائين ۽ پرائتن بلڪه وڏي شي ملڪن جا هزارين شش هئا ان

گورو نالڪ صاحب فرمائين ٿا اعڙي طرح سرب شبد جو
اڀياس ڪري هن پوساگر مان ٿري ٻار پٽ .
هن دوهي جي ٿورن ٽي لڻن ۾ سندن سناري ۽
پرمار ٿي رهڻي جو سار اچي ٿو وڃي .

هنجو اڀدش اهڙو نه سرل ۽ ٻڙهه وڃين جي وياڪيا
اعڙي نه سولي ۽ وعيدڙ هوندي هئي جو هڪ اڻ
ٻڙهيل رواجي ٻولڻ ٿو ۽ ڪين چڱي ۽ رست سمجهي سگهندو
هو . اڀي هوندي به اهي اڀدش اعڙي ٻڙهي ڪيان سان
پرل هوندا هئا جو چڱا چڱا ودوان ۽ فلاسافر ٻڻ ٻڏي دلڪ
دعجي ويندا هئا .

حضور مهاراج هن پنهنجي اڀدش ۾ ڪڏهن به اويٽا يا
اصليت جي دعويٰ نه ڪئي ۽ ٻارڪ نظر سان ڏٺو وڃي نه
هن سنار ۾ ڪا لئين وستر آهي به ڪانه . صرف ٽئين اوئل
۾ اڙائي روحاني دوا يعني حضور جن اڀي ٿي اڀدش ڪي
دهراڻو جيڪو ڪير ۽ نالڪ، دادوءَ ۽ پٿر، حافظ ۽
موالنا روم، پنهنجي پنهنجي زماني ۾ جيون ڪي ڏسو .
فرمائيندا هئا ته ستن جي ٻڙهي ڪڏهن ختم ٿئي ٿئي
۽ هندو قوم، مذهب ۽ ذات پات سان ڪو به سڀڌ ٿي
رهي، ستن جو اڀدش سرولوڪ آهي. گورو نالڪ صاحب
جن فرمائين ٿا:-

”ڪٿي به اها من سوڌ وٺس،

اڀدش ڇڏي ورتا ڪڏهن ساجا.“

حضور مهاراج جن جا شيوڪ اٽڪل ٻه لک هئا جن ۾
سڀني قسمن جا ماڻهو، جهڙوڪ ڀٽرواڀاري، هوشيار پروفيسر
وزار ۽ ڪي راجا مهاراجا به هئا . مهيني جي آخري آرٿوار
ٿي جيڪو ستسنگ ٿيندو هو اڀي ۽ ۾ سگورون جا برهمڻا

هنن ڪڏهن هڪ پئسو به ستسگي يا بي ستسگيءَ کان پنهنجي ذاتي خرچ لاءِ نه ورتو ۽ هميشه حق حلال جي ڪمائيءَ مان گذارو ڪرڻ جي هدايت ڪندا هئا. حصار ضلعي ۾ سرسي ڀرسان سڪندر پور ڳوٺ ۾ کين ڪافي وڏي زمين (Farm) هئي جا هنن حياتيءَ ۾ ئي پنهنجي پٽن کي ورهائي ڏني.

سندن مختصر جيون کي مان پنهنجي دوست پروفيسر جڳموهنلعل جي هن ليک سان سماعت ڪيان ٿو.

”پياس جي ننڍي ۽ معمولي اسٽيشن کان لڳ ڀڳ ٽي ميل پري، سنساري جهنگهٽن کان دور اڻڪالت ۾ پورن مهاڻا رهندو هو، جنهنڪي عام طور ”پياس جو سنت“ ڪري سڏيندا هئا.

هو سنڌي يا ٽپسوي ڪونه هئا. هنن ڪڏهن به ڪپڙو ۽ رٿا وستر کين ڏيکيا ۽ لکي هنن جا شش اهي وستر پائين ٿا سواءِ انهن جي، جي اڳ ئي ڪنهن سنڀالين جي سمپر دايه سان واسطو رکندڙ آهن. هو پنهنجي ستگورو، بابا جمل سنگهه جن وانگر صاف سفيد وستر پهريندا هئا. پوءِ به هو پنهنجي جيون اهڙا نه لڙيوهي ٿي وٺيت ڪندا هئا، جو جيڪي اوچا آدرش ڳورو لالڪ صاحب جن پنهنجي هيٺين پاڻيءَ ۾ فرمايا آهن، انهنجو حضور مهاراج جن زندهه مثال هئا.

”جڻسي جل مهه ڪمل لڙالم مرڱائي لڙائي،
سرت سبد پڻ ساگر ٽريئي نالڪ لڙم وڪائي.“

جهڙي طرح ڪمل پاڻيءَ ۾ رهندي به ٻُسي نٿو ۽ مرڱائي پاڻيءَ ۾ ئي رهڻي ٻڌڻ به اڏامي ٿي نه خشڪ ٻرن سان،

حضور مہاراج جن سوامي جي مہاراج جن جي سار
 اچن جو پنجابي اُتو کيو ۽ گورنمنٽ سڌاٽ نالي بڪ
 بن پاڻن ۾ نمود لکيو ۽ انهيءَ جا هيٺ انگريزيءَ
 (Philosophy of the Masters) ۽ امن ٻولين ۾ ڇاپا ڇپجي
 چڪا آهن.

ڊاڪٽر جالن ايم. اي. ايم. ڊي. اي. ڊي. هڪڙو
 امريڪن سرجن ٽيري ۾ ڪافي سال لڳاتار رهيو (۱۹۳۲
 کان ۱۹۳۹) ۽ هن ۾ مشهور بڪ لکيا، ”وٽ ا گرٽ ماسٽر
 ان انڊيا“ (With a great Master in India) ۽ ”د پاتھ
 آف دي ماسٽرس“ (The Path of the Masters) جي هيٺ
 وڌيڪي ڇپائين لاءِ ڄڻ ٽي روشن منار جي مثل آهن ۽ انهن
 جا وڌيڪ ڇپائي ۽ ڪيترائي سنسڪرت ڇپجي چڪا آهن.
 ڪرل سي. ڊبليو سنڊرس، جو ۱۹۳۶ع ۾ هندستان جي
 وائسراءِ جو ملٽري سيڪريٽري هو ۽ پوءِ امر جنسي ڪميشن
 جو چيئرمين ٿي رهيو، انهيءَ هڪ لهاٽ سنڊر ۽ وڌيڪ
 پوڳي بڪ ”دي انٽر وائس“ (The Inner Voice) لکيو
 آهي جو ٻه ايڪ پائين ۾ ڪيترائي ڏنڊا ڇپجي چڪو
 آهي. انگريزيءَ ۾ ٻيا ٻه ڪيترا ڪارائتا بڪ شايع ٿي
 چڪا آهن جهڙوڪ ”لائيت آن سنس مٽ“، ”مائس آف
 دي سول“، ”اسپريٽول جيمس“، ”منسز آر دي
 سپريٽول پاتھ“ ۽ ٻيا، ”دي مٽڪ بائيبل“ ”سنس
 مٽ انڊ دي بائيبل“ ”سار اچن“، ”ٽيلس آر دي
 مٽڪ اٽ“، ”ڊسڪورسز آن سنس مٽ“، ”ڊوائين
 لائيت“، ”ڪنٽيٽ فار لائيت“، ”رنگنگ رٿڊيس“
 وغيره.

حضور مہاراج جن هي عالمي زندگي لهاٽ سادي هئي.

ظاهر ڪرڻ کان گھروائيندا هئا. پر حضور مهراج جن انهن جي دلين ۾ اهڙي نه همت ۽ مردانگي پري جو اڄ هو هنن ٻنن ستنه کي بي ڌڙڪ سويڪار ڪرڻ لڳا آهن ۽ پاڻ کي سندس مٿ جا پوئلڳ ڇوانڻ ۾ فخر ٿا وٺن. اڄ هن مٿ جا سخت وروڌي به مڃين ٿا ته ستسنگي ماس مڇلي شراب کان پرهيڙ ڪن ٿا ۽ ليڪ پاڪ زندگي رکي مالڪ جو ٻچن بدگي ڪن ٿا.

ڪو وقت هو جڏهن پنجاب ۾ ڪنهن راڻا سوامي مٿ جو نالو ئي ڪونه ٻڌو هو ۽ هاڻي اهو وقت آيو آهي جڏهن پارٽ جي ڪنڊ ڪڙڇ ۾ سؤن بلڪ هزارن جي تعداد ۾ ستسنگي ڦهليل آهن. ڪنهن نه ڳوٺ يا قصبي ۾ وجهو نه ٿو هال کي ڪونه ڪو ستسنگي ضرور ڳڏيو. اڄي ۾ هن وقت هزارن ۾ ستسنگي آهن ۽ ڪجهه سال اڳ اُتي ستسنگ گهر لهرايو ويو جو شهر جي خاص سٺن هالن ۾ هڪڙو آهي. دهلي ۾ هفتيوار ستسنگ ۱۳ هينڊن تي ٿيندو آهي ڇاڪاڻ ته شهر جو ڦهلاءُ ڪيترن ميلن ۾ آهي.

حضور جن سندس مٿ جو سندس نه صرف پارٽ جي ڪنڊ ڪڙڇ ٽائين پهچايو بلڪ وڏي شي ملڪن ۾ به ۽ اڄ انگلنڊ، اميريڪا، ڪئناڊا، آسٽريليا ۽ ڊليا جي ٻين ڪيترن ڊيشن ۾ راڻا سوامي ستسنگ جا سٺا مرڪز بڻجي ويا آهن. هر سال سياري ۾ انهن ملڪن مان ستسنگي ڏهري ايندا آهن ۽ ستگورن جي چرلن ۾ ويهي سندس مٿ جي سڪيائن کي ٻڌندا آهن ۽ انجي گهرائين جو چنن ڪندا آهن. دراصل، ڏيرو هيٺ ڊليا جو هڪ پرست روحاني مرڪز بڻجي چڪو آهي.

ستنگ سمنه جي ڪناري، ڪٿي ميدان ۾ ڪرڻو بهو.

حضور جن اُتر پرديش جي بلند شهر، نرجا، ساوا،
مرن، سهارنپور ۽ ٻين ڪيترن وڏن شهرن ۾ پڻ ويا. سانگلي
رياست جي مهاراجا جي ويهتي ڪرڻ تي حضور جن سانگلي
پڻ ويا. رستي ۾ حضور جن بمبئي ۾ سنگ ڪيا. هي
شهر ماها ۽ ٻوٽڪ واد جو مرڪز آهي. هن دوري ۾
حضور جن ٻڙي ۾ جنرل راجواڙي ۽ سندس پٽي راڻي
لڪشمي ٻائي راجواڙي جي بنگلي ۾ پڻ سنگ ڪيا.
مونڊي سمرور ٻنڪ چوشي، ڪي سي اس آ، مشهور
وڪيل ۽ ان وقت گورنر جي انگريزي ڪائونسل
جي گره وٺاڳ جي ميمبر، جي عرض ڪرڻ تي امرائليءَ ۾
پڻ فرسيا. انهن سڀني شهرن ۾ حضور جن جي سنگن ۾ ايترا
نه ماڻهو ايندا هئا جو سڀ هال ۽ شاميانا کڻي ڪڇ پوڄي ويندا
هئا ۽ ڪيترن ئي ماڻهن کي ٻاهر پهچڻو پوندو هو. سانگليءَ
جو مهاراجا سنگ لاءِ پنهنجو مخلص خالي ڪري، پاڻ ۽
سندس راڻي، راجڪمار ۽ راجڪمارين سميت وڃي نئين ۾
رهيا. جتي ڪافي حضور جن جا سنگ بلڪل شائي ۽
ڏيان سان ٻڌا ويندا هئا.

حضور جن هي هنن ڏورن سڄي هندستان جي ڪنڊ ڪڙڇ
۾ سمنه مع جو ٺهلاءُ ڪيو ۽ هزارن جي تعداد ۾ ماڻهو سمنه
مع ڏانهن ڪڍي آيا. مختلف ڌرم ۽ جاتين جا ماڻهو،
مذمتڪ واپار ڌار ڌار رکندڙ ڀوش، هندو، مسلمان، بهودي،
عيسائي، پارسي، چين، بنگالي، مدراسي، گجراتي، مرهٽا
۽ سنڌي سڀئي سمنه مع جي زبردست ڪشش متحوس
ڪرڻ لڳا. حضور مهاراجن جو ٽڙي ۾ ڪار به شروع ڪرڻ
کان اڳ اهڙو به وقت هو جو راجا سوامي سنگي پاڻ کي

۽ الهن مان ڪيترا نه اها ڳالهه ڪلي ۽ طرح مڃيندا هئا ته
 بياس جي سبت هنن ماڻهن جون ماس شراب ورتائون ۽
 ٻيون ٻريون عادتون ڇڏايون آهن. هيءَ اهائي ڌرتي
 آهي جتي اڄ کان قريب ۲۰۰ سال اڳ ۾ چوٽيهن رياستن
 جي راجپوت راجائن گورو گوپندسنگهه جي سکيا کي ٻڌڻ
 کان انڪار ڪيو هو ۽ هنن جي خلاف وڃي دشمنن سان
 مليا هئا.

پنجاب کان پوءِ حضور مهاراج جن هندستان جي ٻين ڀرائن
 ۾ نام جو پرچار شروع ڪيو. شري ٽيچومل ٻاولاڻي ۽ جي
 وينتي ڪرڻ ٿي حضور جن سنه ۱۹۳۰ع ۾ ڪراچي، حيدرآباد
 سکر ۽ سنڌ جي ٻين به ڪيترن شهرن ۾ ستنسنگ ڪيا. ان
 وقت ديوان صاحب هڪڙوئي سنڌي ستنسنگي هو ۽ پهريان
 به ڏينهن ته سندس بنگلي جي باغ ۾ ئي ستنسنگ ٿيو. اُهي
 ٻئي ڏينهن ستنسنگ ۾ ماڻهو ايترا نه ٿورا آيا جو ديوان
 صاحب چيو ته اشتهار ڇهائي شهر ۾ ورهائجڻ جيئن ماڻهن
 کي حضور جن جي ٻڌارڻ جو پتو پوي. اهڙي قسم
 جي پرچار ۽ اشتهار بازيءَ کي حضور مهاراج جن پسند ئي
 ڪين ڪندا هئا. هنن فرمايو، ”ديوان صاحب ٿورو ٿورو،
 ٺوهار جو مفت ۾ ئي ڪافي پرچار ٿي ويندو، ٺوهار کي
 لکي اشتهارن ورهائڻ جي تڪليف وڌي ٿي ۽ اڪو
 ڪجهه خرچ ٿي ڪرڻو پوندو.“

ٽئين ڏينهن ڪنهن ڪراچيءَ جي چنٽا کي خبردار ڪرڻ
 لاءِ اشتهار ڇهائي ورهائيا ته بياس واري سبت کان هوشيار
 رهجو، جو هو سبتن جي ٻاڻيءَ ۽ سکيا جو غلط ارڪض ٻڌائي
 ماڻهن کي غلط راهه تي وٺي ٿو وڃي. نتيجو اهو اڪو
 جو شام جو ستنسنگ ۾ ايترا نه ماڻهو آيا جو ٻئي ڏينهن کان

نہرا اسماعیل خان، جھلم، کچوالوالا، وزیر آباد، سیالکوٹ،
 جمون، لائلپور، ملتان، مالتکو مری، سرگودھا، اوکاڑا،
 شیخوپورہ، امبالا، دہلی، روہتک، روپڑ، حصار، ہوشیار پور،
 کالکٹا، بالمشور، سمل، لہرو پور ۽ ٻين شھرن ۾ ستسنگ
 ڪيا. لاھور، امرتسر ۽ جلندھر ۾ ته اڪثر هر مهيني ستسنگ
 ڪرڻ لاء ويندا هئا. ڪپور ٿلا، ٽبکواڙهه، ٿلور، سلطانپور
 لوڌي، ديوان، پتالا، ٿرلٽارن، گرداسپور، دسوها، فاضلڪا،
 جکڙڌري، موڪا ۽ ٻين سڙن لڏن وڌن ٻولن ۽ شھرن ۾
 ستسنگ ڪندا رهيا.

پنجاب جي لڳ ڀڳ سڀني وڏن شھرن ۾ راولپنڊي،
 ملتان، لاھور، مالتکو مري (جي هيئر سب پاڪستان ۾
 آهن) امرتسر، جلندھر، لڏيانا وغيره ۾ وڏي لاڳت سان
 شاندار ستسنگ گهر لھي راس ٿيا. هاڻي ته پنجاب جي نه
 رڳو ٻولن ۽ شھرن ۾ ستسنگ گهر آهن بلڪه انهن ڏورانهن
 ٻيڙي علائقن ۾ به، جتي حضور جن ستسنگ جا خاص مرڪز
 مقرر ڪيا هئا. پٿور (بالمشور ٻرسان) ڪاڙڪي پڙ
 (ٻاروان انگلي ٻرسان) بهوٽا (اولا وڇهر) منڊي (ٻراڻي
 مشهور منڊي رياست) ۾ تمام وڌيڪ ستسنگ گهر اڏيل
 آهن. پنجاب جي مشهور ٻيڙي ٻيڙي ٻيڙي ۾ حضور مهاراج جن
 ٽي عاليشان ٻيڙي ٻيڙي ڪيا. انهن ستسنگ گهرن ۾ حضور
 جن هر سال گهٽ ۾ گهٽ هڪ هفتو نه ضرور ويندا هئا.
 جتي به حضور جن ويندا هئا ته اوسي پاسي جي ايشمار
 سنگت ٻيڙي ستگرون جي مهما ٻيڙي اچي اُتي ڪٿي
 ٿيندي هئي. ٻيڙي لوڪن لاء ته هر سال اهو چڻ ته هڪ
 وڏي ملي جو موقعو ٿي ٻولندو هوندو. ايتري قدر جو غير
 ستسنگي به ٻيڙي وٺو ورتو ۽ دشمني وساري ويندا هئا

ٻن ٽن سالن ۾ ٽي-ري جو انڊو سٽسنگ گهر، جنهن ۾
 سٽسنگ ٿيندو هو، سو ڏينهنون ڏينهن وڌندڙ سنگت لاءِ
 ڪافي نه رهيو. پوءِ وڏو سٽسنگ گهر (بابا جمل سنگهه نال)
 جنهن ۾ ڏهه هزار ماڻهن جي وهڻ جو پريٽ ٿي سگهيو،
 ٺهرايو ويو. پر انهيءَ ۾ به سنگت سمائجي نه سگهي. هيٺ
 ان ۾ مهاراج-جن لاءِ دان ڏيندا آهن ۽ ڪڏهن ڪڏهن
 مينهن جهڙ ۾ سٽسنگ ٿيندو آهي.

حضور مهاراج جن هڪ موقعي تي فرمايو ته ڪيڏو به وڏو
 سٽسنگ هال ڪٿي ٺهرايو پر آئينده سٽسنگ نه ڪٿي ميدان
 ۾ ئي ڪرڻو پوندو. انهيءَ ڪالچوءَ ٽري ۾ يا ٻين هنڌ جتي
 دوري ۾ سٽسنگ ٿيندا آهن، سي سڀ شاميانا لڳائي کليل
 ميدانن ۾ ئي ڪيا ويندا آهن. ڪڏهن ڪڏهن ته اهي شاميانا
 سنگت لاءِ ٿورا ٿيندا آهن ۽ ڪجهه سنگت کي اُس ۾ بيهڻ
 پوندو آهي. حضور مهاراج جن جي دؤرن کي جي وسار
 سان ورڻ ڪجي ته ڪئين پستڪ لکجي وڃن. حضور جن
 جي ديا مهر جون وارٿائون ۽ ڪرامتون، سندن اٽڪ ڪم
 ڪرڻ جي شڪتي، اُڏي رات تائين جاڳي سچ جي مثلاًشين
 کي وقت ڏيڻ، دور دور ٻهاڙي علائقن تائين دؤرا
 ڪري اُتي جي غريب لوڪن کي چٽائڻ، انهن سڀني جي
 باري ۾ ۱۰ ۽ ورنانت ٻڌبا آهن. گورو مالڪ، ڪبير ۽ ٻين
 پراچين سنڌن وانگر حضور جن سڄي ڀارت جو دورو ڪيو. پشاور
 کانوئي بمبئيءَ تائين ۽ ڪراچيءَ کانوئي ڪلڪتي تائين،
 انيڪ لشڪرن ۽ ڳوٺن ۾ پهچي اچي ۽ پٽڪيل جيون کي
 سنت مت جو پيغام ڏيئي سندن سڪل دليين کي پرامنا جي
 پگتيءَ سان سر سبز ڪيو.

هنن پشاور، راولپنڊي، اثبت آباد، ڪالا باغ، ڪوهاٽ،

جلندر جتي هن وقت وڙهن هزارن کان مٿي ستنگي آهن
 اتي سردار پڄندڪهه، کانسواءِ ٻيو ڪو ستنگي ئي ڪونه
 هو. ڪٿا ڪرڻن ۽ ستنگي جي پراچين هندو ڌرم جا مکيه
 انگ هئا، تنکي ماڻهن نظر انداز ڪري ڇڏيو هو. هن ستن
 والڪر حضور مٿاراج جن کي به چئي طرفن کان ٿيندڙ مخالفت
 کي منهن ڏيڻو پيو.

هندو ڌرم جي سڀني طرفن ۽ سمورن ڏانهن هندو سڌمت
 وروڻ ڪيو. راجا سوامي مس جي خلاف ڪئين قسمن جا
 افواهه ڦهلايا. وٺا ۽ بدنام ڪرڻا به ڪار ڪر ڪار ڇڏي
 وئي. ستنگن کي ”اسان پرست“، ”ڀوت پرستن ۾ وڌواس
 رکندڙ“ ۽ ”ڀوت ڪائيندڙ“ وغيره ڪولندا هئا.

پر سڪورن جو اُڀدائش ڪهڙو هو؟ سڀني ستن، جهڙوڪ
 گورو نالڪ، ڪبير صاحب، ٻٽو، دادو، نلسي صاحب،
 روداس والڪر، حضور جن جي اها ئي سڳا هئي، ”پرمانا
 ۾ سمائجڻ بنا ڪڏهن به سڄي عوشي ۽ شالجي پراپت نه
 ٿيندي ۽ اهو پرمانا ڪٿي به ڪونهي. اسانجو شورا ئي
 سچو مندر آهي جنهن ۾ هو رهيو. ڪڏهن اهڙي واقفڪار
 کي ڳولڻ جنهن هڪ ئي ڏندو آهي ۽ توهان کي به ڏيکاري
 سگهي“ انهيءَ ۾ ٻلا ڪهڙي اعتراض جوکي يا ناراض ٿيا
 جي ڳالهه هئي؟ ڪرائسٽ، محمد، زردشت، نالڪ،
 ڪبير ۽ ٻين سڀني ستن جو به نه اهڙي اُڀدائش هو. پر
 دنيا جا ماڻهو لکير جا نثر آهن. هو پنهنجي پنهنجي ڌرم
 جي اعليٰ صفت کي مستائن ٻڌڻ ۽ سمجهڻ جي ڪوشش نه
 ڪن. مستائن ڪن سندن ڌرم جا پراچين ڀاڱا ڏسڻ ۽
 سڌائن مطابق نه سمجهائڻ. پر انهن هوندي به حضور مهاراج جن
 به پنهنجي سندن ڏيڻ ۾ ڪامياب ٿيا.

جو پيد ٿيو. جڏهن هنن پهرين ڏسري ۾ ستنسنگ شروع ڪيو ته ان وقت پنجاب ۾ اٽڪل ۲۰۰۰ ستنسنگي هئا ۽ پندارن تي حاضري به ٿي سو هوندي هئي جا پوءِ لک کان به وڌي ويئي.

بابا جمل سنگھ مهارج جن ۲۴۰۰ ٻيون کي نام دان ٿيو ۽ گهڻو ڪري فرمائيندا هئا ته مون کان پوءِ جيڪو ڪم سنڀاليندو سو ڏهوئي شڪتي ۽ ديا مهر جو پندار کڻي ايندو.

جڏهن مهارج جن پنجاب ۾ پرچار شروع ڪيو ان وقت اوڪن ڏهن گورن ۽ سٺ مٽ جي سڪيانن کي ڀلائي ڇڏيو هو. وڏا وڏا ودوان به گورو ناک جي اُٺر سڪيانن کي يوڪ ۽ ويدانت سان ڀيٽ ڪرڻ لڳا. پنجن نامن جو پيد الوپ ٿي ويو هو ۽ ڪنهن کي سرت شبد يوڪ يا اتحد مارڪ جي اوجھ ڪانه هئي. گورن جي اها مول سڪيا ”بن گور مڪت نه پائي ڪوئي“ ڪنهن کي ياد ٿي ڪانه هئي بلڪه انهيءَ جو کلي طرح ڪنڊن ڪيو ٿي ويو. اڻ پڙهيل مورخين، ٽهرڻن ۽ ٻين جڙ پدارثن جي پوڄا، جنهنجو سندن هميشه ڪنڊن ڪيو آهي، ۾ لڳل هئا ۽ پڙهيل ماڻهو پشچمي سڪيا جي زار اثر اچي ناستڪ بڻجي پيا هئا.

ناستڪي جو زور ايتري قدر هو جو ملڪ ۾ ڪيترن هنڌ ناستڪن پنهنجون سسٽائون پرڀا ڪيون هيون. ڌرمي جهڳڙا ۽ مذهبي فساد هميشه ڇڙيا رهندا هئا. پر ماڻها مان ماڻهن جو وشواس ڪري چڪو هو ۽ عام لوڪ اڌرم جي وهڪ ۾ وهي رهيا هئا.

مالڪ جي ديا مهر کي جوش ۾ آڻڻ لاءِ شايد انهن ڳالهين جو هٿ ضرور هو. امرتسر، لاهور، لڌيانا، هوشيوار پور، امبالا، دهلي جهڙن شهرن ۾ به بلڪل ٿورا ستنسنگي هئا.

ٻانڊجائي يوگ جو نه حضور اڳ ۾ ئي اڀياس ڪيو هو.

الهيءَ بزمارف جي ڪوچ جي دوران ۾ (۱۸۹۴) سندن مٽر بابو ڪاهن سنگهه کين ٻڌايو ته بابا جتمل سنگهه ٽالپ هڪ مهان سنڌ مريءَ ۾ آيو آهي ۽ وڌيڪ چيائين ته توهان ڪيتري وقت کان سڄي ۽ اوچي ڪوروءَ جي ڪوچ ۾ آهيو، هاڻي مون سان گڏجي هلو ته توهان کي اهڙو ڪورو ڏيکاريان. بابا جن ڄاڻي چار ستنسڪ ٻڌڻ سان سندن سڀ شڪاوتون فورم تي ورتون ۽ محسوس ڪيائون ته جيڙي ڪوروءَ جي ڳولا ۾ هوس سو ملڻو آهي. بابا جي مهاراج جن کين ڏکڻا ڏئي ۽ صرف شد يوگ، جهنڊو ڏڪر گرنت صاحب ۽ ٻين ستن جي ٻائيءَ ۾ آيل آهي، جي اڀياس جو طريقو سيکاريو.

نام دان ڏيڻ وقت بابا جتمل سنگهه مهاراجن کيس چيو ته مان صرف تنهنجي واسطي ايترو پريان مري ٻهاڙ تي آيو آهيان. تنهنجي مولود امانت پسل هئي ڇا اڄ مون اوکي سولي آهي.

ان وقت حضور جن جي عمر ۳۶ سال هئي ۽ مريءَ ٻهاڙ تي ملڻي ۾ الجير هئا. جلدئي حضور جن جي لوڪريءَ مان دل کڻي ئي ٻيئي ۽ سنساري جهون کان به اداس ٿي پيا. اڪيري ڪئين ٻيرا باباهي مهاراج جن کي عرض ڪيائون ته مولڪي اها وقت ڏو نه اوڪريءَ تان استحيا ڏيئي اچي ڏيري ۾ توهانجي چرن ڪنولن ۾ رهان. پر سندن اها وڃي بابا جن نه مڃيندا هئا ۽ کين چوڻا هئا ته وقت ايندو جڏهن توهين جي پوي ڏيري ۾ رهندا.

آخر حضور جن اپريل ۱۹۱۱ع جي پهرئين هفتي ۾ ڏاڍو ڪيو ۽ ۲ اپريل ۱۹۴۸ (جڏهن جولي جو مهبان) ٽالپن ڏيري ۾ رهيا. الهيءَ عرصي ۾ هنن ۱۳۶۰۰۰ عيون کي نام

جو پيد ٿو. جڏهن هنن پهرين ٿوري ۾ ستسنگ شروع ڪيو ته ان وقت پنجاب ۾ اٽڪل ۲۰۰۰ ستسنگي هئا ۽ پندارن تي حاضري به ٿي سَو هوندي هئي جا پوءِ لک کان به وڌي وئي.

بابا جئمل سنگھ، مهاراج جن ۲۴۰۰ جيون کي نام دان ٿنو ۽ گهڻو ڪري فرمائيندا هئا ته مون کان پوءِ جيڪو ڪم سنڀاليندو سو ڏهوئي شڪتي ۽ ديا مهر جو پندار کڻي ايندو.

جڏهن مهاراج جن پنجاب ۾ پرچار شروع ڪيو ان وقت لوڪن ڏهن گورن ۽ سنت مت جي سکياڻن کي ڀلائي ڇڏيو هو. وڏا وڏا ودوان به گورو نالڪ جي آتم سکياڻن کي يوک ۽ ويدانت سان پيمت ڪرڻ لڳا. پنجن نامن جو پيد الوپ ٿي ويو هو ۽ ڪنهن کي سرت شبد يوک يا انحد مارگ جي بوجهه ڪانه هئي. گورن جي اها مول سکيا ”بن گور مڪت نه پائي ڪوئي“ ڪنهن کي ياد ٿي ڪانه هئي بلڪ انهيءَ جو کلي طرح ڪنڊن ڪيو ٿي ويو. ان پڙهيل مورخين، نيرٿن ۽ ٻين جڙ پدارٿن جي پوڄا، جنهنجو سنتن هميشه ڪنڊن ڪيو آهي، ۾ لڳل هئا ۽ پڙهيل ماڻهو پشچمي سکيا جي زار اثر اچي ناستڪ بڻجي پيا هئا.

ناستڪپٽي جو زور ايتري قدر هو جو ملڪ ۾ ڪيترن هنڌ ناستڪن پنهنجون سنڌاڻون برپا ڪيون هيون. ڌرمي جهڳڙا ۽ مذهبي فساد هميشه ڇڙيا رهندا هئا. پر مائما مان ماڻهن جو وشواس ڪري چڪو هو ۽ عام لوڪ اڌرم جي وهڪ ۾ وهي رهيا هئا.

مالڪ جي ديا مهر کي جوش ۾ آڻڻ لاءِ شايد انهن ڳالهين جو هٿ ضرور هو. امرتسر، لاهور، لڌيانا، هوشييار پور، امبالا، دهلي جهڙن شهرن ۾ به بلڪل ٿورا ستسنگي هئا.

پانچلي يورگ جو نه حضور اڳ ۾ ئي اڀياس ڪيو هو.

انهيءَ ڀرمارف جي کوچ جي دوران ۾ (۱۸۹۴) سندن متر بابو ڪاهن سنگهه کين ٻڌايو ته بابا جڳمل سنگهه نالي هڪ مهان سلسل مريءَ ۾ آيو آهي ۽ وڌيڪ چيائين ته اوهان ڪيتري وقت کان سڄي ۽ اوچي گوروءَ جي کوچ ۾ آهيو، هاڻي مون سان گڏجي هلو ته توهانکي اهڙو گورو ڏيکاربان. بابا جن ڄاڻي ڄار سنگ ٻڌڻ سان سندن سڀ شڪاوتون لورم ٿي ويئون ۽ متسوس ڪيائون ته ڇٽڙي گوروءَ جي ڳولا ۾ هوس سو مليو آهي. بابا جي مهاراج جن کين ڏکڻا ڏئي ۽ سرمه شبد يورگ، جيهنڊو ڏڪر گرنت صاحب ۽ ٻين سنتن جي هاڻيءَ ۾ آيل آهي، جي اڀياس جو طريقو سيکارايو.

نام دان ڏيڻ وقت بابا جڳمل سنگهه مهاراجن کيس چيو ته مان صرف ٽيهنجي واسطي ايترو ٻريان مري ٻڌڻي آيو آهيان. توهنجي مولوت امانت بيل هئي ڇا اڄ مون توکي سولبي آهي.

ان وقت حضور جن جي عمر ۳۶ سال هئي ۽ مريءَ ٻڌڻي ٿي ملڻيءَ ۾ الجهر هئا. حلدئي حضور جن جي لوڪريءَ مان دل کڻي ٿي پيئي ۽ سنڀاري جهون کان نه اداس ٿي پيا. اڪسري ڪئين ٻيرا بابا جي مهاراج جن کي عرض ڪيائون ته مولڪي اها ريف ڏيو ته لوڪريءَ کان استيڻا ڏيئي اچي ڏيري ۾ توهانجي چورن ڪٽولن ۾ رهان. پر سندن اها ويهتي بابا جن نه مڃيندا هئا ۽ کين چوڻا هئا ته وقت اهندو جڏهين توهين جيءَ پري ڏيري ۾ رهندا.

آخر حضور جن اپريل ۱۹۱۱ع جي پهرئين هفتي ۾ رٽائر ڪيو ۽ ۲ اپريل ۱۹۴۸ (جڏهن جوئي جو مسمانا) تائين ڏيري ۾ رهيا. انهيءَ عرصي ۾ هنن ۱۲۶۰۰۰ جيون کي نام

جيتوڻيڪ وٽن سڀ ڪجهه هو۔ پيسو، عزت، صحت، عهدو
۽ ٻيا ائڪ سنساري سک پر تنهن هوندي به هنن هميشه
الهي ۽ ڇيڙ جي ڪمي مھوس ڪئي جا هنن ڪي ڇوڙي خوشي
۽ شائتي ڏيئي سگهي۔ سندن آتما کي ان وسٽو ۽ جي ڪوڄ
هئي جا هن ڇڙ سنسار ۾ ملي لٽي سگهي ۽ اها هئي پرماتما
جي پراپتي۔ هنجي اها روحاني پياس ڪئي به تربت
نه ٿي۔

حضور جن ڪيترا سال ڪوهه مريءَ ۾ ايس۔ ٻي۔ او
ٿي رهيا ۽ اُتي ڪيترن متن ۽ ڌرم جي ساڌن سان ملڻ
جو کين موقعو مليو۔ ڪشمير ۾ هندن جو مشهور تيرٿ امرناٿ
آهي۔ جيڪي ساڌو ۽ سنياسي اوڏا هنن ويندا هئا تنکي مريءَ
مان لنگهڻو ٻوندو هو۔ گهڻو ڪري ڪو نه ڪو ساڌو مهاتما
حضور جن جي گهر رهيل هوندو هو بلڪ سندن مڪان کي
ڪوٺيندا ٿي هئا ساڌو مهاتمان جو ڏيرو۔

هڪ ٻُڌ بڪشو ڪان ٻڌمت ۽ جين مت جا گرام پڙهيائون۔
اهي به سندن آتمڪ پياس کي ٻجهائي نه سگهيا۔ ڇاڪاڻ
جو هنن کي نه پرماتما جي ساکيات درشن جي ابلاڪا هئي ۽
مرڻ ڪا پوءِ مڪتي ۽ جي ڪنهن واعدي ۾ وشواس ڪو نه
هون۔ جي اهو ڪرنا اسانجو پرم پستا آهي ۽ اسين
سندس ٻالڪ آهيون ته پوءِ ڇو جيئري ٿي ٻالڪ پتا جي
درشن کان محروم رهن؟ هڪڙي ٻاريءَ جنهن کان بائيبل
پڙهيائون، الهيءَ صاف ظاهر ڪيو ته مونکي اهڙي ڪنهن
به ساڌن جي خبر ڪانهي پر ٻين متن وارن کين پنهنجي
پنهنجي ڪريائن ۽ پوجائن ۾ لڳائڻ جي ڪوشش ڪئي۔
ڪڇ ٽيمٽ جا لاما به کين گڏيا پر ائين ٿي لڳو ته پانڊليءَ
جي يوڪ کان مٿي انهن وٽ بي ڪا ساڌنا ڪانه هئي ۽

حضور مهاراج جن جو مختصر جيون چتر

حضور مهاراج جن جو جنم تاريخ ۲۷ جولاءِ ۱۸۵۸ع
کرڙال ڄائڻ جي هڪ اوچي خاندان ۾، پنجاب جي جتان
ڳوٺ، ضلع لڏيانا ۾ ٿيو. سندن پتا سردار قابل سنگهه جن
مٽريءَ ۾ صوبيدار مڃجڻ هئا. ان زماني ۾ اهو عهدو وڏي
۾ وڏو ڪٽيو ويندو هو جو ڪنهن هندستانيءَ کي ملي
سگهيو ٿي.

بالڻ کالوئي حضور جن ٽيهن ٽيڙ هئا ۽ سندن پرمالما
ڏانهن لاڙو صاف لهندار هو. سندن ڳوٺ ۾ جڏهن ۾ ڪو
سادو سنت ايندو هو ته پنهنجي ڏاڏي سان گڏ اٿي ويندا
هئا. ڏهن سالن جي اوستا ۾ هنن گرنت صاحب جو پهريون
هاٿ اورو ڪيو. بالڻ ۾ ٽي هنن گورو نانڪ صاحب جن جو
سري چپ صاحب ڪٽ ڪري ڇڏيو هو. پنهنجي ڏاڏي
کان مليل سکيا ڪارڻ حضور مهاراج جن پنهنجي عالي چتر،
دل جي وشالنا ۽ پراو ڀڳتي ڪارڻ جلد ئي پرسڌ ٿي ويا.
هنن اتر ڏس سان گڏ قدوت ڪين سندر ۽ سگهارو شير ڏٺو
هو. روڙ ڪيءَ جي ڪاليج مان ڊگري وٺي هو ايم. اي. ايس.
۾ ايس. ڊي. او جي عهدي تي مڙو ٿيا ۽ الهيءَ محڪمي
۾ ۲۸ سال نوڪري ڪرڻ کانپوءِ اپريل ۱۹۱۱ ۾ رٽائر
ڪيائون. پر نوڪري پوري ڪرڻ کان ڪج سال اڳ رٽائر
الهيءَ ڪري ڪيائون ته پنهنجي ستورن طرفان سوليل
پرمار ٿي ڪارڻ جي تعجب ٿي سر الباني ڪري سگهن.

هندي ڄمار ۾ ئي حضور مهاراج جن ماهر سادن جي
رهنمائي هيٺ ويدانت ۽ يوگ شاسترن جو اڀياس ڪيو.

پيار ڪندا آهن. هڪ ٻي هڪ ماهر فوٽي گرائڻ پنهنجي
 تعجب ۽ حيرانيءَ کي ظاهر ڪندي مون کي چيو، ”مون
 راجائن، مهاراجائن، راجين ۽ راجڪمارن، وائيسرائين، گورنرن،
 راجنيتڪ ۽ ٽارمڪ اڳواڻن جا فوٽا ڪڍيا آهن پر حضور
 مهاراج بن ۾ ڪا اهڙي عجيب مڙيا آهي جنهن کي منهنجي
 ڪئميرا جهڙي ٺٽي سگهي ۽ جنهن کي مان بيان ڪري نٿو
 سگهان يورپ ۽ آمريڪا ۾ برازيل ٽريننگ جي باوجود،
 مان انهيءَ کي فوٽي ۾ آڻڻ ۾ اسمرت رهيو آهيان. مان
 متسوس ڪريائون ته اها ڪا عسائي اسٽول سولهن ٺاهي
 بلڪ هڪ آدمڪ يا الوڪڪ سڍرتا آهي جنهن کي ڪئميرا
 پڪڙي نٿي سگهي.“

نصور مهاراج بابا ساون سنگھ جي

اهو جنينجو بيان تصوير ڪري ڏئي سگهي

حضور مهراج بابا ساون سگهه جي جن کي عام طور ”باس جو سب“ ڪوٺيو ويندو آهي، انهن جي سامهون ڏنل تصوير مان سندن مهلتا جو پورو اندازو لڳائي ڪوٺ سگهيو.

در اصل ڪوبه ڌوڻو، چتر يا تصوير سندن شان شوڪت ۽ آلمڪ ليچ سان ڀريل شخصيت کي ظاهر نٿي ڪري سگهي. هو ستن جا سرتاج هئا. ان هر دم مشڪندڙ مڪزي جي برابر ڀري ڪشش، اڀار ڏيا مهر ۽ الوڪڪ ڀار جو، ڪا به ڪئمرا ڌوڻو ڪڍي نٿي سگهي. سندن ٽيچسوي بهترين مان ٽيڪندڙ لومل ڌارائن کي ڪير ٿو چئي سگهي؟ ٻلا ڀرمالما جي صورت ڪاغذ تي ڪمڻ ٿي آئي سگهجي!

حضور مهراج جن قرب ۶ فوٽ ٽيڻا، شرير جا سڀا ڀر شاندار هئا ۽ سندن ٻالھون ڪڇ لٽيون هيون. ڪٿان به لنگهندا هئا ته اجنبي ماڻهو، جن کين اڳ ڏٺو ئي ڪونه هو، سي به حسبي ڀرپور شالي مڙوڻ کي ڏسڻ لاءِ ئي الحال ٻيڻي ويندا هئا. سندن ڪشادي پيشاني، من موهيندڙ روش، سڀيئي شيد ڏاڙهي، ٽٽائي چهره، ويڪري چالي ۽ ڪلڻن جو نه ڪجهه ورلن ٿي به سگهي ٿو پر اها سٺاوت، اهو ڀار ۽ محتاج جو حسبي آئي سندر ۽ ٽيچسوي بهترين مان هڪ انٽ ڌارا مثل وهندو هو، اڃو ورلن ڪير ٿو ڪري سگهي! سندن مڪارهند مان ڪڏهن به ڪنور شيد ڪين نڪتو ۽ هو ڪميا جا ساگر هئا ۽ سندن ڏيا جا دروازا گهرو بابن لاءِ به لڪيل وهندا هئا. ننڍو وڏو، استري پرش هر ڪو انهن چوندو هو ته حضور مهراج جن مولڪي سڀ کان وڌيڪ

حضور مهراج بابا ساون سنگھ جي

اهو حئيلاجو بيان تصوير ڪري نٿي سگهي

حضور مهاراج بابا سائون منگه جي جن ڪي عام طور
”باس چو سمن“ ڪولہو ويٺو آهي، انهن جي سامهون
ڏنل تصوير مان سندن مهاتما جو وڏو اندازو لڳائي ڪولہ سگهيو.

در اصل ڪولہ ٽوٽو، چتر يا تصوير سندن شان شوڪت
۽ آلمڪ ليچ سان ٻريل شخصيت ڪي طاهر لٿي ڪري
سگهي. هو سندن جا سڙاج هئا. ان هر دم مٽڪندڙ
مڪڙي جي برابر ٻري ڪشش، اٻار دٻا مهر ۽ الورڪڪ
ٻٻار جو، ڪاٺ ڪٽيرا ٽوٽو ڪڍي لٿي سگهي. سندن ئيچوي
ليٽرن مان ٽپڪندڙ لومل ڌارائن ڪي ڪير ٿو چئي سگهي؟
هلا پر مهاتما جي صورت ڪاغذ تي ڪيئن ٿي آئي سگهجي!

حضور مهاراج جن قريب ۶ ٽوٽ لٻا، شرير جا سڏها ٻر
نالدار هئا ۽ سندن ٻانهون ڪج انبيون هيون. ڪٿان به
لنگهندا هئا ر اجسي ماڻهو، جن کين اڳ ڏٺو ئي ڪولہ هو،
سي به هڪجي ٻرياروالي سرورپ ڪي ڏسڻ لاءِ ئي اتان
ٻڃي ويندا هئا. سندن ڪشادي ٻيٺائي، من موهندڙ
روش، سڀئي سٺيد ڏاڙهي، گلابي چهر، واکري چالي
۽ ڪلهن جو نه ڪجهه ورلن ٿي به سگهي ٿو پر اها سڃاڻ،
اهو ٻٻار ۽ مٺاج جو هڪجي آئي سندر ۽ ئيچوي ليٽرن مان
هڪ اثر ڌارا مثل وهندو هو، اڇو ورلن ڪير ٿو ڪري
سگهي! سندن مڪارهند مان ڪڏهن به ڪٺور شبد ڪن
لڪو ۽ هو ڪميا جا ساگر هئا ۽ سندن دٻا جا دروازا ٽوٽو
ٻاٻن لاءِ به لکيل رهندا هئا. ننڍو وڏو، استري ٻرش هرڪو
انهن چوندو هو ته حضور مهاراج جن مولڪي سڀ کان وڌيڪ

حضور مهراج بابا ساون سنگھ جي

اهو جنهنجو بيان تصوير ڪري ٿي سگهي

حضور مهاراج بابا ساون سنگهه جي جن کي عام طور
”باس بر سنڌ“ ڪوٺيو ويندو آهي، انهن جي سامهون
ڏنل تصوير مان سندن مهلتا جو پورو اندازو لڳائي ڪونه سگهيو.

در اعل ڪوبه ڌوٽو، چتر يا تصوير سندن شان شوڪت
۽ آئيني سان پريل شخصيت کي ظاهر نٿي ڪري
سگهي. هو ستن جا سراج هئا. ان هر دم مڻڪيندڙ
مکڙي جي برابر هري ڪشش، اپار ديا مهر ۽ الوڪڪ
بهار جو، ڪاه ڪئمرا ڌوٽي ڪڍي نٿي سگهي. سندن ليجسوي
لبن مان ٽڪيندڙ لومل ڌارائن کي ڪير ٿو چئي سگهي؟
پلا پرماتما جي صورت ڪاغذ تي ڪيئن ٿي آئي سگهي!

حضور مهاراج جن قريب 6 ڏوت لبيا، شرير جا منهن ڀر
ساندار هئا ۽ سندن ٻالھون ڪڇ لسيون هيون. ڪٿان به
انگهندا هئا ته اچي ماڻهو، جن کين اڳ ڏٺو آهي ڪونه هو،
سي به حسبي پراڻي سڙپ ڪي ڏسڻ لاءِ بي الحال
بيچي ويندا هئا. سندن ڪشادي پيشاني، من موهيندڙ
روش، سڻي شيد ڏاڙهي، گلابي چهرو، ويڪري چالي
۽ ڪلهن جو نه ڪجهه ورڻ ٿي به سگهي ٿو پر اها سخاوت،
اعو بار ۽ صلاح جو حسبي آئي سندر ۽ ليجسوي لبين مان
هڪ ائوٽ ڌارا مثل وهندو هو، اچو ورڻ ڪير ٿو ڪري
سگهي! سندن مڪارهند مان ڪڏهن به ڪنور شبد ڪن
نڪتو ۽ هو ڪما جا ساگر هئا ۽ سندن ديا جا دروازا گهرو
ٻاٻين لاءِ نه لڪيل وهندا هئا. ننڍو وڏو، استري پرش هر ڪو
انهن جو ڏٺو هو ته حضور مهاراج جن مولڪي سڀ کان وڌيڪ

حضور مهاراج بابا ساون سنگھ جي

۱۲۰ جيندڻجو بيان تصوير ڪري ڦٽي سگهي

حضور مهاراج بابا ساون سگهه جي جن کي عام طور ”پاس جو سب“ ڪوٺيو ويندو آهي، انهن جي سامهون ڏنل تصوير مان سندن مهاتما جو پورو اندازو لڳائي ڪونه سگهيو.

در اصل ڪوبه ٺوٺو، چتر يا تصوير سندن شان شوڪت ۽ آلمڪ ليح سان ٻيڙيل شخصيت کي ظاهر نٿي ڪري سگهي. هو ستن جا سرتاج هئا. ان هر دم مشڪندڙ مڪڙي جي ٻيٽن ٻاري ڪشش، اٻار ڏيا مهر ۽ الوڪڪ ٻيٽ جو، ڪاٺ ڪٽمرا ٺوٺو ڪڍي نٿي سگهي. سندن نهجوي ليعرن مان ٽپڪندڙ لومل ڌارائن کي ڪير ٿو چئي سگهي؟ ٻيا ٻر مانعا جي صورت ڪاغذ تي ڪيئن ٿي آئي سگهجي!

حضور مهاراج جن قريب ۶ فوٽ لڳا، شرير جا سڏا ٻيڙ سالدار هئا ۽ سندن ٻانهون ڪجھ لسيون هيون. ڪٿان به ٺيڪهندا هئا ته اچي ماڻهو، جن کين اڳ ڏٺو ئي ڪونه هو، سي به عسڪري ٻرڻا وٺائي سڙپ کي ڏسڻ لاءِ ئي الحال ٻيڙي ويندا هئا. سندن ڪشادي ٻيٽائي، من موهندڙ روش، مٿي شيد ڏاڙهي، ڪٿائي چهره، ويڪري ٻڙي ۽ ڪٿين هر ته ڪجهه ورتل ٿي به سگهي ٿو پر اها سڀاوس، اهو ٻيٽ ۽ مٿاڇو عسڪري آئي سندن نهجوي ليعرن مان ڪا اڻوٽ ڌارا نٿي وهندو هو، اڇو ورتل ڪير ٿو ڪري سگهي! سندن مٿاڇو مان ڪڏهن به ڪنور شيد ڪن لڪير ۽ هو ڪميا جا ساگر هئا ۽ سندن دٻا جا دروازا ٽپور ٻاٻن لاءِ نه لڪيل رهندا هئا. ننڍو وڏو، استري ٻرڻ هر ڪو انهن جو ٿورو هو ته حضور مهاراج جن مولڪي سڀ کان وڌيڪ

چرئن ۾ اڙپڻ ڪرڻ لڳو. مرضيءَ جا ماڻڪ آهڻ جيئن ڪين
وڻي تيئن ڪن.

ميرا مڇهه مڇن ڪڇ لھين، جو ڪڇ هي سو نور،
تيرا نجهڪو سولھيتي، ڪيا لڳيگا مور.
(ڪبير)

تيرا بابا جمل سنگھ
۱ آڪٽوبر ۱۹۶۳

دريائي اعل

لکيتون هت آيون جي هو پاڻ سان کڻي ويا. اهي سڀ ڪاغذ
سندس بستري جي وهائي هيٺان ٻڌجن سالن تائين آرام ڪندا
رهيا. هڪ دفعي منهنجي جنم ٿي سوال صبح جو انهن
ڪاغذن کي هڪ ريشمي رومال ۾ وڙهي موٽ کڻي آيو
۽ اهي چيائين ته مون تو لاءِ هڪ المول سوکڙي تنهنجي
جنم ڏينهن تي آڏي آهي ۽ اها چڻ چاهه. جي ڪٿي ۽ ۾
ساگر سمائل آهي.

مون جواب ڏنو ته مان چاهه ٻيٽان ڪونه. مون کي ڪٿي ۽
جي ضرورت ئي ڪوڙي؟ هن چيو ته جي تون اها سوکڙا
نه ڪندن ته مان پاڻ شوش ٿيندس.

اٽل ڏسڻ ۾ آيو ته هي وارٽائون کيس ڏاڍو پسند آيون
هيون ڪري ته وڳو. مون کي صلاح ڏنائين ۾ مون ئي زور
وڌائين ته مان اهي ڪتاب جي روپ ۾ آڻيان. مون انهن
وارٽالن کي هن روپ ۾ قلمبند ڪري، اهو هٿ لکيل ڪتاب
(Manuscript) وري کيس پڙهڻ لاءِ ڏنو.

وري هڪ دفعو انهن ڪاغذن کي سندس اڪائونٽ لاس
۾ لسي عرصي تائين عهد پوڳو ويو. پر چولي ڇڏڻ کان
ترباب به هٿا اڳ سنه ۱۹۵۹ ۾ هن مون کي اهي ڏنا ۽ چيائين
ته هيءَ پڻهجي امانت واپس وٺ، تنهنجي نه، هينئر نه.
اها منهنجي امانت آهي. اٽلي پاڻ وٽ ئي ڏي نه رکج.
وري ٻاٽي ڏرسف ڪندي چيائين ته اها امانت لڪا
تنهنجي آهي، لڪا منهنجي. اها امانت نه حضور مهاراج جن
هي آهي. منهنجي امانت آهي اٽلي کي ئي سولي ڏج،
سارن مٿان. ان ٽالپرو اسين وري ڪونه ڪڍاسين.

هينئر هي بستڪ پڻهجي آيا، موجوده سڪورون جي

حضور جن جا وڃن :-

- ۱- سنت مت
- ۲- سنت مت ۽ موجوده ذرمن جي وچ ۾ فرق
- ۳- پورن گورو جي ضرورت
- ۴- بيهڪ ڪيئن ”مهدود“ بڻجي سگهي ٿو
- ۵- اهد شبد
- ۶- يوڪ ۽ ويدالت
- ۷- ڇهر چڪر
- ۸- گيتا ۽ اپنشد
- ۹- ڪرامتون
- ۱۰- اڀياسين جي لاءِ صديح پوڄن
- ۱۱- ٽي گڻ
- ۱۲- منڇن ديهه جو مقصد
- ۱۳- سنت مت جي سرشت
- ۱۴- سچو عيسائي ذرمن وغيره

وري ويچار ڪرڻ سان مان الهه ۽ لشي جي ٿي پهتس ٿا .
انهي ۽ رٿا جي ڪارڻ وارتائن جي خوبصورتي ۽ اصليت
له رهندي . انهي ۽ ڪري سڀني وچن کي هڪ ٻئي پويان
ائين درج ڪيم جيئن حضور مهارج جن جڳاسن سان وقت
بوقت ملاقات ڪندي فرمايا هئا :

انهن وارتائن جون پوريون تاريخون نه ياد ڪولهن پر
منهنجي خيال ۾ آخرين نوٽن کي ڇڏي باقي سڀ ۱۰-۱۲
سالن تائين منهنجي ڪٻي ۾ پيا رهيا . حضور مهارج جن
جي چولي ڇڏڻ کان قريب سال کن پوءِ منهنجي متر پروفيسر
جڳموهنمل منهنجي ڪتابن جي الماري ڏني ۽ انکي هي

لئي آيا. انهن کي مس سان لکڻ ۽ سلسلوار لاءِ ۽ ۽ مولي کي
انگل ٻن مهينن کان وڌيڪ وقت لڳي ويو. پوءِ اهي مون
ڪتابن جي آزمائش ۽ هڪ پاسي ڪٽي رکيا ۽ اهي اتي ٻيا
ٿي رهيا. عيسين پروفيسر جيڪو وڻج لعل اچي اهي ڪيا.

سردار بيهادر مهاراج جن جو مولي کي هي ڪم سولڻ
جو جيڪو مقصد هو سو پورو ٿيو. منهنجو غم ۽ شوڪ ڪنهن
حد تائين گهٽجي ويو هو. هو مولي کي وقت بوقت
سمجهائيندا رهندا هئا ته حضور مهاراج جن جي چولي
چٽڻا ڪري منهنجو هن مولي رنج ۽ شوڪ ڪرڻ،
ڏيکاري ٿو ته مون سمجهو ٿي ڪونهي ته حضور
مهاراج جن جي شيشي ۾ ڪير هئا ۽ ”گورو“ شهداد جو اصلي
ارڪ ڪهڙو آهي. هنن مون کان پڇيو ته حضور مهاراج جن
کي ٿوهان صرف ڏاڍو سمجهو آهي جهڙي وجهي ڪري
توهن ايترو روڙو ٿا ۽ ڏاڍو رکو ته ستگورو ڪڏهن به
مري ڪونه ٿو، هو سمجهو ٿوهان سان ڪڏهن آهي ۽ ٿوهان جي
الاءِ آهي. ذرا ٻيو ڏسو ۽ هن جو روشن ڪرايو. جيڪي
اڪير ۽ الڪا ٿوهان کي هن کي ڏسڻ جي آهي ٿوهان
ڪنهن ٻيا وڌيڪ انتظار سان هو ٿوهان جي راهه اهاري
رهي آهي.

شروع ۾ هن ڪتاب جي پاري ۽ اها رڳو هئي ته حضور
مهاراج جن جي ڪجهه الڪا الڪا وڻن تي فرمايو هو،
انهن وڻن موجب هن بستڪي کي ٻاٽن ۾ ورهائجي. انهن
لاءِ ٿورا شيلٽر ٻيا ڇوڏيا ويا ۽ مختلف موقعن تي جيڪي
ڪجهه ڪم وڻن تي فرمايو هئا انهن سو هڪ کي هنڌ لاهي
ڪيو ويو.

سردار بهادر ۽ جن ۽ مان پراڻا مٿر هٿاسين . شروع شروع
 ۾ اسين پڻي هڪ ئي ڪمري ۾ رهندا هٿاسين. هندن جو مون سان
 ورتاءُ ڏاڍو سٺو هو. ٻارو هوندو هو. هنن کي ٻين ستسنگين مان خبر
 پئجي هئي ته حضور جن جي چوڻي جو من سمجهڻ ڪري منهنجي
 دل کي ڪيڏو نه گهرو صدمو پهتو هو. سو مولڪي پنهنجي
 ڪمري ۾ وٺي ويا ۽ پورو ڪلاڪ مولڪي ڌار ۽ دلداري
 ڏيندا رهيا. آخر فرمايائون ته توهين حضور جن جي وڃڻ
 ۽ ستسنگن جا موت لکندا هئا. انهن کي ڪيريب وار ٺاهي
 چوڪين ٿا انهن کي ڪتاب جي صورت ڏيو؟ ائين ڪرڻ
 سان هڪ نه توهانجو ڌيان ان دڪ ۽ شوڪ کان هٽندو. ٻيو
 ستسنگين ۽ پرمات جي شائش لاءِ اها وڏي شيوا ٿيندي.

مون چيو ته حضور! توهان کي خبر آهي ته اهي ساڌارڻ
 چٽڪا پينسل سان ڪڏهن نه اخبار جي ڪمڊن تي لکندو
 هوس. ڪڏهن نه جيڪو ڪتاب منهنجي هٿ ۾ هوندو هو
 ان جي اڳئين يا پوئين پٺي تي لکندو هوس. ڪڏهن ڪڏهن
 حضور جن جي مڪار بند مان نڪتل سندس وڃڻ يا مثال ڪن
 خطن تي ئي لکي ڇڏيندو هوس. اهي ڪڏهن به ڇپائڻ جي
 ارادي سان ڪونه لکيا هئس ۽ اڪي هڪ هنڌ ٽائيمڪا
 ڪري رکيا اٿم. انڪري چئي نٿو سگهان ته ٻيندا يا نه
 پر جي ڪٿي لڌا ته انهن مختصر نوٽن مان ڪجهه ٿيار نه ڪري
 سگهندس يا نه.

سردار بهادر مهاراج جن زور ڏئي فرمايو ته حضور
 مهاراج جن جو هر هڪ وڃڻ املهه ۽ ٽاپاب آهي، توهين اهي
 ضرور ڳوليو.

مون ڪجهه پراڻا پٺا مٿي ۾ سان پراڻل ڳولي نه ڪڍيا جن
 تي اهي موت لکيل هئا پر انهن مان ڪيترا نه پڙهڻ ۾ ئي

. ڪوس ڪندا هئاسين اهو غالب هو. ان پيار ۽ آئند اڃا
 منهنجي لپڻ مان لبر جاري هو. جن هندن کان منهنجو مالڪي
 منهنجو پيارو سڪورو لنگهندو هو اهي سڃا ۽ ويران پئي
 پاسيا. مون هڪ شيواردار کان سردار بهادر مهاراج جن بابت
 ٻيو حديثي حضور مهاراج جن پڇيڻو ڄاڻ لڌين مٿس ڪري
 ويا هئا. شيواردار ٻڌايو ته سردار بهادر مهاراج جن آفيس ۾
 ڪن ماڻهن کي ملاقات (Interview) پيا ڏسن. دفتر ۾ پهچڻ
 سان اسان ڏٺو ته سردار بهادر مهاراج جن بدران حضور
 مهاراج جن دفتر جي ورائندي ۾ آرام ڪري ٿي اترچان
 هئا، ليڪ اعزي طرح چيئن هميشه. وڃندا هئا. اتي اڪيلا
 ويٺا هئا. اسين پڇيڻي ڏرڻهن کي روڪي ڪن سگهياسين
 ۽ سندن طرف وٺي ڏور پاسين. هنن اتي رهندي پڇيڻي
 ڏها مهر جو هڪ رکيو ۽ ڏاڍي ٻاڻو. سان ان ئي منوهر ۽
 مٺي آواز ۾ منهنجي چڱيائيءَ بابت پڇڻ لڳا. مان زار زار
 روئي لڳس، ٻارا به مست بن لاءِ شام رهيا. اڪاپوهر سندن
 ڪرسيءَ سامهون ٻيل صدل ٿي وڃڻ جو اشارو ڪيائون،
 جتي مان هميشه سندن اباڪاريءَ ۾ رهندو هوس. منهنجي
 يعني به هندي چرلن ۾ جهڪي ۽ صدل جي هڪ پاسي
 ويهي رهي. هنن فرمايو، ”جيء صاحب، توهين هيترا ڏينهن
 نه اها ئي ڪونه ڪئي لڳا رهيا؟“ مون سندن جواب
 ڏيڻ لاءِ چيئن ئي چيئن مٿي ڪيو ته مون ڏاڍو ته سندن اهو
 سروب منهنجي سردار بهادر مهاراج جن جو ئي ويو هو. منهنجي
 لپڻ مان اڃا به لبر جاري هو. سردار بهادر مهاراج جن اهو
 ڏسي فرمايو، ”جيء صاحب توهين خوش نصيب آهيو. توهين
 نه ٻڌو آهه ڪاڏي سڪورو لڳا لبر مولي کي نه اها به اجازت
 مڃائي.“

هولندو پر جيڪو پرائم حضور مهاراج جن اسانجي هردءَ ۾ اچن
 ڪيو هو انجي برابر ٿي نٿي سگهي. ڪوبه ٻيو پيار
 ان اڻ مٽي پيار سان پيئي نٿو سگهجي.

حضور مهاراج جن جي چوٽي جوت سماڻجڻ کانپوءِ منهنجي
 زندگيءَ ۾ ڪا دلچسپي ڪانه رهي. هو منهنجي جيون ۾
 ان سمي (۱۹۱۰ ۾) آيا هئا جڏهن مون اڃا دليوي ڪاروبار
 شروع ٿي ڪين ڪيو هو (مون ۱۹۱۲ ۾ وڪالت شروع ڪئي
 هئي) ۽ ۱۹۴۷ ۾ رٽائر ڪيو ۽ هنن ۱۹۴۸ ۾ چولو ڇڏيو.
 زندگيءَ ۾ مون لاءِ باقي رهيو ٿي ڇا جنهن لاءِ جيئان؟ هو
 ٽي منهنجو جيون هئا، هو ٽي منهنجا پاران هئا. سارو ڏينهن
 مان هنن جي باري ۾ سوچيندو هوس ۽ رات جو هننجا ٽي
 خواب ڏسندو هوس. ان کانپوءِ ڪجهه وقت لاءِ ته مان
 ڏيري ۾ ئي ڪونه ويس. گرمين ۾ سملي ويس پر اُتي به
 مون لاءِ شالتي ڪٿي! چوماسي شروع ٿيڻ تي مان واپس
 موٽيس پر زرد چهره ۽ منهن ۾ ڪڏون پيل ڪٽي آيس. حضور
 مهاراج جن جي پيار ۽ ديا مهر جي ياد اچڻ تي منهنجي اکين
 مان زار زار لڙڪ وهي اُڪرندا هئا. هڪ رات جو اهڙي
 طرح مان روئي روئي سمهي پيس. اڃانڪه حضور مهاراج جن
 درشن ڏنو ۽ پيار سان پڇڻ لڳا، ”هاڻي تون ڏيري ڇو ڪين
 ٿو اچين؟“ مون عرض ڪيو ته هاڻي مان ڪنهن وٽ اچان؟
 ”مون وٽ. تون سمجهين ٿو ته مان ڪيڏانهن هليو ويو
 آهيان؟“ هنن فرمايو.

چولي ڇڏڻ کانپوءِ اهو پهريون دفعو مون لکي درشن ٿيو
 هو. اها ڊسمبر ۱۹۴۸ جي ڳالهه آهي.

اُتي ڏينهن صبح جو مان پنهنجي پٽيءَ سان گڏ ڏيري
 آيس. پر ڏيري وڃڻ جي تياري ڪندي جو آندو ۽ پيار

ٺوراء لڌ سماڄان هان. مدهجو هردو، مدهجي آتما مدهجي
 شرار جو الڪ الڪ باغ باغ آي ويو. پوءِ اڪيلائيءَ ۾ مون
 اهي ٻوٽ ڪي ڄمي پياليءَ سان لالو. مون لاءِ ان کان وڌيڪ
 اسي ڪهڙي رحمت ۽ بخشش ٿي سگهي ٿي. اهو دان ۽
 اڃا ڪرپا هئي جهڻ لاءِ وڏا ڪمائيءَ وارا ستنڪي به
 ڪندا هئا. مشور، مهاراج جن جي ڄڻ ۾ سندن وسترن
 يا ٻين شخصي ڄڻن کي صرف جهڻ جو موهو ڪن اها به
 جزوي ستنڪين کي مليو هوندو. پر جولاءِ ۱۹۳۶ کالوئي
 عهدي مدهجي مٿان ڪرپا وهي ۽ مولڪي ڪومت يا ٻوٽ
 پاراڻا هر شرف ڏيندا هئا ۽ اهيءَ شهر کالوءِ مشڪي چولدا
 هئا، ”مهراڻي“.

پر ۳۸ سال حضور جن جي شيوو جو آلد مائٽ بعد هنجي
عدائي مديجي برداشت کان باهر هئي. ۹۰ سال ماب
ميدل ۾ ڪار ۾ ڪرڻ ڪالوءِ هن ۲ اپريل ۱۹۴۸ تي هي
بدجن لهن جو چولو، جو هنن چوراسيءَ جي چڪر ۾ ٽڙ ٽنڊڙ
دڪي آلمانن کي اڻ ساگر مان ٻار اٽارڻ لاءِ ڏاڍو ڪيو هو،
لاڻي ٿڌو ڪيو ۽ وڃي اٽاسي، اسير، اٻار ڏنا ۽ اٻار جي
ساگر ۾ لهن ليا.

عالمکے احاطہ میں آئی نہ ستاروں کائنات نہ مری لٹوں
 جو سدائیں آسان مان الگ سنگ رہی تو ان دولہا کی یہ
 غنیمت جہولی چلنا کالبواء مہجھتی حالمہ دو دلناک بھٹی
 بیٹی ۽ مہجھتی دل ٹکرا ٹکرا ٹی بیٹی۔ بہارا بالکرو!
 اوجھن اوجھن الدار لکالی کھن سکھندا نہ حشر و مہاراج جن
 ہی جہولی چلنا کھری ستسکھن ہی کھڑی حالمہ بٹی۔
 مان آغا ہالو۔ چمکی طرح سمجھی سکھانڈو نہ کوخان مان کھن
 کی ادھتی بہارن ہی وچوڑی کارنا ستسکھن صدو رسور

راء صاحب مديريت، راء بهادر مدافع، پندبند لالچند ۽ اڀا
پرايم سٽسنگي گڏ ٻيا هئا.

ماهواري سٽسنگن ۽ پندارن ٽي سٽسنگ ايترو نه وڌي
وئي ۽ جولاءِ ۱۹۲۶ ۾ حضور مهارج جن مٿي ذڪر ڪيل
پرايمن ۽ مولڪي پنهنجي بيلڪ ۾ سڏايو ته هيڏي سٽسنگ
جي رهڻ کان وڌيڪه جي انتظام ۽ ڊيڪ پال لاءِ شيواڌارين کي
پنهنجي پنهنجي شيوا ورهائي ڏيئي. سردار بهادر ۽ ڀڳتسنگه
جن کي لڳر جو انتظام سرور ڪيو ويو ۽ ٻئي هر ڪو اڀا ٻنهي
کائي سگهيو ٿي. ٻي ٻئي هر نارائڻ جن کي لڪوڙهه ۽ چنڊل انتظام،
پروفيسر ڀڳموهن لعل کي وڏي ڀڳموهن سان لڪوڙهه ۽ سردار
ڀڳتسنگه کي قاعدي قانون جو ڪم سولائيو وارو. ٻڌهن مديريت
وارو آيو ته حضور مهارج جن پنهنجي ڏيا مهر جو هٿ مديريت
مٿي ئي رکيو جو مان حضور جن جي چرلن جي وڌيڪو پٽ
ٿي ويو هوس ۽ فرمائون ته هڪي موامنت ٿي ڇڏيو، هي
هتي ئي ڪم ڪندو. اهي ٻه ڏينهن ڪاٺي سڄي مولڪي
حضور جن جو خاص شيردار سمجهڻ لڳا.

اڳي ڏينهن ٻڌهن حضور مهارج جن ڏيئي چيو ۽ ڪر
هتي لڳر جي دروازي تي پهتا ته مولڪي چيائون ته ڪهري
مان ڪوڙي جو اومت ڪٿي اچ. اهو جهڙي پدران اڳي
ڪڍو آيس جو لڳل هو ۽ ان جو ٿرو ٿلهي سٺي ۽ جو هو.
حضور جن لڳر ۾ وڃڻ وقت اهڙي اومت پائيندا هئا. مان
اهو اومت ڪٿي آيس ۽ پائڻ لاءِ سندن چرلن اڳيان رکيو. آها!
انهن چرلن ڪمان جي اوڪي سونڀا! ڪر جو ايترو ورتل
ڪري!! پوءِ مولڪي چيائون ته جهڙي وارو اومت ڪهري
۾ رکي اچ. مون ڪم جي پوري ڪئي. مولڪي چيائون ته
نڌي لوڪن جي ڪٿي بادشاهي ملي ها ته به ڪر مان ايترو

چيو ته هي پاس نه ضرور ٿيندو. تون هنجي بيءَ کي جنم
نه آهيءَ ڳالهه جو فڪر نه ڪري ۽ مون چوڪري کي پڙهڻ
لاءِ هدايت ڪئي آهي.

مون آهيءَ هتان پنهنجي پٽا کي شڪر ادا ٿيءَ جو ٻارو
موڪامو نه ٿو هائجي چئيءَ موڪلڻ ڪري پاڻ حضور مهراج هن
مولکي پاس ٿيڻ جي خاطري ڏني آهي. آهيءَ ڪري
امتحان کان اڳ ۾ هڪ مهينو جيڪا ٿياريءَ لاءِ موڪل ماني
سا مون ڏهري ۾ اچي مهراج هن جي چرن ۾ گذاري.
پهڪ مون پڙهيو عرب ۾ صرف سٺ سٺ مع جو ساهتيءَ
آهيءَ عرصي ۾ حضور مهراج هن مون سان هڪ اکر به ڪو نه
ڳالهايو، صرف هڪ ٻه دفعو پنهنجي نوراني ايشن سان مون
ڏي ٺاهرائون. آهيءَ درشتيءَ ۾ هڪ عرصي مشڪ سمايل
هئي جنهن منهنجي آتما کي سدائين لاءِ باغ ٻار ڪري ڇڏيو.

جڏهن امتحان جو نتيجو ظاهر ٿيو ته خود پرنسپال ۽
پروفيسر لراس ٿي پيا. ڇاڪاڻ ته ان سال روزيت تمام گراب
آئي هئي. صرف ۲۷ سيڪڙو شاگرد ٿي پاس ٿيا هئا. انهن
ڏينهن ۾ مان ڏهري ۾ هرس مولکي پٽا وٺان ٿار آئي نه
ٿيون امتحان ۾ تمام سٺيون مارڪون کڻي پاس ٿيو آهين.
ٽي سال مون ايل-ايل-بي پاس ڪئي.

مون ۱ آڪٽوبر ۱۹۱۲ کان جلدو ۾ وڪالت شروع ڪئي
۽ جولاءِ ۱۹۲۰ ۾ ڪيپورل ٽائيم جي سول سروس ۾ ڪهڙيس
پر مان هر هفتي ڏهري ويندو رهيس. ڏهرو منهنجي زندگيءَ
جو الڪ ٻڌي چڪو هو. جڏهن هٿيار جنگ، بي بي
عفتي ٿيڻ لڳو ۽ پوءِ اعليٰ ماعواري ڪيو ويو تڏهن به مان
پنهنجن سورين موڪلون ڏهري ۾ ئي گذاريندو عرس.
اعڙن مرن تي سردار بهادر ڇڪيسڪه، سردار ڀڪتسڪه.

علق کان اڳ مون حضور مهاراج جن جو ڪڏهن به درشن ڪونه ڪيو هو. ان کان اڳ مولڪي سنتن جي مهما جي ڪابه سمجهه ڪانه هئي. مولڪي ڪڏهن اهو سڀني ۾ به ڪونه هو ته پرماتما هن مات لوڪ ۾ سنت ستگوروءَ جو روپ ڌاري ايندو آهي. پر جڏهن مون ٻڌو ته حضور مهاراج جن ۹ اپريل ۱۹۱۱ کان اچي ڏيري ۾ رهڻ لڳا آهن، مان پاڻڪي بياس وڃڻ کان روڪي ڪين سگهيس. جڏهن به مان ڏيري هوندو هوس ته حضور مهاراج جن جي پٺيان هلندو هوس. هڪ از غيبي شڪتي مولڪي هميشه هننچي ويجهو وٺي ويندي هئي ۽ من ۾ هڪ عجيب چاهنا رهندي هئي ته سندن سندر مڪڙو ڏسندو ٿي رهجي جنهنڪي اچي دستار ۽ سفيد ڌاڙهيءَ هڪ انوکي زينت ٿي بخشي.

چنچر آرتوار ۽ ويساڪيءَ جي موڪل گڏي هر سال چار پنج ڏينهن لڳاتار بياس ويندو هوس ۽ انهيءَ ڪالپوءِ هر هفتي چنچر آرتوار لاءِ ٻيو هفتي جا ڏينهن ڳڻيندو هوس ڇاڪاڻ ته حضور جن جي حاضريءَ ۾ مولڪي هڪ لا بيان آند ملندو هو.

جڏهن منهنجي پتا ڪي انهيءَ ڳالهه جي خبر پئي ته هو نهايت ناراض ٿيو ڇاڪاڻ ته هنچي پرمات ۾ ڪابه رچي ڪانه هئي. هنڪي ڪنهن ٻڌايو ته مان بياس وڃي هر هفتي به ٽي ڏينهن وٽ وڃائيندو آهيان. هن ڪنهن خاص ماڻهوءَ هٿان حضور مهاراج جن وٽ شڪايت موڪلي. قسمت سان جڏهن اهو ماڻهو چني ڪٿي آيو ته مان به اُتي بيٺو هوس. هنجي شڪايت هئي ته مهني ڪن ۾ امتهان ٿيڻا آهن ۽ جي چوڪرو پڙهائيءَ ڏانهن ڌيان نه ڏيندو ته اهڙو ڏکيو امتهان ڪيئن پاس ڪندو؟ حضور مهاراج جن انهيءَ ماڻهوءَ کي

پوهڪا

هي ڪتاب ڪيئن آرٽ لڳو تنهن ٻاري ۾ ۽ اکر عرض وٺائون. هر ڏينھن، ڌرم ۽ قوم جا ماڻهو حضور مهاراج بابا سان سنگھ جن وقت ايندا هئا. انهن مان ڪي نہ صرف ڏسڻ جي شوق سان ايندا هئا، ڪي سندن ابدش ٻڌڻ لاءِ ايندا هئا ۽ ڪي نام جي دکشا وٺڻ لاءِ. هن بستڪ ۾ جهڪي وار ٽالاپ ڏل آھن جي حضور مهاراج جن وقت بوقت ڌاري ۾ ايندڙ جڳواسين ۽ روحانيات جي ڪوچين جي پڇڻ سوالن جي جواب ۾ فرمايا هئا.

هي ئي نيا مختصر لنڪ (Notes) مولڪي ڪيئن حاصل ٿيا؟ حضور مهاراج جن مولڪي ۳۰ ڊسمبر سنہ ۱۹۱۰ تي نام پيشو، جڏهن مذهبي عمر ۲۰ ورهيه هئي ۽ مان لاهور جي لا ڪاليج ۾ پھريون سال پڙهندو هوس. ان وقت حضور مهاراج جن امر-آءِ. ايس ۾ ايس-ڊي. او هئا ۽ رٽائر ڪري تاريخ ۹ اپريل ۱۹۱۱ تي دائمي طور اچي ڏهري ۾ رهيا. اهڙي وقت رٽائر ٿيڻ کان ٿورا ئي مهينا اڳ هن مولڪي بدبدي جي ڀرتن جي شرن ٺاهي.

حضور مهاراج جن پھرين مئي ۱۹۱۱ کان ڏهري ۾ ۽ آرٽوار ٿي نر سان سنگھ ڏيڻ شروع ڪيو. مان هر شڪروار جي شام جو لاهور مان لباس ويندو هوس ۽ اتان آرٽوار شام سا سوڙ صبح جو لاهور موٽي ايندو هوس. معاف ڪجو جو مون ”مان“ اکر ڪتب آندو آهي جو غلط آهي، ڇاڪاڻ تہ اهو ڪو مان ڪو نه هوس جو لباس ويندو هوس پر مولڪي ڪا سائنس ۽ اڀرندڙي ڪينجي اتي وٺي ويندي هئي. نام

آهد شبد يا الاهي ڪيرن کي پڪڙي ٿي جنهن سان ستگورو
 نام دان ڏيڻ وقت اسانجي آتما کي چوڙي ٿو. اهو انهد
 شبد آتما کي مٿين مڊلن مان پار ڪري پنهنجي لسج ڌام
 پهچائي ٿو. ڏنيه آهن اهي سچا جنکي زندگيءَ ۾ پورن
 ستگورو ملي ٿو.

جوزف ليمنگ   معرفت ۱۹۱۵ء، روڊ نمبر ۸۵
 ووڊ هيون، نيويارڪ (اميريڪا)

ولي ادر - چو گورو ڪوٺي . نام دان جي ابتلاشيءَ کي
 ماس ۽ شراب کان پرھيز ڪرڻي آهي ۽ ليڪ پاڪ جيون
 ٺھارڻي آهي . من کي ايڪاگر ڪري ، آتما کي ان دروازي
 (شوليتر) تي ، جڏهن جي باري ۾ حشوم عيسلي فرمايو
 آهي ، ”ڪڙڙائيندين ته ڪلندو“ ڀڄڻ لاءِ ، ساڏنا جي
 سڄي جڳهي نام دان ڏيڻ وقت سمجهائي ويندي آهي .

سندھ مند جي اڀياس جو طريقو ٺھائڻ سولو ۽ سول آهي .
 ان ۾ هٿ ڪرم يا تن کي سا ڏيڻ جي ڪا ضرورت ڪانه
 ٿي ٻڌي ۽ لڪو ڪنهن سر جو ڪشت سر ٻي کي ڏيڻو ٿو
 پوي . ٻار ڄاڻي ٻڌو آسانيءَ سان شبد ٻڌا نام جي ڪمائي
 ڪري سگهيو .

جاگرت اوستا ۾ من ۽ آتما جي بيلڪ ٻنهي ٻن جي وچ
 ۾ رهڻي بلڪ ائين چوڻا وڌيڪ درس ٿيندو ته اهو اعليٰ
 مرڪز الهيءَ جڳهه کان ڏند السج ڪن ادر آهي . الهيءَ
 مرڪز کان من ۽ آتما عيت لھي شوبھ جي نون دوانن
 (ٻه اکيون ، ٻه ڪن ، ٻه ناکاڻون ، هڪ واه ۽ ٻه هيٺيان سوراخ)
 ذريعي سڄي سيار ۾ اڀاڄن لاءِ الهيءَ ئي مرڪز کان سڄي
 سمن جا خيال اٿن ٿا .

سمن جي اڀوان مڪيا اها آهي ته پنهنجي ڀٽڪندڙ من
 کي واپس ان مرڪز تي ايڪاگر ڪريو . اهو ٿڌن مڪن
 ٿيندو ، جڏهن پنهنجي لوح کي ان مرڪز تي رکي گوروءَ
 کان مليل پٿر ٻن جو سون ڪيو . سمن کالو آهي
 ٿڌاڻ . سمن ذريعي اسانجي خيال سمن ڌاراٿون ڪيڪي
 هن دنيا ۾ ۽ اسانجي سر ٻي ۾ اڀليل آهن ، سميت جي شوليت
 ۾ ڪنهن ٿيڻ ٿيون ۽ ٿڌاڻ ذريعي اهو خيال اٿي نڪي ٿو
 ۽ ٻاهر ڀٽڪڻ کان روڪي ٿو . ٻوڏ ٿي اسانجي آتما ان

دنيا جي ڌرم بستڪن ۾ ان سائنس جو ذڪر ڪيو ويو آهي ۽ هر جڳهه جا سٺ مهاتمائون، پورن گورو ۽ پيغمبر ان سائنس جا ڄاڻو هئا ۽ ان بابت ئي سکيا ڏيندا هئا.

صدين کان اسين ٻڌندا آيا آهيون ته انساني شرير ئي پرماتما جو سچو مندر آهي پر انهيءَ مندر ۾ داخل ٿيڻ جو پيد صرف ڪو اوچي رسائيءَ وارو مهاتما يا پورن گورو ئي ڏئي سگهي ٿو. گورو کان چاڀي وٺي انهيءَ مندر جو دروازو کولي اندر داخل ٿيڻو آهي. دنيا جا سڀ چيو دائمي خوشيءَ جي تلاش ۾ آهن پر اڄ تائين سندساري وستن مان ڪنهنڪي به اها ڪانه ملي آهي. پورن شاتي ۽ آئند ڪيول ٿڏهن ملي سگهندو جڏهن مڪتيءَ جي دروازي کي ٻار ڪري پرماتما سان ملي پنهنجي اچ گهر پهچيو جتي امر زندگي ۽ اڻل شاتي آهي.

هيءَ آتمڪ سائنس آهي جنهن ۾ رسمن ۽ اڻڌوشواس کي ڪوبه اسٽان ڪونهي. هي ته آتمڪ آنتيءَ ۽ پرماتما جي ڌار ۾ پهچڻ جو ڌڙ ۽ اڻ گس آيا آهي. ڪوبه جڳياسو پاڻ ئي اها خاطري ڪري سگهي ٿو ته سڀني پرائن ڌرم جي مول سڌالتن ۾ ۽ پورن مهاتمان جي سکيائين ۾ ڪوبه فرق ڪونهي. جڳياسوءَ کي پنهنجي ڌرم جي اصلي ۽ مول سڌالتن ۾ جيڪا ڪجهه ڪمي محسوس ٿئي ٿي ته هيءَ آتمڪ سائنس انجو پورا ٿو ڪري ٿي. سٺ مت اسان کان ڪو پنهنجو ڌرم يا مذهب ڪونه ٿو ڇڏائي، پاڻ ان تي وڌيڪ روشني وجهي انهيءَ جي اصليت سمجهائي ٿو.

پورن گورو پنهنجي ذاتي خرچ لاءِ شيوڪ جي ڪوڏي به قبول نٿو ڪري ۽ شيوڪ کي لام دان جي عيوض ڪابه دڪشٽا يا پيٽا ڏيئي ڪانه ٿي پوي. جيڪو گورو پيٽائون

اسانجي آتما ستنام جي سمنڊ جو قطرو آهي، اڏي
 پرڪاشيه سروج جي هڪ ڪرڻ آهي پر من ۽ ماڻا جو سنگ
 ڪري اهڙي نه ڪندي ٿي بڻي آهي جو پنهنجي روحاني
 اعليٰ بيتي سڌ ٻڌ پلائي ويٺي آهي. وڃتا جي آڌ کان
 اسانجون آلمانون ڪل مالڪ کان وڇڙي هن سسار جي
 مها ساگر ۾ پٽڪي رهيون آهن. استول، سرڪير ۽ ڪارڻ
 سرٿون جي ٻرڻ، آتما جي اصلي پرڪاش ڪي نه ٿي
 ڇڏيو آهي. ستڪورو اسانڪي سڳارڻو نه آهي پر ڏا ڪيئن
 لاهجن. جڏهن آتما انهن کان آزاد ٿئي ٿي تڏهن
 پنهنجي اصلي بهڪندڙ روپ ۾ ظاهر ٿئي ٿي ۽
 پنهنجي روحاني پندار ۾ سمائجي وڃي ٿي. اها ساڌنا صرف
 منس ڏاه، ۾ ئي سگهجي ٿي. اهي سڄا لهايت وڌ ڀاڱي آهن
 جي هن امل، السالي ڏاه، جو قدر ڪندا ۽ جنهن اصلي مقصد
 لاءِ اسان جو چولو مليو آهي انکي حاصل ڪرڻ لاءِ ٻار ٻور
 ڪوشش ڪن ٿا.

ستن جي سکيا يا سمنڊ مع جو پرچار ڀورپ ۽ اميرڪا
 ۾ مشرقي ديشن جي مثالي ۾ نئون آهي، جتي سمنڊ مع
 صدين کان وٺي هلندو آيو آهي. انهن سکياڻس ۾ اڌ ٻانگ
 گيان سمايل آهي جنکي اڪثر ڪري سمنڊ مع يا ستن جو
 مارڪ چڻيٿو. مغربي ديش ۾ اڄڪلهه اهڙن پڙهڻن جو
 تعداد وڌندو وڃي ٿو، هن کي هن سائنس دواران
 منس جنم جو صحيح متحد سمجهڻ ۽ آتم گيان حاصل ڪرڻ
 ۾ سڀاڻا ملي آهي. سمنڊ مع ڪو ذرو، سمنڊ يا
 لڙو ڪونهي. هي نه هڪ وڻڪيالڪ طريقو آهي
 جنهن وسيلي اسان هن منس چولي ۾ ئي پنهنجي اندر
 وڃي ٻرمانا ٿي وڃتا جو اٻو ڪري سگهون ٿا. ساري

ڪنهن به وقت انهن کان خالي ڪانه رهي آهي. هو سنسار ۾ اهڙن جيون جي سھائتا ۽ رھبريءَ لاءِ هميشه موجود رھن ٿا، جيڪي پنهنجي لڄ ڌار ۾ واپس وڃڻ جو شوق رکڻ ٿا.

اهڙا سنت اسان کي ڪڏهن به دنيا کي ٽپاڳڻ يا مذهب مٽائڻ جي ڪابه هدايت نٿا ڪن ۽ چاهين ٿا ته اسين سنسار ۾ رهي پنهنجي پٽي، ٻارن ۽ رشتيدارن جي مناسب شيوا ڪيون پر ان سان گڏوگڏ پرماتما جي پڳتيءَ کي به نه وساريون. اها سڌي سادي عمل جي ڳالهه آهي ته جهڙي طرح ڪنهن ڪلا يا وڳيان جي سکڻ لاءِ استاد جي ضرورت آهي اهڙي طرح روحانيت جي گهرائين سان پُرل وڳيان لاءِ به ڪنهن قابل استاد جي ضرورت آهي. هن باريڪ راهه کي بنا رهبر جي طئه ڪرڻ نهايت مشڪل آهي ۽ رهبر به پورو سنت ستگورو هئڻ کپي جو اسان کي انهيءَ اوچي ۾ اوچي روحاني منزل تي پهچائي ڃا جنم مرن، پرلڳ مها پرلڳ جي دائري کان مٿي آهي. ماضيءَ جا سنت مهاتما جنکي گذرڻي جڳهه ٿي چڪا آهن سي اسانجي مڪتيءَ جي راهه ۾ مدد نٿا ڪري سگهن، جهڙي طرح گذريل وقت جو ڪو ماستر يا پروفيسر هن وقت ڪنهن به شاگرد کي پڙهائي نٿو سگهي.

آلاد ڪال کان سڀني پورن مهاتمان جو آتما ڪي پرماتما سان ملائڻ جو طريقو ۽ سادن ساڳيو رهيو آهي ۽ ساڳيو ئي رهندو. اهو آهي سرت شبد يوگ يا انهد شبد جي ڪمائي. اهڙا سنت پنهنجي ششن جي آتمائن کي انهيءَ مٿر ۽ الاهي سنگيت سان جوڙيندا آهن جو رات ڏينهن انسان جي شريز ۾ گولجي رهيو آهي. اهو شبد سڃڪندڻ مان نڪرڻو ۽ الاهيءَ کي پڪڙڻ سان ساڌڪ به ڌيري ڌيري سڃڪندڻ پهچو وڃي.

آهن. اهي السالي ولدگيءَ جا چار ڏهاڙا آهن جن ۾ ان مالڪ جي کوج ڪري سگهجي ٿي. ان کوج ڪرڻ لاءِ اسان کي ٻاهر پنڪڻو ڪڍاڻي. اها پوک شالا آهي اسانجو هي شراب خونه ۾ اها کوج ڪرڻي آهي. پر مالڪا کي پنهنجي اندر ئي ڳولڻو آهي. اسانجي اندر ئي پر مالڪا جي پادشاهه آهي. اسانجو سرور ئي مندر آهي جتي پر مالڪا جو لباس آهي ۽ جتي ئي هنکي ڳولڻ کپي.

پر مالڪا جي دٻس ۾ داخل ٿيڻ لاءِ اسان کي ڪنهن رهنما جي ضرورت آهي. ڪنهن ڄاڻو ۽ تجربڪار سگهيءَ جي مدد بنا اسين روحانيت جا اڙڪا ۽ اٿاه سمند ڪنهن جهانگي سگهنداسين؟ جيڪڏهن اسانجي ڪشئيءَ جو ڪشتيان سمند ۽ انجي خطرناڪ طوفانن جو پوريءَ طرح واقف آهي ته اسين لاشڪ صبح سلامت ٻار پئجي وينداسين. پر انسوس، اسانجي حالت ڪهڙي آهي! اسانجي بهڙي زبون، ڇهين جو لڪو ملاح، لڪو نگهبان. سڙه ۽ سڪان بنا، اها ولدگيءَ جي طوفاني پوساگر ۾ لڏلڏي لهندي رهي ۽ هوائن ۽ لهرن جا هڪڙا پيئي ڪائي. اهوڙي هوريل ۽ هيٺي حالت ۾ اسانجي ڪشئي شاعره ۽ سلامت پر ئي بندر ڏانهن ڪيئن وڪ وڌائي سگهندي؟

هر هڪ انسان پنهنجي ولدگيءَ جي ڪشئيءَ کي ڀڄ ۽ باب روپي سامان سان اڙي رکيو آهي ۽ سسار جو پوساگر ۾ اٿڙو خطرناڪ ۽ وصال آهي جهڙوڪي ٻار ڪنڊي ڪروڙن ۾ اڏي ويا. صرف اهي اچي لڪتا چمڪي آهيءَ طوفاني سگر ۾ ڪو حيار نظر آيو جهڙوڪي اليري ڪپتان هنن کي سندن ٻڌلڙ پڙين مان ڪڍي پنهنجي جهاز تي چاڙهيو ۽ شهر ڏٺي. سمند ئي اٿڙا ملاح يا ڪپتان آهن ۽ هيءَ دنيا

آهي. پشچمي پاڻڪن جي چنن لاء هن پستڪ ۾ ڪافي
ڪم لکيو ويو آهي ڇاڪاڻ ته هي ڪتاب خاص طور انهن
لاءِ ئي لکيو ويو آهي. اڪري. ليڪڪ هتي حضور مهارج
جن جا آهي وارنالاپ درج ڪيا آهن جن ۾ يورپ يا
اميرڪا وائي جڳياسن بهرو ورتو آهي يا اهي ڳالهون
جي پشچمي لوڪن لاء ڪنهن نه ڪنهن نموني دلچسپ ٿي
سگهن ٿيون.

هنن وارتائن جو اهوئي مضمون آهي جيڪو هر دانش
هر جڳ، جي سڀني سنن جو هوندو آهي. اهو مضمون ڪڏهن
به بدلجندو ڪونهي ڇاڪاڻ ته پرمانا ساڳيو آهي، انسان
ساڳيو آهي، سنت به ساڳيا آهن ۽ جڏهن سندن اپديش جو
مقصد به ساڳيو ئي آهي ته پوءِ اهو مضمون ڪيئن ٿو
بدلجي سگهي؟

سنت پرمانا جا پيارا پتر آهن جن کي مالڪ مهر جو
دوت بڻائي هن سنسار ۾ موڪلي ٿو، الهيءَ لاءِ ته هتي
جي مهاڏڪي جيون کي پنهنجي الهيءَ لڄ ڌار ۾ وٺي وڃن
جتي آند، مڪتي ۽ شائستي آهي. هو هن دنيا ۾ ڪا قوم،
مذهب يا ڌرم برپا ڪرڻ لاءِ ڪونه ٿا اچن ۽ اڪواسانڪي
ريٽين ۽ رسمن ۾ الجھائڻ اچن ٿا. هنجو اپديش اهو آهي
ته انسان جي زندگيءَ جو اصلي مقصد آهي پرمانا جي ڪوج
۽ اها صرف منش جنم ۾ ٿي سگھي ٿي.

هن پرٿويءَ تي جيڪي چوراسي لک جوليون رهن
ٿيون ان مان صرف انسان کي ئي پرمانا کي پائڻ جي
شڪتي ۽ يوگيتا مليل آهي. پڪي، پسون، وڻ ٽڻ يا ٻين
هينين جونين کي پرمانا کي پائڻ جو ڪيان ڪونه ٿو ٿي سگھي
بلڪه ڊپوي ڊيونائون يا فرشتا به اهڙي رحمت کان محروم

دوران در باني لعل ڪپور حضور مهاراج جنس جا هي
الوڪا وڃن انگريزيءَ ۾ ترجمو ڪري انهنڪي ڪتاب جي
صورت ۾ شايع ڪرڻ سان مستفڪين ۽ پرمارئي جيڪي اسين،
خاص ڪري وڏشي مستفڪين جي، صحيح روپ ۾ شيوا
ڪئي آهي. ان ايڪار لاءِ اسين سڀ سندس شڪر گذار
آهيون.

ليکڪ بي. اي. ايل. ايل. بي. آهي ۽ هن ڪتاب جي
ليکڻ لاءِ هر طرح قابل ۽ योगي آهي. هي سندن ترجمو بلڪل
صحيح ۽ احسن جوڳو آهي. جذعن پاڻا جيج هئا ته ڪن هر
ٻالھ، ڪي انصاف ۽ سچائيءَ جي پهلوءَ کان ڏسڻ جي عادت
پئجي وئي ۽ انهيءَ عادت تي هن ڪتاب کي بلڪل شد
۽ پروسى جوڳو بنايو آهي.

هڪ ٻئي متر، پروفيسر جگموهنلعل هن ڪاربه کي
”گهاگهر ۾ ساگر“ سڏيو آهي. هيءُ بستمڪ اڌ سائيمڪ
کيان جو هڪ طرح جو وشو ڪوش (Encyclopedia) آهي
جنهن ۾ هڪ ٻي سلسل جا الڳ وڃن ۽ وشواس جوڳا رابا
انهن سڀني مسئلن ۽ سوالن جي ااري ۾ ڏاڍل آهن ڇهڪي
عام طور پرمارن جي جيڪي اسين جي من ۾ پيدا ٿيندا رهندا
آهن. حضور مهاراج جن آتما، پرمالما ۽ ماماوي رچنا جي
باري ۾ سڀني پيچيدن سوالن کي، جي پڙهڻ لکڻ ۽ پڙهڻ
ماڻهن جي دل ۾ اٿندا آهن، انهن سندن ۽ سولي ڏاڳ
سان حل ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي آهي. هيڪي دعوتون ۽
دڪاوتون يوگ اپياس ۾ اينديون آهن، انهنڪي دور ڪرڻ
جا ۽ ڪارگر آباء چڱي طرح کولي سمجهڻا ويا آهن.

يوگ، ويدانت ۽ واليل جي روحاني رازن ۽ سب کان
وڌيڪ سرف شبد جي يوگ لپي ڪائي روشني وڌي وئي

مهاڳو

منهنجا سرپرست ڀاڳ آھن جو مان هندستان (راڌا سوامي ستسنگ پياس) ۾ ڏيھ ڌاري ستگوروءَ جي سمجھ ۾ آيس ۽ مونکي سندن چرلن ۾ رهڻ جو شرف حاصل ٿيو. اهوئي مقصد کڻي مان ۱۹۵۵ کان اڄ تائين ٿي پيرا راڌا سوامي ڪالوني پياس، پوست ڊيرا بابا جمل سنگھ ۾ آيو آهيان. هن ڪالونيءَ متعلق مان ٻيا هڪ جي ڇڻي سگهان ٿو ته هيءَ ڀومي شائستي ۽ امن جو آراڻ گاهه آهي جتي هرڪو جڳياسو پورن گورو جي رهنمائيءَ ۽ رهبريءَ هيٺ اهلل روحاني ترقيءَ جو لاپ وٺي سگهي ٿو.

جڏهن مان هتي پهريئن ڀيري آيو هوس تڏهن ئي منهنجي مٿي ڇڄ صاحب ڊيوان درياڻي لعل سان ٿي ويئي. هن صاحب حضور مهارج بابا ساون سنگھ جن جا وڃن ۽ سندن ٻين سان ٿيل وارتالاپ قلمبند ڪري انهنجو ترجمو ڪيو آهي. حضور مهارج جن انهن پيرن ستن مان هئا جي وقت وقت هن سنسار ۾ لوڪن جي ڪلياڻ لاءِ ايندا آهن. ڊيوان درياڻي لعل کي اٽڪل ۵۰ سال اڳ حضور مهارج جن ۱۹۱۰ ۾ نام جي بخشيش ڪئي هئي ۽ کيس ۳۸ سال هنن جي پوتر چرلن ۾ رهڻ جو سوڀاڳ ۽ آندڙ پراپت ٿيو آهي. اهو سمو هنن سنت جي اصولن جو صحيح ۽ پورو گيان حاصل ڪرڻ ۽ اڀياس ڏيارڻ انجو اڻڀٽ حاصل ڪرڻ ۾ وڌيڪ ڪيو آهي. کين حضور مهارج جن جي جاءِ نشين سردار بهادر جڳت سنگھ جي مهارج جن جي شيوا ڪرڻ جو پڻ موقعو مليو ۽ هن وقت موجوده ستگورو حضور چرلسنگھ مهارج جن جي پرسنل سيڪريٽري جي حيثيت ۾ شيوا ڪري رهيا آهن.

انا روم، شمس نراز، سرامي جي مهاراج، بابا جئمل سنگھ جن
 ٻين ستن جو اهوئي مارگ رهيو آهي. ستن جي ان
 جان پرمهرا ۽ بياس ۾ حضور مهاراج ساون سنگھ جن ٿيا
 ۴۵ سالن تائين سسنگ ۽ نام دان دوران اليڪ جيون
 جي رهنمائي ۽ اڏار ڪيو ۽ الهن والڪر ٽي نيتوي
 ۽ روحاني شري سان ٻار پور مهاراج چرن سنگھ جن اڃ به
 سسنگ جي رهبري ڪري رهيا آهن.

سسنگ جي ليڪ شري درهائي لعل ڪپور ڪي
 ليڪ ليڪ ۳۸ سال حضور مهاراج ساون سنگھ جن جي
 پور چرلن ۾ وهڻ ۽ سندن پور اڀريين ٻڌن جو سوياتي
 پرايڊ ٿيو آهي. اهو ۳۸ سالن جو عرصو هنن سسنگ ۾ آهي.
 اڀياس ۽ حضور مهاراج جن جي شيوا ۾ وٽس ڪيو آهي.
 اليڪ اليڪ سسنگ ۽ وارنالا ٻين جي دوران ۾ هنن
 جيڪي نوٽس Notes ورتا ائين جي اڏار ٿي هي ”ساگر
 ۾ گهاگهر“، اوهان اڳيان موجود آهي.

هي سنڌي انواد اجير نواسي شري منگهارام ديال
 ڪيو آهي. اسين ان پرمهري شيوا لاءِ سندس ثورائتا
 آهيون.

انڪري ”۾“ ڪال آف ڊي گريٽ ماسٽر“ ڏاڍو
 لوڪ پري ثابت ٿيو آهي. آنا آهي ته ان جو هي سنڌي
 انواد پڻ پرمات جي پرمين لاءِ ڪارڪر ۽ لاهڻاڪ ثابت
 ٿيندو.

ڏيرا بابا جئمل سنگھ
 مي ۱۹۷۴

ڪي. ايل. ڪنا

سڪريٽري

رامي سسنگ، بياس

چيڊائيندڙ جي طرفان

”سنت سماگم“ شري دريائي لعل جي مشهور انگريزي ڪتاب ”Call of the great Master“ جو هي سنڌي انواد آهي. هن ۾ پرم سنت حضور مهاراج بابا ساون سنگهه جن جي الهن وار تالابن ۽ اپڊيشن جو سندر ورتن ڪيل آهي جيڪي حضور جن مختلف جڳياسن ۽ پرممارت جي ڪالڪين جي سوالن جي جواب ۾ فرمايا هئا. هن ۾ منس جدم جو اصلي مقصد، پرماتما ۽ ان سان ميلاپ ڪرڻ جا ساڌن، يوگ، ويدانت وغيره جهڙن ڳوڙهن مسئلن تي سرل ۽ صاف سمجهاڻي ڏنل آهي.

هن دنيا ۾ سنت ڪو نئون ڌرم يا مذهب جاري ڪرڻ لاءِ ڪونه ٿا اچن. هر ٻاهر مڪي ڪريائڻ، ڪرم ڪالڊ جي بندلن ۽ شريعت جي پابندين ۾ الجھيل جيون کي پرماتما جي پراپتيءَ جو مارگ ڏيکارڻ لاءِ اچن ٿا. اسانجي آتما ان پرماتما روپي ساگر جي هڪ بوند آهي، جا پنهنجي اصل کان وڇڙي، هتي من ۽ مايا ۾ ڦاسي بلڪل گندي بڻجي پيئي آهي. هنکي سچي شانتِي ۽ سچو سک واپس وڃي پنهنجي مول (اصل) ۾ سمائجڻ سان ئي ملي سگهي ٿو. پرماتما اسانجي اندر آهي، ڪٿي به ٻاهر ڪونهي. ٻاهر نه ڪڏهن ڪنهنکي مليو آهي نه ملي سگهندو. سارو سنسار ٻاهر ۽ نون دوارن ۾ انکي ڳولي رهيو آهي. اندر وڃڻ جو پيد، دسوين ڳليءَ جي ڪنجي، سنتن جي هٿ ۾ آهي. سنتن کان اهو پيد وٺي پرممارت جا سچا ڪوچي، ان حقيقت جي سچائيءَ جو خود پنهنجي جيئري ايو ڪري سگهن ٿا. اناد ڪال کان سنتن جو اهو مارگ هلندو آيو آهي. ڪبير صاحب، گورو نانڪ، تلسي صاحب، پلٽو، دادو،

فهرست

.....	
(۱)	چپائيندڙ جي طرفان
(۱۰)	مهاڳ.
(۲۲)	پرمڪا
(۲۴)	اڏو جنهنجو ايمان تصوير ڪري لڌي سگهي
(۳۸)	حضور مهاراج هن جو مختصر جيون ڄر ٿر
۱	حضور مهاراج هن جي سکيائن جو سار
۳۱	وارنالاپ هو آرٿ
۵۰	چمڪار
۸۲	هڪ سنگ
۱۰۷	ستورو
۱۴۷	سلسلہ مع جرن روحاني ساڌنانون
۲۲۳	هي پڇاڙي "هو باب ٿي سگهي ها
۲۶۳	مڪتي "جا ساڌن
۲۷۰	وارنالاپ جي سمائي
	التر درشن

ارپڻ پٽر

پـرم سنـت حـضـور مـهـاراج
بابا ساونـسنگهـ جن
جي پوٽو يادگيريءَ ۾
گهڻي سڪ شردا ۽ نمرتا سان
ارپڻ ڪريان ٿو.
جنـجو پوٽـو ۽ مـهـان ڪـاريـه
حـضـور مـهـاراج چـونـسـنگهـ جن
ڪري رهيا آهن ؛
”برگ سبز است تصفائـم درويشـ

هي مالڪ! هـن بيڪاريءَ وٽ
هڪ سائي پن کانسواءِ توهانڪي پيٽ
ڪرڻ لاءِ ٻيو ڪجهه به ڪونهي.

دريائي لعل

جپائيندڙ

ڪي . ايل . ڪنا

سبڪرائري

راڌا سوامي ستسنگ، پياس

ڏيرا بابا جئمل سنگهه.

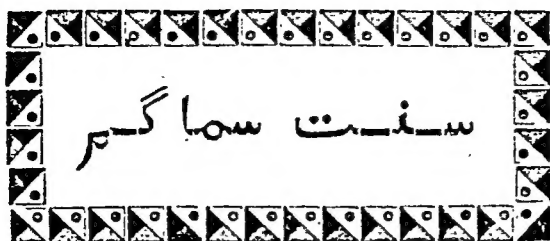
(ضلع امرتسر پنجاب)

سب حق واسطا قائم

پهراون چاپو ۲۰۰۰

۱۹۷۴ء

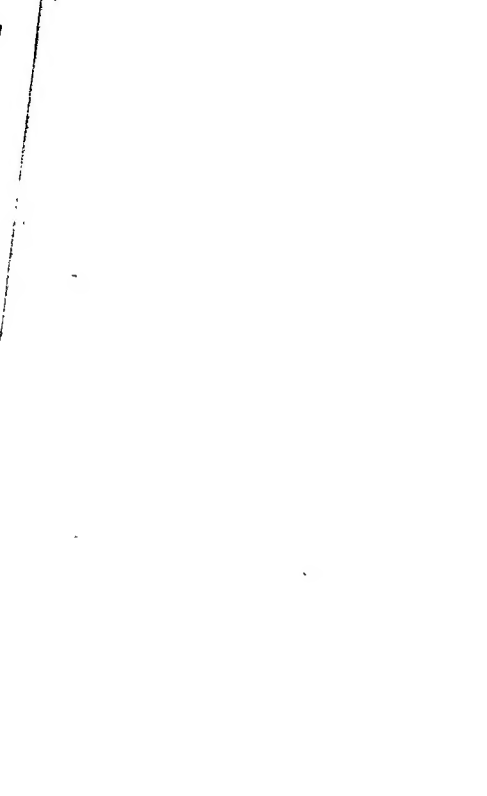

سنت سما گمر

ليڪه
دريائي لعل ڪپور

واڌا سواهي سنسنگ، پياس
ضلع امرتسر (پنجاب)

سنڌ سماگر جي ليکڪ ديوان
 دريائي لعل ڪپور کي ليک ۽ ليک
 چاليهن سالن تائين پير سنڌ
 حضور مهراج ساون سنگھ، جن جي
 چران ۾ وڃڻ جو سواڻ ۽ پراڻ ۾
 هن بستڪ ۾ هنن تمام سِرل ۽
 سندرد ليک سان سنڌ سنڌ جي الهن
 سڪائن کي بيش ڪيو آهي جيڪي
 حضور مهراج جن، مختلف چڱيائين
 سان وارا لاپ ڪندي، فرمايون.
 سڀني ستن والڪر حضور
 مهراج جن جو ۽ سندس ش اهو آهي
 ا. اسين سڀ سڀ ۽ شالتيءَ جي
 تلاش ۽ پتڪي رهيا آهيون پر
 هن سنڌ جي چڙ ۽ لاءِ
 پدارتن ۾ اڄ تائين ڪونهي پر
 سڄو ۽ دائمي سڀ ۽ مليو آهي.
 سڄو سڀ لڏهن ملندو جڏهن آيا
 فرمائي ۽ لن ٿيندي.

فرمائي ڪئي پهر ڪراهي، هو
 اسانجي اندر ئي موجود آهي پر
 هڪڙي پاڻ لاءِ ڪنهن اهڙي ڀرڻ
 سڳورو ۽ هي ضرورت آهي جنهن
 پاڻ ان فرمائي جو درشن ڪيو
 هجي ۽ هڪو اسان کي ۽ هن تائين
 پهچائي سگهي.

حضور مهراج جن جا اهدا
 اڃا ۽ سِرل ۽ صاف هئا هر هڪ
 رواجي ماڻهو ۽ اهي آسانيءَ سان
 سمجهي سگهيو ٿي. پر سِرل ۽
 صاف هوندي ۽ اڃا ۽
 ڳڻان سان پراڻ هوندا هئا هر وڏا
 وڏا فيلسوف ۽ وڏا ۽ اهوڄي
 سڃاڻي ۽ گهرائي ٿي حيران ٿي
 ويندا هئا ۽ سندن چران ۾ سرجهه ڪاڻي
 نام چو بيد ولندا هئا.